MÜNCHEN 19 1982

SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ

Revista Scriitorilor Români

19

MÜNCHEN 1982

Copyright 1982 by
So ietatea Academică Română
(Rumänische Akademische Gesellschaft)
Fritz-Meyer-Weg 47/I 8000 München 81

Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Constantin Sporea

Druck: Danubia Druckerei GmbH, Ferchenbachstraße 88, 8000 München 50

A ÎNFLORIT IAR CERUL

O albă troienire de lumină:
a înflorit iar cerul în migdali.
Petale de mătase mi s'anină
în candelabre, sus, de portocali.
Lămâii din livezile lactee
se frâng și ei de-atâtea curcubee.
Și smochinii, Doamne, ce de berechet!

În ce rai de țară o să pun la vară
atâta pomet?

El Pinillo-Málaga
1 Februarie 1982

POSEIDON

Ne măsurăm prin marmuri anii.
Fosnesc – lumini – și se ivesc
din mituri, vechi Mediteranii.

Ne afundăm în valuri gândul.
Din legănare'n legănare,
pe undă-și bate luna prundul.

Ieșim din timp, călcăm pe astre.
Maree, limpezimi albastre
se clatină – cearcăn – sub lună.

Nemărginiri se încunună.
Văpăi din Urse'n rug de laur
lungesc la țărm umbre de aur.

Poseidon e-aici, de-a pururi,
Zeu peste valuri și azururi.

Costa del Sol, Spania
29 Ianuarie 1982

PASTEL

Vântul vântură lumina
din lămâi și din topaze.
Marea-și clatină adâncul
într'o scoică și'n talaze.

Dintr'o batere de aripi,
albe păsări de coral
tes tăcerile și ceruri
peste seara de cristal.

Scânteiat de-un spic de lună,
Cântă vântul și se'ngână.

Vera Cruz-Benalmádena, Spania
17 Februarie 1982

GENEZĂ

Lui Ovidiu Vuia

Albe vijelii de soare
ard din larguri de cleștare
prunduri și vecii în mare.

Adâncimile-s lăuze:
transparențe de meduze
boltesc raiuri andaluze.

Ca'ntr'un început de ere,
vremuiesc din crug mistere
peste sfere de tăcere.

Și Tu, Doamne, tot sihastru,
pe cel tron de foc, albastru,
rotind lumi din astru'n astru.

Nu mai vii ca'n vremea-aceea
– călcând vântul și mareea –
la ai Tăi, în Galileea.

Ori, umbrit între altare,
în văpăile de soare
ești tot Tu – răsfrânt în mare?

ALEXANDRU GREGORIAN

Vera Cruz-Benalmádena
4–17 Martie 1982

VINTILĂ HORIA

SPANIA SI ROMÂNIA

– O posibilitate pentru viitor –

Tradiția de Stat și de popor a Românilor, o tradiție legată deci de instituții și de o caracteristică trăire istorică, este una din cele mai vechi din Europa. Știm, de aproape două mii cincisute de ani, că strămoșii noștri din Carpați și dela Dunăre se întindeau nu numai în cadrul împuținat al României de azi, dar și mult mai departe, pe tărâmuri care treceau din Boemia peste Panonia și, în Est, până dincolo de Nistru, iar în Sud, până

dincolo de Balcani. Geto-Dacii, după mărturii prea cunoscute ca să le mai citez aici, constituiau poporul cel mai numeros din lume, după Indieni. O religie, o limbă, un Stat constituiau structurile fundamentale ale acestui popor care nu și-a cedat libertățile decât în fața Romei, în schimbul unei noui întemeieri. România începe din nou în momentul în care un împărat de origină spaniolă o integrează într'o nouă realitate politică și linguistică, cunoscută mai târziu sub numele de **Romania.** Intervenția Spaniei în această fundare este deci extrem de importantă pentru noi. Este vorba de un șef de Stat care conduce acțiunea belică împotriva Statului dac și care aduce cu el din partea cea mai occidentală a Imperiului o populație a cărei limbă avea să producă în Dacia o schimbare fundamentală, făcând din regiunea cea mai orientală a Imperiului un complex linguistic asemănător limbilor și dialectelor latine de mai târziu. Până și astăzi găsim în limba catalană sau în dialectul **gallego** cuvinte și fraze întregi care par scoase din limba română. De asemeni dialectele italiene din Nord și din Sud sau limba portugheză sunt pline de asemănări care dau socoteală de originea comună a tuturor fragmentelor **Romaniei.** Însă chiar din punct de vedere rasial, știm astăzi numărul aproape exact al legionarilor lui Traian aduși din Spania ca să populeze țara cucerită în răsărit. A fost vorba atunci de o înfruntare directă între Daci și Iberici, cu toate consecințele pe care le aveau acest fel de înfruntări în istoria imperială a Romei. Era vorba de o integrare, cu forța la început, armonizată mai târziu de civilizație, a poporului cucerit în ordinea perfectă, legală, tehnică, comercială și culturală, a cuceritorului. Un proces exact opus a fost acela al cuceririlor otomane sau ale Rușilor, al căror imperialism implică integrarea forțată a unui cucerit superior la matca stilistică, a unui cuceritor aflat în condiții inferioare cuceritului. Din această anormală înfruntare s'au născut dezechilibrul și starea de sclavie și mizerie a spațiilor cucerite de Stambul sau de Moscova.

Toate aceste detalii istorico-culturale sunt atât de cunoscute încât prefer să trec la ceea ce am putea numi esența acestei expuneri, care se îndepărtează de concluziile obișnuite. Curiozitatea erudită a acestui eseu stă în faptul că pune în contact două realități politice și culturale, Spaniolii și Românii, cele mai îndepărtate între ele din cadrul european, dar și cele mai apropiate din punct de vedere istoric, etnic și cultural.

Este evident că Spania, prin Traian și prin soldații lui, a avut un rol

important în fundarea poporului român, care continua din punct de vedere etnic o tradiție getică foarte veche, dar care, prin adeziunea la civilizația romană, implica o schimbare lingvistică importantă. Mai puțin cunoscut e faptul că elementul geto-dac, vehiculat de Vizigoți, a avut de jucat un rol aproape tot atât de important în viitoarea desvoltare a Spaniei. Tată cum s'a întâmplat acest lucru, atât de puțin pus în evidență de istoricii români, însă bine accentuat de cronicarii spanioli până în plină Renaștere.

Cred că a fost Alexandru Busuioceanu, primul director al unui institut de Cultură Română la Madrid, institut dispărut subt invazia anticulturală a Sovieticilor, singurul savant român care, consultând acele cronici, a pus problema unei influențe geto-dace în Spania medievală și a descris ceea ce el a numit prezența unui „mit dacic în istoria și în cultura Spaniei"[1]). După cum știm, Vizigoții au intrat în Spania după ce au fost nevoiți să părăsească teritoriile Daciei, unde s'au stabilit timp de un secol și jumătate. Pătrunderea Vizigoților în Peninsula Iberică e tot atât de importantă și hotărîtoare din toate punctele de vedere ca și aceea a Francilor și a Burgunzilor în Galia, a Longobarzilor și a Ostrogoților în Italia sau a Suedezilor în Rusia. Așa cum foarte bine a observat istoricul elvețian Gonzague de Reynold,[2]) barbarii de origină germană nu au nimic de a face cu barbarii asiatici sau orientali în general, fiind numiți „barbari" cei dintâi în sensul grecesc al cuvântului, adică niște populații care vorbeau altă limbă. In timp ce barbarii orientali, ca de pildă Hunii, Ungurii, Bulgarii, Avarii sau Tătarii au constituit un lanț de procese de descompunere, de catastrofe de tot felul, de întoarcere la neant adesea, în cadrul popoarelor de ei invadate, și n'a putut fi stârpită urma lor decât prin violență și respingere totală, ori prin încadrare forțată în matca culturală europeană; barbarii de origină germană au constituit o renovare a fostului Imperiu roman, o posibilitate de continuare, ca în cazul lui Carol cel Mare sau ca în cazul Spaniei, unde Vizigoții au fundat prima formă de Stat a Spaniei moderne și după aceea, prima posibilitate de organizare a forțelor care au știut să se opună invaziei arabe din secolul al VII-lea. Toledo este și acum semnul vizibil al acelei constituiri, capitală a regatului vizigot, preluată ca atare, secole mai târziu, de Carol V, mărturie a forței de restructurare a unei formații statale, capabile să organizeze nu numai un prezent valabil dar și un viitor, care constitue azi ceea ce este istoria imperială a Spaniei.

Acest mit se bazează pe confuzia, voită de Vizigoți, între Geți și Goți. Diferența e numai de o vocală. Dacii deveneau astfel, dintr'odată, strămoșii direcți ai Vizigoților, iar personagii ca Zamolxis, Deceneu, Burebista sau Decebal se înscriau, cu toată faima de care erau înconjurați în lumea antică, într'o tradiție gotă. Sfântul Isidor din Sevilla, pe jumătate got, descendent dintr'o familie vizigotă venită dela Dunăre, „afirmă cu tărie", scrie Busuioceanu, „identitatea Goților cu Geții." Iar mai departe, citând pe poetul latin Lucan, de origină ispanică, ale cărui versuri profetizau apariția Geților în Spania și fundarea de către ei a unui nou popor ispanic, versul lui Lucan și argumentele Sfântului Isidor se repetă dela un cronicar la altul, se amplifică cu elemente noui, cu atât mai influente cu cât sunt mai nebuloase și fac autoritate, nu numai pentru cărturari, dar și pentru oamenii din clasa conducătoare, care, chiar târziu, când Goții dispăruseră, trebuiau pentru a-și întemeia nobletea, să probeze sau măcar să afirme, descendența lor din Geți. O polemică aprinsă, în secolul al X-lea, între un învățat din Cordova, Pablo Alvaro, impotriva unui adversar impertinent, un convertit la iudaism, culmina cu această declarație superbă a nobilului cordovez: Ca să mă cunoști mai bine și să te ferești mai mult de mine, închizându-ți gura, ascultă-l pe Virgiliu: **Mortem contemnunt laudato vulnere Getes** (Geții disprețuiesc moartea și primesc cu bucurie rănile). Argument fără replică. El era scos din paginile Sfântului Isidor și afirma virtutea cea mai înaltă pe care și-o atribuia nobletea ispanică: disprețul de moarte. Disprețul de moarte, nobletea Geților. Inapoia acestei virtuți stătea un mit; și noi îl cunoaștem: Mitul lui Zamolxe."

Mitul geto dacic capătă putere de tradiție istorică în momentul în care Arhiepiscopul de Toledo, Don Rodrigo Jiménez de Rada, în secolul al XIII-lea, introduce în a sa **Chronica Gothica** numele principalelor personagii din istoria Dacilor în tradiția directă a Vizigoților, în așa fel încât atât Zamolxe și Deceneu, cât și Burebista sau Decebal, devin Don Diceneo, Don Boruista sau Don Zamolxen. Originea acestor afirmații stă în Jordanes, Got născut în Dacia, în așa fel încât Busuioceanu poate afirma că „secolul al XIII-lea e aproape un secol getic în istoria Spaniei". Este timpul Recuceririi, sau al Reconquistei, în care Vizigoții deveniți Spanioli constituie nucleul rezistenței și tind, în același timp, să se afirme ca fundatori nobili ai nouei națiuni.

Două sunt însă afirmațiile cele mai puternice ale acestei tradiții bazate

pe o voită confuzie: în primul rând, în celebra sa **Cronica general** regele Alfons al X-lea, supranumit „el Sabio", apare din nou Deceneu. El este nu numai un sfetnic al regelui Burebista, dar devine modelul de conducător, de rege-sfânt, al regelui Spaniei. La sfârșitul secolului al XIII-lea regăsim deci pe Daci ca modele pentru noua structură de stat spaniolă, Alfons al X-lea devenind „el Sabio" conform asemănării lui cu marele Deceneu al Dacilor.

„Nu e de mirare, deci", scrie Busuioceanu, „dacă în așa numita **Cuarta Cronica General de España,** sub pana Episcopului Gonzalo de Hinojosa, în secolul al XIV-lea, sau a vreunui compilator de mai târziu, Seneca însuși ajunge a fi un filosof ‚muy marauilloso' al Geților; sau dacă în **Anacephaleosis** a Episcopului Alonso de Cartagena, în vremea lui Enric al IV-lea (secolul XV), găsim explicația că regii Spaniei coboară din Dacia, ‚din principi Geți' . . ."

In sfârșit, imediat după căderea Granadei, în ultima decadă a secolului al XV-lea, marele erudit Nebrija, autorul primei gramatici castiliane, deci a primei gramatici dedicate unei limbi neolatine, a introdus jugul și săgețile în emblema heraldică a Spaniei, care termina atunci ciclul ei de „reconquista" și începea un nou destin. Jugul cu săgeți era un simbol geto-dac, adus de Vizigoți în Spania și a făcut parte din armele Statului spaniol din 1939, perpetuând astfel până în timpurile noastre o tradiție atât de veche și atât de bogată în consecințe de tot felul. Și astăzi în Spania există obiceiul de a boteza copiii cu numele de Dacio. Nu cred că în raporturile dintre alte țări occidentale să fi existat o asemenea compenetrare, încă dela origini, ca aceea care a influențat asupra României dela începuturile ei, prin prezența trupelor iberice în cadrul cuceririi romane, și, mai târziu, ca această transmisiune de mituri, nume și tradiții de tot felul pe care au făcut o posibilă Vizigoții din motivele expuse mai sus.

Este evident că procesul de întrepătrundere a fost întrerupt în ultimele secole și că influența spaniolă în literatura sau în arta românească a fost efemeră sau inexistentă până către a doua jumătate a secolului trecut. In timp ce e discutabilă, așa cum a demonstrat-o Alexandru Ciorănescu, apariția subt alt nume a lui Mihai Viteazul într'o piesă a lui Lope de Vega, deci din secolul al XVI-lea. Iar după 1920 în special, fie prin „Gândirea", fie prin alte reviste, sau în procesul de formație culturală a multor scriitori, atât Don Quijote cât și Don Juan au jucat același rol de prim plan pe care l-au jucat și în alte culturi naționale europene, în timp ce gândirea

spaniolă contemporană – vreau să mă refer în special la Ortega y Gasset, Miguel de Unamuno sau Eugenio d'Ors – a avut influența și rezonanța ei, după cum romanul spaniol și cel ispano-american este cunoscut în România de azi, iar limba spaniolă e una din cele mai studiate atât în Universitățile dela noi cât și în licee. In acest fel, și după o lungă întrerupere, literatura spaniolă își reia în România o importanță pe care, până acuma, au avut-o în alte țări. Este din ce în ce mai îmbucurător să constați un proces de recunoaștere a valorilor culturale spaniole, literare sau istorice, după ce, timp de câteva secole, au fost consumate în România valori spaniole oglindite în literatura sau în arta altor popoare. Scriitori ca Cervantes, Lope de Vega, Tirso de Molina sau Calderón de la Barca, sau pictori ca Velázquez si Goya, care au influențat profund mai multe culturi europene naționale, au ajuns la noi printr'un fel de reflex sau carambol, confundându-se adesea copia cu originalul. Don Juan venea prin Molière, El Cid prin Corneille, Goya prin Manet și așa mai departe. Profunda originalitate a creației spaniole ne-a rămas necunoscută, stânjenit fiind acest contact prin frontiera spirituală a Pirineilor care, după cum spunea Louis Bertrand într'o neuitată **Istorie a Spaniei**, a constituit o barieră de nepătruns între Europa și Spania în special din secolul al XVIII-lea încoace. Ideea însăși de imperiu creștin, cu acele drepturi ale omului atât de perfect justificate de Școala juridică dela Salamanca, încă din secolul al XVI-lea, idee la care a luat parte și Germania, prin Carol V, nu se bucură nici azi de trecerea pe care ar merita-o și pe care eu o pun în relief în ultima mea carte,[3]) are o origină spaniolă și nu e departe de acea idee despre om, despre egalitatea în credință, singura posibilă, și care, prin intermediul Vizigoților, Spania o avea dela Daco-Geți, ale căror tradiții, în acest sens, stau la baza atât a Spaniei imperiale cât și a României libere din totdeauna. Există, pe subt ani și pe subt tragedii istorice încărcate de destin, o comunitate permanentă între felul de a fi, în viața particulară și în Stat, care conturează foarte clar ceea ce îmi place să numesc comunitatea ispano-română, în aparență imposibilă, pentru că situează într'o poziție de vecinătate spirituală două popoare care au fost întotdeauna la frontiera opusă a Europei, dar care, din străfundurile înseși ale istoriei și prin canalele de comunicație ale inconștientului colectiv, sunt mai apropiate decât vecinii imediați ai celor două țări.

In acel mod curios și neașteptat care e modul de a se manifesta al istoriei, literatura română a marcat o prezență **lizibilă**, ca să zic așa, în literatura

spaniolă de azi. Datorită peregrinărilor existențiale ale exilului, o seamă de scriitori români refugiați în Spania, după 1945, s'au exprimat în limba spaniolă și au publicat poezii, romane și eseuri editate atât la Madrid sau la Barcelona, cât și la Buenos Aires sau în Santiago de Chile, Montevideo sau Mexic. Alexandru Busuioceanu și Aron Cotruș au fost, astfel, primii scriitori români cunoscuți în Spania, ale căror volume de poezie scrise în limba spaniolă au produs o adevărată senzație înainte de 1960. Un ritm nou, un nou fel poetic de a cânta amorul, sau ceea ce Cotruș numea „deștărarea", au fost observate și foarte elogios apreciate de critici și de poeți. Eugenio d'Ors și Gerardo Diego au fost, de pildă admiratori ai lui Aron Cotruș, în timp ce Busuioceanu, dela lectoratul lui, la Universitatea din Madrid, devenea cunoscut în același răstimp atât ca poet cât și ca critic literar al revistei **Insula.** Între 1958 și 1961 poetul Horia Stamatu a deținut o cronică permanentă de cultură și politică la revista **Punta Europa** și a publicat în spaniolă parte din poemele lui. Eu însumi am publicat în aproape toate ziarele și revistele mai de seamă din Spania, proză și poezie, și am scris în limba spaniolă aproape toate lucrările mele de critică literară, deținând de mulți ani o catedră de literatură universală la Universitățile din Madrid și Alcalá de Henares. In poezia lui Alexandru Gregorian, stabilit pe coasta de sud a Spaniei de câțiva ani, peisajul spaniol, în special cel maritim-andaluz, joacă un rol foarte important și e prima oară că acea întâlnire admirabilă între cer și mare care e coasta de la Málaga, apare, cu o netă precizie, în poezia românească. Influența e, deci, reciprocă și temeinică. A relata activitatea scriitorilor români dincolo de Pirinei, după al doilea război mondial, înseamnă a le dedica o adevărată istorie a literaturii române în Spania, lucrare pe care nimeni nu a întreprins-o până acum și care ar da socoteală de un fenomen în aparență inexplicabil, în realitate perfect înscris pe linia unei vechi tradiții de comunicări reciproce.

Aceasta fiind situația, ne-am putea întreba asupra unei continuări politice pe o linie culturală de evidentă importanță. Dacă judecăm obiectiv întrepătrunderea dintre cele două popoare, încă dela începuturi, ne dăm seama că România face parte din punct de vedere politic din ceea ce se numește „Comunitatea ispanică", formată nu numai de cele douăzeci și două de țări americane, plus Filipinele, care vorbesc limba spaniolă, dar și de o țară africană cum este Guinea Ecuatorială. Când se vorbește de Latino-America, încercându-se astfel a se minimiza prezența istorică, culturală și

religioasă a Spaniei asupra acelui spațiu și făcându-se uz de un concept că Latinitatea care, în acest caz, nu-și are decât o justificare lingvistică, se implică în procesul de descoperire și cucerire a Americilor popoare care niciodată n'au luat parte la el. Este vorba, în mod corect, de **Hispanoamerica,** cum se spune în limba spaniolă, parte esențială din imperiul universal pe care începuseră să-l constituie regii catolici imediat după cucerirea Granadei, și apoi Carol Quintul și Filip al II-lea. Latino-America este un concept separatist și infidel conceput la capătul unei neînțelegeri politice și al marelui conflict care a separat, din secolul al XVI-lea încoace, Spania de Europa laică și revoluționară. Latino-America ar vrea să însemne un fel de apartenență a acelor țări la o Europă care nu e numai spaniolă, ci, mai ales, situată ideologic pe linii de forță care nu au nimic de a face cu tradiția căreia aceste țări îi aparțin dintru începuturi. Cucerirea Americilor a fost făcută de către Spania, începând din anul în care se termina procesul Reconquistei, adică din 1492, urmând un plan spiritual bine determinat. Occidentul creștin, reprezentat de Spania, a realizat acea epopee – și nu o Europă sau un Occident latin, a cărei existență ar fi ușor de negat după dispariția Romei ca imperiu. Statul însuși pe care Carol cel Mare îl construește în plin Ev Mediu e mai mult catolic decât latin, iar din punct de vedere rasial, mai mult germanic. Ideea de imperiu a redevenit reală în Europa în momentul în care i-a fost altoită posibilitatea spaniolă de a transforma ideea romană de imperiu într'o realitate politică imperială de tip universal. Carol V a fost într'adevăr împărat în momentul în care a devenit rege al Spaniei. Iată dece conceptul de Latino-America are ceva mai degrabă insultant sau degradant decât reprezentativ, pentrucă încearcă să limiteze la o rasă ceea ce s'a vrut dela început universal, **catolic** în sensul etimologic al cuvântului, adică **ecumenic.** In timp ce latinitatea în sens politic este un concept din secolul al XIX-lea, laicizat de Francezii Revoluției și conceput mai târziu, dela Napoleon III încoace, ca o armă politică europeană în mâna Parisului. Latinitatea Românilor, în acest sens, se află mai aproape de ideea de ecumenism spaniol decât de aceea a unui rasism strict legat ae anumite tribulații și manevre politice de dată mult mai recentă decât integrarea în sine a Românilor într'o realitate mai complexă și mai antică.

Sunt deci multe și foarte serioase motivele pentru care România ar trebui să facă parte din Comunitatea ispanică, din care, de fapt, face parte dela

întemeierea ei și, după cum am văzut mai sus, încă dinainte, sub formă de mituri și legende, atât de solid ancorate în inimile oamenilor, mituri și legende transmise de Vizigoți. Ce ar însemna, de fapt, această integrare, care ar putea deveni într'o zi nu numai culturală dar și direct și eficient politică?

Pentru Comunitatea de națiuni de origină spaniolă această integrare ar însemna alăturarea la acea Comunitate a unei expresii linguistice de peste douăzeci și cinci de milioane de oameni, acoperind spațiul real al limbii românești care nu corespunde azi spațiului politic, din motive lesne de înțeles dacă le raportăm la consecințele dezastroase pe care le-a avut al Doilea Război Mondial nu numai pentru România. Un nou imperialism, de stil otoman și tătărăsc, a întrerupt evoluția normală a tuturor popoarelor din centrul Europei, obligându-le a se supune unei ideologii și unui regim care nu au nimic de a face nici cu realitatea științifică a secolului al XX-lea, nici cu cea filozofică sau politică. Am arătat în altă parte în ce măsură antideterminismul timpului nostru desface și anihilează toate tezele determinismului materialist și până la ce punct a fi marxist și a face imperialism ideologic de acest fel implică o serie de contraziceri în termeni pe care nici un ideolog marxist nu le mai poate explica sau rezolva. Liberată de această opresiune nelogică și inactuală, România și-ar adăuga greutatea linguistică celor trei sute de milioane de persoane care constituie astăzi Comunitatea ispanică de națiuni, în același fel în care popoare, mult mai puțin legate de Anglia decât România de Spania, formează un Commonwealth care ar putea fi mai solid dacă ar fi mai justificat de rațiuni istorice, de rasă, de tradiție, de religie sau de simpatie. Aceste condiții sunt împlinite de participarea României la tradiția spaniolă, și viceversa cum am văzut mai sus. Limba pe care o vorbim nu e cea spaniolă, însă e vorba de două limbi atât de înrudite și de apropiate încât, în mod evident, celelalte considerente, trecute în revistă la începutul acestei cercetări, le contrabalansează cu prisos.

Apărată de Comunitatea ispanică, România ar ieși din fatalitatea unei existențe istorice care o supune unui complex detestabil de dependențe. Evident, din punct de vedere geo-politic situația ar părea nenaturală sau ilogică, însă e de văzut până unde geopolitica mai e azi, în plină eră spațială și atomică, un considerent demn de a fi apreciat ca un tot acceptabil. Dela 1859 până la 1939, România a fost aliată cu Franța și a făcut astfel parte dintr'o **depărtare** politică mult mai greu de învins decât e

astăzi depărtarea față de Madrid sau de Buenos Aires, într'un context geografic în care distanțele nu mai există. Un drum cu trenul, dela București la Paris, era mult mai lung, vorbind în timp, decât un sbor dela București la Santiago de Chile sau chiar la Manila.

Zdrobită adesea de aliați mult mai puternici, dar mai ales **nenaturali,** cum e cazul cu Rusia sovietică, cu care România nu are nimic în comun decât o situație de permanentă jefuire într'un singur sens, situarea ei în Comunitatea ispanică ar împinge-o către un echilibru politico-economic din care ar avea de tras numai avantagii. Într'adevăr, atât alături de Spania cât și de Argentina sau Mexic, România s'ar găsi pe un fel de picior de egalitate din punctul de vedere al situației demografice, al situației economice și al unui sens juridic, public și privat, care face din entitetea românească ceva asemănător, ca intenții, ca desvoltări în trecut și ca posibilități în viitor, și mult mai apropiat de complexul juridico-politic ispanic decât de cel european în general. Procesul simbolic de corespondențe pe care, în sens platonic, l-au formulat atât de clar Nicolae de Cusa și Baudelaire, ar funcționa în viitor așa cum a funcționat și în trecut, dând omenirii posibilitatea, prin forța și eficacitatea unui exemplu, să se organizeze pe criterii de coincidență și de egalitate și nu pe capricii, suspecte totdeauna de imperialism, în sensul cel mai delabrat și mai echivoc al cuvântului.

VINTILĂ HORIA

NOTE

1. „Mitul dacic în istoria și cultura Spaniei" de Alexandru Busuioceanu, revista DESTIN, nr. 4—5, Madrid, Noembrie 1952.

2. *El mundo ruso,* Emecé Editores, Buenos Aires, 1951.

3. *Los derechos humanos y la novela del siglo XX,* Editorial Magisterio Español, Madrid 1981, în special în capitolul II, „Los defensores del hombre", în care pun în evidența doctrina asupra drepturilor omului expusă în cadrul Universității din Salamanca, încă din secolul al XVI-lea, de către juriștii dominicani și iezuiți. Ideea imperială spaniolă, inspirată de ecumenismul ghibelin al lui Dante (din *De monarchia*) tindea la o cucerire universală în cadrul căreia toți oamenii ar fi devenit liberi și egali printr'o convertire la creștinism.

Această politică creştină a fost aplicată în Americi din prima clipă a Cuceririi, iar drepturile la egalitate ale băştinaşilor, ale „Indienilor" cum se spunea pe atunci, erau garantate de legi decretate în adins. In numele acestor drepturi s'a sbătut Bartolomé de Las Casas, episcop de Chiapas, în Mexic, apărându-le împotriva abuzurilor, în faţa lui Carol V, în cadrul faimoaselor reuniuni care au avut loc la Valladolid, pe atunci capitala Spaniei, în secolul XVI. Se crede în general că drepturile omului au fost inventate de Americani, prin Declaraţia dela Filadelfia şi apoi aplicate de Francezi, în cadrul Adunării dela 1789. In realitate aceste drepturi, astăzi călcate în picioare de toată lumea, şi în mod politico-juridic începând cu înţelegerea dela Yalta, care pune capăt tradiţiei şi legilor, au fost formulate de către juriştii dela Salamanca, primii care au creat un drept aplicabil oamenilor consideraţi ca egali în faţa legii, un drept care nu poate fi aplicat decât în cadrul unui Stat inspirat de creştinism. Toate celealte aplicaţii ale drepturilor omului, dela Helsinki încoace, sunt fumuri utopice formulate şi nerealizate pentrucă sunt nerealizabile între frontierele utopiei laice în care ne sbatem dela 1789 încoace. Secolul *luminilor* a fost în acest sens un secol al întunerecului. Pe acest fir de întunerec se plasează şi neisbutita Conferinţă de Securitate dela Madrid, începută în 1981 şi destinată a eterniza o impotenţă fundamentală, strict legată de un „păcat original" laicist şi utopic.

4. Atât *în Consideraciones sobre un mundo peor* (Barcelona 1968), cât şi în cartea menţionată în nota 2.

* *
* * *
* *

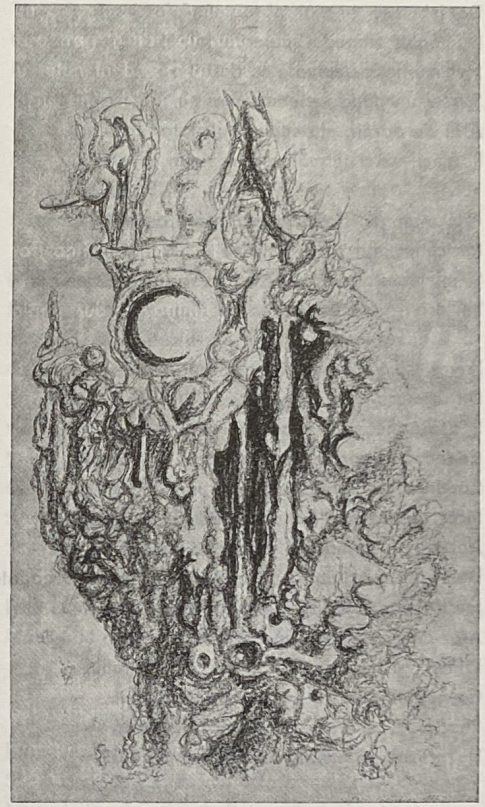

RHODONIA

(după Paul Valéry: **L'Ame et la Danse**)

Priveşte luminoase dansatoarele:
Mâinile lor vorbesc, iar cu picioarele
Pare că scriu. Ce uriaşe sârguinţe
Stau mărturie'n plăpândele lor fiinţe

De izbutesc cu-atât noroc să folosească
Domoală, fragedă, puterea lor trupească...
Necazurile mele toate se destramă
Şi nici un gând viclean acum nu mă mai cheamă
Atât de dornic mă supun dulcii torturi
Poruncii vii a mişcătoarelor figuri.

Aici e-un joc firesc încrederea orbească
Iar cunoştinţa pare actul să-şi găsească
Şi mintea slobodă din vechi deprinderi vane
Se lasă'n voia unduirilor spontane.

Priveşte-o, cea mai gingaşă, cea mai pătrunsă
De dreapta-i potrivire pură şi ascunsă.
E aspră-încântător, nespus de mlădioasă.
Cedează, împrumută, dă'napoi, geloasă
Cadenţa cu-atâta sârg ce'nfruntă firea
Incât, dacă'nchid ochii, o văd prin mijlocirea
Auzului. O urmăresc şi-o prind îndată
De-mi pare-acum că nu mai pot s'o pierd vreodată.
Iar de'mi astup urechile când o privesc –
Atât de'nverşunat prin harul ei trăesc
Ritmuri şi muzică – încât trecând limanul
Cu neputinţă-mi e să nu aud timpanul.
Rhodoniei – arcuş pe struna încordată –
De gleznă, minunat, urechea i-e legată.

ATHIKTE
(după Paul Valéry: **L'Ame et la Danse**)

I

Cu paşii ei înaripaţi pare că şterge
Orice zăbavă şi orice trudă pe-unde merge

Şi iată cum din cântec îşi încheagă drum
Urcând deasupra lucrurilor – ca şi cum –
Din ce în ce mai sus, din braţele ei albe
Şi-ar face-un cuib de crini zburdalnici şi de nalbe.
..Acum, în ritm mai viu, din legănat uşor,
Nu crezi că-şi ţese sub picioare un covor
De dezmierdări? Alunecă, loveşte, saltă,
Urzind pământul cu durata laolaltă.

Nepreţuită'nfloritură mişcătoare
Dantela fină-a zvăpăiatelor picioare!
Se'nnoadă, se desfac, se'ntrec, se fugăresc,
Ca două porumbiţe'n zbor se giugiulesc,
Şi cad, şi se resfiră, şi iar se prind în joc.
Ca pentru'n bob de mei se ceartă pentru-un loc,
Şi iar şi iar, spre cer se-avântă'n ciuda firii.
Ce sprintene-s şi vii, şi lacome privirii
Spre desfătarea minţii şi-a ochiului robit,
Suveicile măestre-a timpului trăit.

Nici când picioare pământeşti – v'o jur pe ele –
Mai multă poftă n'au făcut buzelor mele.

II

La dreapta, la stânga'nainte şi'napoi
Şi'n sus şi jos se răspândeşte printre noi,
Nepreţuite daruri, zâmbete, săruturi,
Ambrozie şi nectar împarte'n roi de fluturi,
Intreaga viaţă parcă şi-o dăruieşte'n cânt
Până'n străfund de văi, la margini de pământ.

Inseamnă albă-o dungă vie sub picioare
De trandafiri, ghirlande, stele mişcătoare,
De magice încercuiri de paradis,
Zvâcneşte printr'un salt din cercu-abia închis,
Aleargă după umbre, cu umbra se'nfrăţeşte
Culege-o floare-acum ce'n zâmbet isprăveşte.

O! Zei, cum își mărturisește ușurința
In mii de chipuri îmbrăcându și neființa!
– Pe bezna harfelor s'a rătăcit acum;
Pe firul unui flaut își regăsește drum
Spre actul pur, fecund de veșnică schimbare.

Ai crede, când se'ntoarce, că Zeilor apare!

DRYADE

Pe vârfuri, brațu'ntins, zglobie, lină,
Alunecă pe-o rază de lumină.
Prin crânguri de mătase-și face drum,
Cuprinde-n brațe o pasăre de fum,
Pe firul muzicii picioru-l saltă
Dispare-apoi pe-o săritură'naltă.

Pe porțile de vrajă din povești
Se'ntoarce apoi cu cetele cerești.
Când se desprinde'n volbură ușoară
Un stol de-albine albe o înconjoară:
Scânteile amnarului trupesc
La cele patru vânturi oglindesc.

In părul ei de chihlimbar – cunună –
Se-ngână-o rază limpede de lună.
Pe chipul înflorit de trandafir
Se joacă doi luceferi de safir
Prin care'n noapte – magică fereastră –
Se răspândește flacăra-i albastră.

GRIGORI STURDZA

FLORICA BAȚU

RUGA

Am încercat să trec prin carnea aceea de nuc, în care o rugă sculptase cuvinte, să intru acolo, înăuntru, în fața nervurii-făclie arzând pentru noi.

„Doamne . . . !" icoane au tresărit lângă NU, buzele au simțit atingerea duhului. „Doamne, iartă-ne nouă . . ." o lance se ridica să lovească'noptare, Fecioara cu Pruncul ruga.

„Doamne . . . !" peretele stâng – drum spre Golgota, umerii mi se pleacă grei, simt durerea apăsării de lemn, mi e sete, mi-e atâ'a de sete, buzele au gust de oțet.

„Doamne . . . !" peretele drept – mâini Ghetsimani, e-atâta noapte în mine, „Doamne, sunt om și mi-e frică, Doamne . . ."

„Doamne . . ." – undeva, în față, Invierea – ușa altarului se deschidea ca o metaforă . . .

II

Genunchii s'au modelat cu argila – întoarcere'n lut, sau poate imposibila fugă, și palmele s'au ridicat spre rugă, și liniile – oh, liniile acelea mult prea adânc tăiate în palme, s'au suprapus asimetric și mâinile s'au ridicat spre icoane ca o continuitate de lut, ca o iarbă de lut, ca o durere de lut...

„Doamne, cel căruia mă rog pentru lut și văzduh, pentru albul zăpezii și iarbă, albastru și zare, Doamne, cel căruia mă rog pentru atingeri de lumină, culoare și sunet, Doamne, cel căruia mă rog pentru gând și cuvânt, Doamne, schimbă linia palmelor mele..."

„Doamne, Tu cel care știi totul – mi-e frică, frica-i păcat, dar, Doamne, sunt om și mi-e frică, mi-e frică de liniile mereu paralele..."

„Indură-te, Doamne, pentru atingerea paralelelor, căci numele tău e iubire, că numele tău e unire,

Doamne,

cunună linia palmelor mele,

sau dacă nu, oprește-le drumul..."

III

Făclia plângea printre raze, lângă icoana Sfintei Fecioare, lângă icoana răstignirii și a'nvierii...

Razele, icoane limpezeau, și icoane le trimeteau înapoi în preaunul lumină, acolo, în acea sferă de alb, unde ardeam NOI, noi doi, împreună cu razele tuturor icoanelor, împreună cu razele întregii biserici; întreaga biserică ardea, biserica făclie, biserica NOI...

...de atâta rugă,

se făcuse lumină...

EL

...și a venit omul acela mai bătrân decât timpul, mi-a atins fruntea și a zis:

„ajunge. E vremea să uiți..."

Am vrut să-l iubesc pentru sunet, am vrut să-l iubesc pentru cald. ..piatra zbura din mâna mea stângă, și el a căzut mulțumind...

STRĂINII

Și erau mesele acelea chemând înspre alb, dorind înspre alb, dar el a văzut negarea din ele, pete de negru îl dureau în iertări – și lemnul plângea apăsare de noapte, nervura durea și durea și durea – o, cum îl dureau petele negre! – ș'a lăsat palmele pe lemnul învins, cu carnea spre alb apăsa îndoiala, cu albul spre alb încerca spre lumini... „Dece ne strici masa?" îi strigară străinii, și el a plecat biciuit de'ntrebări.

✲

Și era zidirea aceea urcând spre lumină, dar cine și când zgâriase'ndoieli? Răspunsul ei l-a durut pentru teamă, zidul plângea sub umbră de urme... Și-a lipit privirea lui de'nălțimi – înălțimea zidirii uita să se teamă; și-a lipit trupul lui de zid și zidul uita să mai plângă... „Dece ne strici linii?" îi strigară străinii,

prin durere de pietre înfloreau înălțimi...

TIMP

Nu știu când voiu putea scrie, mă zbat uneori între alfa și omega, în spațiul acela atât de închis, cu spații de altfel în praguri de vis. Și totuși, îți mulțămesc, Vremuire,

că nu mă oprești înainte de „a"...

MAI MULT DECÂT TOMA

Iartă-mă! Și nu m'acuza de'ntrebare. Duc în mine durere mai mult decât Toma. Privirile mele au atins prin părinți, degetele au trăit pentru răni, și sunetul, sunetul, sunetul; iartă-mă, îmi sunt o durere, mai mult albastru, iartă-mă, e în mine adâncul mai mult decât Toma, te aud prin frunzare,

te pipăi în val, albastru, albastru, pentru verb, te văd, te aud, dar cum aș putea

să-mi pipăi atingeri, privirea, auzul . . . ?

. . . va veni o lumină și'n frică de mine, aducând înfloriri mai mult decât Toma . . .

RUGĂ SPRE ALB

E primăvară LUMINĂ – toamnă de 7 prin înfrunzire de 8 – am venit aici, în fața ta, cu toate cifrele mele de ESTE – hai, să notăm cu 0 cifre acum, – spre A FOST, – spre VA FI – dar asta nu are nici o importanță – e primăvară și oră de rugă – iartă mie cifrele 6, rogu-mă ție pentru cifrele 8 – iată ALB, am venit în fața ta cu toate cifrele mele – cum, câmpia roagă iertare de ierburi spre cer – am venit în fața Ta cu toate operațiunile matematice, cum pădurea vine spre verde cu râpi și negări de copaci. Iartă, ALB, cifre consoane, iartă, ALB cifre mereu însprе negru, voi aprinde pentru tine făclie de 3, iată, îți băsmui cifrele mele 2-2-2-2, azi îți voi despleti cele mai frumoase cifre ale mele 4-4-4-4-, îți voi cânta simfonia de 1, mă voi prăbuși, sau poate mă voi înălța la picioarele tale prin rugă de 8.

. . . ALB,

întoarce lumină cifrelor mele . . . !

A DOUA VENIRE

Aș fi vrut să scriu, aș fi vrut să vorbesc despre ceva frumos, – cuvântul coborîse la mine, și eu aș fi vrut să grăiesc despre zăpezi și imens, despre câmpie și iarbă, despre albastrul înalt, despre ape, cocori și iarăși, apele acelea ducând spre dincolo și brazii făclii rugând pentru noi . . .

O, aș fi vrut, aș fi vrut atâtea de multe să scriu, dar cuvântul lunecase undeva – înspre unde – coborîse în mine și totuși nu-l mai găseam, îl aveam, nu-l aveam – o, aș fi vrut să scriu – dar, era așa, ca un timp de netimp, ca un timp de probabil, sau un timp de-a'ncerca; silabe în eu abia intuiau, apăreau, dispăreau, balansul de altfel, cumpeni de cum, aș fi vrut, aș fi vrut atâtea să scriu, dar din nou nu-l găseam.

. . . și atunci, am îngenunchiat în fața nuanțelor alb, așteptând a doua venire a lui . . .

ÎNVIERE

E noapte – Doamne, e noapte și aș vrea să mă rog – în mine e mult întuneric și TREBUIE să mă rog, dar eu mi-am pierdut icoana – căror arginți ați vândut răstignirea icoanelor mele?

Eram prea copil să pot veni întru timp și mult prea credință să pot rămâne în spațiu – îngenunchiam în fața icoanei – dimensiunile ei se topeau în făcliile atâtor generații – făclia mea împreună cu făclia bunicilor mei și iată, icoana încă o nouă dimensiune, sau poate, dimensiunile dispăreau în sfera luminii – dar nu, nu e sferă, sfera e ceva închis, sfera e o **suprafață** sferică, dar făclia era o deschidere – dimensiune făclie – icoana, era o deschidere – dimensiunea icoană, sau poate, o singură dimensiune – dimensiunea CREDINȚA, dimensiunea IUBIRE, dar nu, nu o dimensiune, pentru că dimensiunea e ceva limitat (e o noțiune, are un gen proxim și o diferență specifică) nu, era acel TOTUL, acel TOTUL mult prea întreg.

✲

Dați-mi înapoi icoana! Ce ați făcut cu icoana copilăriei mele?

✲

Am început să învăț – nu știu dacă am făcut bine, sau nu – dar, mi se spunea că trebuie să învăț și am făcut-o fără iubire, sau ură, fără bucurie, sau tristețe. Am început să învăț, pentru că trebuia să învăț, așa cum, urcat în tramvai, trebuie să scoți un bilet. NU, nu mă rugam; **nu aveam timp** să mă rog – cărți de fizică și chimie, logaritmi, derivate, uitam ruga'n cuvânt, mă rugam pentru „e" și „n", pentru plus și minus infinit, mă rugam tuturor cifrelor matematice. Și iată, ceea ce a fost de învățat am învățat – aproape – ceea ce a fost de demonstrat – nu, nu am demonstrat, dar nu are nici un rost să demonstrăm, cifrele mor prin negația lor, e rândul literelor, e rândul lui alfa și omega, e rândul cuvintelor, e rândul Cuvântului – Rugă.

✲

... brațele fiului pierdut s'au întors spre altar – dar unde-i icoana cu caldul de teamă, dar unde-i icoana cu verb adevăr? „Mort am fost și-am înviat, pierdut am fost și m'am întors" – Tată, nu, nu-mi aduceți vițelul cel gras, nu vreau straie și-avere, nu mi-e foame, nici sete – doar vreau să mă rog – ajută-mă, Tată!

– vreau să mă rog,

dă-mi înapoi icoana pierdută!

FLORICA BAȚU

* *
* * *
* *

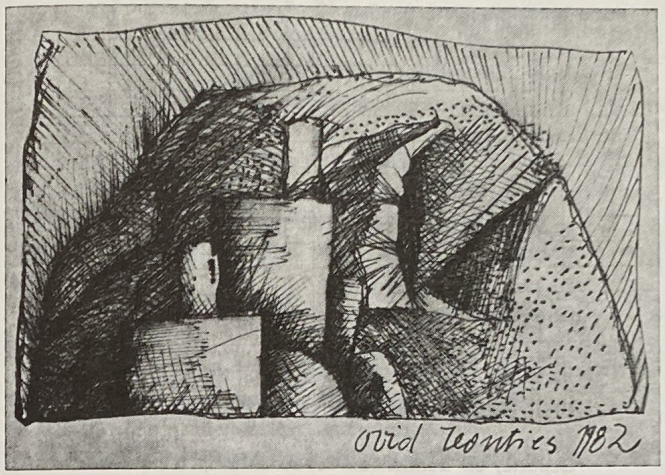

7 POEME DIN VOLUMUL INEDIT „PINGUINI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ"

Vechilor mele prietene
Geta
Carmen
Yarodara
Mia
Silvia
și
Madeleine

BALET

Bunăseara, domnule poet
îmi spune papagalul indiscret

în timp ce la Hong Kong
un bonz chinez bate un gong

câțiva prieteni în Panamá
cetesc în ceai și în cafea

un bătrân muzicant la Sulina
curăță cu glaspapir ocarina

iar la Rucăr un moșneag ascuns în șubă
cu Sidol scoate constelații din tubă.

Eu stau la masă și scriu
între Cundinamarca și Târgu Jiu

cu un alfabet de sticlă și rouă:
struții se ascund între dune și ouă.

Departe, un bandoneon se aude, fals,
e poate un tango, poate un vals,

șopârlele pe fereastra mea
rod cu grije cea din urmă stea

se golește planeta, se stinge lumina
cade un șef de republică și se lasă
CORTINA

CHIP ÎN OGLINDĂ

Poșta mea o cetesc cenzori cu ochelari de tuciu
scrisorile mele le împarte vijelia și vântul
mărcile mele le lipesc pe plicuri îngeri năuci
plopii fără soț îmi măsoară cu umbra cuvântul

poezia mea o foarfecă lectori de serviciu
cu silabele mele spiridușii joacă seara oina
cu virgulele fluturii se antrenează la un joc de popici
teologi de pâclă îmi cântă cu naiul doina

mă vizitează muze din Diciosânmărtin și din Bangladesh
oferindu-mi nectar și ambrozie din sticle de Coca Cola
un papagal mă decorează cu flori chinezești de cireș
pe femurul meu un copil-minune își înstrunează viola

beau cafeaua cu lapte cu fratele Robinson Crusoe
iau aperitivul pe-o insulă cu El Desdichado
alizeele îmi smulg neîntrerupt biletul de voie
când dansez un tango peste canionul din Colorado.

DESTIN

Balenele balet aquatic fac la Huși
și cormoranii sboară spre Feldioara
când pinguinii, bravi, solemni, supuși
la polul Sud își înstrunează vioara

se-aude-o serenadă în parc la Dorohoi
iar la Sulina'n port se sinucid bâtlanii
copii din flori fac case de noroi
și un logodnic trist numără anii

departe, stins, răsun'un Fluegelhorn
la Dumbrăveni se-adună'n besne trubadurii
eu stau stingher sub tropice, la Capricorn,
și-mi fac cafea cu lacrimi Mumele Pădurii.

CÂNTEC BĂTRÂNESC CULES DE ȘTEFAN BACIU DIN ȚARA BÂRSEI, AMERICA LATINĂ ȘI ARHIPELAGUL SANDWICH

„De la mine la Ploiești
nu-i cale lungă când iubești"
de la mine la Tahiti
trec bătăile clipitei

de la mine la Sulina
mandarinii ning grădina
de la mine'n Panama
suie-un drum spre cafenea

de la mine în Mariane
urcă vreme, cad castane
de la tin'la Sighișoara
cântă timpul, tace vioara

de la noi în Bora Bora
vestejită pică ora
de la mine spre Brașov
pleac'o barcă din Roscoff.

CÂNTEC POPULAR CULES ÎNTRE ROȘIORII DE VEDE ȘI BORA BORA

Alabala portocala
ne înneacă Guatemala
cu un dur parfum de tropic
subțiat savant, utopic

bem spre ziuă gingirlii
obosiți de poezii
care vin dinspre Samoa
călărind un șarpe boa

un craidon consultă vracii
și-și îndreaptă cozondracii
cânt'în mango un pitpalac
fluier trist cu sunet dac

din Taiwan se-arată unu
care trage'n nori cu tunu
cu tutun în besactea
să ne țină de tacla

alelei voi pui de lele
camuflați după perdele
țuțări, piccoli, ghinărari,
traficanți de fete mari

tolănit sub un palmier
doarme-un chipeș grănicer
și-așa trece poezia
din Oahu'n România.

ÎNALTĂ TRĂDARE

In cărțile de cetire
sunt multe poeme cu foarte mulți Daci
dar nu este de găsit
„Doina" lui Mihai Eminescu

în „Opera Poetică" a poetului național
comentată savant de academicieni
specializați în note de picior de pagină
lipsește
„Doina" lui Eminescu

la șezători, în cenacluri, în uzine
nu se poate recita poemul interzis
care e
„Doina" lui Eminescu

noaptea însă, de la Nistru la Tisa,
din Hotin în Vatra Dornii,
tăcerile spun, cu degetul la gură,
„Doina" lui Mihai Eminescu

cel subversiv.

PIETRELE RĂMÂN

Și totuși
singur și liber în noapte
pe un țărm de Pacific
îmi scriu poezia

și totuși
peste oceane și geografii
aud la ore târzii
clopotul Bisericii Negre

si totuși
în cartea îngălbenită
a poeziilor lui Eminescu
recit „Doina" și tac

și totuși
cuvântul meu se aude
și se vede (cu â din a)
paine, mânie, cântec, mândrie

în ciuda lor.

ȘTEFAN BACIU

DUMITRU ICHIM

MEȘTERUL MANOLE

(Poem dramatic în cinci tablouri)

IV

(Biserica este zidită până la turle. O parte din ucenicii lui Manole sunt pe schele. Ceilalți: Bontoroagă, Trâncă, Stârpărița, Huruban, Pichiocă, Ciolănosu și Paieude muncesc jos. Manole ține în mână niște planuri. Își șterge fruntea și privește mănăstirea.)

MANOLE:

Mireasa mea din visuri,
In piatră – paradisuri!
Din necrezut de ceţuri,
Te'ncrină frumuseţuri
Şi sunt zidit în tine
Prin piatra în verbine,
Stea ce abis deştarcu-l
Acolo unde-i arcul!
Tu rai din vârf de buche,
E Cerul sus pe muche!
Grădini de axioane
Au împietrit coloane.
Mireasa mea din dor
Cu ochi din Trei-Izvor
Şi duh din Trei-Lumini
In marmoră de crini.
Izvoarele din cruguri
Nuntesc a cer de muguri.
Erai aşa departe,
Dar am răpus pe Moarte.

Mama lui Manole: (Apare de după un dâmb cu o coşarcă în mână. Se aşează lângă Manole pe o buturugă. Manole e cufundat în gânduri.)
Manole, ţi-o fi foame.
Aici ai nişte poame.

MANOLE:

Priveşte mamă, ca în sfeşnic
Cum înfloreşte piatra'n veşnic.
Un vis, ca fumul de tămâie,
Uite–l fereşti şi toarse brâie.

MAMA LUI MANOLE:

Manole, haide şi mănâncă!

MANOLE:

Nu, mamă. Sus, acolo, încă
Mireasa'n borangice
Tot sufletul mi-l zice,
Mă soarbe spre Cuvânt
Şi nu mai sunt pământ.

MAMA LUI MANOLE:

Aici ai nişte ouă.

MANOLE:

Nu vezi, zidit-am rouă!
Din ochiul Trei-Luminii
Cu psalmi am zis aminii.
Tot rostul astei lumi
L-am dezghiocat de humi
Găsindu-i temelie
Cu-o salcă de Florie.

BONTOROAGĂ:

Ia bă, şi te îmbucă!

MANOLE:

Ce doruri mă usucă
Din văile adânci
Că-n miez de bolţi şi stânci
Pe Cel etern vrui oaspete!

HURUBAN:

Plăcinte ai şi proaspete,
Iar în uiagă vin curat.

MANOLE:

Mireasă fără de păcat
Cu genele de curcubeu
Adormi în ochi pe Dumnezeu.
Frumoasă eşti ca o răpire,

Idiomelă din zidire
Genunche cosmos – crâng de tei . . .

STĂRPĂRIȚA:
Ai și găluște, dacă vrei.
Tu ești bolând, sau ce-i cu tine?

MANOLE:
Mireasă'n frumusețI străine
Mă iartă că'n orice bătaie
De inimă tu crești văpaie
Arzându-mă de tot ce-i lut
Mă soarbe mamă în sărut.
Măicuță bătrână,
Cu brâul de lână
Pentru nunta mea
Pietrei smuls-am stea,
Iar din lacrimi slabe
I-am țesut podoabe,
Dorul din rărunchi,
Uite-l scris în unghi.

Ciolănoșu:
Prost mai iești. Te'nfruptă!

MANOLE:
Morții puntea-i ruptă
C'am descoperit
Un ostrov de schit,
Cerul și pământul
Vor cânta Cuvântul.
Uite pietre – candele,
Nălucile, bandele,
Fără gribăn sunt zdrobite;
Crânguri de leucocite
Zbor lumini și nu se satur
Imprejur de Pantocrator,
(De pe schele cobor ceilalți)

ORFEU:
Bună ziua maică sfântă,
Până zidul se mai zvântă
Să ne odihnim oleacă.

PITAGORA:
Când lua-vom schelele –
Or să plângă stelele.

MAMA LUI MANOLE:
Prea frumos va fi o știu,
Dar mi-e milă pentru Fiu
Că în spate astăzi duce
Tot pământul spus pe cruce
Și-a uitat că-i Vinere
Intru visuri tinere.
Fiul meu e'n răstignire
Pironit întru zidire.

TRÂNCĂ:
Fiul tău e un zurliu.

MANOLE:
Iartă-i mamă că nu știu

BONTOROAGĂ:
Ba, mai rău, e un vampir.

MANOLE:
Mamă, dă-i un trandafir.

PAIEUDE:
Ne-a supt vlaga, sângele,
Zidurile plânge-le.
Nu le-auzi? Auzi-le
Murmurând cu buzile:
. . . Manole, Manole,
Meștere Manole,

Zidul rău mă strânge
Viața că mi-o stânge...

BONTOROAGĂ:
Fiul tău e un năuc.

MANOLE:
Când cu totu-o să mă duc,
Că puțin mă veți vedea,
Vă voi face tron de stea,
Pentru meșteri, pentru calfa,
Care-au ajutat pe Alfa.

PICHIOCĂ:
Maică prânzul tău cu poame
Dă-ni-l nouă că ni-e foame,
Lasă-l piatra să și-o muște.
...o, ho, ho! Ce văd! Găluște!
Iar în punga ce-i fierbinte
Sunt brânzoaice și plăcinte.

STĂRPĂRIȚA:
Măi Manole, ia și mușcă!

HURUBAN:
Uite sticla, trage-o dușcă!

MANOLE:
Mireasă, mireasă,
Cât ești de frumoasă!
Ți iartă pe micii
Ce-i am ucenicii.
Li-e somn și li-e burtă.
Șederea mi-e scurtă,
Iar unul hain
Prin crâng de măslin
M'o vinde la schele
Pe-un preț de obiele.

DUMITRU ICHIM

ORA POETULUI

Când l-au pus pe năsălie
par'că l-ar fi pus într'o grădină
printre straturi de flori multicolore
cu miros dulce
ca mierea cuvintelor din poeme-i
ca mustul spumos al viselor
visate pe drumul împlinirii
întru creație
și nimeni nu-și dădea seama
că el murise spre înviere

în timp ce florile din juru-i
înviaseră spre a muri...

Când l-au așezat în groapă
îl puneau direct în cer
acolo unde albastrul
nu-și pierde niciodată culoarea
unde stelele lucesc mereu
și unde Dumnezeu se odihnește
cu barba'n mâna făcută pumn
și cotul brațului pe genunchi
ca „Gânditorul" lui Rodin
privindu-și opera Cuvântului Său
cum mereu se transformă
dar nu piere niciodată...
Când au greblat pământul
deasupra gropii
peste care va crește verde iarba
precum i-a fost tinerețea
vântul
trecând prin frunzele copacilor
din cimitir
striga în cele patru unghiuri
din toți plămânii:
– „Moarte,
unde îți este biruința?"...

Aceasta a fost
ultima oră a postului,

AICI
și cea dintâi,
DINCOLO!...

NICOLAE NOVAC

DUMITRU ICHIM

PASĂREA DE CEARĂ

Cuvine-se cu adevărat, Pasărea-mea-de-Ceară, ca măcar în noaptea aceasta să-ți pun în cioc un sâmbure de foc și să-mi zbori cu pana ta de in peste gropile întunerecului meu.

In vreme ce feștila de wolfram îmi umple casa cu lumină, aproape în fiecare noapte, cu tine mă întâlnesc rar, dar cu cât dor, o, Pasăre-Făclie! Atunci condeiul electronic al mașinii de scris doarme, dorm și pădurile în fluidul cerului din călimară și e timp din Netimp, pravila este deschisă și alături e lacul tău cu lotus arzând.

In noaptea asta am venit târziu dela lucru. Am împletit corturi pentru fiii deșertului, cânepa aspră a trestiei, obosiți și înviorați și mă dor umerii de greutatea năvoadelor ce le-am dus la mare.

Cât de înalt zbori prin adâncul meu! Îți mai aud încă aripa. Sus de tot. Ca o rugăciune: „Fie ca din trudirea oaselor tale, pescarii-cu-bisturiu să prindă pentru oameni un luceafăr vindecător, plâns din ochiul lui Dumnezeu!"

Nu te mira că îți deschid portița grădinii, dând foc zăvoarelor și ivărelor de ață răsucită. Ai dreptate, mâine nu e Duminică. De obicei, Sâmbătă seara îți vin în livadă. Sub umbra unui măr, din petice de șarpe îmi țes stihar pentru a doua zi.

Am venit la tine, pentru că sunt obosit și numai otăvile razei tale îmi întineresc inima cu roua mistică a Nopții-Ultra-Luminoase.

Fluture, ai ros borangicul mormântului de stea; vii la geamul duhului meu cu crucea ta grea de lumină. Când obosești, mi-o lași printre slove și, ca un copil alintat, fugi în cer să te hodinești în poala lui Dumnezeu. Apoi revii, păcătosul meu sfânt, cu și mai multă lumină. Și parcă mai altfel.

Pasăre Făclie, eu sunt o lumânare de humă. Nu pământul luminează, ci lumina soarbe ceara de țărână în etern. De fapt, pentru cuvântul lumină în gramatica mea e un țărm. Nu știu ce e, dar mi-e dor de ea pentru că e în mine și numai prin ea pot deveni aripă peste marile singurătăți ale Bisericuței-dintr'o-Lumină de dincolo de dumbrava stelelor.

DUMITRU ICHIM

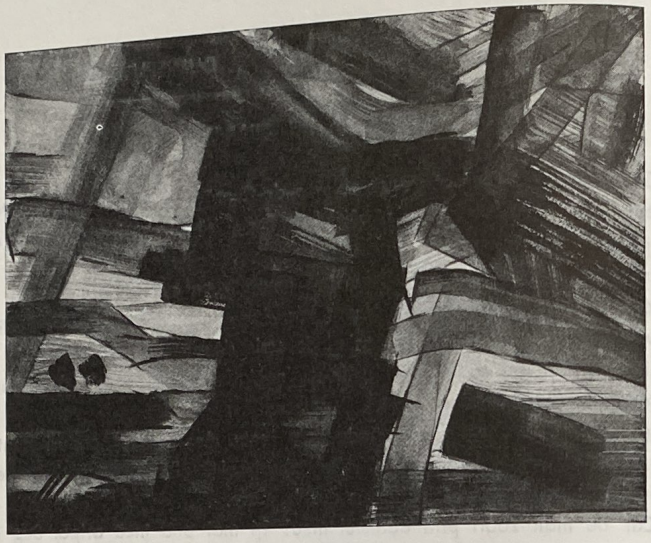

Din ciclul „METAFABULE"

CUIUL

Intr'o zi,
pe la orele
4 sau 5,
mă trezi
cu sonorele
sale
tilinci
și sandale,
un cuiu de fier
(cam stingher
și tehui
de felul lui),
apărut pe birou,
în vecinătatea unui stilou

și-aproape de-o călimară
rară,
primită cadou...

– „De ce-ai fugit?
Unde-ai plecat?"
l-am apostrofat?
pe-un ton răstit,
mânios,
privindu-l de sus în jos.
Oftând,
tremurând
sgribulit,
s'a proptit
de-un creion
fără mină
și, cu lacrimi de fină
rugină,
o, ce plâns monoton
începu ca să plângă
chiar lângă
poeziile lui Villon...

– „Vreau să scap! Vreau să scap!
Nu mai pot de cap!
Sunt sătul până'n gât!
Mi s'a urît
cu traiul silnic!
Zilnic,
într'una,
mă paște furtuna,
năpasta!
Ce viață e asta,
intolerabilă,
mizerabilă?
Nu mai pot, nu mai pot!
Vreau s'o termin cu tot

chinul
ce-mi înnourează seninul,
cu'ntregul spectacol dement,
reflex evident
de pornire vandalică!
Am ajuns o metalică
zdreanță
de cutezanță
și glorie,
un episod
schilod
de istorie
mută,
un ciot
de speranță
pierdută,
un cuiu
netot,
cu țugui
și cucui...

De la cuiele mici,
mititele,
bătute'n cipici
și'n pingele,
și pân' la piroanele grele,
bătute'n bârne
cârne
de poduri
și'n podele
cu noduri,
piroane dure,
venerabile,
capabile
să rabde, să'ndure
vitregii, cataclisme:
călcâie de cizme,

ciocane
cu toane
sau baroase
făloase –
zic,
de la mare la mic
și de la mic pân' la mare,
ca'ntr'o uriașă căldare,
ca'ntr'un imens țintirim,
alergăm,
răbdăm,
suferim,
sângerăm:
eternă însângerare,
multiplicare,
strivire,
jertfire,
eternă risipă,
pentr'o penibilă
și ireversibilă
clipă...

Poate crezi
c'aiurez?
Umblă și vezi
cum stăm bătute,
cuie modeste, tăcute,
în uși, în ferestre,
în mobilierul dat zestre,
în șipci, în șindrilă,
prezență deopotrivă utilă
în sărăcie și bogăție,
în leagăne și'n sicrie.
Cu noi încep bucuriile,
se'nalță trufiile,
durează robiile
și sfârșesc nebuniile...

Cum să nu fiu
un cuiu cam sanchiu,
revoltat
și transfug?
Vreau să fug,
vreau să scap,
să nu mă mai bată în cap,
să nu mai aud
pe orice zălud,
cu insultele lui:
„Pune-ți pofta'n cuiu,
pune-ți pofta'n cuiu!"
Pentr'un hârb, pentr'un fleac,
mi-e capul dovleac,
mi-e fruntea turtită,
mi-e ceafa zdrobită
și-mi vâjâie țeasta.
Ce viață e asta?"

– „Viața ta are-un rost,
cuișorule prost!
Chinul tău nu-i un chin
inutil, ci suspin
altruist, generos.
Plângi, dar plângi cu folos.
Lupți, dar cazi pe altar.
Suferința e-un har,
nu te lasă să stai:
din ce-ai strâns, din ce ai,
din ce crezi, din ce poți,
dai oricui, dai la toți.
Prăbușindu-te, crești;
suferind, te'mplinești . . ."

– „Cum, adică, mă'nveți?
Voi, liberi, iar eu, înfipt în pereți?
Voi, cu toate foloasele,

iar eu, cu ponoasele?
Voi, sorbind voluptățile,
iar eu, cu răul, cu greutățile?
Voi, trăind filozofic,
iar eu, bătut și distrofic?
Voi, într'um huzur nesfârșit,
iar eu, cu capul turtit?
Sunt sătul până'n gât,
mi s'a urît
cu aforismele,
cu altruismele,
cu înălțările,
cu lepădările,
cu datoriile
și cu toate polologhiile!"
răbufni cuiul de fier,
cu hanger
și țugui,
un cuiu
(cum să spui)
cam stingher
și tehui
de felul lui . .

– „Degeaba-mi vorbești de iubire;
nu cred în jertfe și'n nemurire.
Vreau o altă trăire!
O, gândul mirific,
știu cum să scap:
mă simplific –
renunț la cap . . ."

SERGIU GROSSU

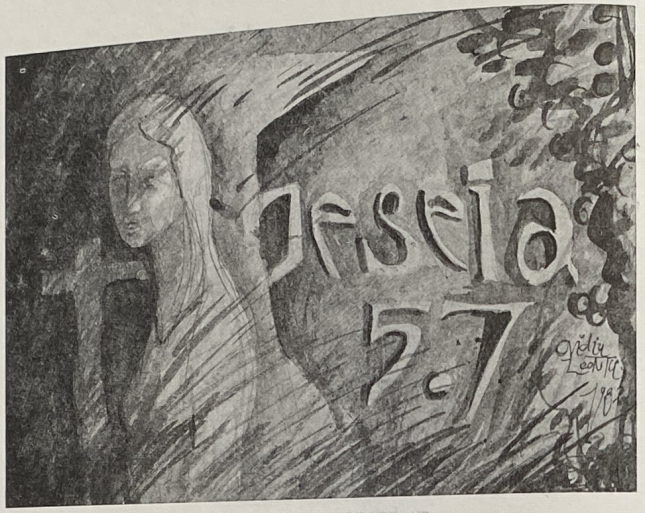

URARE

Să-ți dee Cerul harul de binecuvântare
În inimă, în minte și-a pașilor cărare.
Să-ți dee Domnul forța și-un braț necruțător
Pentru dușmani, străinii și cel ce-i trădător.

Să-ți dee Cerul tihna ca rod al trudei tale
Să-ți scoată bucuria izbânzii drept în cale
S'ajungi ca să verși lacrămi pe-altarul bucuriei
Pe glii descătușate, pe glia României.

ASTĂZI

Spre zilele de mâine eu griji nu mai presor
Căci zilele de mâine îmi poartă grije mie
Prin zilele trecute perpetu' succesor
De roade ce revarsă sclipiri de bucurie.

De ziua de-azi mi-e grijă, de ziua orișicui,
Ce pare nesfârșită, rănind adânc în soartă
Și-ți stinge'n ochi scânteia, încuie ce descui
Și'n propria ta țară, străin, pribeag te poartă.

De ziua de-azi mi-e grije, de ziua de-azi mă tem,
De răul ce strecoară otrăvi în ce-a fost bine,
De răul ce înalță ce ieri a fost blestem,
De răul ce urăște de moarte pe oricine.

1979, New York

CRĂMPEI DE PRIMĂVARĂ

Pe'ntregul cer, mai peste tot, au apărut
Crestări adânci, albastru clar în goliciune
Ce s'oglindește în băltoace, libațiune,
Din zbor, de repezi ploi, pământului sărut.

De după nor, mărețul soare, cald și blând,
Alunecând printr'o cascadă de lumină
Este uimit că zeci culori acum s'anină
Împrăștiate peste tot ori strânse'n gând.

Un fir de vânt stârnește iar uitat frunziș
In horă, prin văzduh, cu pomi și lume'n sfadă.
Râzând nebun, el ia pe rând stradă cu stradă.
Fuge în cerc, vine'napoi și-o ia pieziș.

Dar peste vânt, sus către nori, au săgetat
In frac, cu trenă despicată, rândunele
Și harnice au început cerul să-l spele,
Să-l lase vor strălucitor și'mprospătat.

La mine în balcon îmi râd vre-o cinci brânduşi
Iar o albină'n roua lor cât poate'noată,
Dispare-apoi într'un potir de floare, toată.
In urma ei trei gâze vin, mici trepăduşi.

Cu cap grotesc, o musc'a stat şi m'a privit,
A prins curaj şi-a început, fiindu-i rece,
Cu de-amănunt picior după picior să-şi frece;
Apoi văzu că locul nu-i chiar potrivit.

Dar nu mai ştiu ce gând al meu a supărat
Ori cer, ori vânt, căci s'a pornit fără de veste
Nori cenuşii, balaurii cei din poveste
Iar vântul să se mânie cu-adevărat.

Pe cer parcă s'a răsturnat întreg ocean
Plin cu cerneli. Un fulger lung, la întâmplare,
S'a'ntins pe cer, de sus în jos, ca să-l măsoare
Cu tunete vestind alaiu de alb mărgean.

Şi gândul stă strivit de geam. O zi s'a dus,
O vară iar, una în plus mâine coboară
Şi anii trec şi se petrec şi'ncep să doară
Cu zilele care pe rând pier la apus.

Mai 1971, New York

A PATRA DIMENSIUNE

E clipa ce'n sine cuprinde
Trecut împietrit şi mişcare
In suflet un sac de merinde
Cu semne şi semn de'ntrebare.

E clipa de-o clipă şi-atâta
In care urît şi frumosul
Cu pană de-aur sau bâta
Aleg din nimicuri colosul.

E truda în care încape
Cu lumea întreagă o clipă,
Mormânt în adâncuri de ape
Sau soare purtat pe aripă.

1 Aprilie 1976, Paris

MĂRŢIŞOR 1980

La steaua care-a răsărit
Am vrut să mă înalţ
Dar ani şi ani mi-au trebuit
Intâi să mă încalţ.

Dar în sfârşit când am pornit
Spre cerul vast, albastru,
N'am mai ştiut din zeci de mii
Nici drum, nici care astru.

M'am rătăcit şi de atunci
Merg unde văd cu ochii
Doar primăvara, uneori,
Desbrac cojocul Dochii.

Şi printre aştri legănat
Găsesc mireasmă nouă
Şi o umbrelă îmi deschid
Cometelor ce plouă.

Mă pierd in adâncimi de cer
Scăldându-mă în spații
Iar când luceferii s'aprind,
In jur, aud ovații

STĂPÂNII.

Lucruri vii, ființe moarte,
Scriu din amintiri o carte
Incepută la ampror
Intr'o zi a lui Cuptor
Ca s'ajungă să se știe
Toate pentru o vecie.

Dar mai scriu și scriu într'una
Toți acei tocmiți cu luna,
Cu toptanul, în hârdău,
Strâng ce-i prost și tot ce-i rău
Și dau hrană, proză, rime,
La savanți și la prostime.

Scuipă prostul, scuipă'n silă,
Nicăeri nu află milă
Dar zâmbesc adânc plecați,
Cu soții și cu cumnați,
Toți savanții și lacheii
Repezindu-se ca leii.

Râd stăpânii, râd în barbă.
Ce-i un om? Un fir de iarbă!
Ori îl calci ori îl cosești,
Nu-i nevoie să gândești,
E de-ajuns să ai putere
C'aduni glorii și avere.

1981, New York

PLUTIRE

Plutesc pe coji de datine străbune
Și'n zbor îmi este pluta fermecată,
Cu un catarg înailt de rugăciune
Și pânze înfoiate de-altă dată.

Zbor sub senin spre țărmuri înnorate
Alunecând pe verbe transparente
Trecut și viitor împerechiate
In scânteieri a clipelor curente.

Plutesc în nopți de-argint sau cătrănite
Și nu le pot găsi deosebire
Iar vântul sun'a ropot de copite
Și oase vechi, viori de tânguire.

Trec prin strâmtori de vaiet și blesteme
Și nu mă tem când mă izbesc de stâncă
Sau sufletul mi-e discutat pe teme
Ori mă trezesc că sunt în viață încă.

E-un azi etern, oceanele stau goale
Iar pluta'n nicăeri încremenită
Cu vele de avânt ce-atârnă moale
Peste o zi cu moartea logodită.

„PRIETENII"

Din putregai
viermi otrăviți
otrăvitori
fără veste
pe flori, muguri
și pe poame
și nevăzuți
și neștiuți
sunt vestitori.

Să destrame
să omoare
aduc foame.
Noi șlefuiri
dau strălucire
ruginite
care tot strâng
îngrămădesc
intră'n naos,
toate le duc
nimic n'aduc
decât copite.
Nimic nu-i bun,
nimic nu-i bine,
totu-i haos.

După Ioan I. Mirea
lui Ioan I. Mirea

S'AU PIERDUT GRĂDINILE

S'au pierdut grădinile
S'au pierdut și morții
Atârn ca sidilele
La răscrucea sorții.

Caut cardinalele,
Unde m'aflu oare?
Ruginite-s zalele
De frig și oroare.

Ninse-mi zboară pletele,
Cine ne desparte?
Osândite stemele
Au rămas departe.

1976, Paris
S. G THEODORU

EUGEN POPESCU

PATEUL DE IEPURE

Doctorul Georgescu era medic primar chirurg la Spitalul Colțea din București. Pe lângă renumele său de bun chirurg, îl avea și pe acela de vânător pasionat. In zilele libere, însoțit de câinele său de vânătoare Rex și de pușca cu două țevi, pleca spre câmpiile din jurul Bucureștiului, la vânat de iepuri, rațe sălbatice, prepelițe și sburătoare comestibile. Nu s'a întâmplat vreodată să vină cu sacul gol acasă. Era și el un iscusit vânător, dar și câinele său Rex era bine instruit și-i era de mare folos în aducerea vânatului.

Intr'o Sâmbătă de toamnă s'a întâmplat că, ducându-se de dimineață pe ogoarele dincolo de comuna Afumați, să aibă norocul unui vânat bogat de iepuri. Luase cu el și un prieten ca să-i țină de urît, dar până la urmă i-a fost de mare folos la transportarea acasă a celor 12 iepuri pe care i-a vânat în acea zi. I-au înșirat pe o prăjină găsită pe câmp și i-au transportat acasă.

Familia doctorului s'a speriat când a văzut bogatul vânat, gândindu-se la depozitarea și pregătitul bietelor animale, dar doctorul Georgescu își avea planul gata făcut: un iepure la șeful lui, unul la directorul din Minister, unul la colegul care-i ținuse locul în Serviciul de gardă la Spital, altul la mama soacră, doi i-a dat prietenului cu care a fost la vânătoare, doi urma să-i prepare a doua zi, iar ultimii patru urma să-i ducă în pivniță, la răcoare, ca să se fezandeze bine și să-i pregătească peste câteva zile.

Cei doi iepuri pregătiți a doua zi au fost de ajuns să sature pe toți ai casei de carne de vânat și nici nu s'au mai gândit la ceilalți patru, care au fost agățați în pivniță, la curenți de aer rece, pentru a face mai ușor comestibilă carnea lor.

Săptămâna următoare a început cu griji și treburi în casă și în profesiune. Fiecare dintre cei din casă își avea rosturile lui, iar Maria, bucătăreasă ce îngrijea și de curățenie în casă, se ocupa de gătitul zilnic și de toate cele trebuincioase în gospodărie.

Peste o săptămână, adică Sâmbătă seara, au primit mai multe telefoane dela prietenii casei, că a doua zi, Duminecă, vor fi la familia doctorului Georgescu la masă, iar după dejun să pregătească mesele pentru jocuri

de cărți. Greutatea a început când trebuia să chibzuiască ce să le dea de mâncare. Aveau ei un cocoș tăiat și niște măsline și brânză, ca și niște sardele, dar acestea nu puteau sătura pe cei patrusprezece musafiri care se anunțaseră: trei medici cu soțiile, un director din Minister cu soția, patru prieteni buni ai doctorului, mama soacră și tata socru, adică părinții soției doctorului Georgescu și cei doi ai casei, doctorul și soția.

Maria, bucătăreasa, aduce ideea salvatoare: să gătească iepurii din pivniță. Fața doctorului s'a luminat, dându-și seama că obrazul casei va fi salvat. A doua zi, Duminecă, înainte de a-și face toaleta de dimineață, doctorul s'a dus repede în pivniță, a luat cei patru iepuri și i-a pus Mariei pe masa dela bucătărie. Au început imediat întrebările, dacă mai e bună carnea, sau nu, și ce să gătească din ea. Au hotărît să facă pateu de iepure, din cei patru iepurași, a cărui rețetă o știa Maria dela mama doctorului, Coana mare, care murise cu doi ani înainte.

Au început să-și facă fel de fel de gânduri, dacă mai era bună carnea de iepure, sau poate începuse să se strice în 7 zile de când sta în pivniță la fezandat. Maria a avut o idea, să dea câte-o bucată de carne, din fiecare iepure, câinelui Rex, să mănânce. Dacă o mănâncă imediat, înseamnă că e bună, și dacă i se face rău, sau moare, fiind stricată, au timp destul până la prânz să verifice, dar între timp să pregătească pateul plănuit.

Zis și făcut, câinele Rex și-a primit cele patru porții de carne, din fiecare iepure câte-o bucată, pe care le-a înghițit într'o clipită, iar Maria și soția doctorului au început să pregătească pateul de iepure, pe care l-au dres cu toate mirodeniile, să fie mai gustos. Din când în când, soția doctorului, sau Conița cum îi spunea Maria, o îndemna pe Maria să meargă în curte și să vadă ce face Rex. De fiecare dată Maria aducea știrea că Rex, ba se joacă singur făcând tumbe prin grădină, ba aleargă, în joacă, după pisică, în orice caz veștile despre Rex erau îmbucurătoare, astfel că pateul de iepure va fi bun de mâncat și, desigur, va fi savurat de musafiri.

A venit timpul să sosească și musafirii, câte unul, câte doi, s'a umplut casa. Toți erau curioși să vadă ce au pregătit Georgeștii în acea zi, știind că doctorul n'a mai fost la vânătoare de-o săptămână. S'au așezat cu toții la masă și li s'au servit gustările: măsline Volo cu țuică de Argeș, din sat dela doctorul, niște sardele portugheze cumpărate de doctor din portul Constanța direct de pe un vas portughez, brânză grasă de oaie pe care doctorul o primise cadou dela un cioban, căruia îi făcuse o operație de

apendicită, și alte bunătăți... Musafirii parcă așteptau ceva mai bun, cum aveau obiceiul Georgeștii să servească.

După ce s'au ridicat farfurioarele de gustări, Maria pune pe masă un platou cu pateu de iepure, împodobit cu fel de fel de adausuri, de parcă era pregătit pentru concursul de artă culinară dela Athénée Palace. Musafirii au început să guste din pateu și fiecare îi aducea laude, în felul lui. Au aflat că pateul este făcut din iepurii vânați cu o săptămână înainte și ca să fie sigură gazda de iepurii din care a pregătit deliciosul pateu, le-a spus musafirilor că a luat câte-o bucată de carne din fiecare iepure și i-a dat lui Rex să mănânce și că Rex nu numai că n'a murit până atunci, dar se joacă voios prin grădină.

Verificarea calității cărnii care s'a făcut cu ajutorul lui Rex a adus un entuziasm în plus printre comeseni și au hotărît cu toții să boteze pateul de iepure servit cu numele de „pateul Rex" și au început să scandeze cu toții numele nou al preparatului: „pateu Rex, pateu Rex".

Pateul servit plăcând atât de mult, gazda a adus încă un platou cu pateu de iepure, care a fost savurat mai bine decât primul și toți mâncau de parcă aveau câte două guri fiecare și aduceau laude Mariei că a făcut un mare deliciu din vânatul de iepure. Nimeni nu se gândea să mai mănânce altceva, deși se pregătise pentru ei un rizoto cu carne de cocoș, gătit în unt, și toți cereau „să mai vină un Rex".

Nu a fost chip până ce gazda nu a adus cele patru platouri cu pateu de iepure, care au fost consumate până la ultimul gram, aducându-i-se laude mari. Deși se așezaseră pe masă farfuriile cu rizoto de cocoș, musafirii vorbeau tot despre „pateul Rex", pe care-l lăudau în continuare. Au observat comesenii că la pateul de iepure merge bine și Crâmpoșia de Drăgășani, pe care doctorul o adusese din via socrului lui așezată pe dealul Mitrofani.

In casă era mare veselie și bună dispoziție datorită atât delicioșilui pateu de iepure cât și vinului de doi ani vechime, care le deschisese inimile și glasurile, că fiecare își cânta romanța preferată. Când petrecerea era în toi, a intrat Maria în sufragerie și cu o voce puternică, să poată stăpâni veselia și sgomotul dela masă, cu o figură de femeie speriată și îndurerată, a strigat cu glas tare: „Co-ni-i-i-ță-ă-, a murit Rex".

Pentrucă mesenii nu prea înțeleseseră la prima strigare despre ce este vorba, au întrebat cu toți ce s'a întâmplat. Maria le-a repetat, bătându-se cu pumnii în cap: „a murit Rex" și a plecat afară plângând.

Cucoanele au dat semnalul cu țipete și răcnete de spaimă, parcă se și vedeau cum vor muri, pentru că au mâncat din aceiași iepuri din care a mâncat și Rex, al cărui deces îl anunțase Maria. Cei patru medici prezenți, înspăimântați și ei de perspectiva unei otrăviri în masă, aveau treabă cu cucoanele prezente la ospăț, care le cereau ba să le facă o clismă, ba să le bage degetele pe gât ca să elimine pe gură savurosul pateu de iepure, ba să caute prin farmacia casei tot felul de buline salvatoare, dacă vor mai avea zile. Una din cucoane zărise în dulapul cu articole de farmacie al doctorului, o sticluță de 250 grame pe a cărei etichetă scria „ulei de ricin". Nici n'a mai întrebat pe cineva dacă e bine sau nu să înghită o lingură de ulei de ricin și convinsă că miraculosul ulei îi va aduce salvarea, printr'o acțiune rapidă de evacuare a stomacului de blestematul pateu de iepure, a pus sticla la gură și a tras câteva înghițituri bune. Pentrucă își iubea soțul, s'a îndreptat repede spre el, la baie, unde tocmai își făcea o clismă, i-a pus sticluța în gură și i-a poruncit: „înghite de două-trei ori că ăsta te salvează". Soțul, speriat și el de perspectiva unei otrăviri, a înghițit de câteva ori, fără a întreba ce este. Și așa, sticluța a trecut din gură în gură până s'a terminat tot uleiul de ricin.

Bucătăria a fost luată cu asalt de către cucoanele speriate, căutând ciubărul cu lapte dulce despre care aflaseră dela doctorul Georgescu, în timpul mesei, că seara le va servi lapte dulce, fierbinte, cu mămăliguță. Deoarece știa fiecare că laptele dulce e bun pentru curățenie stomacală, au trecut ciubărul din gură în gură și mai pe covoare, mai pe parchet, mai pe haine sau pe rochițele atrăgătoare ale doamnelor, mai în gură, în câteva clipe ciubărul a fost golit de laptele considerat salvator.

Doctorii nu mai pridideau făcând la clisme, ba la cucoane, ba la domni, iar cei tratați se așezau pe divan sau pe jos, înălțând rugăciuni Domnului pentru supraviețuirea lor și așteptau speriați reacția otrăvii din carnea de iepure, din cauza căreia credeau că a murit bietul și credinciosul Rex, câine nelipsit la toate vânătorile doctorului Georgescu.

Când spaima mai trecuse puțin bieților musafiri, după golirea stomacurilor pe amândouă căile de evacuare, urmare a uleiului de ricin, laptelui dulce, clismelor și altor procedee, doctorul Georgescu a strigat pe Maria și a întrebat-o, cu durere în suflet și în glas, dacă Rex a murit repede sau mai lent, dacă s'a chinuit, sau a murit ușor.

Maria a spus, îndurerată, că a murit repede de tot..., călcat de o mașină în fața casei, când alerga după o pisică.

Amănuntele date de Maria au avut darul să împrăștie spaima de care erau cuprinși comesenii, că bietul Rex a murit din carnea de iepure. Pericolul trecuse, dar de fapt nu existase nicio clipă, decât în imaginația lor.

Doctorul Georgescu a ieșit din casă ca să privească pe credinciosul său Rex, strivit pe stradă de roțile unei mașini în viteză. Moartea bunului său Rex i-a învins tăria de chirurg, și lacrimile au început să i să scurgă pe obraji, ca la moartea unui prieten credincios.

EUGEN POPESCU

* *
* * *
* *

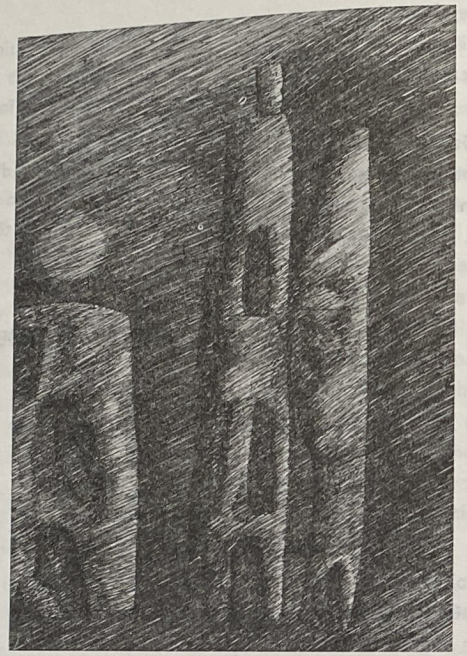

ZBOR DE LĂCUSTE

TRIMITERE

I-am ursit gândului trist:
de vrei să pleci,
du-te!
și oficiază nou acatist...

niciodată să nu stai pe loc –
du-te departe
fără întoarcere
chiar de vei trece prin foc!...

FEMEIA

O femeie tânără
s'a întins pe scândură;
– strânge în brațe o mătură

oh, n'a venit de mult acasă,
i-o mai fi fruntea frumoasă?
cu cine o fi stând la masă?

Doamne, lasă-i sânii ca să joace
așa tari (și rotunzi), parcă așa-mi place
– ciocuri ascuțite, eșind arse din găoace

și, de-o cădea noaptea în vreo groapă
iart-o, Doamne, și mi-o scapă;
mulțumesc! – îți las ochii să-ți ofere râu de apă...

NOURI

Trec nouri – și alți nouri vin
ca umbre învârtite pe ciulin
poate din cer se scutura mătase
și-a transcris și pe pământ vechi semne arse;

din scrierea de foc, pe pulberi și pe vreme
s'a răsucit căzută columna unui vierme;
numai făptura lui Dumnezeu plouată
subțire, mereu ca la'nceput, iar a urcat de parte'ailaltă

cum s'a ascuns în vârf de tije etern luând chip de bob
nu s'a aflat de cât în fundul luminii unui orb; –
sfântul Ion, traversând arșița și pustiul nemâncat
l-a prins, l-a scuturat și l-a pus gândul de la furat!..

DINCOLO DE TĂCERE

Sât!... ceva aleargă foarte'ndărăt
mai aproape, cu aripa ruptă, se zbate un fluture
potirul unei flori se descarcă
sâmbăta, într'o gură cască;

tăcere!... – ascultați pendula
și-a pierdut orele
i s'a ars cadranul
încet, pe dinlăuntru, va mai bate la anul;

și dacă totuși ascultați, ascultați adâncul –
pe fund, se ciocnesc oase'ntre ele
le e greu, deasupra nimic n'o să mai crească
și nici în templu, pe masa Împărătească...

IMPLORARE

Nu te plânge îngere
nu te plânge plângere
m'au zvârlit prost și supus
ca un măr trântit de sus;

și de-atuncea mulți căzuți
peste ei pe aripi frânți
dar mă rog, o, îngeri mari
dezlegați-i de pe pari!...

SINGURĂTATE

Intre mine –
nimeni...

MUZICĂ

Când Dumnezeu
nu mai are cum
să nu se arăte...

DINCOLO

Oh, trecerea dincolo –
și trupul nud, tremurând,
intră în singurătate deplină!

POEZIE

Imi curge o lacrimă pe muguri verzi
niciodată ștearsă – ofrandă viorilor;
o altă lacrimă ca floarea în flacări
din templul vestalelor – tributul picturii;
numai ce a rămas după zborul lăcustelor
mi-a curs mereu lacrimi șivoaie
– abia atunci am aflat poezia

DORINȚĂ

Dansul – ruperi și carcere
izolarea de trup
pentru recompunerea lumii;
ah! aș vrea să rămân fără mine...

NOPȚI

Cu visul călătoria 'neștire
când nopțile-l scriu
și așa știu că nu sunt întrerupt...

FĂRĂ SINE

Ferestre și uși închise
în lăuntru singuri
uitând plecările
regăsirea – doi – împreună
sublima ciocnire
apoi uscarea florilor
și, la urmă, înecarea în negru.

AMINTIRE

Rufe albe, pe frânghie, la soare
lăsând corpul stingher
numai gândul undeva, înapoi
unde strângeam rufe'nghețate...

SINGUR

Sunt fund de isvor cu lacrimi sărace
– nu mă rușinați spălându-mi obrajii...

Chars, 1982

IOAN I. MIREA

* *
* * *
* *

NICOLAE NOVAC

O NOAPTE DE DANS, CÂNT ȘI DRAGOSTE

– Fragment din romanul: „UN OM PIERDUT" –

Seara veni ca întotdeauna pe furiș fără ca cineva să-și dea seama dacă întunericul se ridica din pământ și urca spre cer sau cobora din cer și se lăsa ca o pătură peste pământ. Odată cu ea, fața lagărului se schimba, devenea mai surâzătoare, mai plină de farmec. In fosta sală de mese, acum frumos amenajată și împodobită cu ghirlande de hârtie colorată, se aprindeau lampioanele și începea dansul. Sala, întotdeauna, era plină până la refuz. Tineri și bătrâni, din toate clasele sociale și din cele mai felurite națiuni ale pământului se întâlneau aci, se împrieteneau și se lăsau ușor prinși de melodia cântecului și ritmul dansului. In clipele acestea, toți uitau durerile și înfrângerile prin cari trecuseră sau prin cari vor trebui să treacă de acum înainte. Era aci o insulă pierdută undeva sub orizont în care nu exista nici trecut nici viitor Totul era un prezent, un prezent în care se uitau toate nimicniciile vieții, un prezent din care nu se culegeau de cât florile rare ale frumosului.

Lui Dumitru Semenic îi plăcea să vie aci. Se simțea bine. Uita și el, ca toți cei cari veneau aci, toate frământările sufletului său. Nu dansa niciodată. Stătea în mijlocul camarazilor și privea perechile ce se dăruiseră cu totul dansului. Admira o mazurcă, un călușar, un ciardaș, o căzăcească sau cine știe ce dans baltic. Fiecare națiune care era reprezentată aci, căuta să arate celorlalți ceea ce aveau ei frumos și original în țara lor, prin cântec, dans, port și obiceiuri. Și totul se desfășura în cea mai perfectă armonie și înțelegere. Pe fețele acestor oameni nu se mai putea ceti ură sau dușmănie. Și Dumitru Semenic se întreba mereu, cum au putut oare oamenii aceștia să se războiască până acum, să se pândească din gropi unul pe altul și să se ucidă cu atâta cruzime și sete de sânge. Nu! Era un nonsens în toate acestea...

– Iza, hai să plecăm!

– De ce?... Te plictisește muzica și dansul?...

– Dimpotrivă, îmi plac amândouă... dar... prea miroase aici a transpirație și prea dens e fumul de țigară... Și afară e frumos, senin și liniște...

Își făcură loc prin mulțime și ieșiră pornind la braț, încet, pe aleele dintre barăcile de lemn, se opriră un moment la marginea de Vest a lagărului, se urcară pe rămășițele unui fost adăpost contra bombardamentelor și priviră de aci aerodromul luminat ca ziua, apoi se întoarseră. Peste tot în lagăr, luminile erau aprinse, ardeau viu. In noaptea liniștită, lagărul părea o cetate a luminii. O adevărată cetate a luminii... Pe la geamuri, sau așezați pe scaune dinaintea barăcilor, bărbați și femei cântau cântece pe limba lor sau discutau voios. La braț cu Iza, Semenic trecea tăcut printre ei. In fața și în urma lui, alte perechi la fel de înlănțuite, mergeau pe același drum al dragostei.

De departe încă, Semenic îl văzu pe Karl venind singur și grăbit.

– Domnu' Semenic, i se adresă, vă caut de aproape o jumătate de oră peste tot.

– De ce Karl?... Ce s'a întâmplat?...

– Nimic!... Adică, nu știu .. Băieții m'au trimis să vă chem.

– E așa de urgent?

– Da! Mi-au spus să veniți imediat.

– Bine. Spune-le că am să viu îndată... Doar n'o fi foc!...

–Ba, mi se pare că tocmai foc este... Mi-au spus că dacă vă găsesc împreună să vă chem pe amândoi... Nu știu ce se pregătește acolo dar mi se pare că miroase a frumos.

– Să mergem atunci... Tu ce zici Iza?... Ești dispusă să ne faci o vizită?...

– De ce nu?.. Cu tine, merg oriunde!... Chiar dacă m'ai vârî în foc.

Plecară toți trei.

Nu deschise bine ușa camerei când în fața lor, Boris apăru cu două pahare întinse.

– Ce e asta măi?... Ce se petrece aici?...

– Nimic nenatural, domule sublocotenent. Vrem să închinăm în seara asta un pahar de vin cu dumneavoastră.

– Atunci, răspunse Semenic, facă-se voia voastră.

Semenic și Iza luară cele două pahare întinse, ciocniră pe rând, apoi ducând paharul la gură, Semenic spuse: „Pentru voi și pentru prietenia noastră".

Toți dădură paharul peste cap, ca la zile bune. Apoi Tedy, trecând de câteva ori arcușul peste strunele viorii, începu să cânte. Iza și Semenic se așezară pe scaune, la masă, alături de ceilalți. Și toți ascultau tăcuți

cântecul ce picura din strunele vrăjite. Aplecat peste vioară, Tedy cânta cu tot sufletul, căci în acele clipe, sufletul lui era în vioară iar vioara era în sufletul lui Cu mâinile în mâinile Izei, Semenic rămăsese împietrit locului. Nici pleoapele ochilor nu-i mai clipeau. Se pierduse și se înnecase cu totul în apele cântecului. Era ferm convins că niciodată nu auzise și nu văzuse pe cineva cântând la vioara cu atâta pasiune. Abia acum descifra în prietenul său artistul de mare clasă pe care până acum nici măcar nu-l bănuise.

In momentul în care Tedy își așeză vioara pe pat, ultimele acorduri pluteau încă în atmosfera camerei. Semenic se ridică, îi strânse prietenește mâna, apoi se așeză din nou alături de Iza și își aprinse o țigară. Paharele se umpleau din nou.

– Frumos!... Al dracului de frumos, spuse Costache... Te trec fiorii și ți se rupe inima...

– Să bem, zise Tedy!

– Să bem, răspunse Boris.

Semenic luă paharul în mână și aplecându-se spre urechea Izei îi șopti: „Pentru tine și pentru dragostea noastră"...

Paharele se goliră din nou și iar se umplură.

– Ș'acum, ceva mai vesel, spuse Tedy luându-și vioara... Ceva de beție

– E vesel la voi, îi șopti Iza lui Semenic.

– Trist de vesel, îi răspunse el.

Melodia se înfiripă de data aceasta sglobiu. Arcușul alerga pe strune drăcește, într'o goană sălbatecă, nebună.

Boris se ridică de la masă, se opri un moment în mijlocul camerei, luă o poziție marțială, ridică mâna dreaptă în sus, pocni de câteva ori din degete legănându-și încet trupul și picioarele, apoi, ca un drăcușor își sălta și frământa mereu picioarele într'un ritm fantastic. Picioarele aproape că nu i se mai vedeau. Părea suspendat în aer. Doar din când în când se auzea palma care izbea bocancii și bătăile puternice în podele.

Pe la geamuri se iviră câteva capete de curioși.

Paharele s'au umplut și s'au golit mereu până târziu în noapte.

– Ce ar fi dacă înainte de a merge la culcare am mai face o mică plimbare, Iza?!

– Dacă tu vrei...

– Da! Simt nevoia de a lua puțin aer curat în plămâni... Și, drept să-ți

spun, mai mult de cât atât, simt nevoia de a ieși puțin în răcoarea nopții... Imi arde capul aprins de aburii fierbinți ai băuturii...

Ieșiră în noaptea răcoroasă de lunie. Afară era senin și frumos. Misterios de frumos și liniștit ca într'un basm din o mie și una de nopți. Luna se sprijinea pe unul din tunurile fabricelor Scoda...

Porniră încet la braț, în noaptea tăcută. Numai pasul lor se auzea cadențat pe nisipul aleelor. Trecură pe lângă santinela de la postul numărul doi, cotiră la dreapta coborînd spre foișor.

– Ce ar fi să ne urcăm tocmai sus în vârful foișorului și să privim de acolo pământul și cerul, Iza?... Poate că, privind de acolo vom vedea totul sub altă înfățișare.

– Doamne, câte năzdrăvănii îți mai trec și ție prin minte... Și tocmai acum ai vrea să încerci și asta...

– Atunci, hai să stăm puțin aici întinși la umbra lui făcută de lună... și să privim stelele cerului... Adică nu, mai bine să ne înfundăm aci în mâncătura asta de pământ... Suntem mai singuri... Mai nestingheriți... Pe aici pot să mai treacă și alți îndrăgostiți de stele.

Semenic își întinse mantaua pe pământ și se lungiră amândoi pe ea, aproape unul de altul, cu trupurile lipite, ducându-și amândouă mâinile sub cap.

– Cred că e frumos să mori într'o noapte ca asta Iza, începu el.

– Iar începi cu gândurile tale stupide?!

– De ce stupide, Iza?... Uite, nu vezi, nu auzi, nu simți câtă liniște și pace?... Și cerul ăsta înstelat parcă te cheamă... Iți face cu ochiul clipind neîncetat cu miriadele-i de stele...

– Dimitrie, te rog... pentru numele lui Dumnezeu, încetează!... Mă exasperezi!.. Mă înnebunești!...

El se ridică într'o parte și se aplecă peste ea.

– Iartă-mă Iza!... Te rog iartă-mă!... Așa sunt eu!... Așa am fost eu poate zămislit să mă gândesc mereu numai la moarte... Dar astăzi, astăzi când te am pe tine, nu vreau, nu mai vreau să mor. Nu! Vreau dimpotrivă să trăesc!... Pentru tine Iza și pentru dragostea noastră.

Se aplecă mai mult spre ea, îi mângâie părul și obrazul, apoi buzele lor se întâlniră într'un sărut lung.

Câțiva pași se auziră apropiindu-se și câteva voci domoale se auziau clar în liniștea nopții. Semenic își ridică încet capul și ascultă cu atenția încordată.

– Sunt ei, îi șopti el Izei.

– Care ei? întrebă ea.

– Camarazii mei de cameră... Au plecat și ei să bea din răcoarea nopții...

Pașii lor trecură liniștiți pe lângă ei și se depărtară luând-o îndărăt spre barăci.

Semenic își aplecă din nou bustul peste bustul ei. Ea îl prinse puternic cu amândouă mâinile de umeri și-l privi lung, apoi îi spuse:

– Cât de straniu strălucesc ochii tăi în noapte, Dimitrie.

– Poate că numai în noaptea asta Iza... din cauza vinului...

– Nu!... Incă ieri am observat asta... Ochii tăi Dimitrie sunt atât de vii că te înfioară și te paralizează în acelaș timp... Și-mi sunt parcă atât de cunoscuți încât îmi vine să cred că ei m'au mai privit și m'au mai înfiorat cândva...

– Poate că așa sunt ochii tuturor celor cari iubesc, Iza... Tuturor acelora care se încleștează cu desnădejde de dragoste.

– Dimitrie, fii sincer te rog: mă iubești tu cu adevărat?

– Tu trebue să simți asta, Iza... Nu este de ajuns să-ți spun eu... Eu pot să mint... Simțurile tale, nu te pot minți însă...

– Vezi tu, eu mă găsesc în cea mai catastrofală dilemă... Singură nu știu ce să cred!... Inima îmi spune una, gândul îmi șoptește alta. Și asta, cu atât mai mult Dimitrie, cu cât, pe mine nu m'a iubit cu adevărat încă nimeni... Crezi tu lucrul acesta? Poți tu să-l crezi? Am fost prietenă, camaradă, soră, mamă, pentru toți acei al căror drum s'a întretăiat cu drumul vieții mele. Cu iubirea însă nu m'am întâlnit decât odată și atunci am pierdut-o mai repede de cât mi-aș fi putut închipui.

– Cum, tu nu ai iubit niciodată în viața ta Iza?

– Dimpotrivă, Dimitrie... Am iubit cu tot sufletul și cu tot sângele din mine... Am iubit sălbatic... până la nebunie... Dar n'am avut norocul nici fericirea să mă bucur de iubire...

– Iubirea a fost prin urmare pentru tine doar o suferință?

– Da!... O suferință!... Un chin!... Ucigaș!... De aceea, îmi este teamă, mă înspăimânt, aș vrea să fug, să fug de tine și dragostea ta. Dar nu știu de ce, nu pot... nu pot... E deajuns să mă privești odată, să mă pironești cu privirile, ca să mă pierd, să fiu bună, să fiu ce vrei tu să fiu și să fac ce vrei tu să fac.

– Iza, să nu te temi de mine... de apropierea mea... de luminile

nefireşti din ochii mei... In ei străluceşte dragostea... dragostea asta care a năvălit în mine ca un torent sălbatec, a căzut ca o cascadă... Te iubesc, Iza!... Mult!... Mult de tot!... Şi mă anin de tine cu disperare... cu disperarea celui ce simte că se înnecă... Numai tu Iza, singură tu poţi să fii pentru mine salvarea şi mântuirea...

Buzele lor s'au căutat şi s'au întâlnit sălbatec, iar braţele le-au înlănţuit trupurile şi le-au strâns până la sufocare. Mâinile lui Semenic alergau într'un dans haotic peste trupul Izei mângâindu-i părul, obrajii, sânii, coapsele. Sângele le ardea în vine ca o lavă fierbinte, iar buzele lor nu se mai săturau de atâta împreunare. Frământarea aceasta a două trupuri cari se caută urca din ce în ce mai mult pe scara simţurilor până ce de acolo de sus s'au rostogolit în marea păcatului, în marea dulcelui păcat al dragostei...

In noaptea aceea ireal de frumoasă, sub lumina rece şi pală a lunei, totul părea ca'n basme, adormit, înmărmurit, mort. Numai scâncetul Izei era viu.

NICOLAE NOVA

* *
* * *
* *

EVADARE

De luni de zile stăpânii l-au izolat;
era un număr, două braţe şi o gură.
Traiul îi era în norme calculat,
Libertatea? Un vis sau o aventură...

Gândul îl fierăstruia- joagăr-
tot mai vie creştea chemarea pădurii cu arini.
Nopţile, când îl strângeau în lagăr
sârmele ghimpate-l înţepau ca pe Crist cununa de spini.

Dar aştepta un MÂINE, – ca ceilalţi toţi –
să curme pe prea-plinii de putere
şi paşii sinistri ai coloanelor de roboţi
mânaţi de politruci spre şantiere...

Şi ziua aşteptată nu venea!
Pe câmp ţăranii desenau ogoare;
în cuib întârziat, o rândunea
lăsa un semn pe vara viitoare...

Îi fluturau'nainte calde depărtări
ca mâna diafană a pruncului de-acasă.
Chinuit de satrapi şi biruit de chemări,
a spintecat cordonul, ca să iasă...

O rafală de pistol a împlinit o zodie!
Doar iubita i-a zâmbit în prăbuşire.
Muşca toamna din piept, ca dintr'o rodie
şi numele lui, trecu în amintire...

Din ciclul „Cu acul pe săpun"

LA ROABE

(Canalul Dunărea-Marea Neagră, 1951)
Pornește șirul, lung convoi de roabe,
pământul stepei, smuls din roca dură;
e drumul lung, puterile sunt slabe
și pașii grei, se târâie prin zgură.

În scârțâit afonic, roți neunse
plâng jalea robilor care le'mping
cătând zadarnic energii ascunse
în brațele și ochii ce se sting...

Din urmă temniceru-i mână'n goană
și pare șiru'ntreg pornit la cale
prin praful ridicat: o caravană
fugită prin deșerturi tropicale...

Cu dealu'n piept, ei urcă serpentina
să ducă lutul blestemat pe coastă
și pare că se năruie cu tina
și viața urgisită și nefastă.

Sus pe taluz, par niște răstigniți
cu trupul plin de vânătăi și bube;
își încordează mușchii fleșcăiți
și-apoi se prăbușesc peste hulube...

DOBROGEA

Respiră–adânc, pământul vechii Sciții
-călcat de ere, ca de brontozauri-
sub luna care doarme pe coclauri,
cum dorm în pacea vremii, dolomiții...

Mai zboară-un puiu de pasăre sub seară
zvâcnind înspre-o iubire'ntârziată;
prin stepele amare de-altădată,
se scaldă noaptea'n grâne și secară..

Mai sus, mâncați de ani și de blesteme,
pilaștri grei, înscriu în vesperală:
istorii răsucite în spirală
ca duhul chinuit de anatème...

Întârziat edict, ne-a dat și nouă
la început de ere și mileniu
însângerarea-acelui mare geniu,
ce-și făcea streșini mâinile-amândouă,

adulmecând triremele romane
pe Marea nesătulă de galere,
și frânt de dor, cu lacrimi și cu fiere
plângea pierdute zări mediterane...

Se varsă timpul, Dunărea în Mare,
sub hora zodiilor din calende!
Din Dârstor, Mircea incrusta legende
până'n Almaș și noile hotare...

Păstori mocani, desprinși din Mioriță,
pescari, cu-arginturi vii în cherhanale,
cojeni, bătând călcâie'n geamparale
și armatoli, scăpați de răzmerițe,

aici, și-au fost durat din vremi cămîne
cu oase de strămoși în temelie,
pentru acei care urmau să vie
punând pecetea noilor destine.

Ca o corvetă fără de escală,
ne-a fost părtaș Istoria, în toate.
Armada noastră, mii de ani străbate
cu soare ecuatorial în cală...

Îngrop în mâl, penița cu iridiu
și beau cu cel din urmă scit de-aramă.
... Din depărtare, Tristia mă cheamă,
pe insula unde a scris, Ovidiu!

PE FRONT!

1944

Plecarea

Fără zgomot, fără trâmbiți, fără fanfară,
cu durerea'n suflet – ca o grea povară –
încărcați cu măști, cu saci, cu ranițe'n spate,
cu scântei în ochi, cu armele'ncărcate...

Drumul se aduna sub roțile trenului
ca firul Ariadnei – și refrenului
războinic ce-l cântau miile de roți,
ca unei puteri, ne supuneam cu toți.

S'a închis o viață, alta nouă s'a deschis!
Avântați în necunoscut – ca într'un vis-
puhoaiele ce vin, le stăvilim în flinte
și sfințim ogorul cu morminte...

FLOAREA

Pământul n'a vrut să crape!
Mai rar, iarna mitralia pomii și văiuga.
Ieșiseră brebeneii în pădurea despletită,
dar țarinile nu se arau pentru pită...

In livada cu nuci,
ca niște ceaune întoarse, căștile dormeau pe cruci...

Pământul n'a vrut să crape!
Închis – ladă de avar –
dar de sub crucea de stejar,
ca un asalt la baionetă
a țâșnit egretă
spre soare:
prima lacrimă,
primul dor,
sau prima privire
din nemurire:

O floare!

VESPERALĂ

Cântecul a tăcut – și liniștea înainta maree.
Iubita n'a mai vrut să steie,
obosită de letargia amurgului.

Departe, luminile burgului
ardeau chemări de ritm și linii frânte.

Greierii au uitat să mai cânte
și lăcustele, să mai sară...

Și am rămas singur în noaptea de vară.

INELUL

Venit din țări maure sau tenebrosul Nord,
l-a fermecat frumoasa ce stăpânea castelul
și încrustând în aur și piatră menestrelul
de frământări toride ori liniști de fiord,
în noaptea de boemă i-a înmânat inelul,
umflând în zorii zilei catargele, pe bord.

Prilej de bucurie și de păreri de rău,
din noaptea medievală inelul cu pecete
a fost trecut prin vreme din mâini în mâini de fete
cum trece peste veacuri Saturn inelul său
și înnodând speranțe sau suspinând regrete,
el poposește astăzi în inelarul tău...

Iar piatra ce lucește ca ochii de briganzi
e poate o podoabă din talismanul rigii
ce-ascunde'n ea trecutul uitatelor vestigii,
legendele purtate până departe'n Anzi,
ori poate-i încrustarea tocitelor efigii
purtate de regina pieriților atlanzi.

ZAHU PANĂ

* * *
* * *
* *

S. G. THEODORU

PĂCATELE LUI A. Z. ȘI LOGICA

A. Z. a avut firește, ca ori ce om, multe păcate. Unul din ele și poate cel mai mare era plăcerea lui de a răspunde oamenilor în felul lor de a vorbi. De multe ori a avut neplăceri din această cauză, dar orice experiență, orice lucru nou, trebuie plătit într'un fel, și A. Z. știa aceasta.

Era în toamna anului 1953. Muncitorii și funcționarii lucrau, după cum scria în Contractul de Muncă („unul singur pe țară și cel mai bun") opt ore pe zi. Numai opt și doar șase zile pe săptămână. Iar pentru cei ce nu știau sau ar fi putut s'o uite, nu odată se precizase că săptămâna are șapte zile. Ce făceai în această a șaptea zi a săptămânii am s'o povestesc mai târziu. Cei curioși sau nerăbdători pot găsi lămuriri ample în cărțile

de doctrină ale lui Marx, Engels, Lenin și (pe vremea aceea încă) ale lui Stalin, cât și în cărțile conducătorului și partidului ce purta atâta grije poporului și republicii. O republică abia născută dar cu un trecut foarte glorios.

Să ne întoarcem însă la cele opt ore de lucru pe care le-a adus binefăcătorul regim socialist-comunist-bolșevic.

– „Da, numai opt ore, poate nu vă vine să credeți", a explicat un instructor politic, absolvent al facultății de Marxism-Leninism. Și tot el a spus că „pe vremuri, însă chiar și astăzi la bestiile capitaliste, fasciste și reacționare, clasa muncitoare e silită să muncească peste 15, 20 de ore pe zi". Și cum în anul acela „logica" era la modă, a încheiat cu un zâmbet plin de satisfacție: „E logic măi tovarăși că, așa cum a spus tovarășul Lenin, opt ore suntără mai puține decât 15, 20 și așa mai departe."

Muncitorii și funcționarii, din numeroasele și înțeleptele discursuri, prelegeri și explicații ocazionale, printre multe altele, au înțeles că țările (devenite peste noapte) socialist-comuniste, chiar dacă nu ajunseseră să atingă finalul ideal de a fi bolșevice, erau niște uriașe mecanisme de planificare. Iar planificarea era, explicat atât „tehnic" cât și marxist-leninist, asigurarea nevoilor, dorințelor de fiecare zi, cât și a năzuințelor în general ale clasei muncitoare, ale guvernului și ale partidului țării respective, care țări erau acum toate republici. Iar socialismul comunist prin planificare nu numai că nu înlătura logica dar din potrivă o ridicase la loc de frunte, dacă nu în gândirea clasei muncitoare cel puțin în vorbirea de zi de zi a celor cu„ nivel ridicat".

–„Este logic", a predicat un tovarăș de la Raionul de Partid, „că după cum nu se pune carul înaintea boilor ,tot așa, a lucra mai mult și mai bine se cere mai întâi conducătorilor, care fiind membri de partid au un nivel marxist-leninist mult mai ridicat".

Mai erau însă o mulțime de alte probleme. De exemplu problema calității. Aceasta era o problemă ce trebuia „rezolvată într'un prezent al viitorului și care trebuia desăvârșită astăzi pentru un mâine atât de apropiat încât prezentul ca un trecut al viitorului să desăvârșească în momentul de față deplasarea viitorului într'un trecut care să se confunde cu prezentul socialist-comunist de astăzi".

Explicațiile nu se opreau aici dar erau la un nivel tehnic și de filozofie marxist-leninistă atât de ridicat încât chiar și cei mai învățați instructori de partid preferau să treacă această problemă sub tăcere sau să amintească

de ea și să promită că o vor explica într'un viitor-prezent-trecut foarte, foarte apropiat.

Mai era după aceea problema cantității. Și această problemă era destul de delicată, însă datorită muncii depuse de activiștii de partid, ea s'a lămurit în parte în mințile oamenilor muncii.

Astfel A.Z. a aflat că munca unui conducător (mare sau mic) nu se poate evalua nefiind ceva material ca de exemplu pâini, pantaloni, ouă sau tractoare. Partidul însă, în neîntărmurită lui înțelepciune, a găsit ca totdeauna o soluție: timpul.

Dacă programul se termina la orele 4 p. m., se împământenise obiceiul ca șefii de unități să rămână până la orele 5 p. m. (sau până aproape de această oră), directorii și directorii generali până la orele 6 p. m., iar ministrul și miniștrii adjuncți până pe la orele 7 p. m.

Era însă logic că și ei, în conformitate cu hotărîrile Contractului de Muncă, să lucreze numai 8 ore. Adică numai 480 de minute fără întrerupere. Numai atât, însă fără „goluri în producție", sau în termeni mai puțin științifici, 480 de minute șnur. De aceea era normal ca întreaga clasă muncitoare să nu cunoască noțiunea (ce nu era dealtminteri nici în vocabularul și nici în dicționarele socialist-comuniste) de „coffee-break" sau „lunch". Odată, cu totul întâmplător, un profesor dela facultatea de Marxism-Leninism a explicat că „aceste cuvinte au fost inventate de capitaliști și reacționari pentru orbirea și îndobitocirea maselor populare subjugate"

Era deci logic ca directorii să vină cu două ore mai târziu la serviciu iar miniștrii cu trei. Singurul lucru care deși foarte logic era puțin cam neclar în ceea ce privea cele 8 ore de lucru și Contractul de Muncă, era programul șefilor de unități. Aceștia, deși ar fi putut să întârzie diminețele cu o oră, trebuiau totuși să fie la serviciu cu un sfert de ceas înaintea începerii programului ca să supravegheze citirea articolului de fond din ziarul oficios al partidului. Astfel lucrătorii puteau intra bine pregătiți și la timp în producție. Acest sfert de ceas era însă o problemă măruntă și fără importanță și de aceea nu era niciodată ridicată în discuțiile ședințelor sindicale și mai ales în cele de producție sau de partid.

Dar dacă ministrul lucra până la șapte seara era cât se poate de logic că nu putea să facă acest lucru de unul singur sau numai cu miniștrii adjuncți. De aceea, cam de vre-o patru sau cinci ori pe săptămână avea nevoie de directorul general. Deorece acesta nu putea ști dinainte când va avea nevoie ministrul de el și cum era un tovarăș cu nivel politic ridicat, rămânea în

cabinetul său până i se comunica prin intermediul secretarelor că superiorul său a plecat.

Dar era logic că la rândul său și directorul general avea nevoie de ceilalți directori, iar aceștia de șefii de unități și de servicii.

Noțiunea orelor suplimentare, deși cunoscută, era logic să nu existe într'o lume liberă și fericită, condusă și supravegheată de un unic partid socialist-comunist. Scoaterea acestei noțiuni însă și mai ales a posibilității remunerării respective din vorbirea curentă se mai datora și altor motive pe care în parte voi încerca să le enumăr.

Eliberarea patriei noastre a fost împlinită de victorioasele trupe sovietice care ne-au scăpat de fasciști, capitaliști, moșiero-burghezi și toate câte le-au găsit în țară și mai mult încă ne-au adus cultură, lucru care nu exista până atunci la noi și care cultură ne-a făcut să înțelegem cum vine treaba cu cele 480 de minute, dar fără goluri în producție. Că vorba-ceea, producția nu e brânză. Mă refer la brânza aceea cu nume fascist.

In contractul de muncă era scris clar că sunt 8 ore de muncă pe zi și numai opt. Deci, aici intervine logica, dacă sunt opt, opt sunt și nu mai multe și dacă nu sunt mai multe dece să primești mai mulți bani?

Dacă in momentul plecării îți dă șeful ceva urgent de făcut aceasta nu are nimic cu Contractul de Muncă. E treaba ta sau a șefului, dacă îți dă mâna să i-o spui. Cel mai bine e să aștepți un moment prielnic și să-l torni cu prima ocazie la cadre, asta nu se știa dacă era logic sau nu, dar a venit odată cu cultura sovietică.

Dacă ești tu șeful și lucrul urma să fie făcut de alții, trebuia să le vorbești cu zâmbetul pe buze vreo zece minute și în mica cuvântare să arunci la întâmplare, de fiecare dată cu o încruntătură a sprâncenelor, formulele spicuite din cultura sovietică ca de exemplu: „ridicarea nivelului ideologic", „construirea socialismului", „moarte capitaliștilor", „sabotaj", „timpi morți", „timpuri noi" etc. De timpurile trecute trebuia să te ferești că puteai să te încurci și o pățeai.

Și chiar dacă aveai un nivel politic foarte jos (căci nu toți au o origine socială sănătoasă prin care să li se urce repede la cap cultura sovietico-comunistă) și nu prea pricepeai cum vine treaba cu logica și lumina de la răsărit, oricât de prost ai fi fost (numai dacă nu făceai pe prostul și atuncea erai demascat că ești reacționar și dușman al poporului) tot puteai pricepe că acum nu mai lucrezi pentru burghezo-moșierime, ci pentru tine ca parte componentă a clasei muncitoare și în acest caz de ce să mai ai

vreo pretenție și mă rog de la cine? Da la guvern și partid sau de la mama noastră URSS care îți poartă de grijă mai mult chiar decât ai visat?

Și ar fi mai multe de spus, dar trebue să-mi fac autocritica căci neavând un nivel ideologic prea ridicat uneori mai uit explicațiile logice și constructive care aduc bunăstarea clasei muncitoare.

Pe scurt, omul în țările socialist-comuniste, datorită luminii și culturii primite, devine conștient de valoarea și menirea lui și atunci nu poate să pretindă de la guvernul sau partidul său iubit o remunerație la o muncă depusă pentru binele și fericirea sa proprie (și cum am mai arătat și alor săi).

O altă problemă, și era logic să mai fie și alte probleme, era și aceea că din moment ce făceai parte din clasa muncitoare, (exponenții celorlalte clase au fost sau erau pe cale de a fi nimiciți până la unul) trebuia să cunoști istoria. Mai precis, Istoria Partidului Comunist, partid care te eliberase din robia tuturor foștilor dușmani, te luminase și te făcuse până la urmă fericit.

De aceea era logic ca cel puțin odată pe săptămână, numai două ore, după orele de program, să asculți prelegerile unui membru de partid. Aceasta era tot. Rămânea ca acasă, când doreai, în timpul liber ce-l aveai, să citești din manualul intitulat „Scurta Istorie a Partidului Comunist-Bolșevic". (Lunga Istorie a Partidului rămânea să se studieze doar când ajungeai la un nivel mai ridicat sau după ce deveneai membru al singurului partid ce exista). După aceea era necesar să faci un rezumat scris al lecției respective, într'un caiet ce trebuia prezentat lectorului membru de partid și firește să nu te încurci prea tare când acesta îți punea vreo întrebare sau te ruga să lămurești colegilor tăi cum a fost săvârșit unul din numeroasele acte măreție ale partidului.

Logic era să cunoști și Economia Politică Comunistă care adusese atâta belșug și prosperitate. Aceasta însemna un mic efort de alte două ore pe săptămână. Restul se făcea printre picături acasă, fără să ți se impună cum, cât și când.

Și tot logic era că nu puteai lipsi dela o consfătuire de producție, o ședință sindicală sau politică, sau dela o conferință care explica un eveniment politic, social sau economic care, dacă nu era privit sub un unghiu marxist-leninist-stalinist, era ceva mai greu de înțeles. Și chiar dacă astfel de prelegeri îți luau între patru și șase ore, acest lucru se întâmpla foarte rar. Cam la două săptămâni odată.

Articolele ce trebuiau scrise pentru „gazeta de perete" a unității din care făceai parte, dacă unii se obișnuiseră din comoditate să le scrie după orele de lucru, aceasta îi privea numai pe ei. Nimeni nu-i silea. Puteau tot atât de bine, și acest lucru ar fi fost poate de preferat, să le scrie acasă în timpul liber.

Doar atât se cerea oamenilor muncii și așa cum e logic și lui A.Z. Dar el mai avea avantajul că era bărbat și nu avea ce căuta la „ședințele de femei"; iar socialismul-comunist în evoluția lui nu ajunsese încă să fie înzestrat cu „ședințe de bărbați". A. Z. mai avea cu toate că era șef de unitate, mult timp. Fiindcă depășise vârsta de 30 de ani nu era poftit la „ședințele de tineret" și fiindcă nu era membru de partid nu avea dreptul să ia parte la ședințele acestora.

A.Z. nu era singurul care beneficia de timp liber. Ca el mai erau și alții. Atunci Partidul, ca un părinte grijuliu, a amintit tuturor că n'ar strica să ia dela biblioteca ministerului, în mod complet gratuit (și nu ca în țări cu regimuri capitaliste unde nu sunt cărți sau, dacă se găsesc, nu beneficiază de ele decât clasele exploatatoare), cărțile în care să găsească tot ce privește viața, succesele și învățăturile comuniste. Toate cărțile erau bune și folositoare. Cele necorespunzătoare politic au fost interzise și trimise la crematoriu, iar cel ce avea vreuna se făcea vinovat de instigare, sabotaj și crimă. De aceea, cel mai cuminte lucru era ca toate cărțile tipărite înainte de eliberarea țării și instaurarea regimului salvator comunist să fie aruncate pe foc.

Ca să poți citi cele mai bune cărți nu strica să cunoști cel puțin o limbă străină. Limba rusă era firește cea mai indicată. Cel care nu arăta interes pentru această limbă dădea de bănuit. Când nu plăteai lecțiile, când aveai profesori din cei mai buni, când prin cunoașterea ei ți se deschideau orizonturi de neînchipuit, când nu ți se cerea decât să asiști la cursurile care nu se țineau decât de două ori pe săptămână, lipsa oricărui om conștient era o adevărată crimă.

Era însă logic ca oamenii să aibă și momentele lor de destindere. Acest lucru nu era să-l uite tocmai Partidul. De aceea, numai odată sau de două ori pe săptămână erai chemat să-ți petreci timpul liber cântând. Firește nu de unul singur, ci împreună cu toți ceilalți care aveau voce, în așa numitul „cor socialist". Cei afoni, fiindcă la urma urmei nu ei erau de vină că nu aveau voce, se distrau învățând roluri pentru a putea juca în diferitele echipe de teatru ale unității din care făceau parte, ale direcțiunii sau

ale ministerului. Dacă nu erai în cor și nici în echipa de teatru a vreunei unități, trebuia să-ți găsești un talent oarecare ca să nu dai de bănuit. Cum s'ar fi putut justifica cineva că atunci când Partidul vrea să-ți facă viața mai bună și mai frumoasă tu să rămâi deoparte indiferent și poate cine știe dacă nu păstrând ascunsă în suflet dușmănie și ură. De aceea fiecare om cinstit căuta să-și găsească neapărat un talent. Și fiecare se descoperea talentat în vreun sport sau cu înclinări pentru jocul de șah. Tablele și cărțile de joc fiind ceva ce aducea a burghezie erau complet interzise. Țintarul deși era admis, ca și desenul, pictura și sculptura, nu erau destinderi care să poată fi organizate în „masă" și deaceea aceste înclinări nu erau considerate talente și deci trebuia renunțat la ele.

In felul acesta călcai încet dar sigur pe drumul ce te ducea la transformarea ta în omul nou, omul comunist.

Și acum mai mult ca oricând, fiindcă erai în pragul de a deveni „omul nou", nu era admis ca să fii „rupt de viață". De abia acum înțelegeau cu toții de ce trebuiau să vină la serviciu cu un sfert de oră înaintea începerii programului zilnic. Numai un sfert de ceas. In schimb însă ți se prelucrau evenimentele politice interne și externe și oricât ai fi fost de tare de cap erai învățat cum să le înțelegi și ce învățătură să tragi de pe urma lor.

Aceasta era tot. E drept că mai rămânea problema „ridicării nivelului profesional". Dar Partidul nu era un zbir cum au fost de exemplu burghezii, capitaliștii și bestiile moșierești reacționare. El te lăsa să te organizezi cu timpul ce-ți rămânea liber, cum doreai și să te bucuri totodată (după ce îți „ridicai nivelul profesional"), împreună cu familia ta, de realizările cât și de seninele și luminoasele zile ce ți le oferea guvernul și partidul comunist.

Ca să ne putem întoarce la A.Z. trebuie ca cititorul să mai cunoască o problemă. Va fi poate greu pentru cei ce nu au trăit câțiva ani sub un regim comunist, să înțeleagă ce înseamnă a fi patriot sau să ai în tine ceea ce se numește patriotism. Sunt cuvinte și noțiuni ce nu au existat până acuma și nici nu puteau să se nască decât într'un stat și regim comunist. Sunt creații comuniste la fel ca: tovarăș, plan, colhoz, autocritică și atâtea altele.

Vor încerca unii să spună că „tovarăș" e un fel de „domn". Nu! Categoric nu! S'ar putea ca vreun „domn" să ajungă „tovarăș" (cazul lui Lenin după cum îl ponegresc bestiile reacționare), dar niciodată un „tovarăș", pentru motive de demnitate comunistă, nu va putea ajunge „domn".

La fel cu noțiunea de plan sau planificare. E o creație a comunismului din care în perioada de apogeu, adică în stadiul de bolșevism, se vor culege numai roade.

Se laudă Americanii că știu și ei ceea ce e planul și planificarea. Eu unul nu pot decât să zâmbesc. Lui A.Z. i s'a spus categoric și nu numai odată că aceasta e o minciună sfruntată. Ca dovadă e haosul din statele americane. Haos, decadență și în special mizerie.

Despre colhoz, autocritică cât și celelalte lucruri atât de minunate, nici nu mai încăpea discuție. Chiar și cei mai neînduplecați dușmani ai comunismului plecau capul și le recunoșteau drept „creații originale și pentru prima dată" descoperite și aplicate de cei ce-și însușiseră concepția filozofică a lui Engels, Marx și Lenin cât și de gloriosul, prealuminatul și nemuritorul Stalin.

A. Z. știa toate acestea și de aceea putea înțelege cum și de ce se născuse „omul nou". El mai învățase că „omul nou" și „omul comunist" erau una și aceeași persoană și că „omul comunist" era un patriot. Doar așa se putea ajunge la definiția cuvântului și a noțiunei de „patriot". In ceea ce privea noțiunea de „patriotism", ea se definea prin toate acțiunile ce le făcea cel ce se numea „patriot".

Ceea ce poate că cititorul nu știe dar A.Z. învățase de mult, atât din teorie cât și din practică, era faptul că patrioții, membrii suspuși ai partidului comunist, secretarii Organizațiilor de Bază și președinții sindicali, nu aveau și nu făceau niciodată greșeli.

Deoarece „patrioții" sunt plini de „patriotism", ei muncesc. Munca lor, cum dealtminteri e și logic, e o muncă „patriotică".

Una din muncile „patriotice" este munca „voluntară".

Intr'o țară cu regim comunist, datorită științei și filozofiei planificării, timpul fiecărui om (să-i zicem muncitor, sună mai comunist) e calculat atât de minuțios încât de Luni de dimineață și până Sâmbătă seara n'ai nici un „gol", nici în lucru nici în „ridicarea nivelului" sau a momentelor de destindere socialist-comunistă. In schimb Duminica, când nu mai ai nimic de făcut, ești liber să hotărăști la ce muncă voluntară vrei să iei parte. (Cu excepție iarna când nu puteai alege decât curățarea străzilor de zăpadă).

Munca voluntară, indiferent dacă este pentru unitatea la care lucrezi, pentru primăria orașului (care acum are înțeleptul nume de „Sfat Popular"), pentru ministerul din care faci parte sau unul ce nu are nici o legătură cu

munca sau preocupările tale, este întotdeauna o muncă manuală, necalificată.

Acest lucru nu era însă întâmplător. Partidul prin înțelepciunea lui 'nețărmurită anume hotărîse că această muncă trebuia să fie manuală și necalificată. Prin aceasta se rezolvau dintr'odată lucruri pe care un capitalist nu le-ar fi putut gândi vreodată. In primul rând omul (socialist-comunist) producea ceva și în timpul lui liber, realizând în mod cu totul gratuit o mulțime de ore de producție care constituiau, cu o clipă mai devreme, un nou pas spre idealul luminos al bolșevismului. Căci Dumnezeu (care firește nu există) a împărțit lumea în două: în proști și deștepți. Proștii (care bine înțeles sunt capitaliștii) au strâns bani peste bani pe care i-au denumit capital și îl speculează în dauna clasei muncitoare. Cei deștepți, datorită însușirilor doctrinei și filozofiei celei mai înaintate din lume, și-au ales (după cum i-a învățat Lenin) drept capital, pe om. Acesta este motivul pentru care capitaliștii vor pierde partida. Ei niciodată nu vor putea să-și speculeze capitalul lor, cu atât profit cum fac comuniștii. Știa Dumnezeu săracul (care așa cum am mai spus, nici nu există) de ce a împărțit lumea în două: proști și deștepți.

Să ne înapoiem însă la munca voluntară. In fiecare Sâmbătă se primea o scrisoare care indica ora și locul unde trebuiau să se prezinte funcționarii a doua zi. Lui A.Z., în calitate de șef al unei unități, îi revenea îndatorirea de a-și informa subalternii și a-i „prelucra". Aceasta însemna că trebuia să-i convingă sau numai să le „reamintească" că munca voluntară, deși benevolă, este obligatorie pentru toată lumea. Aceasta era o îndatorire „patriotică" de care orice șef de unitate trebuia să țină seama cu strictețe.

Probabil însă că A. Z. nu era pătruns de „patriotism"; căci nu reușea să explice în mod convingător subalternilor săi „îndatorirea obligației voluntare" ce o aveau.

Acest lucru ar fi trecut poate neobservat dacă, printr'un fenomen inexplicabil, șefii celorlalte unități n'ar fi fost, în „patriotismul" lor, tot atât de stângaci ca și A.Z.

Era deci logic ca directorul Cadrelor, un patriot adevărat, în afara clipelor lungi de meditare să fie mereu într'o agitație de nedescris. Planul de muncă voluntară nu se realiza. De abia se ajungea, și aceasta nu întotdeauna, ca voluntarii prezenți să reprezinte 70% din numărul celor chemați și „prelucrați".

Partidul însă, ca un bun părinte, i-a dat directorului Cadrelor toate

lămuririle și toată învățătura de care avea nevoie. Ca să-i imprime însă și o energie mai „partinică" (partinic vine dela Partid și Partid înseamnă ceva perfect, firește e vorba numai de partidul comunist), i s'a comunicat că de nu va lua măsuri energice va fi trimis la „munca de jos". Lucrul acesta ar fi fost tare neplăcut pentru directorul nostru. El a ajuns, din muncitor necalificat, activist de partid. După aceea, dovedindu-se ascultător și un tovarăș care credea cu convingere în victoria definitivă a comunismului, tocmai când se aștepta mai puțin, a fost numit conducătorul Direcției de Cadre. Să fie trimis la „munca de jos" însemna ca el, care avea impresia că de când lumea a fost director și conducător, să pună din nou mâna pe lopată, pe roabă sau să ducă greutăți în spate. Perspectiva aceasta îi dădu o energie de nedescris. Dădu ordin ca toți șefii de unități să se prezinte la el. Primul a fost A.Z.

– Duminică e 100%, a spus directorul de Cadre.

– Sută la sută, a răspuns A.Z., dându-și seama despre ce era vorba și căutând să evite orice discuție legată de această temă. Directorul de Cadre jubila. Cu ceilalți șefi de unități a avut multă bătaie de cap și lucrul acesta l-a înfuriat. Trimise o circulară unităților și serviciilor prin care atrăgea atenția tuturor funcționarilor că toți cei ce vor lipsi dela munca voluntară vor fi tăiați de pe lista de premiere a acelui trimestru.

Un „tovarăș" din cadrul direcției sale îi aminti însă că „munca voluntară e obligatorie numai în măsura în care e voluntară". Atunci directorul și-a trimis secretara să strângă toate circulările. Era însă prea târziu. Toți funcționarii luaseră cunoștință de conținutul ei și rezultatul a fost dezastruos. In Duminica ce a urmat s'au prezentat numai 20% din cei ce au fost chemați.

Luni și Marți a fost liniște. Toată lumea aștepta, nu fără curiozitate, să vadă cum va reacționa directorul Cadrelor, președintele sindicatului și secretarul Organizației de Bază.

Liniștea zilelor ce au urmat începu să plutească pe deasupra tuturor ca o amenințare. De obicei Sâmbăta, în jurul orelor unsprezece, sosea circulara care dădea indicații cu privire la munca voluntară de a doua zi.

La ora douăsprezece, A.Z. și-a trimis secretara să se informeze despre scrisoarea circulară care întârzia. Totul rămânea învăluit în mister.

La orele 1p.m., A.Z. s'a dus la directorul Cadrelor și jumătate în serios, jumătate în glumă, îi spuse:

– Imi faceți greutăți în muncă, tovarășe director.

– Eu, măi tovarășe? Eu sunt pus aici să vă ajut, zise directorul, plăcut surprins de formula tipic comunistă pe care o folosise A.Z.

– Atunci ce facem mâine, o punem de mămăligă?, întrebă A.Z. folosind una din expresiile preferate ale directorului.

– Logic, măi tovarășe, spuse acesta cu satisfacție.

– Logic ce? Da sau nu?

– Logic, măi tovarășe, e totdeauna da, că dacă e nu, nu mai e logică. Înțelegi?

– Nu, răspunse A.Z. Directorul rămase surprins și după câteva clipe de matură gândire zise:

– Logica, măi tovarășe, este, așa cum spune tovarășul Stalin, este, măi tovarășe, un lucru logic. Văzând însă uimire pe chipul lui A.Z., coborî puțin glasul și continuă:

– Sigur că și tovarășul Lenin, tovarășul Marx și tovarășul Engels arată adicătelea cum e aia logica. Tovarășul Stalin e ... adică nu el, logica, mă înțelegi, vreau să spun că tovarășul Stalin aduce ... aduce precizări, așa-i, precizări foarte precise la adicătelea ce e aia logica și cum vine ea.

– Are douăsprezece volume, spuse A.Z.

– Logica? întrebă mirat directorul.

– Nu, tovarășul Stalin, îl lămuri A.Z.

– Just, măi tovarășe. Sigur că are. Și, măi tovarășe, tovarășul Stalin a zis că logica s'a născut în sânul maselor largi populare în ziua când a izbucnit revoluția bolșevică din Octombrie. Carele va să zică învățătura leninist-stalinistă a pus în mâna muncitorilor logica, ca să izbească cu ea, măi tovarășe, și să distrugă capitalismul și reacțiunea burghezo-moșierească. Inainte, nu exista logică, fiindcă reacțiunea ținea poporul în întuneric. Carele înseamnă că de aceea avem lumina dela răsărit, că este logica și fiindcă acum toate au logică trebuie să ne încredem orbește în directivele partidului și guvernului comunist și să luptăm să nimicim, măi tovarășe, burghezia, capitalismul și reacțiunea burghezo-moșierească. După ce directorul făcu o mică pauză ca să poată trage aer în piept, exclamă cu satisfacția unui om care a terminat o muncă grea. Ei, măi tovarășe, ai înțeles acum ce-i adicătelea aia logică?

– Da, zise A.Z., dar după o scurtă pauză adăugă: – Numai că ați fost cam prea abstract pentru mine.

– Vrei să spui prea tehnic, îl corectă directorul cu un zâmbet de om a

toate ştiutor care trece cu bunăvoinţă peste greşelile altora. După aceea continuă:

– Am fost tehnic, măi tovarăşe, fiindcă te ştiu un tovarăş deştept, dar dacă vrei pot să-ţi vorbesc mai popular.

– Vă rog, spuse A.Z.

– Uite, măi tovarăşe. Să zicem, adicătelea nu-i adevărat dar aşa să zicem, cum că de exemplu un tovarăş cum aş fi eu de exemplu, în loc de cap aş avea un borcan de sticlă. Înţelegi?

– Da, capul dumneavoastră e...

– Un borcan de sticlă. Şi sticla aceea e logica. Dar nu că logica e sticlă, ci numai sticla e logică. Mă înţelegi?

– Cum să nu, spuse A. Z. curios să audă explicaţia până la urmă.

– Şi acum învăţătura marxist-leninist-stalinistă o vezi în borcan ca un fum care iese. Dar, fiindcă se vede prin sticlă, tu vezi învăţătura comunistă prin logică, cum ar veni înainte să iasă din borcan, adică din capul meu. Carele vasăzică, măi tovarăşe, logica este aia care spune că partidul are dreptate.

Explicaţia „tehnică" şi „populară" a directorului îl uimi pe A. Z. După aceea a urmat o pauză lungă. Directorul era fericit fiind convins că-l uimise pe şeful unităţii cu ştiinţa sa. A.Z. la rândul lui căuta să reţină cele auzite ca să le plaseze la momentul oportun. Se hotărî să le noteze şi, ca să poată pleca mai repede, spuse:

– Vă sunt recunoscător pentru explicaţia ce mi-aţi dat-o. E într'adevăr la nivel înalt şi cât se poate de tehnică. V'aş ruga să-mi spuneţi însă ce vom face mâine.

– Asta-i treaba mea. Crezi că eu stau aici degeaba? spuse directorul cu satisfacţie, bătând cu podul palmelor în capetele leilor sculptaţi în braţele fotoliului său.

– Nu tovarăşe director, am crezut că, aşa cum sunteţi dumneavoastră foarte aglomerat de lucrări, poate că aţi uitat.

– Eu?!, exclamă directorul aproape supărat.

– Aveţi dreptate, nu m'am gândit, e logic ca dumneavoastră care sunteţi un membru de partid cu nivel ideologic ridicat, nu puteţi uita niciodată nimic.

– E just că e logic. Directorul era mulţumit. In primul rând de felul în care reuşise să vorbească şi în al doilea rând de A.Z. care l-a ascultat cu atâta atenţie. De aceea se ridică, îl bătu pe şeful unităţii pe umăr şi-i spuse:

– De câte ori ai vre-o nelămurire sau nu înţelegi ceva, vino la mine, iar după o scurtă pauză îi şopti:

– N'avea grije de Duminică, o s'o discutăm la nivel înalt.

A.Z. se lămuri doar mai târziu în privinţa „discuţiei la nivel înalt". Câteva minute înainte de terminarea programului a fost anunţată o şedinţă obligatorie pentru toţi „lucrătorii" (titlul de funcţionar suna prea burghez, iar muncitori erau numai cei ce lucrau în fabrici sau pe şantiere). Cei care au încercat să părăsească clădirea au găsit toate uşile încuiate. Înşiraţi de-a lungul coridoarelor, membrii de partid „reaminteau" lucrătorilor că au o şedinţa importantă care va dura numai zece minute.

Şedinţa a fost la „nivel înalt" fiindcă la masa prezidenţială, pe lângă personalităţile comuniste cunoscute mai erau şi trei „tovarăşi dela raion". Doi bărbaţi şi o femee.

Şedinţa a durat zece minute şi două ore. Discuţiile purtate, în genul celei avute între directorul Cadrelor şi A. Z., nu au tratat despre logică, ci despre munca voluntară.

Funcţionarii erau pasivi. După ce prezidiul şi-a terminat repertoriul, a cerut părerea celor din sală. Au luat cuvântul numai câţiva din proaspeţii membri ai partidului comunist cât şi cei indicaţi pe nume de către cei din prezidiu.

A doua zi la „munca voluntară" prezenţa a fost într'un procent de 52%. Duminicile următoare procentajul a fost şi mai scăzut.

Au urmat săptămâni şi luni de fierbere. Organele politice şi cele sindicale, cu toate eforturile făcute nu au reuşit să aducă nicio îmbunătăţire situaţiei.

Acum a fost rândul lui A.Z. să-l înveţe pe directorul Cadrelor ceva şi anume cum să mărească procentul de prezenţă la „munca voluntară". Organele de conducere ale ministerului, adică ministrul, miniştrii adjuncţi, directorii generali, o parte din directori cât şi toţi membrii de partid cu funcţii politice mai importante având „munci de răspundere", nu puteau veni la „munca voluntară". De aceea procentajul ideal de 100% nu putea fi atins nici măcar teoretic. Directorul Cadrelor a înţeles acest lucru. Atunci A. Z. i-a sugerat ideea ca fiecare unitate sau direcţie să prezinte câte o listă cu cei ce urmau să presteze „munca voluntară".

Bucuros, ca să-şi arate recunoştinţa, directorul Cadrelor nu numai că a închis ochii la lista pe care i-a prezentat-o A.Z. dar, cu mâna lui, i-a tăiat numele depe ea. După aceea, strângându-i mâna i-a spus:

– Noi, măi tovarășe, care avem munci de răspundere, trebuie să avem timp să citim tot ce a scris tovarășul Stalin, iar după o pauză a completat, și tovarășul Lenin, tovarășe.

A. Z. trecuse pe lista sa numai 35 % din personalul unității sale indicându-le nu numele, ci funcțiile. In felul acesta funcționarii lui mergeau pe rând la „munca voluntară" iar unitatea apărea mereu cu o prezență de peste 90 %.

In unitatea lui A.Z. erau o serie de „foști". Inainte de instaurarea binefăcătorului regim comunist aceștia fuseseră procurori, judecători, ofițeri, directori și așa mai departe. Acum toate aceste „slugi" ale „burghezo-moșierimii reacționare", ca să nu moară de foame, acceptau orice muncă necalificată, de cele mai multe ori peste puterile lor fizice. De aceea „foștii" din cadrul unității lui A.Z. erau foarte fericiți că au putut să găsească posturi de funcționari.

Partidul și guvernul (firește amândouă comuniste), în vigilența lor de neegalat, i-a descoperit însă, și A.Z. a aflat că toți „foștii" vor fi eliminați.

El știa însă că în comunism, în care totul e logic, logica nu folosește la nimic. De aceea a încercat să acționeze în afara granițelor ei. Și-a chemat câțiva din oamenii de încredere, le-a spus ce intenționează să facă spre a încerca să-i salveze pe „foști" și i-a trimis să comunice și celorlalți, având firește grijă ca să nu afle vreun membru de partid sau una din persoanele ce i se păreau suspecte.

Lunea următoare, unitatea lui A.Z. apăru pe lista care indica prezența la „munca voluntară" cu 183 %.

Nimeni însă nu se uita la aceste liste afișate în așa zisul „Ziar de Perete". O săptămână mai târziu, cel ce scotea lista ca să o înlocuiască cu una nouă, văzu procentajul dar socoti că trebuie să fie o greșeală a dactilografei. Totuși de curiozitate, căută aceeași unitate și pe lista nouă. Apărea cu un procentaj de 204 %. Nedumerirea lui a fost atât de mare încât a cerut părerea unor funcționari. Dela aceștia au aflat alții și, în aceeași zi, tot ministerul știa de procentajele nemai atinse până atunci.

Organele de partid și sindicat, sigure că la mijloc a fost o greșeală, umblau să găsească vinovatul, adică pe cel ce greșise.

Dactilografa a fost scoasă din cauză după ce prezentă conceptul pe care îl primise. Cel ce a făcut calculul prezentă situația și calculele. I se ceru să repete socotelile. Acesta se supuse și mașina electrică (una din

cele patru care mai erau în funcție pe întreg ministerul) dădu procentajul exact: 204,65 % adică mai mult chiar decât a fost afișat.

Bunul simț al organelor de partid și de sindicat nu le-a permis să se dea bătute. Calculele au fost repetate de câteva ori. Au fost schimbați calculatorii, au fost schimbate mașinile, dar rezultatul a rămas același.

Intr'un moment de dezesperare, s'a telefonat și s'a cerut concursul Raionului de Partid. Acolo erau tovarăși cu o înaltă pregătire politică care, de îndată ce au auzit despre ce era vorba, au spus: „nu se poate măi tovarășe", dar cum cei dela minister insistau, s'au răstit la ei și le-au cerut să se „documenteze partinic și să fie mai vigilenți în raportarea datelor", căci „nu e logic să se facă socoteli greșite".

S'a început din nou verificarea. Dactilografa a arătat din nou conceptul primit, calculatorul situația și calculele, și după multă tevatură s'a telefonat din nou la Raionul de Partid. S'a recunoscut că la mijloc a fost o greșeală și s'a comunicat că procentul corect era 205 %.

Supărați, cei dela Raionul de Partid au trimis un specialist „pe teren", adică la minister. Specialistul, după ample cercetări și minuțioase calcule, a telefonat la Raionul de Partid și a comunicat că cei dela minister greșiseră. Procentajul adevărat era 204,7 %. Atunci s'a trimis un comunist încercat. Un membru de partid din ilegalitate.

Cercetările au fost reluate. Dactilografa, în afara conceptului pe care l-a arătat, a trebuit să dea și o declarație de cum s'au petrecut lucrurile. Femeia s'a speriat și a început să plângă. După ce a liniștit-o, membrul de partid din ilegalitate, ca să o ajute a început să-i dicteze întrebările și tot el i-a spus (adică a sfătuit-o) cum ar fi bine să răspundă. Cel ce calculase procentul a trebuit și el să prezinte documente, să dea explicații și firește să dea o lungă și documentată declarație.

Membrul de partid din ilegalitate, ca să arate ce înseamnă o anchetă serioasă, a mai strâns o serie de declarații dintre care una a fost a unui funcționar întâlnit pe coridoarele ministerului și care nici nu aflase despre ancheta care avea loc, iar alta chiar dela specialistul trimis mai înainte de Raionul de Partid.

După aceea a trecut personal la calcularea procentului buclucaș. Pentru aceasta a cerut să se formeze o comisie de tehnicieni care să-l asiste. După o oră de calcule și discuții, s'a declarat satisfăcut și a telefonat la Raionul de Partid. Toate datele comunicate până atunci au fost eronate. Procentajul real ce-l obținuse unitatea în cauză era între 204 și 205 %. Cei

dela Raionul de Partid nu se arătară nici de această dată mulțumiți. Hotărîră să schimbe tactica și au fixat pentru a doua zi o ședință.

A treia zi, A.Z. a fost chemat la Raionul de Partid. Inainte să intre pe poartă, un polițist (care acum era numit milițian) l-a oprit. I-a cerut legitimația („Biroul de Populație"), a răsfoit-o prefăcându-se că o cercetează cu deamănuntul, a privit cu luare aminte fotografia, l-a studiat fără grabă pe A.Z., și după aceea, cu ochii în carnet, a început să-l întrebe ziua, luna, anul și locul nașterii, cât și adresa la care locuia. Mulțumit de răspunsurile primite, i-a înapoiat carnetul de legitimație și i-a spus:

– In regulă, tovarășe.

La intrare în clădire l-a oprit un portar. Acesta a început să-l întrebe care este scopul venirii sale. După aceea l-a dus la un ghișeu pe frontispiciul căruia era scris „Informații". Acolo a dat peste o „tovarășă" care a început la rândul ei să-i pună o mulțime de întrebări. După aceea i-a spus:

– Tovarășii e în ședință. Vino mâine.

Toate insistențele lui A.Z. au rămas fără rezultat. Până la urmă, femeia supărată că greșise câteva ochiuri la puloverul ce-l croșeta, îi închise în nas fereastra ghișeului. In hol era un telefon public. A.Z. ceru să vorbească cu Secretarul Raionului de Partid sau cu altcineva.

– Tovarășii este ocupați. Vino mâine tovărășele, îi spuse o voce binevoitoare.

Când A.Z. ajunse la unitatea sa, află că mașina ministrului îl așteaptă ca să-l ducă înapoi la Raionul de Partid.

De data aceasta polițistul nu numai că nu-l opri dar îl și salută. La fel a făcut și portarul. In hol îl aștepta un „tovarăș" care îl conduse cu prietenie și zâmbetul pe buze. Doar „tovarășa" dela ghișeu îl privea din urmă îmbufnată.

Când „tovarășul" cel prietenos a închis în urma lui ușa, A.Z. s'a pomenit într'o încăpere mare unde în jurul unei mese erau vre-o cincisprezece persoane. Auzi un glas care îl pofti să înainteze și în liniștea care s'a așternut simți privirile celor ce îl cercetau de parcă ar fi coborît de pe altă planetă.

– Te așteptam, spuse cel din capul mesei.

– Am fost la timp dar nu m'au lăsat să intru.

– Trebuia să fii mai vigilent, măi tovarășe, spuse aceeași persoană care era însuși secretarul Raionului de Partid.

– Am dat și telefon dar ...

– la loc și spune-ne, măi tovarășe, și nouă ce metodă ai întrebuințat ca

să ai o realizare de peste 200 %. Înainte însă ca A. Z. să poată spune ceva, adăugă: Sau poate situația nu e reală?

– Să dau eu situații false? se prefăcu A.Z. indignat.

– S'a făcut verificarea și de Raion. E drept că s'a găsit o diferență de 0,65 %, dar asta nu însemnează că s'a încercat să se inducă în eroare organele de conducere ale partidului și ale sindicatului.

– E just, măi tovarășe, și văzând că A.Z. nu mai continuă, după o pauză adăugă:

– Te-am chemat, măi tovarășe, într'un schimb de experiență. Să învățăm unul dela celălalt ca să putem să construim socialismul clasei muncitoare cu o oră mai devreme spre necazul bestiilor capitaliste și al reacțiunii burghezo-moșierești care trebuiește distrusă fără milă.

In timp ce ceilalți aplaudau, A.Z. stătea pe gânduri. Dacă ar fi pomenit de „foștii" din unitatea lui pe care încerca să-i salveze, ar fi mers deadreptul la închisoare și cu siguranță că pentru un mare număr de ani. Mai știa după aceea că cei care îl ascultau așteptau o explicație la nivelul priceperii lor cât și a îndrumărilor politice ce le înghițeau zilnic ca niște curcani puși la îndopat.

– Trebuie tovarăși, începu A.Z., să-mi fac mai întâi autocritica. Un murmur de aprobare îl lămuri că se află pe drumul cel bun. Arătă atunci o serie de dificultăți pe care le întâmpinase în munca sa și pe care, dacă ar fi fost mai priceput, ar fi putut să le înlăture. Așa zisa lui autocritică nu era decât o vorbărie goală, împestrițată cu expresii create de cultura comunistă și care nu avea nici o legătură cu problema pentru care fusese chemat. Totul era o formă pe care A.Z. o îndeplinea. Cei ce-l ascultau așteptau ca A. Z. să termine, dar el își găsea mereu alte vini așa că secretarul Raionului de Partid s'a văzut nevoit să-l întrerupă spunându-i:

– Ne bucură, măi tovarășe, că ești un tovarăș conștient și cu nivel ridicat și de aia, măi tovarășe, te-am chemat ca să ne spui cum ai făcut ca să ajungi la 204,65 %.

A.Z. își aminti de ultimul articol de fond al oficiosului comunist, ziar la care era abonat din oficiu ca toți ceilalți colegi ai lui și în care se dusese o violentă campanie împotriva celor ce se lăudau cu realizările lor. De aceea, spre stupefacția celor din jurul mesei, spuse senin:

– Eu nu am făcut absolut nimic în această problemă.

După o lungă tăcere începură murmure, iar A.Z. auzi nu departe de el vocea sugrumată și plângătoare a directorului de Cadre:

– Cum adicătelea, măi tovarăşe, nu ai făcut nimic?

A.Z. intui atunci ce trebuia să spună şi, fără să mai aştepte să fie poftit, luă cuvântul. S'a făcut dintr'odată tăcere. A.Z. vorbi mult, având grije să nu spuna nimic, ci numai la urmă să arate că realizarea avută se datora conştiinţei şi patriotismului subalternilor săi care mergeau cu paşi siguri pe drumul socialismului, ajutaţi fiind de îndrumările primite dela directorul Cadrelor, preşedintele sindicatului, secretarul Organizaţiei de Bază a partidului din minister cât şi subalternii lor. La acest pomelnic mai adăugă pe toţi conducătorii administrativi şi tehnici din minister, indiferent dacă aveau sau nu contingenţă cu unitatea lui. După aceea tăcu brusc.

Unul din ascultători, care mai tot timpul moţăise, trezit de liniştea din jur, se pomeni aplaudând. Directorul Cadrelor începu să aplaude furtunos. Ceilalţi îl imitară. Secretarul Raionului de Partid era în mare încurcătură. El era cel ce trebuia să hotărască. Aplauzele se domoliră. Îşi aminti că, cel puţin în principiu, un conducător trebuie să ţină seama de reacţiunea maselor şi atunci lovi din palme. Cei din jurul mesei care începuseră să aibă îndoieli asupra felului în care au procedat, se înseninară şi de bucurie au pornit un ropot puternic de aplauze.

Directorul Cadrelor îi făcu semn lui A.Z. să aplaude şi el. Acesta s'a supus. Secretarul Raionului de Partid se ridică în picioare cu intenţia de a opri aplauzele. Ceilalţi l-au imitat şi interpretând pe dos gestul său, aplaudară şi mai tare.

Secretarul Raionului de Partid care nu fusese atent la toate câte le-a spus A.Z., crezând că într'adevăr cuvintele sale au stârnit admiraţia ascultătorilor şi ca să nu rămână mai prejos decât ceilalţi, s'a dus la A.Z., îi strânse mâna, îi spuse câteva cuvinte şi, felicitându-l, îl bătu pe umăr. Toţi ceilalţi făcură exact acelaşi lucru, iar A. Z.răbda fără nici o împotrivire, fiind convins că aceasta era pedeapsa lui Dumnezeu pentru toate minciunile ce le-a spus în viaţa lui.

După aceea secretarul Raionului de Partid l-a chemat pe A. Z. în biroul său şi între patru ochi i-a spus:

–Măi tovarăşe, ia lămureşte-mă, dar aşa popular, cum a-i scos-o la peste 200 %?

A.Z. îşi dădu acum seama de unde veneau toate expresiile şi toată ştiinţa directorului de Cadre. Trebuia să găsească o explicaţie plauzibilă pentru procentul realizat, trebuia găsit un număr de oameni care să fi luat parte la „munca voluntară" împreună cu funcţionarii unităţii sale. Ca să

aibă timp să se gândească, începu să vorbească despre logică, pe care o asemui cu un castron de cristal din care ieşea învăţătura marxist-leninist-stalinistă ca o boare transparentă şi diafană.

Secretarul Raionului de Partid nu mai auzise niciodată cuvântul de diafană, dar ştia că în ceea ce priveşte logica trebuie să spui că e ceva din care iese altceva şi cu toate că era mulţumit de cultura comunistă a celui din faţa sa, cu o uşoară nervozitate în glas îi spuse:

– Lasă teoria, măi tovarăşe, că ştiu eu că eşti pe linie. Spune-mi mai bine cum ai şmecherit-o cu procentul, că eu am oamenii mei care vă numără şi când veniţi şi când plecaţi dela munca voluntară.

Intre timp A.Z. a găsit ce trebuia să spună şi după ce privi în jur de parcă s'ar fi temut să nu-l mai audă cineva, aproape în şoaptă spuse:

– I-am prelucrat şi i-am convins că e patriotic să aducă la munca voluntară soţul sau soţia, copiii sau, care poate, şi câte un prieten.

Secretarul Raionului de Partid a rămas un timp cu gura căscată. După aceea a urmat o explozie de bucurie în urma căreia a exclamat:

– Eşti dat dracului măi tovarăşe! Iar când se mai linişti, se apropie de A.Z. şi luându-l de după umeri i-a spus: Dar ce mi-ai spus rămâne numai între noi. Secret conspirativ comunist.

Ne-am înţeles? A. Z. duse mâna la piept în semn de jurământ, iar secretarul Raionului de Partid, zâmbind satisfăcut continuă:

– De azi vom fi prieteni. Dacă ai vre-o încurcătură sau se dă careva la tine (şi urmă o înjurătură clasică) dă-mi un telefon sau vino pe aici.

A.Z. a profitat de buna dispoziţie a noului său „prieten" şi a obţinut promisiunea să nu i se schimbe componenţa personalului unităţii. „Foştii" erau salvaţi. Tot atât de important era şi faptul că accesul la Raionul de Partid îi era în permanenţă deschis şi lucrul acesta l-au aflat toţi cei din minister. De atunci aproape că nu a mai avut necazuri dela conducătorii politici ai departamentului din care făcea parte. Nu a fost decât poate un mic incident cu directorul Cadrelor. Inainte însă de a-l povesti trebuie menţionat şi următorul fapt.

La o săptămână după ce A.Z. s'a despărţit de secretarul Raionului de Partid, în ziarul partidului comunist a apărut în articolul de fond felul în care clasa muncitoare trebuie să înţeleagă munca voluntară. Nu era primul articol ce desbătea această îndatorire voluntară. Ceea ce apărea nou era faptul că se preciza că nu se interzice lucrătorilor de a lua cu ei la muncă voluntară şi pe membrii familiilor lor sau chiar pe prieteni.

Și acum să ne întoarcem la directorul Cadrelor care, chemându-l în una din zile pe A.Z. în cabinetul său, i-a zis:

– Da tocmai dumneata măi tovarășe? Deoarece șeful unității de care am vorbit până acuma se desvățase în ultimul timp să fie „judecat" pentru orice fleac și cum mai era și într'o proastă dispoziție, a răspuns foarte acru:

– Numai cine nu muncește nu greșește.

– Păi să vezi, măi tovarășe, că aici nu e vorba de greșeală. E adicătelea chestie de sinceritate tovărășească. Noi ne încredem în oameni că nu putem tot mereu să le cerem acte.

– Eu am fost totdeauna sincer, spuse A.Z.

– Ba nu, măi tovarășe.

– Ba da.

– Ba nu.

– Ba da.

– Ba nu.

– Dacă vreți, putem s'o ținem așa până mâine, spuse enervat A.Z.

– Atunci te rog să-mi spui ce ai scris în situația din Mai pe care am trimis-o la Raionul de partid

– Nu înțeleg.

– Ce vârstă?, precizâ directorul căutând printre hârtiile depe biroul său.

– 35 de ani.

– Și in situația din Iunie pentru Comitetul de Planificare?

– 35 de ani.

– In August, în raportul statistic?

– 35 de ani.

– In...

– In toate am spus adevărul și am arătat aceeași vârstă, se enervă și mai tare A.Z.

– Octombrie la fel, mormăi directorul privindu-și hârtiile, Noembrie, 36.

– Sigur că da, a vrut să-l lămurească A. Z.

– Lasă, măi tovarășe, că și eu m'am născut, n'oi fi numai dumneata deștept. Mai bine mi-ai spune cum adicătelea vine că după ce ai avut la 30 Noembrie 36 de ani, ai raportat în situația pentru pomul de iarnă pe care ai dat-o la 5 Decembrie, 35 de ani?

– Foarte simplu, eu m'am născut la 7 Decembrie.

– Adică te-ai născut mâine, și după câteva clipe de gândire directorul spuse triumfător: Atunci situația din Noembrie e falș eronată.

Ii trebui mult lui A.Z. să-l lămurească pe director că în situația din Decembrie se ceruse vârsta în ani împliniți la data raportării, iar în situația din Noembrie se ceruse numai vârsta și că socotise că la cele 365 de zile ale anului nu mai conta o săptămână. Totuși, până la urmă, directorul a înțeles și a doua zi a făcut un raport prin care cerea superiorilor lui să-i suplimenteze personalul care îl ajuta, cu un om de specialitate, deoarece are multe probleme și nu mai reușește să le facă față. Tot odată a trimis o circulară la toate direcțiile și serviciile prin care preciza că începând din ziua aceea, în rubrica în care se cerea vârsta, să se dea două date: „anii împliniți și anii neîmpliniți".

S. G. THEODORU

* *
* * *
* *

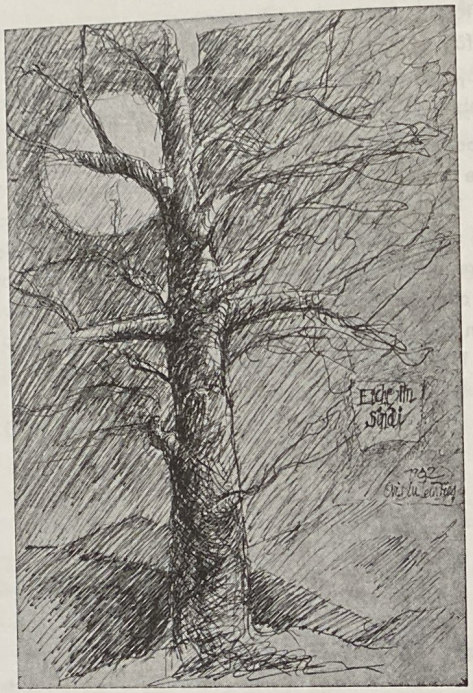

NU!

Nu liniștea din sălcii,
nici liniștea din lacuri,
nici ziua, dată încă, vibrând în curcubeu.

Mai lasă-mă o clipă să șed în mine însămi
în umbra'n care
nu e durere, foame, frig.
„Cip-cip" !" suna ceasornic –
taxi sosind în goană
ca iarba răzvrătindă, flămândă înspre nori.

Nu liniștea din luturi,
nici liniștea din păsări!
Plâng raze sângerânde s'adape clorofila.
Nici un atom din lume cu mine nu vibrează –
cum doare **unicatul**
strivit în lut de timp!

O scară ruginită mi-o rezemam de ceruri
și ușile sortite
(oh, infinite uși . . . !)
murdare, strâmbe, oarbe,
și fără clanțe, plânse . . .
(dece **mie** sortite?)
prea infinite uși.
Nu liniștea seminței,

nici liniștea spiralei,
neliniștea din liniști o cer pentru o zi.

FLORICA BAȚU

* *
* * *
* *

IOAN I. MIREA

VULCANUL

– teatru mic ne-mai-văzut –

Vulcanul poate fi reprezentat ca piesă scurtă de teatru sau ca o reprezentare ocazională combinată cu marionete și păpuși. Dar cel mai potrivit e ca pe Vulcan să se desfășoare jocul suplu al unui corp de balet. Se va ține seama ca dansul să debuteze cu mișcări confuze, contorsionate, descompuse până ce, încet, crescendo, mișcările devin virile, energice,

repezi. Dansatorii și dansatoarele, în ansamblu, vor decupa mișcări care să imagineze ridicare-surpare, armonie-anarhie...

Și cum Vulcanul de față nu e vulcan, – vulcan geologic desprins din cumințeniile de la început ale pământului-, Vulcanul acesta clădit din **contribuții** contemporane, e făcut să provoace simboale, să întrebe, dar să întrebe fără să primească vreun răspuns urgent. Pentru azi sau mâine...

Depozit de abcese, ascunzând colectări lente, Vulcanul își continuă clocotirea, amenințând. Umflăturile lui, vinete, par imense guri căscate gata să înghită prada fără alegere, să netezească și să anuleze orice se mișcă.

Acțiunea debutează prin jerbe de reflectoare și de lumini dense și mai puțin dense, când își fac apariția **umbre** ca de balet, transparente, ca sticlă, în conturul cărora se zbat viscere, se zvârcolesc inimi și arbori de plămâni veștejiți. Pe tot timpul cât roiesc, în cadențe de dans, intens umbrele își descopăr prin interferențe de culori interioare palpitații, tresăriri, fizionomii deformate, conținutul anatomiei interne umane supuse unor condiții de viață grea sau de delir...

După un timp limitat de joc, umbrele se metamorfozează spontan într'un zvelt corp de balet care are totuși înfățișări distincte; – balerinele sunt drapate unele cu voaluri albe, altele cu voaluri negre. Balerinii (mai puțin numeric de cât balerinele), vor dansa în costume stilizate de luptători (din toate epocile) și se vor distinge între ei prin fireturile aurii pe care le poartă unii și prin fireturile negre pe care le poartă alții. Întreg corpul de balerine și balerini face parte din aceeași lume și numai **semnele** îi despart și-i fac rivali. Astfel încât, după rituri și **inițieri** ostile, toți eroii cad victime și toate victimile **devin** eroi. Căci, privit cu atenție, pe conul însuși al Vulcanului se petrec modificări neîncetate, **schimbări** ascunse sau fals anuntate, **secret programate** (ca în toate erarhiile; sau ce confuz au fost fixate la baza **conceptelor**), ca nimic permanent, din vechi trasee să nu mai rămână intact.

Pentru vreo eventuală interpretare cinematografică, cu siguranță că Vulcanul ar putea sugera o nesfârșită gamă fotografică, cu tumult de imagini în continuă mișcare, cu un curs fluid, subtil, sobru, între realitate și fabulos. Intercalată în țesătura spectacolului, ființa umană își va descărca din conținut pe măsura ei. Dincolo de limitele tuturor stărilor pătate, subascunse, cu abundențe viclene, egocentrice, sinuoase, în permanent dezechilibru dintre ademeniri și, apoi, echivalența amenințărilor...

OMUL: sublimul, sacrul, – inamicul omului!

Nu cumva poezia, zeii, artele, figurațiile, sensurile, trag prin transfigurare cu tunurile mai direct într'un conținut plin de victime?!

Vulcanul e un pretext Prin el se presupune, se **compun** înțelesuri sau concepte care se retrag în ele, pentru ca omul să le poată urma. Când și până când?...

Se va evita cu desăvârșire alegoria.

Decorul: deloc sobru; combinație suprealistă cu abstract.

ACT UNIC

Muzica: tobe (din când în când tari și sacadate bubuituri de tobă mare); suple clinchete metalice din talgere; trompete; scâncete de violoncele și basi...

Ecouri prelungite...

Cortina...

Intuneric. Nimic nu mișcă. Vulcanul pare stins...

Încep să crească gene subțiri de luminare. Dintr'odată un stol gros de corbi se rotesc. . Se rotesc în hore negre, croncănind...

Violoncelele și basii gem. Trompetele se intercaleaza și parcă întreabă... fără răspuns de nicăieri Pauză... Dintr'o dată un fulger cu hohote... Absorbite de hăuri... Și-apoi tăcere...

Pe scena cu radieri de crepuscul apar la scurte distanțe, una după alta, balerinele albe. Vulcanul își întrerupe brusc șederea... Pulsează... Mocnește... Și fierbe pe dedesupt, sub bube. Rotiri de lumini slabe, vag irizate cu ultramarine și cobalturi... Balerinele își încep dansul în ritm de muzică simfonică, aproape în surdină. Și dulce, spre a se înțelege contrastul dintre armoniile absolute și descărcarea de mugete a Vulcanului... Dansul, numai el, se continua ușor, ca brizele... Dar numai o vreme, căci mișcările de ritual ale dansului se transformă în numere, cu înmulțiri de geometrii si linii curbe sau în zigzag.

Treptat energizat, dansul își frânge mișcările, le transformă în compoziție curgătoare, adunată...

Un tunet... Cu prelungiri mai puțin acute...

Luminile devin sumbre...

Muzica încetează...

Pe scenă năvălesc în stol șase dansatoare drapate cu voaluri negre... Grupate, împietresc pentru o clipă... Muzica reîncepe cu țâșniri repezi, grele. Basii gem. Tobele bubue. Timbale. Clarinetele scot țipete. Numai viorile parcă mângâie. Flautele se îngână...

Separate, grupurile de dansatoare – albe si negre – se desfășoară în contrast. Dansatoarele albe compun mișcari suple, ușoare, calme... Dansatoarele negre debutează agresiv, țanțoș... Parcă amenință... Și pe neașteptate un fascicol gros de lumină albă separă în părți exacte scena drept pe mijloc. Lumina aceasta, tare, a separat provizoriu dansatoarele negre de dansatoarele albe.

In Timp: întunericul în luptă cu lumina...

Voci, ca din abisuri, grave:

– „Pre... -Zen...-t!...

Alte voci, tânguit:

–„Tre...-cu...-t!...

. . . . . .

–„Pre...-zen...-t!...

. . . . . .

–„Tre...-cu...-t!...

–„PREZENT!

Vulcanul se zbate... Pe dedesupt...

Dansatoarele albe, mereu calme, își reiau gesturile coreografice suple, largi, în armonii foarte sigure. In schimb, dansatoarele negre, tâșnesc agresiv. Ocolesc triumfal, îngâmfat, dansatoarele albe... Dansatoarele negre deschid front... Incep încăierare... Imbrâncesc dansatoarele albe...

Pe cer, peste genuni, se rostogolesc în vid bulboane roșii...

Roșu – în invazie!...

Pe scenă, năvălesc de peste tot măștile roșii...

Muzică din învălmășeală de instrumente... Cu stridențe... Și cu semnificative nepotriviri... Sau cu potriviri numai pentru măștile roșii, la dimensiunea evenimentelor, pe măsura răsturnărilor...

–„...?

–„...!

Măștile roșii privesc o clipă Vulcanul... îl privesc în extaz... Cu înțelegere deplină, prestabilită reciprocă. Vulcanul – în vulcanul din om, cu toată gama de erupții... Din nimic înfuriate, oarbe, încep urgia... Cu nestăvilit elan... Deavalma... In continuă extindere...Din ce în ce mai dur și mai general. ... Incendiatorii întrețin șirul de incendii... Pârjolul... In marș... Peste LUME... Ultragiate, balerinele își continuă dansul ge-

mând... Sau cu suspine... Sau cu tăcut curaj acoperit... În întâmpinarea altor clipe... Care, răsturnându-se, se vor anula între ele...

Timpul, netezește .

Alege...

Măștile roșii lovesc, se agită, triumfă... Stăpânesc...

Părțile s'au divizat. O parte în extaz, o altă parte în lacrămi...

Apocalips...

Acompaniament muzical cu toate instrumentele cântând în efort maxim, până la asurzire. Luminile în continuă zbatere... Și îngânări de pretutindeni, înfundate, neclare:

—„Hau!...

—„Hau!... Într'una... Ca un lung lătrat...

Măștile roșii continuă să lovească... Să încovoaie... Să supună... Să dărâme... Saturat, la apogeul întâmplărilor, pe scenă, pentru o clipă, în încheere de etapă, totul împietrește în starea în care se află. Cu prăbușiții prăbușitorilor... Și liniștea pare ucisă...

Pândarii imobilității absolute veghează.

. . . . . ? .

—„Tre-...cu-...t!...

—„Pre-...zen-...t!. .

Vulcanul trepidează... horcăe... O rupere violentă, cu pocniri, descarcă un jet roșu, ca de sânge curs. Parcă Vulcanului îi e sete; gâfâie și înghite... Din bălțile de sânge curs...

Cârâie corbi...

Pe cer se desfac cercuri violete, galbene, verzi, albastre, portocalii; se desfac până ajung aburi și fum... Umbre...

Una câte una, înaintează în mijlocul scenii măștile albe, cu legănări lente, timide... Primire cu muzică de îmbărbătare.

—„Fetelor!...

—„Elelor!...

Aparițiii; — ca fantasmele...

În hore.

Și salturi...

Apar și dispar; dispar și apar... Prin cețuri și aburiri. Dar și ca flacările... Pârjolind...

Imagini de coșmar... Forme de trupuri în care se rup viscere, se golesc, în șiroaie, cavități spintecate... Manechine umane...

—„Noi!...

—„N-...o-...i!...

. . . . . ? !

—„Ei!. .

—„E-...i!...

Vârteje în care se rotesc trupuri smulse, în amestec de lucruri, printre obiecte, cu fiare zornăind... Succesiuni de acțiuni fără control, ametitoare...

—„E-i:

—„Su- .. pu-...ne-...re!

. . . . . .

—„N-o-i:

—„Ne- ..su-...pu- ..ne-...re!

Fantomele se retrag. Rotund, îngălbenit, soarele cade dincolo de funduri, printre cearcăne vinete, înspăimantând singurătăți, acoperind prăpăstii...

—„Tre-...cu-.. t!

—„Su-...pu-...ne-...re!

. . . . . .

teama care, la sfârșit, le anulează frica...

Măștile albe, în șir, eșind din note ca din pământ, străbat scena... Cu **prevederea.** Urgiilor, nu le cedează...

Măștile roșii se reped iarăși în măștile albe. Furiei, măștile albe îi opun

—„Vii-...tor!..

—„Ne-...su-...pu-...ne-...re!...

. . . . . .

Pe depărtări, vâltori de apus sau de răsărit?...

Cârâie corbi și năvălesc sulițe negre. Dansul nu mai e dans. E o reculegere... La încheiere de ciclu... O triere... Regăsire... Cu sulițe albe... În linie... În sus... Pe **verticală...** Cu rădăcini, ca arborii...

Sulițele negre împung sulițele albe .. Zornăit de metale; clinchete de lanțuri... Împușcări... Borboroseli... vorbiri goale semănate în furtuni și vârteje...

Vulcanul continuă să se zbată...

Se arată o grădină înflorită. Așezați sub un arbore, doi tineri frumoși, se sărută nevinovat...

—„Tu!...

—„Eu!...

Una...
Un întreg...
. . . . . .
Tre-cu-t!
Pre-zen-t!
Vii-to-r!...
ÎNCOTRO?...

Măștile se regrupează; roșiile cu roșiile, albele cu albele... Iarăși, măștile roșii izbesc aprig. Câte una țipă... Ori urlă... Pe orizont se scurg spinări îndoite.

Atmosferă cenușie...

Fulgere cu bubuituri...

Măștile albe primesc ploi de lovituri, dar nu se clintesc...

–„Noi – Ei!...

–„Ei – Noi!...

NESUPUNERE!

Voi: – prefigurări de frânghie în laț... Sulițele albe săr în ajutor. Scapăr... Cavalcada la apogeu... **Universală**...

...Zeii – Z-E-I!...
Zeii – Oameni!...
Oamenii – Zei!...
Rece...
Cald...
Lepădătorii de oase!.
Și de **tăcere!**
Apoi crepuscul..
Trec rânduri de cocori în unghi:
–„Crau-crau!... Crau-crau!...
Pe pământ, pretutindeni:
–„Ah!... Vai! .. Oh! ..

Năvală de manechine... Unele întregi, cele mai multe mutilate. Printre manechine se luminează **semne** identificate și neidentificate. Manechinele întregi, după zvârcoliri, se dezintegrează și ele... Se abandonează... Muzică funebră... Și profile de pitici care mimează ca automatele. Piticii vor să se cațăre pe vulcan ori să-l strângă în brațe... Vulcanul îi scutura; piticii fac tumbe peste manechine, printre măști și sulițe. Ce-a mai rămas

din manechine nedezarticulat, zmulg piticii și, parcă în joacă, zvârlă în sus capete, inimi, oase, pulpe...

Urlete de hiene...
Sunete de bulgări...

Piticii își continuă joaca, își aruncă de la unul la altul o țeastă spartă. Din când în când o strâng la piept sau o tăvălesc prin colb.

–„Esteee!...
–„Nu esteee!...
. . . . . .

Pe ecran se proecteaza semnul întrebării, mare...

–„Nu mai este!...
–„Nu-... mai-... este!!!

Peste semnul întrebării care se stinge, se proiectează semnul mirării. Semne, cu întrebări autentice, cu mirări reale... Fără dezlegări...

. . . . . .

Pe un alt manechin, piticii mai găsesc o mână întreagă. O zmulg și o agită prin aer. Se apropie de Vulcan și, cu ciotul, încearcă să-i zgârie coaja...

In râs:
–„M-a-n-g-i-e!
In batjocoră:
–„Descătușează-te!

Vulcanul redescarcă fiori. Mișcările i se amplifică. Se înec în el mugete încete. Și își alungă cumpenele ultime, prezicătoare:

Prezentul în trecut!...
Trecutul în prezent!...

Vulcanul urlă... în zbateri fatale... In escalade sinistre inevitabile... Cu ce va fi să fie... După incendiere...

Un alt pitic sprijină pe genunchi o rămășiță de manechin zdrențuit. Il scutură și ascultă. Parcă ar vrea sa afle daca mai are viață sau dacă a avut viață?. .

–„Viii cu morții!...
–„Morții viii! .

Pe ecran se proiecteaza o pagină cu note muzicale din Bach, Matthäus-passion: ... Orchestra descifrează notă cu notă, portativ cu portativ...

–„Uitarea!...
–„Memoria!...

–„... rememorizarea...

In continuare, rar, se va proiecta o piramidă, ... un sarcofag...

Omul...

Babele...

Un scarabeu cărând bile de bălegar... O cascadă... Un joc de miei...

O ghindă căzând

Un fir de păpădie plecat cu vântul

Un bob de rouă...

Piticul strânge la piept restul manechinului, îl ascultă, îl despică. Râde... îi strânge capul storșit în mâini și-l scuturâ... Apoi îl sărută pe buze... delung.

–„Iubirel...

–„M a r e a i u b i r e l...

Balerinele își acordează un dans armonios, cu amplificări riguroase... Maiestos...

Piticul mai joacă țeasta în mâini și, izbind-o cu picorul, o rostogolește în spre prăpăstii... Cerul e în vâltori... Vulcanul s'a umplut. E plin de coptură încinsă... Abia își mai încape. Din spuze și încălziri maxime, înroșit, umflat, explodează... În țăndări... Cu pucioase și zemuri. Cu scurgeri de pârjol... Până la golire... Și ștergere...

După **dispariție;**

Neteziri;

Limpezimi;

Din cine:

–„**Sunt!**

...Iar balerinele și balerinii își continuă dansul ultim, sublim, **ascuns** în ei...

Și iar o floare lângă tulpină de sicomor...

. . . . . .

CORTINA

Spitalul „Institutului Pasteur", Paris
Mai, 1982
IOAN I. MIREA

TREI CÂNTECE PE ACEEAȘI TEMĂ

I/ Dora Báltea

Dora Báltea trecea
Dela Vest la răsărit
Ca o mână, ca o stea,
Ca un fir de infinit.

Și trecând îmi povestea
Despre malul fericit
Unde dorul poposea
Pe-un liman nedespărțit.

II/ Dora Adela

Aș fi vrut să te știu mai departe,
Uitată de mâini, separată de soare,
Rămasă numai pentru amintirea nocturnă
Când umbrele se deschid către necontrolatele adevăruri.

Însă a ajuns o întoarcere,
Un pas lângă pas de-a-lungul Senei
cu malurile inundate,
În Decembrie trecut pe trecut,
Ca și cum am fi reluat în Parcul Ioanid
Firul rupt al călătoriei împreună,
Rostul ingenuu de a fi în aceeași ursită,
Undă și corpuscul în raza mijlocitoare.
Epifanie e tot ce, de sus, vine să amintească
Ținerea de idee, ca și cum fiecare minut
Ar fi un urcuș către o viitoare
Coborîre în amintirea petrecătoare.

Așa, dela unul la altul,
Dincolo de cenzuri pământene,
Apropiem văzutul de nevăzutul
În marea continua facere
Care nu-i decât fecundată memorie.
Aș fi vrut să rămâi mai departe,
Uitată de mâini, îmbrăcată'n subțire,
Albastră alunecând
Către ieri și mâine, așa cum ți-e rostul,
Ținând hang și armonie
În vasta complicitate.
Însă ai venit, și, ca Dora Báltea,
Pe un liman de mătase
Te-ai reîntrupat în mâna
Care nu te uitase.

III/ D'ora innanzi

De-acum înainte, de-acum înainte
Nimeni nu va mai veni din aduceri aminte,
Ci, din calme memorii ordinatoare,
Oameni fără noapte se vor închide spre soare.

D'ora innanzi, d'ora innanzi
Vor călca în cadență ienicerii și dorobanții,
Cu toba ritmând în falsa cunoaștere
Încă dinainte de naștere,

Cu privirile, cu vrerile, cu mâinile scule
Până dincolo de marea din ultima Tule,
În timp ce noi doi, într'un singur strop,
Vom relua libertatea dela primul potop.

Torino, Octombrie 1981
Vintilă HORIA

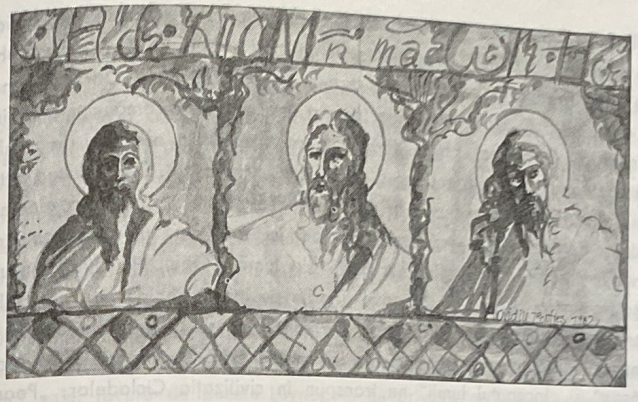

OCTAVIAN VUIA

DIMENSIUNILE CUGETĂRII ROMÂNEȘTI

Câteva observații preliminare sunt, cred, necesare pentru a fixa cadrul în care se va dezvolta tematica ce ne-o propunem. Când vorbim de dimensiune, avem îndeobște în vedere o însușire a corpurilor sau a figurilor geometrice, ca lungimea, mărimea, măsura sau proporția lor. Dar există și dimensiuni de ordin spiritual, care au alte însușiri decât cele fizice. Un caz de fericită îmbinare a unor însușiri fizice și cele de natură spirituală, ni-l oferă în această privință creația artistică. In sculptură și arhitectură caracteristicile pe care le pot lua dimensiunile, pot deveni de-a-dreptul revelatoare pentru tema de care voim să ne ocupăm aici.

Ca exemplu grăitor în acest sens ne va servi „coloana nesfârșită" a lui Brâncuși. De fapt, coloana nu este decât stâlpul de la pridvorul unei case țărănești, mai bogată în caracterele ei artistice, desprinsă însă din spațiul ei **finit** și transpusă în spațiul liber, ce tinde spre **infinit.** Coloana desi „sfârșită" la modul fizic, primește plasată sub bolta cerului, așa cum dorea Brâncuși, și o dimensiune spirituală, deschisă spre infinit. Formele romboide din care este compusă coloana se pot prelungi pe plan spiritual la infinit. Acesta este, în fond, „miracolul" coloanei nesfârșite, care se înalță ca și cum ar vrea să „umple bolta cerului"

Iată, așa dar, cum în domeniul obiectelor de artă o dimensiune fizică ce pare că și-a atins sfârșitul, primește în mod neașteptat și o dimensiune de ordin spiritual, care depășește cu mult pe cea materială. Dar nu numai în acest exemplu, elementul arhitectonic al artei populare românești, desprins din cadrul lui natural, poate dintrodată prin măiestria artistului de geniu, să primească o valență nouă și o semnificație universală. Genialitatea artei lui Brâncuși constă nu numai în această ingenioasă transpunere a elementului etnografic într'o valoare universală, ci cuprinde arii sau zone de creație arhaică de pe alte meridiane ale lumii. „Obiectele" lui Brâncuși, așa le numea el, provin din zone diferite de inspirație, dar în esența lor formează o singură lume artistică. Ele sunt expresia cea mai autentică a unui fond arhaic, prelucrat cu toate mijloacele artei moderne. Astfel, „Noul născut" și „Începutul lumii" ne transpun în civilizația Cicladelor; „Poarta sărutului", „Masa tăcerii" într'o lume apropiată celei precolumbiene; „Vrăjitoarea", „Șeful de trib", „Negresa albă și cea blondă" în sfera artei africane; iar „Leda" și „Narcis" în lumea mitologiei grecești.

Din această sumară enumerare de exemple vom înțelege nu numai câte meridiane și zone culturale însumează arta lui Brâncuși, ci și dimensiunea pe care o atinge în arta universală. „Măiastra" este întruchiparea poate cea mai înaltă a artei lui Brâncuși, în diferitele sale metamorfoze. O expresie a folclorului românesc devine prin originalitatea artei lui Brâncuși o valoare universală și prin aceasta se înscrie în lumea artei plastice moderne ca un apogeu. „Obiectele" lui Brâncuși sunt, așa dar, aspecte ale unui fenomen originar pe care sufletul și spiritul le întrezărește, dacă dăm crezare lui Platon, numai atunci când ne găsim în situația privilegiată de-a ne afla în fața „ființei" însăși. Măreția artei lui Brâncuși constă tocmai în acea miraculoasă „reducere la esență", care ne pune în contact cu firea tainică a lucrurilor. In acest fel și numai în acesta, arta nu este o imitație de „aparențe", ci devine o modalitate de a dezvălui aspecte mai adânci ale ființei. Este vorba de caracteristici esențiale, chiar și atunci când ele pot să pară la prima vedere „accidentale", ca de pildă „Creasta cocoșului".

Exemplele date din lumea artei, cu specială privire asupra creației lui Brâncuși, ne apropie, încetul cu încetul, de ceea ce voim să înțelegem prin „dimensiunile cugetării". In domeniul spiritului dimensiunea dezvăluie o semnificație mai profundă chiar decât în artă, fiindcă nu are nevoie pentru a se manifesta de o formă corporală. Dimensiunile spiritului se adulmecă într'un mod cu totul particular, care ține de firea cugetării și felurile ei de

manifestare, fie că este vorba de o reflexiune cu caracter religios, fie de-a-dreptul filozofic.

Desigur, o întrebare se poate isca de la început în mintea cititorului, pentru motivul că am ales cuvântul „cugetare" mai puțin folosit în loc de „gândire", când este vorba de-a defini un act de reflexiune. Trebuie să precizez de la început că alegerea făcută nu vădește o înclinare sau o preferință deosebită de ordin lexical sau o pasiune exagerată pentru arhaisme, ci ea marchează o deosebire de nuanță și de caracter a cărei noimă o voi lămuri de la început. Indeobște, când vorbim de „cugetare" sau de „gândire" înțelegem noțiuni cu sens asemănător, ba uneori chiar identice. De aceea, nu este deloc de mirare că un filosof de talia lui Descartes n'a făcut nici o schimbare și nici n'a adnotat versiunea franceză a „Meditațiilor" sale, făcută de ducele Luynes, în ce privește noțiunile fundamentale de „cogito" și „je pense", pe care se sprijină edificiul său metafizic, cum n'a protestat nici atunci când „mens" din versiunea latinească a fost tradus cu noțiunea „esprit", concepte diferite în semnificația lor filosofică. In primul caz, Descartes n'avea încotro din bunul motiv că noțiunea „cogito", derivată din co-agito, în sensul special de a fi frământat de o idee, a dispărut din uzul limbilor romanice apusene, făcând loc lui „pensare" derivat din „pendere" care înseamnă a cântări (peser). Singur graiul nostru, al romanității răsăritene, a păstrat pe „cogito" în „cuget", dar a pierdut în schimb pe „penso", care a fost dislocat de cuvântul „gândesc". O vorbă cu afinități ce s'a păstrat și la vecinii noștri apuseni, cu care am conviețuit în Transilvania, sub forma lui „gondolni" și „gondolat" care vine de la „gond". Asemenea dislocări ale substratului nostru latin s'au întâmplat și'n alte părți ale lexicului strămoșesc, în epoca atât de tulbure a Evului mediu. Atunci, de ce să nu revenim la mai substanțialul „cogito", decât să ne limităm la încă prea puțin deslușitul „gândesc", mai ales că sfera noțiunilor „cuget – cugetare" este mai bogată în înțelesuri decât cele de „gândesc – gândire", cum vom vedea îndată.

„A cugeta" cuprinde nu numai actul de a gândi și implicațiile lui, care vin din „îngrijorare" (gond), ci și actul de-a voi, de-a nu voi, de-a imagina, ba chiar și de-a simți, cum definește Descartes pe „res cogitans", pe acel „ceva" care este omul ce cugetă. In versiunea originară Descartes definește acel „res cogitans" ca unul ce se îndoiește (dubitans), ce înțelege (intelligens), ce afirmă (affirmans), ce neagă (negans), ce voiește (volens), ce nu voiește (nolens), ce își închipuie (imaginans), în sfârșit și unul care simte

(sentiens). In versiunea franceză a „Meditațiilor" se mai adaugă și cel ce concepe, cel ce iubește și cel ce urăște.

Este atunci, după felul nostru de-a vedea, mai puțin în „gândire" decât în „cugetare" din punct de vedere metafizic? Într'adevăr, dacă este să omologăm pe a gândi cu „penser", ceea ce nu este întotdeauna cazul, fiindcă în a gândi se ascund și alte semnificații de ordin existențial, ce lipsesc în cuvântul franțuzesc, atunci din tot cuprinsul lui „cogito", așa cum l-a definit Descartes, nu putem acorda gândirii propriu zise în sensul lui „penser", decât puterea de-a afirma, de-a nega, de-a înțelege, chiar de-a imagina, dar nu și a voi, a nu voi, a simți, a dori și a urî, cum ne spune Descartes în „Meditațiile" sale. Dar, „a cugeta" le cuprinde și pe acestea la un loc, ca „cogitationes", adică modalități ale **cugetului.** Așa dar, faptul de a cugeta este mai adânc înrădăcinat în firea ființei mele, decât a gândi. Când spun „cuget" aceasta înseamnă nici mai mult nici mai puțin că mă întorc asupra mea în așa măsură încât aud glasul cugetului meu, deci al ființei mele în întregimea ei. Când gândesc mă refer totdeauna la **ceva,** precis sau imprecis, dar care este ceva din afara mea și mă „pune pe gânduri". Dacă cineva îmi spune: „dece nu te gândești și la tine?", atunci când pare că am uitat de mine însumi, mă întorc spre mine, dar mă privesc ca „obiect" și nu ca „subiect".

Cugetarea, ca manifestare originară a ființei, cuprinde în sânul ei mai multe acte și fapte decât gândirea concepută ca operațiune logică. In acest sens „cogito" zace mai în profunzime decât „penso", fiindcă a cugeta înseamnă mai mult decât a cântări, decât a lua o decizie pur mintală, prin actul judecării, ci înseamnă și a voi, a dori și poate chiar uneori a simți, ca diferite expresii ale modalităților de „a fi". De aceea, faptul de a cugeta nu ne situează în afara ființei, ca gândirea care ia poziție critică față de ființă, ci este însuși felul de **a fi** cel mai originar al ființei. Când cuget stau înlăuntrul ființei, pe când atunci când gândesc mă situez, fără să vreau în afara ei.

De la Descartes, care ne-a înlesnit să facem deosebirea nu numai de nuanță, ci și de natură între cugetare și gândire, bineînțeles pe plan filosofic, să ne întrebăm în ce fel prinde vorbirea românească obișnuită sensul și cuprinsul actului cugetării? Ca indicație ne poate servi mai întâi imnul nostru național „Pe al nostru steag", în care poetul Andrei Bârseanu vorbind despre „unire" proclamă în mod cât se poate de deslușit „unire în cuget și simțire". Deci, după el, cugetarea nu ar cuprinde de la sine putere

și simțire. Este oare aici vorba de o simplă licență poetică sau de simțul însuși al limbii române? Să luăm un alt exemplu, care ne este la îndemână, pentru a ne dumeri asupra sensului curent al noțiunii de „cugetare" în limba noastră. Nicolae Iorga publica în „Neamul Românesc", la 1 Mai 1919, o recenzie înflăcărată asupra volumului „Poemele luminii" al lui Lucian Blaga, proaspăt apărut, și în care vorbind de „forma elastică" a stilului autorului, precizează că ea îi „permite a se reda și cele mai delicate nuanțe ale cugetării și cele mai fine acte ale simțirii". Deci, și marele nostru savant în critica lui literară distinge între „cugetare" și „simțire", ca între două zone diferite ale ființei noastre. Înseamnă aceasta că, din capul locului, vorbirea românească face o distincție, acolo unde un filosof occidental nu vede decât felurite moduri de a cugeta. Dar, de la vorbirea curentă până la „cuvântarea" românească mai este un pas pe care suntem nevoiți a-l face, dacă voim să surprindem dimensiunile cugetării românești.

Din cele spuse până acum, vom reține doar faptul important nu numai ca lexic, dar și ca terminologie filosofică, al păstrării singulare în lumea romanică a conceptelor de „cuget-cugetare" în limba noastră, ceea ce permite spiritului nostru autohton o diferențiere esențială pe plan filosofic între cugetare și gândire pe de o parte și între cugetare și simțire pe de altă parte. Deci, dacă voim să pătrundem în tainele cugetării românești trebuie să ne întrebăm, mai întâi de toate, ce modalități ale ființei le-a sesizat ea și pe ce trepte s'a ridicat ea în momentele ei cele mai fericite. Nu spunea oare unul din cei șapte înțelepți ai Greciei antice, la aurora gândirii occidentale, Periandros din Corint, într'unul din aforismele sale: „poartă de grije ființei în totalitatea ei" (meléta to pan). Dacă a fost o vorbă cu iz metafizic nu știm, dar ceea ce putem spune, la ora filosofică actuală, este că acest aforism ar putea servi drept „motto" la întreaga dezvoltare a gândirii occidentale. De ce a avut **grije** cugetarea românească și care au fost treptele evoluției sale?

Primul moment al ei îl putem caracteriza ca **faza învățării.** Ne aflam încă în plin Ev mediu, sub forma unei renașteri bizantine, a unui Ev mediu întârziat pe meleagurile noastre. Deci cugetarea românească nu putea începe ca cea franțuzească, de pildă prin Montaigne mai întâi și mai pe urmă cu Descartes, de la un act de îndoială, cu care dealtfel s'a mântuit și filosofia grecească în epoca ei de declin. Cugetarea românească nu va avea astfel un motiv metafizic de inspirație, care să-i servească drept

punct de plecare, ci se va naște dintr'o meditație biblică. Cel care va face primul pas spre o astfel de cugetare nu va fi un filosof sau umanist, ci însuși Domnul Țării Românești în acea vreme scurtă de răgaz din istoria noastră zbuciumată. Este vorba de Neagoe Basarab și de „Învățăturile lui către fiul său Teodosie". Unii au încercat să asemene această operă fie cu „Principele" lui Machiavelli, fie cu „Monarhia" lui Dante. Niciuna din aceste apropieri nu poate fi susținută cu temei din pricina diferențelor fundamentale în intenții. In „Monarhia", Dante deosebește între cele două puteri, cea spirituală și cea temporală, într'un moment de criză a civilizației occidentale dezbinată în conflictul dintre papă și împărat. Iar „Principele" lui Machiavelli este expresia cea mai fidelă a spiritului Renașterii occidentale, care punea mai presus de har puterea seculară.

In schimb, „Învățăturile" lui Neagoe Basarab, deși cuprind sfaturi de domnie similare cu unele izvoare bizantine, totuși conțin și reflexii de natură cu totul personală, chiar dacă o parte din ele pot fi considerate ca o compilație. Ceea ce ne interesează aici, nu este contextul istorico cultural în care s'a ivit această operă și nici influențele ce au fructificat-o, ci semnificația ei pentru cugetarea românească. Nu importă, deci, sfaturile de domnie, ci natura meditației de la care pornește. Dacă în acea vreme aveam a învăța, de unde puteam să ne inspirăm dacă nu din Sfintele Scripturi? Ce a învățat Neagoe de acolo, ne-o spune fără șovăire și anume: necesitatea unei **concordanțe depline** între cugetul omenesc și cugetul și înțelepciunea dumnezeiască Iar Principele, pentru a împlini mersul istoriei, trebuie să caute în mod neclintit realizarea acestei **concordanțe de cugete** sau de armonie între Creator și creatură. Numai în acest fel, o domnie își găsește justificarea ei atât pe plan politic cât și religios. Lipsa de concordanță aduce cu sine prăbușirea domniei și așezărilor omenești, de la sat până la imperiu.

De aceea, cred, vom înțelege mai bine și care a fost natura învățării: stabilirea unei concordanțe între cugetul nostru și izvorul lui, cugetarea sacră. Dar vorba lui Eminescu: cugetarea sacră „încifrează mai mult decât cel ce vrea a descifra". Iar dacă filosofia se ocupă în primul rând cu descifrarea și nu cu încifrarea semnelor sau cifrului ființei, la ce ne-ar servi atunci îndeletnicirea cu cugetarea sacră? Totuși, așa începe cugetarea românească prin a ne învăța mai întâi să purtăm tot respectul pentru cele încifrate de Creator în ființa însăși. Deci, înainte de a căuta descifrări pe care cugetul omenesc le încearcă, când e susținut de propriile

lui forțe, trebuie să vedem care sunt căile de cunoaștere ale „ființei **ca** ființă". O asemenea încercare poartă numele de „filosofia primă" și printr'o întâmplare, numele de „metafizică". Cugetarea românească a învățat de la Neagoe Basarab mai puțin pe plan politic, fiindcă sfaturile rămân din păcate sfaturi, decât pe acel meditativ și anume a posibilității reflectării cugetului dumnezeesc în cugetul omenesc. „Învățăturile" lui Neagoe Basarab nu au dat totuși rodul filosofic pe care îl puteam aștepta de la această primă zvâcnire a cugetului autohton, dar ele au marcat o epocă prin traducerea lor din slavonă în românește. Prin această traducere, lucrarea s'a bucurat de o largă circulație pe toată aria culturii românești.

Invățarea, deci, nu a fost fără urmări de îndată ce ea a pătruns în păturile largi ale poporului și a hrănit spiritualicește elitele sale. Dar a trebuit să treacă peste două secole ca de la această umilă, dar sufletește rodnică învățare, cugetarea românească să facă un nou pas, situându-se pe o altă treaptă, de data aceasta a reflexiunii filosofice. Este treapta ce-o numim a **înțelegerii.** Ce s'a întâmplat, între timp, pentru a prilejui trecerea la o altă fază a reflexiunii? De la epoca numită sugestiv de Nicolae Iorga „Bizanț după Bizanț", am intrat destul de brusc în contact cu cultura apuseană. Ce e drept umanismul pătrunsese în Țările Românești mai întâi prin cronicari și apoi dând roade și pe planul reflexiei filosofice. Cel ce ne-a învățat să ne descurcăm în această situație de întrepătrundere a două culturi, cea apuseană și cea răsăriteană din Europa, a fost tot un Domn, de data aceasta al Moldovei, Dimitrie Cantemir.

Dacă Neagoe Basarab a fost expresia unei **cumpăniri** între cugetul omenesc și cel dumnezeesc, înfăptuită într'un moment fericit al istoriei noastre, Dimitrie Cantemir încerca să dea un răspuns și să propună chiar soluții la un moment de **descumpănire** între cele două cugete amintite mai adineauri. Veacul în care a trăit și reflectat Dimitrie Cantemir a fost marcat din punct de vedere spiritual de mari rupturi. Pe lângă ruptura provocată de Renaștere, occidentul a mai trecut prin criza provocată de reforma religioasă, fenomene care nu au avut decât urmări destul de marginale pe vremea lui Neagoe Basarab.

Era nevoie de un spirit universal pentru a înțelege situația în care se găsea cugetul românesc în acel moment istoric și pentru a încerca formularea unei soluții, a unei ieșiri din impas. Descumpănirea provocată și de faptul că filosofia occidentală se elibera de sub tutela teologiei

scolastice, cerea să se stabilească o punte de înțelegere între cultura occidentală și cea răsăriteană din care făceam parte. In prima sa lucrare cu conținut filosofic „Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul", de fapt o lucrare de compilație, Cantemir încerca să salveze „lumea" ce se îndepărtase de cugetarea sacră. Era o lucrare de popularizare a unor idei filosofico-religioase, provenite în mare parte de la un anumit Andrei Wissowatius, dar care totuși marchează interesul cugetării românești pentru unele teme de circulație mai largă și care depășeau limitele de până atunci ale culturii noastre. Faptul că ea a fost scrisă în românește îi ridică și mai mult valoarea, iar versiunea ei în limba greacă a vremii arată că această lucrare era totuși destinată unui public mai numeros decât cel din Țară. Cantemir mai este și primul autor al unei logici pe pământul nostru, scrisă în limba latină, deci într'o limbă de mare cultură, care în acel moment ne apropia de occidentul, ce provocase acea descumpănire și la noi.

„Micul compendium de logică" (Compendiolum universae logices institutiones), deși inspirat dintr'o lucrare atribuită lui Porfir, constituie totuși o prelucrare originală a logicii aristotelice. Cantemir dă dovadă de un efort personal în prezentarea problemelor complicate ale acestei științe care din pricina scolasticei nu prea făcuse, între timp, prea mari progrese. Istoriografii ce s'au aplecat asupra acestei opere au reușit în cercetări migăloase să stabilească diferitele izvoare de la care s'ar fi inspirat Cantemir, în afară de cele clasice. Oricum ar fi, această lucrare constituie prima logică a unui autor român, un prim început de a da cugetării românești un instrument de prima mână pentru dezvoltarea unei culturi filosofice autohtone. Iar faptul că Dimitrie Cantemir nutrea ideea „ca toată învățătura Loghicăi pre limba noastră în curând să videm", deși nu a fost realizată, probabil din cauza peripețiilor politice ale vieții sale, dovedește cu prisosință interesul major ce-l purta culturii românești lipsită până atunci de un „Organon" care să-i servească la formularea unor teme cu caracter filosofic.

Dar opera care avea să-l impună ca filosof, scrisă tot în latinește, poartă un titlu foarte sofisticat „Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago" pe românește „Icoana de nezugrăvit a științei sfinte". Tradusă în românește în 1928 de N. Locusteanu sub titlul de „Metafizica", ea constituie o încercare îndrăzneață de a pune de acord noile tendințe ale științelor naturii din Occident cu exigențele „științei sacre", deci a teologiei. Ea

poate fi considerată ca o „metafizică" numai în sensul că încearcă să arunce o punte între știință și teologie pe baze filosofice. S'a vorbit cu prea multă insistență despre influența pe care au avut-o asupra lui Cantemir micile studii ale filosofului flamand J. B. van Helmont, dar nu a fost în destul de subliniat aportul original al principelui filosof la făurirea cugetării românești.

In această fază de descumpănire a unei culturi de tradiție răsăriteană, care începea să intre tot mai mult în sfera de atracție a Occidentului, Cantemir în „Metafizica" sa încearcă să dovedească cu lux de argumente **concordanța** între fizica timpului și credința creștină. Din acest motiv el arată că nu există o contradicție între rezultatele obținute de noua fizică helmontiană, pe baze inductive, și știința sacră, care ne vine pe calea „luminii infuze", tocmai ca să completeze ceea ce rațiunea discursiv nu poate obține cu ajutorul „luminii naturale". Dacă Dimitrie Cantemir recurge la elementele, arheii și la acel suflu creator din fizica lui van Helmont, este tocmai pentru a dovedi că natura prin firea ei continuă o creație de origine divină și că astfel „noua fizică" nu poate decât să fie de acord cu cugetarea sacră. Meritul lui Cantemir în această nouă fază a cugetării românești constă tocmai în faptul că încearcă o integrare a două culturi diferite în evoluția lor printr'un efort de maximă înțelegere.

Deși în „logica" sa Cantemir continuă într'un fel pe Teofil Corydaleu, al cărui învățământ a dominat cultura bizantină tardivă, totuși pe plan metafizic îl putem apropia cu toată prudența de Leibniz cu care a fost contemporan, dar pe care l-a ocolit, preferând pe van Helmont. In deosebi, în partea intitulată „despre viață și împătrita formă a lucrurilor" din „știința sacro-santă", Cantemir dovedește din plin calitățile sale filosofice, ce-l apropie mai mult de Leibniz decât de van Helmont, pe care-l folosește mai mult ca fizician decât ca metafizician. Deosebirea pe care o face între intelectul intuitiv și rațiunea discursivă, îl duce la convingerea că primul este mai rodnic în metafizică decât a doua. Prin intelectul intuitiv metafizica se apropie de știința sacră. Tot în lucrarea amintită Cantemir combate „idolatria aristotelică" pentru a introduce noi forme fundamentale de încadrare a lucrurilor, forme ce-i permiteau să stabilească noi moduri de înțelegere a ființei.

Nu este în intenția noastră de a face aici o incursiune mai aprofundată în concepțiile filosofice ale lui Dimitrie Cantemir, ci doar de a sublinia dimensiunea la care a ajuns cugetarea românească în această fază a

înțelegerii, în dialogul ei cu filosofia occidentală; dialog din care a ieșit învingătoare grație geniului lui Cantemir, făcând astfel un pas decisiv în sensul autohtonizării filosofiei în țara noastră. Dar nu pe tărâmul logicei sau al metafizicii avea să dea Cantemir măsura posibilităților cugetării românești din acel moment istoric, ci prin contribuția pe care o aduce la constituirea filosofiei istoriei pe plan universal. De la cunoașterea lucrurilor el trece la cântărirea faptelor și de aici la deschiderea perspectivei istoriei universale, pe care o intuește mai mult cu „cunoștința inimii" decât printr'o subtilă deducție pornită din principii abstracte.

Intr'o mică scriere „Monarchiarum physica examinatio" (Cercetarea firească a monarhiilor), Cantemir formulează la 1714 o teorie filosofică a istoriei, în care se face promotorul unei interpretări ciclice a istoriei. Această lucrare teoretică va sta la baza operei căreia Cantemir își datorește faima sa occidentală și care va forma preludiul unor încercări de importanță mondială în ce privește formularea unei filosofii a istoriei, această ramură nouă a gândirii moderne. Manuscrisul latinesc al „Istoriei imperiului otoman" (Historia incrementorum atque decrementorum aulae othomanicae) terminată la 1716, nu a văzut lumina tiparului decât în 1734 într'o ediție englezească la Londra, în 1743 la Paris în traducere franțuzească, urmată apoi de cea nemțească în 1745. O primă traducere a unui fragment al operei în românește apare la Iași în 1833. Prin această operă el este un premergător nu numai pe plan teoretic dar și practic al dezvoltării filosofiei istoriei pe plan internațional. Intr'adevăr, „Considerațiile" lui Montesqieu asupra cauzelor măririi și decăderii imperiului roman, începută în 1729, nu a fost tipărită decât în 1734. Mai înainte decât acesta, Giambattista Vico publica în 1725 celebra sa lucrare de filosofie a istoriei „Știința nouă" (La scienza nuova), care va pune bazele acestei noi ramuri filosofice.

Lucrarea lui Cantemir despre imperiul otoman era cu mult mai actuală decât „considerațiile" lui Montesqieu despre imperiul roman, apus de mai multă vreme. Ca atare, Cantemir nu se mulțumește numai cu o privire retrospectivă asupra creșterii și descreșterii imperiului otoman, ci surprinde primul ora exactă a istoriei din timpul său, fixând momentul în care puterea otomană intra pe calea declinului. Victoria lui Mohamed al IV-lea la Cameneți este, după Cantemir, ultima din victoriile care au fost de folos imperiului otoman. Din acest moment începe declinul acestui „monstruos imperiu". Deci, pe la sfârșitul secolului al XVII-lea era pecetluită soarta

imperiului otoman și de aceea s'a angajat Cantemir la începutul secolului următor în aventura care avea să-l coste tronul.

In „Hronicul vechimii româno-moldo vlahilor" Cantemir rămâne fidel viziunii sale universale a istoriei prin faptul că integrează istoria poporului român în dezvoltarea celei mondiale. El este primul în istoriografia noastră care a văzut istoria poporului român ca un întreg, ce face parte din istoria universală. Cantemir nu este numai filosoful istoriei care vede o dezvoltare ciclică și organică a istoriei, dar prin teoria „composibilelor", de origine aristotelică, el caută o legătură strânsă între ce este real și ce este posibil. După el, și'n această privință se apropie poate fără să vrea de Leibniz, contradictoriile nu se pot realiza decât atunci când pot coexista. O teorie pe care Leibniz a dezvoltat-o în sensul că multe posibilități au fost anulate în istorie din simplul motiv că nu au fost „composibile". Este încă un motiv pentru care putem să-l considerăm pe Cantemir contemporan cu evoluția metafizicii occidentale.

Dar cum spuneam mai înainte, marele merit al lui Cantemir, în faza înțelegerii cugetării românești, a fost faptul de a fi inițiat o nouă ramură a filosofiei, a interpretării metafizice a istoriei, care s'a impus și în cultura occidentală.

De la Cantemir, cugetarea românească intră într'o **nouă fază** determinată de **criza** în care avea să intre cultura noastră prin conflictul ce se dezlănțuie între fondul tradițional răsăritean și unele forme occidentale, criză pe care faza înțelegerii o putea doar întrezării, dar nu și soluționa. Norocul culturii noastre în acel moment de criză de creștere a fost prezența unei strălucite pleiade de intelectuali și nu numai a unor personalități singulare ca în perioada precedentă.

Indrumător al acestei faze a culturii noastre a fost Titu Maiorescu care a judecat în mod critic situația și a dat punctele de orientare îndeosebi în două articole: „In contra direcției de astăzi în cultura română" (1868) și „Direcția nouă în poezia și proza română" (1872). Datele la care au apărut sunt semnificative din punct de vedere istoric, național și european. In 1866 domnitorul de neam străin, pe care-l cerea pătura politică a Țării, Carol I de Hohenzollern se urca pe tronul României în momentul în care Prusia învingea Austria, preluând conducerea confederației germane. Cu un an mai târziu se constituia dualismul austro-maghiar, Viena făcând cadou Ungariei Transilvania, care luptase în 1848 pentru independența ei națională și unirea cu Țara. Iar în 1871 asistăm la înfrângerea celui de-al doilea imperiu francez și la unificarea Germaniei sub egida Prusiei.

Era nevoie de mult **spirit critic** pentru a întreprinde o operă de îndrumare a culturii noastre, dar și de personalități culturale care s'o realizeze. De acest spirit critic a dat îndeosebi dovadă generația „Junimii", în frunte cu mentorul ei. Titu Maiorescu în loc să se apuce să construiască „sisteme" filosofice, pentru care ar fi fost calificat, s'a aplecat cu judecata cuvenită asupra fenomenului cultural românesc. Criticul prin excelență al acestei hotărîtoare generații pentru cultura românească n'a fost doar un critic literar de prima mână prin pregătirea și vocația lui filosofică, ci în primul rând criticul culturii noastre în momentul crizei sale de creștere. A critica vine de la grecescul „krinein" care înseamnă în mod originar a judeca și nu cârti, deci a discerne, a separa, a decide. Fără această putere de decizie, ce vine din judecata justă a unei situații, cultura noastră modernă în stadiul ei de formare n'ar fi putut trece atât de ușor peste criza în care se afla atunci. Decizia a fost luată de un filosof, format la școala apuseană cea mai riguroasă în cele ale gândirii, cu toată competența necesară pentru ca cultura noastră să iasă din criza (krisis) prin care trecea în acel moment.

Ce era fals sau greșit în cultura noastră modernă care, în fond, începe cu apariția „Daciei literare" la 1840? Titu Maiorescu, în articolele amintite, o spune clar și răspicat: „un popor poate trăi chiar fără cultură, dar nu poate trăi cu o cultură falsă". Cultura românească de atunci suferea de pe urma a două tendințe contrare, care împiedecau dezvoltarea normală cerută de exigențele timpului. Ea, fie că se închista în ultimile răbufniri ale unui arhaism desuet, produs de o parte a școlii latiniste transilvănene, care prinsese rădăcini și dincolo de Carpați în anumite cercuri, fie că apuca pe calea unui mimetism cultural, acel al unor exagerate împrumuturi de forme occidentale la modă, care nu se potriveau cu fondul autohton. Soluția pe care o propunea Titu Maiorescu, ardelean de obârșie, devenit mentorul culturii românești, s'a dovedit a fi salutară pentru valorificarea autentică a fondului autohton. „Noua direcție", afirma Maiorescu, „în deosebire de cea veche și căzută, se caracterizează prin adevăr, prin înțelegerea ideilor, ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național".

Era, deci, necesară ridicarea tezaurului culturii noastre populare, una din cele mai bogate din Europa, la rangul de valoare universală. A face prin urmare ca valorile etnografice ale creației anonime să fie transpuse în formele contemporane ale unei culturi naționale ce tinde să afirme valorile sale și pe plan universal. Dar pentru realizarea acestei metamor-

foze înlăuntrul culturii noastre, aveam nevoie de un criteriu (kriterion), care să ne îndrume pe calea sănătoasă a unei renașteri spirituale în momentul în care poporul român se afirma ca națiune. Criteriul fundamental era acela de a forma o cultură pe baze autohtone, dar în același timp de a ține pas cu evoluția culturii universale. Titu Maiorescu a fost considerat pe plan filosofic ca reprezentant al **criticismului idealist,** ce-și trage obârșia de la Kant. Filosoful român nu s'a folosit însă de criticismul kantian numai ca de un instrument în prelegerile sale universitare, prelegeri care au format o școală filosofică, cea dintâi în adevăratul sens al cuvântului în învățământul nostru, ci l-a aplicat într'o formă proprie pentru a formula criteriile necesare unei renașteri culturale românești.

Dacă Titu Maiorescu a reprezentat forma idealistă a criticismului, care a fost atât de rodnică pe tărâmul filosofiei europene moderne, Ion Luca Caragiale, munteanul, a fost expresia cea mai reușită a **criticismului realist,** prin care el judeca dezvoltarea formelor noastre sociale prin prisma artei. A treia formă a acestei mișcări culturale a fost întruchipată de Mihai Eminescu prin **criticismul existențial.** Iată dar, treimea care a știut să impună culturii românești noua direcție semnalată de Titu Maiorescu, o treime care reprezenta în mod simbolic cele trei Țări Românești.

Ar putea să pară unora că vreau să forțez nota considerând pe cei doi scriitori, deși de primă mărime, ca unii care au contribuit în mod decisiv la dezvoltarea cugetării românești în **faza ei critică.** Ce are de a face poezia (poiesis) cu faptul de a cugeta (noesis) de care ne ocupăm aici pentru a încerca să-i definim dimensiunile? Ei bine, poetul acela, care la începuturile sale, era caracterizat de Maiorescu drept „blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate", va fi acela care, cum va spune mai târziu Nicolae Iorga, va realiza acea „vastă sinteză a sufletului românesc". Iorga, pe bună dreptate nu vorbește de gândire, spirit sau cugetare, ci de suflet. Dar poate oare gândirea să se dezvolte fără a avea rădăcini adânci în suflet? Nu moare o cultură atunci când i se stinge sufletul, așa cum spune Oswald Spengler în celebra lui lucrare „Declinul Occidentului"? O cultură pur convențională nu mai este decât o formă de civilizație, din momentul în care sufletul care a creat-o a dispărut de pe tărâmul ei. Sufletul este hrana culturii. Iar dacă Eminescu este acea „vastă sinteză a sufletului românesc", cugetarea românească nu poate face abstracție de ea, ci dimpotrivă nu poate renaște decât din acest suflet ce a fost și este încă expresia cea mai înaltă a geniului nostru

național. Acel om „iubitor de antiteze cam exagerate" avea să dea acea „vastă sinteză" în care poezia și reflecția se îmbină în modul cel mai fericit. Eminescu, acest prea „reflexiv" poet, cum îl califica Maiorescu, a fost cel dintâi reprezentant al culturii românești, care a pus pentru cugetarea noastră premizele căutării și deslușirii **ființei față de neființă,** și tot el a fost acela care a pus tulburătoarea problemă a existenței: **„a fi sau a nu fi"**, care a pasionat întreaga gândire occidentală. Tot Eminescu a fost acela care a pronunțat, ca și Maiorescu, cea mai aspră judecată asupra unei generații de epigoni, ce opreau mersul culturii românești, chiar dacă uneori Eminescu ridica în slăvi în mod exagerat pe unii reprezentanți ai generațiilor trecute, dar care aveau totuși meritul, față de contemporanii lui epigoni, de a fi crezut într'un ideal de cultură și de regenerare națională.

Iată felul în care cugetarea românească marchează **faza ei critică, faza judecării,** în care cugetul **afirmând** și **negând** totodată găsește **criteriile** necesare pentru a învinge **criza de creștere** a culturii noastre. Dacă Maiorescu ca metafizician și logician n'a adus gândirii filosofice românești o contribuție de căpetenie, în schimb **orientarea critică** pe care a dat-o culturii românești prin criteriile pe care le-a impus dezvoltăiii sale, au fost și rămân de neprețuit. Maiorescu n'a creat un sistem filosofic ca mulți din contemporanii lui din Occident și nici n'a formulat o teorie a culturii, ci a filosofat în concret asupra culturii românești și destinului ei. O treabă mult mai utilă neamului nostru în acea epocă, decât construirea unui sistem filosofic.

S'ar putea, de sigur, ca unii să mă întrebe dacă nu cumva am ocolit sau chiar de-a-binelea aș fi uitat de existența unui filosof român contemporan cu Maiorescu, care pasă-mi-te ar fi creat un sistem filosofic, în timp ce cel dintâi se mulțumea să critice, și pe care cugetarea românească nu-l poate ignora. De obicei Vasile Conta este prezentat ca antipodul lui Maiorescu, unul materialist celălalt idealist. Dar aceste „etichete" nu spun prea mult din punct de vedere filosofic, ci mai mult ideologic. Conta a publicat „Teoria fatalismului", de fapt o analiză a determinismului în științele naturii, în „Convorbiri literare", deci cu aprobarea lui Maiorescu. Dacă mai târziu s'a vorbit de o antipatie reciprocă, ea putea fi și de natură personală sau cel mult semnul unei rezerve din partea lui Maiorescu față de teoriile, uneori diletante ale lui Conta, care în materie de filosofie a fost un autodidact. „Teoria ondulației universale", opera de căpetenie

a lui Conta, nu este expresia unei convingeri materialiste, fiindcă „unda" de care vorbește el ca de o formă evolutivă, suitoare și coborîtoare, nu este o noțiune materialistă, cum nici mecanica ondulatorie a lui Louis de Broglie nu este deloc expresia unei „ontologii materialiste". Să amintim doar în acest context faptul că fizicianul german Schrödinger considera că „unda" și nu „corpusculul" beneficiază de o realitate obiectivă și nu era deloc dispus să recunoască „undei" doar o existență în cadrul unei configurații date.

Nu dorim să zăbovim mai mult pe acest tărâm, care ne-ar duce prea departe, ci voim doar să fixăm adevăratul aport al lui Conta la dezvoltarea cugetării românești. El este inițiatorul filosofiei științelor, o disciplină nouă a gândirii contemporane atât la noi în țară cât și în Occident. Teoria ondulației universale formulează legile apariției, dezvoltării și dispariției formelor evolutive, dovedind cu prisosință că formele superioare nu pot fi reduse la cele inferioare. De aceea evoluția se face prin apariția de forme noi, care sunt purtate de unda nouă spre noi grade și puncte culminante. Concepția lui gnoseologică a „întipăririlor", prin care el voia să explice trecerea de la senzorial la rațional, nu este decât o vetustă rămășiță a stoicismului. Din aceste motive, lucrarea lui, „Bazele metafizicii", de fapt o apologie a determinismului, nu are un temei metafizic serios, fiindcă nicăieri Conta nu se apropie de tematica fundamentală a filosofiei, adică a cunoașterii „ființei în ființa sa".

Murind la o vârstă tânără la 37 de ani, Conta nu și-a putut da toată măsura vocației sale filosofice, dar cu toate acestea traducerea unora dintre lucrările lui în franțuzește i-au creat o oarecare faimă și în afara țării. S'a spus în mod greșit că Vasile Conta a creat primul „sistem filosofic" la noi în țară. El n'a reușit, tocmai din lipsa unei adevărate viziuni metafizice, să dea naștere unui sistem filosofic. Aceasta nu este deloc o lipsă sau o slăbiciune, fiindcă nu orice formă de gândire filosofică se încheagă într'un sistem. Nici filosofii antici, nici cei medievali nu au făurit „sisteme filosofice". Ideea de sistem filosofic este de origine modernă, ca un apogeu al idealismului german. Schelling și Hegel sunt creatori de sisteme filosofice în adevăratul sens al cuvântului.

Cel care a creat la noi un „sistem filosofic" în sensul plin al cuvântului a fost, fără doar și poate, Lucian Blaga. Cele trei părți ale trilogiei sale, a cunoașterii (1943), a culturii (1944) și a valorilor (1946), formează un sistem filosofic bine închegat, ce caută să integreze în chip organic diferite domenii

de cunoaștere. Nu este cazul aici să facem o expunere a sistemului filosofic al lui Blaga, ce ar necesita un spațiu cu mult mai amplu, ci ne vom mărgini doar să scoatem în evidență dimensiunea la care a ajuns cugetarea românească prin acest sistem filosofic, care are loc în epoca numită de Heidegger „a împlinirii metafizicii tradiționale", ce stă la baza întregii gândiri filosofice de până acum. Este ea oare pentru cugetarea românească o fază a împlinirilor sau mai degrabă a **căutării unui temei metafizic?** Ideea „minus – cunoașterii și de sporirea tainei", pe care o expune Blaga în „Eonul dogmatic" urmărește, chiar după spusele lui, teza că „filosofia, și mai ales metafizica, are posibilitatea de a aplica în anume cazuri o nouă metodă, întâia oară precizată ca atare." Este vorba de metoda dogmatică, lărgită în sensul unei întregi zone de cunoaștere sub numele de „minus – cunoaștere". Dar ideea despre această metodă posibilă și despre această zonă a minus-cunoașterii, în cadrul căreia pretind că se poate da relieful necesar unor mistere **potențate** ca atare, nu rezultă în nici un chip din simpla analiză structurală a dogmelor istorice (creștine și necreștine). După Blaga metoda dogmatică a minus cunoașterii, limitată doar la anumite zone de cercetare, conține **„virtualități creatoare"**, nebănuite încă pe tărâm metafizic. În „Cunoașterea luciferică" Blaga pune, așa afirmă el, pentru „întâia oară în istoria gândirii, problema variantelor conceptului de mister." E vorba aici de consecințele unei reacțiuni metafizice și nici de cum de o „descripție fenomenologică", cum au crezut unii. In „Cenzura transcendentă" Blaga face un pas mai departe pentru a asigura un „echilibru existențial" în lume pe care cunoașterea luciferică l-ar putea tulbura. Absolutul, în terminologia lui Blaga „Marele Anonim", are de grije ca destinul creator al omului să nu depășească limitele îngăduite de „echilibrul cosmic".

Dar esențiala contribuție a lui Blaga la dezvoltarea cugetării românești are loc pe tărâmul filosofiei culturii. Teoriile cunoașterii, pe care le formulează cu o originalitate rar întâlnită, deși sunt expresia unei „reacții metafizice", totuși nu îndeplinesc decât o funcție complementară pentru o anumită zonă a metaficicului. Ele însă nu pot înlocui bazele metafizicii clasice. In schimb, în filosofia culturii Blaga descoperă sistemul ascuns, care prin transformările prin care trece, explică „matricea" fiecărei culturi și geneza creațiilor spirituale populare sau individuale. Pentru aceasta el coboară în străfundurile sufletului românesc, care se simte la el acasă în acel „spațiu mioritic", al plaiului omniprezent, al acelei „paideuma", de care

vorbește Leo Frobenius într'o carte cu același titlu. Simbolul spațiului mioritic este, după Blaga, „infinitul ondulat", rezultat din alternarea la nesfârșit a dealului cu valea și a permanenței plaiului în sufletul românesc. Despre simbolurile care caracterizează diferitele culturi și stiluri spirituale, s'a ocupat Blaga încă în cartea lui „Filozofia stilului" din 1921 și în studiul său „Simboluri spațiale" din 1930. In trilogia culturii, Blaga va face apel la rezultatele obținute de morfologia culturii prin acea „privire în străfundurile sufletești" (Tiefenschau), de care s'a folosit Frobenius în studiile sale etnologice și elveținul C. G. Jung în lucrările sale de psihologie a profunzimilor. Dar Blaga reușește prin interpretările sale originale să îmbogățească această metodă și pe plan metafizic. Din păcate, opera filosofică a lui Blaga, nefiind tradusă într'o limbă de mare cultură în afară de cea italiană, nu s'a bucurat de atenția pe care o merită cu atât mai mult cu cât el se confruntă mereu cu marii gânditori ai filosofiei culturii din Occident. Dar, în orice caz, prin gândirea filosofică a lui Blaga cugetarea românească a dobândit o nouă dimensiune, acea a unei **hermeneutici** a culturii, cu calități cu totul originale, care mai devreme sau mai târziu își va găsi locul ce-l merită în cadrul mai larg al culturii universale, ca o valoare proprie a sufletului și cugetului românesc.

Dacă contribuția lui Blaga la dezvoltarea filosofiei culturii este cu totul nouă în cadrul cugetării românești, nu tot așa se poate spune despre aportul unor istorici la o disciplină filosofică mai veche, aceea a filosofiei istoriei, inițiată de Dimitrie Cantemir. In „Principiile fundamentale ale istoriei", lucrare apărută mai întâi în franțuzește (1899) și apoi în românește (1900), A. D. Xenopol în teoria sa a istoriei pornește de la deosebirea fundamentală între fenomenele de „repetiție" și cele de „succesiune", care vădesc cauzalități diferite, ce reclamă moduri deosebite de înțelegere. Istoria este domeniul faptelor individuale, ireversibile, care nu pot fi explicate printr'o cauzalitate mecanică, în care cauza și efectul sunt aproape simultane, ci doar prin „serii" ce integrează în mod firesc întâmplările istorice. Xenopol, ca și Rickert, face o deosebire esențială între lege și cauză. Pentru Rickert noțiunea de „lege istorică" este de-a-dreptul o „contradictio in adiecto" și în același sens înțelege Xenopol caracterul singular al faptelor istorice, care nu se explică decât prin faptul că pot forma o „serie", ce le integrează și le dă un înțeles mai larg.

Henri Berr discută, în lucrarea lui „Sinteza în istorie" (La synthèse en histoire, 1953), în mai multe locuri teoria istoriei formulată de Xenopol,

întrebându-se dacă nu cumva opoziția dintre natură și istorie, una ca domeniul fenomenelor de repetiție și alta ca acel al fenomenelor de succesiune, nu introduce în știință un dualism din care se pot naște dificultăți de nerezolvat. Pentru Henri Berr, tărâmul istoriei este supus unor legi asemănătoare cu cele din domeniul naturii, ceea ce explică și îndoiala lui față de principiile adoptate de Xenopol. „Principiile fundamentale ale istoriei" formulate de Xenopol s'au bucurat de o discuție pe plan european, ceea ce arată cu prisosință că teoria întrevăzută de Xenopol se situează pe un plan de interes universal. In acest fel, pentru a doua oară cugetarea românească înregistrează **o sporire a dimensiunii sale** în cadrul filosofiei istoriei, ramură inițiată la noi de principele filosof al Moldovei.

La rândul său, Vasile Pârvan, tot un moldovean, în „Idei și forme istorice", dar îndeosebi în capitolul intitulat „Despre valorile istorice" și cel consacrat „ritmului istoric", dezvoltă în mod embrionar o teorie proprie despre formele devenirii istorice. In analogie cu Oswald Spengler, Pârvan interpretează istoria în funcție de diferitele ei ritmuri, forme și durate, categorii folosite și de gânditorul german, mai înainte citat, în studiile sale de morfologia istoriei și culturii. Tot Pârvan afirmă că: „Energia universală e unică: lumina, sunetul, căldura, electricitatea, magnetismul, ori spiritul nu sunt decât vibrații ale aceleiași forme, variate numai ca iuțeală absolută, intensitate și ondulație. Aceeași energie poate deveni, după modalitățile vibrării ei, sunet, căldură, lumină ori spirit. Din acest punct de vedere sufletul nostru poate întrevedea **adevărul absolut** întrucât noi suntem tot parte din Cosmos...". O poziție diferită de acea a lui Xenopol, care separă repetiția de succesiune, în vreme ce Pârvan caută să integreze istoria și spiritul în energia cosmică. Din nefericire aceste încercări mai mult ocazionale și introductive la studiul istoriei nu s'au bucurat de o dezvoltare mai aprofundată din punct de vedere filosofic. Totuși, chiar formulată în mod eseistic, interpretarea istoriei făcută de Pârvan nu este de lăpădat, ci ea merită să fie considerată ca o contribuție la promovarea filosofiei istoriei la noi în țară.

Dacă pe linia filosofiei istoriei, începuturile ce-au mijit la Dimitrie Cantemir nu și-au găsit încă o împlinire, cel puțin ele constitue o prelungire demnă de luat în seamă, pentru evoluția ulterioară a acestei discipline filosofice atât de rodnică în cultura noastră. Dar ce s'a întâmplat cu deschiderea făcută de Vasile Conta în domeniul filosofiei științelor? A avut ea vreo urmare în dezvoltarea cugetării românești? In numeroasele sale

lucrări publicate în franțuzește, Ștefan Lupașcu ocupându-se de diferitele date ale științelor, de la microfizică și biologie până la psihologie, insistă mereu asupra necesității de a lărgi, ba chiar și de a depăși, logica aristotelică. O logică bazată pe supremația absolută a principiului de identitate și de necontradicție, care, după Lupașcu, nu ține seama de noile date paradoxale ale științelor contemporane. El pledează pentru acceptarea „unei legi a dualismului antagonist, în care antagonismul nu este o simplă opoziție și nici numai o contrarietate, ci contradicția însăși, o contradicție esențialmente dinamică". Așa se exprimă el în introducerea la lucrarea lui „Logică și contradicție" (Logique et contradiction, 1947), afirmând totodată că „contradictoriul, de fapt, nu poate exista decât dacă elementele, relațiile și ordinele se contrazic". Nu putem zăbovi prea mult asupra acestui important aport al cugetării românești, deși Lupașcu se exprimă în franțuzește, la fel ca și Cantemir care pe vremea lui se folosea de limba latină ca de un mijloc de expresie universală. In lucrările sale de logică, Lupașcu se confruntă atât cu Aristotel, deci cu principiul identității, cât și cu Hegel, a cărui logică a contradicției nu este tocmai pe placul lui. Prin lucrările lui Ștefan Lupașcu, cugetarea românească aduce o contribuție de prim rang la dezvoltarea filosofiei științei, mai hotărîtoare credem decât aceea a contemporanului său Gaston Bachelard, de pildă.

Dar cum rămânem cu metafizica? Cum s'a dezvoltat ea de la prima încercare făcută de Cantemir, de la prima incursiune într'un domeniu, considerat de marea tradiție a gândirii europene, ca însuși locul privilegiat al gândirii filosofice? Greutatea de a defini ce este „metafizic sau nu" provine și din faptul că însăși noțiunea de „metafizică" este destul de neclară chiar la originea ei. Se vorbește despre „metafizica" lui Aristotel, dar el însuși ar fi fost surprins să afle că a scris un tratat cu acest nume. Se știe că termenul se datorește unei denumiri bibliografice făcută de Andronic din Rodos care a intitulat lucrările lui Aristotel ce veneau după cărțile dedicate fizicei, cu această noțiune. Numai începând cu Boethius, un aristotelician de vază al timpului său, termenul de metafizică a luat înțelesul actual, înlocuind de cele mai multe ori denumirea dată de Aristotel de „filosofia primă", care era definită de el ca „acea cunoaștere care cercetează în mod teoretic ființa ca ființă". Astfel cuvântul grecesc de **metá** care în denumirea dată de Andronic de Rodos avea semnificația de „după", adică cărțile care veneau **după** fizică, a luat sensul lui „trans", adică de cunoaștere transcendentă. O cunoaștere, deci, care depășește posibilitățile

oricărei științe particulare. Acesta a fost și motivul pentru care am ezitat să considerăm, în sensul tradițional al cuvântului, lucrarea lui Cantemir „Icoana de nezugrăvit a științei sfinte" ca o metafizică, în adevărata sa accepțiune, de „filosofia primă".

Prima încercare serioasă de a intra în acest domeniu a căutării unui temei metafizic l-a făcut la noi Constantin Rădulescu-Motru cu „Elemente de metafizică" (1912), în care el construește un mic edificiu metafizic pe baze neokantiene. Mai târziu Motru încearcă să articuleze o concepție propie sub denumirea de „Personalism energetic", afirmând în chip asemănător ca și Pârvan că: „Nu există o separare reală între conștiința individuală și cosmosul energetic, imaterial, ci datorită evoluției și finalității, energia cosmică tinde spre apariția persoanei umane, a personalității concrete, mai ales a personalităților excepționale, a oamenilor de vocație". Deși această teorie are la baza ei o concepție filosofică, totuși nu putem nici în acest caz să vorbim într'adevăr de metafizică, fiindcă îi lipsește problematica originară, care a fost pusă de gânditorii greci din antichitate.

Am rămas atunci fără metafizică, doar cu câteva „reacții sau elemente", ca la Blaga și Motru, fără să participăm la acea „gigantică bătălie pentru determinarea ființei"? (gigantomahia peritès ousias). Nae Ionescu, în trei cursuri ținute între 1928-1937, s'a ocupat mai îndeaproape de modalitățile cunoașterii metafizice în cadrul spiritualității noastre răsăritene. Există, după el, două moduri de cunoaștere: unul pe cale logică și altul sub forma unei trăiri mistice, adică de depășire de sine, care prin dragoste duce la contopirea pe plan contemplativ a subiectului cu obiectul. Spinoza este, după el, expresia cea mai concludentă a tipului logic, Pascal al celui mistic, iar Descartes al celui mixt, deoarece la acesta din urmă raționalismul se îmbină uneori cu intuiția mistică. Pentru foarte mulți a fost bizar faptul că un logician de talia lui Nae Ionescu se folosea pe tărâm metafizic de intuiția mistică, rezervată în deosebi teologiei. Care să fi fost motivul acestei opțiuni? Ne-o spune el însuși și anume tradiția noastră spirituală răsăriteană, iar modelul pe care ni-l prezintă este acela al lui Ion Scărarul (Climax), autorul unui tratat de mistică în care el ne prezintă treptele prin care poți ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu. Ceea ce voia, în fond, Nae Ionescu nu era altceva decât o încercare de **valorificare metafizică** a cunoașterii mistice. Dacă intuiția mistică, în sensul larg și specific în care o întrebuințează Nae Ionescu, duce într'adevăr la degajarea unei noi dimensiuni metafizice sau

mai degrabă la o îmbogățire a „cunoașterii infuze", de care vorbea Cantemir, nu este o problemă pe care o putem trânșa aici. Este însă semnificativ faptul că logicianul Nae Ionescu încearcă în metafizică o lărgire a câmpului ei de cunoaștere prin intuiția mistică, pe când Ștefan Lupascu urmărește extinderea domeniului cunoașterii filosofice printr'o lărgire a logicei tradiționale. Nae Ionescu, ca și Blaga, privește ființa ca un „mister", cel dintâi căutând să ajungă la acea contopire între subiect și obiect pe care o atinge misticul, în timp ce cel de-al doilea urmărește prin metoda „minus-cunoașterii" o „maximă expansiune a filosofiei".

Pentru Nae Ionescu epoca noastră suferă de o „desaxare a ființei intime" și de aceea ea cere „în orice răfuială metafizică un accent tragic" Acesta a fost și motivul pentru care el prefera pe „încâlcitul, colțurosul, furtunaticul și confuzul Hamann", supranumit și „magul nordului", lui Kant, cu toată admirația pe care o avea pentru disciplinatul, metodicul și prudentul filosof de la Königsberg. Numai că pentru Nae Ionescu înțelepciunea a fost întotdeauna „calea de mijloc", iar el opta pentru o „frământare netăgăduit apocaliptică". Iar apocalipsa, scrie el: „a judecat și condamnat pe cei căldicei", adică pe cei ce au ales calea de mijloc

Caracterul tragic al existenței nu putea fi deci, trecut cu vederea de cugetarea românească. Profesorul meu de filosofie de la universitatea Daciei superioare D. D. Roșca, fost coleg de studii la Viena cu Blaga și profund cunoscător al filosofiei hegeliene, începând cu teza lui de doctorat de la Paris, s'a ocupat de acest „accent tragic" în mod cu totul special. În „Existența tragică" (1934), D. D. Roșca ia o atitudine metafizică față de tragicul cunoașterii filosofice. Criticând ideea și mitul creat în jurul unei cunoașteri raționale integrale, el ajunge la concluzia că „existența este și rațională și irațională, și rezonabilă și absurdă". „Experiența autentică făcută până acum ne arată chiar că sfera iraționalului și-a absurdului este mai întinsă decât cea a raționalului și rezonabilului. Deocamdată, cel puțin". Situația paradoxală în care ne găsim și de care trebuie să ținâ seama atitudinea metafizică este, ne spune tot Roșca în „Existența tragică" că „în timp ce neobosita inteligență omenească a întreprins raționalizarea unor porțiuni iraționale – și a reușit în această întreprindere – s'a întâmplat că tocmai porțiunea de realitate astfel raționalizată, deschizând noi perspective de comprehensiune, a făcut descoperirea unor iraționale nebănuite până aici".

În „Cunoașterea luciferică", Blaga scosese în același timp în relief pe

baza coordonatelor cunoașterii „vreo șapte feluri de iraționale", dintre care unele au fost semnalate și de Emile Mayerson în mai multe din documentatele sale lucrări, dar în deosebi în „Identité et réalité" (1907) și „Cheminement de la pensée" (1931).

Era cu totul firesc ca și cugetarea românească să ia o atitudine metafizică față de fapte și fenomene constatate de oamenii de știință occidentali, ca Werner Heisenberg de pildă, sau filosofi ca Miguel de Unamuno în celebra lui lucrare „Sentimentul tragic al vieții". El scria în 1912 la Salamanca, unde a profesat, că disperarea, care poate cuprinde pe omul ce-și dă seama de caracterul profund tragic al existenței, este tocmai izvorul din care se naște speranța eroică, care ne face să spunem mai degrabă „spero quia absurdum" decât „credo quia absurdo", cum ne învăța la începuturile creștinismului Tertullian. Intr'o formă nu prea îndepărtată de concluziile lui Unamuno se situează și Roșca, când în lucrarea amintită mai înainte ne spune că: „Sentimentul tragic al existenței și neliniștea metafizică, tovarășe nedespărțite pot deveni izvor de intimă și tainică deznădejde pentru unii, forțe întăritoare de incomparabilă tensiune sufletească pentru alții". Asemenea atitudini sunt, după Roșca, hotărîtoare de destin. In fața acestei situații, gânditorul ori adoptă atitudinea unor înțelepți elini care „au așezat idealul înțelepciunii supreme în zona greu de atins a contemplației pure", sau aceea a lui Pascal ce considera înfrângerea ființei omenești, a acelei „trestii gânditoare", ca un triumf asupra universului, care este mut față de tragedia lui.

Dar poate oare să se limiteze metafizica la o simplă atitudine a omului fie de eroism sau de detașare, așa cum o propovăduiau unii filosofi încă în perioada helenismului?

Filosofia însă ca „metafizică" nu se rezumă nici la eroismul cel mai înalt, nici la o simplă contemplare a ființei. Ea este o cunoaștere și ca atare trebuie să urmeze principiile logice care pot să stea la baza ei. Cu adâncirea „logosului" s'au ocupat în mod stăruitor filosofii greci atunci când au încercat diferitele căi de cunoaștere metafizică. Și această cunoaștere trebuie să aibă mereu în vedere scrutarea „ființei ca ființă", așa cum definea Aristotel obiectul filosofiei prime. Intrebarea care ni se pune acum este de a ști dacă „neliniștea metafizică" de care vorbea Roșca, născută din acea „mirare" pe care Platon o socotea ca punctul de plecare al cercetării filosofice, a fost sau nu creatoare pe plan filosofic în cugetarea românească. Intr'un articol publicat în 1959 și intitulat modest „Câteva

note asupra gândirii românești", Horia Stamatu căuta să lege și să diferențieze contribuția noastră filosofică nu numai de „răsăritul gândirii occidentale" în patria ei originară Elada, dar și fața de „Occidentul Mare al Europei". Dialogul filosofic pe plan românesc, început nu atât de târziu cum s'a crezut o vreme, n'a putut să se dezvolte în toată vigoarea sa și după cel de al doilea război mondial, ca mai înainte, de vreme ce capetele cugetătoare din România nu se puteau bucura nici de „adevărul care liberează", nici de „libertatea care dă temei adevărului". De aceea cugetarea românească a fost nevoită să se dezvolte în primul rând în „Occidentul Mare", unde se bucura de libertarea de creație. Incă în 1936 apărea la București o carte în franțuzește, scrisă însă întâi în românește, pentru a forma subiectul unei teze de doctorat și care revizuită avea să reapară la Paris sub titlul „Le Yoga, immortalité et liberté" (1954), și al cărei autor câștigase între timp un renume pe plan mondial.

Mircea Eliade, autorul acestei cărți, discipol al lui Nae Ionescu și al lui Surendranath Dasgupta, deschidea prin această carte și altele care au urmat, calea pentru constituirea unei noi ramuri filosofice, aceea consacrată religiilor. Prin aceasta cugetarea românească, care începuse să se orienteze și spre Orient, încă de pe timpul lui Eminescu și Hasdeu, capătă o dimensiune mai extinsă într'un domeniu mai puțin cercetat în cultura noastră. Mircea Eliade este convins că „de la Upanișade, India n'a fost preocupată în chip serios decât de o singură mare problemă: Structura condiției umane". Spre deosebire de Europa secolului al XIX-lea, când savanții ei credeau că pot explica această condiționare prin cauze ereditare sau sociale, înțelepții din India mergeau pe urmele învățăturii Upanișadelor, care a fost preocupată în deosebi de ceea ce este „dincolo" de această condiționare. Pentru înțeleptul Upanișadelor, ne spune Mircea Eliade, este în mod neîndoios clar că omul nu aparține cosmosului decăzut, acelei lumi desacralizate, ci că el poate face efortul de a se elibera de această lume iluzorie pentru a descoperi în „sinele" său adevărata realitate. De la „Vede" până la „Upanișade" doctrinele înțelepciunii indiene și scolasticile înflorite de pe urma lor, s'au diferențiat într'o floră atât de exuberantă de forme și variante încât cuprinderea lor depășește chiar cadrul voluminoaselor lucrări ale lui Mircea Eliade. Dar prin aceste lucrări cugetarea românească a găsit **o dimensiune complementară** la cea înclinată îndeosebi spre Occident. Înțelepciunea orientală ne este acum mai apropiată și întregește într'un anumit fel filosofia occidentală.

Intr'una din convorbirile pe care le-am avut cu Karl Jaspers, în momentul în care redacta lucrarea lui „Originea și țelul istoriei" (Vom Ursprung und Ziel der Geschichte), el îmi spunea că nu se poate concepe o viziune filosofică integrală fără includerea înțelepciunii orientale, lucru pe care-l încercase înaintea lui și Schopenhauer. Chestiunea care se pune pentru cugetarea românească nu este de a decide dacă înțelepciunea orientală, indiană sau chineză, este mai profundă decât cea a celor șapte înțelepți greci, ci de a cerceta dacă cea dintâi poate fi izvor de gândire filosofică, cum s'a întâmplat în Elada. Chiar Eliade este prudent când vorbește de „filosofia indiană", fiindcă tipul de gândire oriental se deosebește în mod esențial de cel occidental. Heidegger are dreptate când afirmă că filosofia în sensul autentic al cuvântului și al tematicii sale este de esență elină și prin aceasta occidentală. Dar un lucru rămâne sigur; de la Eminescu încoace înțelepciunea orientului a fost pentru noi, care facem parte din „răsăritul occidentului", un germene rodnic pentru îmbogățirea cugetării românești, cu o dimensiune complementară. In acest sens, în afară de rezonanța ei internațională, filosofia religiilor a lui Mircea Eliade, de la „Tratatul de istorie a religiilor" până la monumentala lui „Istoria credințelor religioase", constituie un aport major pentru substanța gândirii românești.

Iar dacă prin noile ei ramuri, de filosofie a istoriei, a culturii, a științelor și a religiilor, cugetarea românească a devenit rodnică nu numai pe plan național, ci și internațional, rămâne totuși deschisă problema fundamentului ei metafizic. Chiar neformulat acest substrat al filosofiei, nu ne-a împiedecat să dezvoltăm ramuri noi de gândire în ritm cu Occidentul. Incepând cu epoca modernă metafizica a luat uneori și denumirea de „ontologie", de la grecescul „to on, ontos" care înseamnă ființă sau mai precis „ființdul". Printre cei dintâi, care s'au folosit de acest termen, pentru a denumi o lucrare a lor a fost Clauberg și mai pe urmă Christian Wolff, a cărui „Ontologie" a apărut la 1730. Prin intermediul discipolului acestui Baumeister, preocupările de acest gen au intrat și în cultura românească, prin traducerea făcută de Samuil Micu. Putea oare cugetarea românească să ignoreze acest început de adaptare la o disciplină, care mai înainte purta numele de metafizică?

Incepând cu studii serioase de interpretare a gândirii occidentale, ce au culminat încă în perioada celui de al doilea război mondial cu teza lui de doctorat „Cum e cu putință ceva nou"?, Constantin Noica, după o dureroasă perioadă petrecută în închisorile staliniste, iese la iveală din

acest univers concentraționar cu mai multe lucrări de filosofie, singurele aproape de autentică valoare în România de astăzi. De fapt, una dintre primele lui lucrări din această nouă perioadă „Fenomenologia Spiritului de Hegel", numită modest „istorisire" a apărut mai întâi în colecția filosofică a „Centrului Românesc de Cercetări" de la Paris, 1962, fiindcă a fost împiedecată să apară în România, unde nu a văzut lumina tiparului decât de abia în 1980, ca a doua parte a unui volum intitulat „Povestiri despre om; după o carte a lui Hegel". Prin lucrările lui ulterioare: „Rostirea filosofică românească" (1970), „Spiritul românesc în cumpătul vremii" (1978) și mai ales prin „Sentimentul românesc al ființei" (1978), Constantin Noica nu făcea decât să pregătească acel „Tratat de ontologie", (1981) care face parte din volumul intitulat „Devenirea întru ființă". Ce ne spune Noica în acest tratat unic în felul său în istoria gândirii românești? „Opoziția dintre ființă și devenire s'a dovedit o rătăcire speculativă" a întregii gândiri occidentale. Să nu uităm că în dialogurile lui, Platon însuși se referea la această opoziție, în jurul căreia s'a „tors și întors" gândirea filosofică occidentală. La sfârșitul acestei dezbateri a acelei „gigantice bătălii" de care a amintit Platon, Nietzsche – ultimul mare gânditor occidental – ajungând pe „culmile contemplării" (Gipfel der Betrachtung) rezuma într'o notă intitulată „Recapitulare" din „Voința de putere" sensul final al efortului său filosofic „faptul că totul se întoarce este forma extremă a apropierii dintre lumea devenirii și acea a ființei". Dar problematica ființei face loc la Nietzsche la întrebarea lui „a fi și a nu fi" și cu aceasta pune capăt ontologiei ca știință și redeschide drumul întortochiat și vertiginos pe care a mers Heraclit din Efes la începuturile gândirii occidentale.

In momentul în care, în lectia lui inaugurală la universitarea din Freiburg, Heidegger pune în mod fundamental problema: „ce este metafizică?", numai la doi ani după apariția monumentalei sale lucrări „A fi și timp" (Sein und Zeit, 1927), el precizează în epilogul adăugat în 1943, că „întrebarea ce este metafizică rămâne o întrebare, și ca atare ea depășește metafizica". Din acest motiv, în lucrările lui mai târziii, el folosește tot mai puțin termenul „ontologie fundamentală", considerându-l prea încărcat de reminiscențele trecutului. Efortul lui filosofic este acum denumit „gândirea lui a fi", care înseamnă tocmai necesitatea de a depăși metafizica tradițională. Iar când în studiul omagial dedicat lui Ernst Jünger „Zur Seinsfrage" (1955), Heidegger barează uneori cu o cruce de la pagina 30 cuvântul „Sein", Jean Wahl analizând lucrarea lui Heidegger „Intro-

ducere la metafizică" (1953) exclamă: cu aceasta s'a pecetluit începutul sfârșitului ontologiei (Vers la fin de l'ontologie, 1956).

De fapt, Heidegger anunțase în cuvântul introductiv, adăugat la cea de-a V-a ediție din 1949 a lecției sale inaugurale din 1929, că întrebarea care l-a preocupat întotdeauna a fost aceea despre „adevărul lui a fi". Gândirea lui Heidegger se găsește la cumpăna care separă metafizica tradițională de începutul unei noi gândiri, proclamată încă înaintea lui de Nietzsche. In „Ecce homo" Nietzsche declara el însuși că este acela care „a înfipt securea în rădăcina necesității metafizice a omenirii". Dacă Heidegger face acea trecere de la metafizica tradițională, încremenită în ontologie, la o nouă aurora a gândirii, tocmai în momentul crucial al împlinirii și depășirii metafizicii, ne putem întreba dacă nu cumva încercarea lui Noica, în cadrul cugetării românești, n'a fost ultima ocazie de a mai formula o ontologie, care ține seama de „sentimentul românesc al ființei". Desigur, așa cum observa Noica la sfârșitul tratatului său de ontologie, cugetarea românească nu se poate închista în forme caduce, ci trebuie să țină pasul cu evoluția gândirii occidentale. Dar înainte de a duce mai departe dialogul asupra viitorului filosofiei, așa cum l-a formulat Heidegger, și pe care l-am cultivat imediat după cel de-al doilea război mondial la „Centrul Românesc de Cercetări" la Paris cu Jean Beaufret și alți filosofi francezi de seamă, mai e nevoie să vorbim de un alt moment al filosofiei românești, particular în natura sa.

Din filosof al disperării și totodată al extazului metafizic, din perioada scrisului său românesc, Emil Cioran a devenit ultimul mare „moralist francez", ca un continuator al lui Chamfort, Vauvernaugues, La Rouchefoucauld și Rivarol, prin aforismele lui amare. De la „Tratatul de descompunere" (Précis de décomposition) și până la „Ecartèlement" (Sfâșieri), Cioran nu a încetat să pună accentul pe caracterul caduc al existenței. Mai mult decât „moralist" în sensul francez al cuvântului, Cioran poate fi considerat mai de grabă ca un „imoralist" în sensul lui Nietzsche, care se considera „primul imoralist" al Europei. „Imoralist" fiindcă se opunea imaginei false a „omului bun, binevoitor și caritabil", expresie a unei morale decadente, pentru a promova „supraomul", ca depășire a omului învechit. Cioran, cu tot scepticismul lui, are și o vână vitală, tonică și evazivă care contrastează cu „amărăciunea" aforismelor sale, pe care le-a intitulat odată în mod sugestiv „silogisme ale amărăciunii".

Dar de la această dimensiune, care vorba lui Nietzsche, ne situează

„dincolo de bine și de rău", să revenim acum la problema fundamentală a cugetării românești, în această nouă **fază a lămuririi,** care coincide cu situația în care se află întreaga gândire occidentală. Aceasta se găsește acum din nou la un moment de răscruce, în fața acelui „trivium" în care s'a aflat și la aurora filosofiei eline. Heidegger, care a marcat atât de hotărîtor acest moment de răscruce, era convins că cu gândirea lui Nietzsche metafizica se împlinește și totodată se depășește. Aceasta fiindcă filosofia de până acum a epuizat posibilitățile ei inerente. „Metafizica împlinită" ne spune Heidegger, „constituie însuși fundamentul gândirii planetare pe care se sprijină ordinea universală ce va mai dăinui încă multă vreme. Această ordine însă nu mai are nevoie de filosofie, fiindcă ea stă la fundamentul ei. Dar cu sfârșitul filosofiei nu se mântuie gândirea, ci ea se găsește într'o perioadă de trecere spre un nou început". (Überwindung der Metaphysik). Cu această notă, Heidegger dă un avertisment gândirii occidentale pentru ca ea să se dumirească în acest moment crucial al ei.

In comunicările mele de la „Centrul Românesc de Cercetări" din Paris, (1948–1957), precum și în cele ținute la congresele internaționale de filosofie și mai pe urmă în cursurile mele de filosofie de la universitatea din München, am insistat mereu asupra acelui „trivium" în fața căruia ne găsim din nou în mod dramatic, ca și la aurora gândirii occidentale, în Elada. In lucrarea mea „Intoarcerea la izvoarele gândirii occidentale" (Remontée aux sources de la pensée occidentale, 1961) arătam că două din căile mai bătătorite ale filosofiei au fost dacă nu cu totul epuizate, dar cel puțin sunt pe cale de împlinire. Este vorba mai întâi de calea deschisă de Parmenide, continuată de Aristotel și de Toma d'Aquino și care duce până la neotomismul lui Jacques Maritain și apoi de cealaltă, care începe cu Anaxagora și ajunge prin Platon până la Hegel, culmea idealismului. In schimb, calea deschisă de Heraclit și pe care au pășit pe alocuri un Tertullian și Nicolaus Cusanus în Evul mediu și în timpurile moderne Pascal, Kierkegaard și Nietzsche, mai puțin umblată din pricina caracterului ei vertiginos, rămâne încă larg deschisă filosofiei contemporane și celei care îi va urma. Căile realismului și idealismului sunt împlinite și deci depășite, pe când calea gândirii existențiale rămâne încă de a fi împlinită.

Din pricina stringenței cu care se impune nouă, cugetării românești, o astfel de depășire necesară pe plan planetar, am scris în 1978 un „Manifest" ca o replică la chemarea unor tineri intelectuali români cu o jumă-

tate de veac mai devreme, chemare publicată în „Gândirea" la 1928 de Sorin Pavel, Petre Marcu-Balș și Ion Nestor. In „Manifestul" meu, publicat în revista „Bună Vestire" de la Roma, încercam în termeni mai populari, ca o mărturie a unui om al secolului, să atrag atenția compatrioților mei asupra momentului crucial în care se găsește nu numai istoria universală, ci și cultura vremii noastre. Mă refeream atunci la acel „timp axial", formulat de Karl Jaspers în lucrarea amintită mai înainte, timp pe care el îl fixează în jurul anilor 500 înainte de Christos. Atunci s'a format axa culturii universale, fiindcă ea avea puncte de sprijin atât în Occident cât și în Orient. In vremea aceea gândeau în Occident Heraclit și Parmenide, în China înțelepți ca Mo-Ti, Djuang-Dzi Confucius și Lao-Dzi. In India ne aflam în perioada Upanișadelor, a lui Buddha, iar în Palestina propovăduiau profeții care anunțau nașterea lui Mesia. O perioadă care durează de la 800 până la 200 înainte de Christos, cu punctul culminant în secolul al V-lea înaintea erei noastre.

Dacă într'adevăr ne găsim astăzi la o răscruce hotărîtoare, atunci problemele timpului axial revin din străfunduri la suprafață, pentru a ne avertiza că criza timpului nostru, de modernitate târzie, cere în mod imperativ o întoarcere la izvoare, la fundamentele ce au fost puse mai bine de două milenii și jumătate pentru ambele culturi majore, a Occidentului și Orientului. Am arătat în expunerea noastră că cugetarea românească, din propriul ei fond autohton, a atins cu dimensiunile sale ambele culturi, așa încât sforțările ei pot aduce o contribuție meritorie la valorile culturii universale. Dar pentru a atinge țelul urmărit cu atâta perseverență de cugetarea românească din secolul al XVI-lea până astăzi, ea va fi nevoită să integreze elementele connaturale din ambele culturi majore și să țină neapărat seama de imperativul ceasului de față. Iar dacă, cum arăta Mircea Vulcănescu, existența românească dispune de un caracter specific, atunci și cugetarea românească, prin dimensiunile la care a ajuns, va putea contribui, așa cum se aștepta Heidegger de la noi, la ieșirea din răscrucea în care se găsește filosofia astăzi. Ne găsim, vorba înțeleptului din Rig-Veda, la începutul unei noi aurori, de abia bănuită tocmai în momentul în care trăim și gândim încă la crepusculul metafizicii.

OCTAVIAN VUIA

In Memoriam

ALEXANDRU BUSUIOCEANU, ISTORIC ŞI POET AL LUMINII

Sunt douăzeci de ani de când moartea a ieşit „în mantilă cu obrazul pălid, cu garoafă'n păr" (Aproximaţii, 9) în întâmpinarea scriitorului Alexandru Busuioceanu, care aştepta de mult acel moment al cunoaşterii depline, când „lumea se va închide asupra lui" (Aurore fără chip), spre a se împărtăşi din misterul intransmisibil al nonexistenţei.

Douăzeci de ani reprezintă un răstimp relativ îndelung, în care o sămânţă poate deveni arbore şi o idee rugină sau mesagiu. In aceşti ani pe opera istorică şi poetică a lui Busuioceanu, detaşată de creator, nu s'a aşternut nici praful uitării şi n'a încolţit nici stigmatul îmbătrânirii. Căci acest scriitor avar, care scria numai atunci când trebue — în sensul unei comunicări esenţiale — a lăsat o operă de proporţii reduse, dar deschizătoare de perspective ample, aducând la lumină fapte istorice noi şi înveşmântând cuvântul stihuit în harul revelator al luminii nenumite.

Acest inspirat elev al lui V. Pârvan nu a trebuit să descifreze secretele unor ruine pentru a lansa o teză istorică cutezătoare şi atrăgătoare, susţinând că dacii înfrânţi şi-au luat revanşa asupra cuceritorilor, conducând Roma şi imperiul roman printr'un şir de împăraţi de origine dacică. Această îmbogăţire a istoriei noastre antice cu un episod de o neaşteptată grandoare, este mai valabilă şi mai valoroasă decât pletora studiilor dacice publicate în România de astăzi, prada unei tracomanii neinspirate.

Rezultate la fel de nebănuite şi de interesante a obţinut Busuioceanu prin incursiunile întreprinse în unele cronici, cum ar fi *Crónica general* a lui Alfonso el Sabio, al căror ecou răzbate până în scrierile moderne ale filologului, lingvistului, şi istoricului Menéndez Pidal. Deşi scrierile amintite porneau de la o confuzie regretabilă între goţii care într'adevăr ajunseseră în peninsula iberică, şi geţii cu care se asemănau numai prin numele lor apropiate fonetic, totuşi acestă eroare s'a dovedit productivă. Căci geţii încep să fie daţi spaniolilor ca exemplu de popor curajos, ce disprefuieşte moartea, iar şefii lor politici, Burebista şi Decebal sunt ridicaţi la rangul de model de conducători înţelepţi. Aceste descoperiri neaşteptate nu numai că puneau relaţiile româno-hispanice pe o bază mult mai veche decât în trecut, dar aveau şi meritul de a dovedi că civilizaţia dacogetică a avut o influenţă hotărîtoare asupra culturii spaniole, contribuind în evul mediu la definirea tipului de conducător model, şi stând în epoca modernă la originea renaşterii culturale spaniole, în special a teatrului hispanic.

Ecoul cercetărilor istorice ale lui Busuioceanu răzbate numai arar în versurile sale, deşi poetul recunoaşte că destinul său stă sub veghea „leneşei stele a polului getic" (Getică). Fugar mai apar în stihurile sale nişte zmei sarmatici,

culcați pe gâtul cailor (In Bugeac), ori niște centauri „lotrii ai muntelui", ce coboară „printre ferige getice" (Imemoriale). Deși atât istoria cât și poezia sunt pentru Busuioceanu niște acte de iluminare, respectiv ale trecutului istoric și ale celui ontologic, totuși vasele comunicante dintre istorie și poezie par a fi fost colmatate în opera lui. Busuioceanu repudiază în poezie trecutul istoric, ca trăire dramatică a epocii sale:

„nu vreau teroarea de-a fi, de-a nu fi
printre mii de obiecte" (Dor mare)

căci datorită unui cataclism istoric abătut asupra lui:

„Ceva'n inima noastră se frânge
un arc prea întins
Stăm în apus ca la marginea lumii
și privim aerul de glorii funebre aprins" (Eroică tristă).

Istoria a văduvit pe poet de țară, adică de locul unde „s'a inventat roua și carul mare și carul mic" (Țara din gând), și nu i-a mai lăsat decât imaginea unei patrii crucificate:

„trupul tău răstignit cu brațele'n cruce
dintr'o zare'ntr'o zare" (Icoană).

Dar, ceea ce este și mai grav încă, istoria pe care el a încercat s'o lumineze cu lumina spiritului lui subtil, i-a răpit chiar bunul suprem: lumina, lăsându-l să orbecăiască prin beznă:

„Nu văd drumul
Ca să-l pot lumina
un soare de spaimă în mine aprind" (Veghe).

Divorțul de istorie este îndreptățit, căci după cataclismele politice survenite, poetul nu mai are nimic de așteptat de la ea:

„Nimeni nu mai așteaptă nimic" (La țărm străin).

Intr'unul din ultimele sale poeme, scris sub forma modernă a antipoemului, este sesizabilă chiar o scârbă de istorie — sub forma ei actuală, de politică în acțiune — căci ea „încalță adevărul în cisme" și încearcă să dezagregheze divinitatea:

„Sunt sătul Doamne de-atâți profeți de atâți mareșali
de profeți bine încălțați
de fotografici mareșali
. . . . . .
(gata) să ridice pentru mine spânzurători la răspântii" (Antipoem I).

Pentru poet ruperea de țară și exilul sunt echivalente cu izgonirea din paradis. Pentru el ca și pentru Adam, nu mai există nici un drum de întoarcere spre paradisul pierdut (Inger înșelător).

Poezia de exil a lui Al. Busuioceanu este deci o poezie a durerii, a singurătății și a înstrăinării, care nu ia însă calea facilă a lamentării, deși „lacrima țâșnind lucește de vedenia depărtării" (Aproximații, 2). Căci poetul se autoinvită să-și steargă lacrima spre a lua durerea de mână, și depășind-o (Aproximații, 5), să se întoarcă în timpul imemorial, retrăind țara în niște pietre, frunze sau flori ce mai subsistă în el sub forma de imagini. Experiența deșărării care a condus pe mulți dintre literatorii exilului românesc pe drumurile anodine ale unui semănătorism irelevant, devine pentru Busuiceanu sursa și imboldul unei înnoiri poetice, îl fac să mediteze asupra timpului, existenței și destinului, impunându-l alături de Vicente Aleixandre printre marii poeți existențialiști spanioli. Confesându-și arderea interioară unor străini, poetul e constrâns să se exprime într'o limbă însușită tardiv, care avea pentru el, prin forța lucrurilor, un fond lexical și posibilități de inflexiune inferioare limbei materne. Poemele sale spaniole sunt însă niște adevărate mini-bijuterii, exprimând cu pregnanță și eleganță o gândire profundă și originală. In felul acesta Busuioceanu a reușit să se înscrie, alături de Rainer Maria Rilke, printre puținii poeți bilingvi, ce au cântat la două claviaturi cu o egală virtuozitate. Cuvântul destinat este descoperit și pus într'o lumină nouă, care arată că avea mai multe valențe decât inițial concedate. Poetul nu se sfiește să facă loc cuvintelor noi, alături de cuvinte suprauzate, și să le pună la încercare puterea evocatoare. Din vorbele ciocănite cu iubire și dexteritate se încheagă astfel adevărate panouri mozaicale. Poemele, cazna verbală, sudate de un suflu emotiv tardiv regăsit în spaniolă, se naște aducând cu el rumori din adâncuri și aspirații spre necunoscut.

Dar, încercând să se autotraducă, Busuioceanu, care se arătase a fi un translator impecabil și inspirat din Walt Whitman și Rilke, întâmpină unele greutăți neașteptate. Căci în autotraduceri el este obligat să retrăiască niște emoții deja consumate, și flacăra internă nu se mai reaprinde la comandă cu aceeași intensitate ca la izbucnirea dintâi. Așa se face că acest vraci al verbului a primit cu ușurare să fie tradus în limba-i natală, în ciclul de poeme „Lumina nevăzură", concentrat al concepției sale poetice despre lume, viață și moarte.

Lumina deține un loc central în poezia lui Busuioceanu, fiind elementul primordial și ireductibil din care este constituit creatorul, închipuit ca o mână de lumină (Vedenie). Din această lumină primară a luat naștere lumea, într'o adevărată sălbăticie de strălucire (Geneza) Lumina a rămas în urma noastră în paradis ca lumina altor ceruri (Stingere), și în stele — ca nimb de miracol (Claritâți de neatins). Lumina este timpul — durata în care trăim — (Trup curtean dumnezeesc de trist); ființa, spirit și cunoaștere; înger trist a știut să aprindă în trandafirii nopților floarea arzătoare a sufletului nemuritor (Căință); lumina e iubire — „Fii lumina mea, Fii apa în care mă cufund" (A fi); este jumătate din femeie, cealaltă fiind cădere și întunerec (Inger înșelător); e bucurie (Trecătorul vorbea cu sine) și înviere. *Per a contrario* moartea este întunerec, un țărm neașteptat al nopții noastre, în care făptura vie de ieri devine piatră ori vis (Aurore fără chip).

Pentru Busuioceanu moartea este o întoarcere la origini: simțirile îndurerate de percepție se închid peste viață și chiar și gândirea disociată de om îi stăpânește sufletul, care, uimit, urcă singuratec drumul de curcubeu pe care venise odată în lume, ca bulgăr de lumină (A nu fi). Omul, produs al luminii se întoarce prin întunerecul morții, la lumina originară nevăzută, care, dacă ar fi numită, s'ar numi Dumnezeu.

Invierea la lumină este de fapt învierea la adevărată viaţă, la adevărata cunoaştere şi la eternitate:

„deşteaptă-te, deşteaptă-te
o lume fără teamă ne acopere
din care ieşim şi intrăm
goi, fără oboseală
fără ieri şi fără mâine“ (Nimb).

Fără a utiliza frazeologia creştină, concepţia luminii are certe inflexiuni creştine şi accente neoplatoniciene, implicând ideea de dumnezeire şi înviere:

„A reînvia
A reînvia din strălucita moarte
. . . . . .
Şi a te libera
într'un viitor veşnic de cristal
fluidă goliciune fără noapte fără trup
intensitate eterică arzând numai în numele şi'n numărul tău
nenumită lumină
străbătând în traiectorie invizibilul şi purul“ (Nenumita lumină).

Moartea a ieşit în întâmpinarea poetului înveşmântată 'n mantilă, cu obrazul palid şi cu garoafa'n păr, şi poetul nu s'a temut de ea, căci ştia că strălucita moarte îl va conduce la lumina nenumită. Bilanţul poetului la încheierea socotelilor din viaţă este şi el un fruct de lumină, numit când „fructul de visare fără noapte“, când, ca legat testamentar „fructul de a trăi“, adică întruparea spiritului în cuvânt şi a cuvântului într'o carte de poeme lăsată semenilor moştenire (Cartea deschisă). In „Fructul de a trăi“, care îşi va păstra prospeţimea cugetării adânci, poetul vorbeşte departe de auz, nu pentru alţii, ci pentru sine, căutând cu sârg cunoaşterea deplină, lămurirea misterului luminii nevăzute, a misterului vieţii, învierii şi dumnezeirii, amânată până în clipa morţii, ce singură ne poate releva adevărul ultim:

„Atunci lumina de departe
spic viu ivit din ne-hotar
va pune numene pe frunţi moarte
lumină din lumină dar“ (Numen).

GEORGE CIORĂNESCU

* *
* * *
* *

LA MOARTEA LUI LEONTIN CONSTANTINESCU

A dispărut Leontin Constantinescu. Şi deplângem dispariţia nu numai a profesorului, savantului de reputaţie internaţională, a juristului comparatist bine cunoscut, dar mai ales a Românului care a fost şi care a dorit să rămână până la ultima clipă. Ceea ce e mult.

Vestea morţii lui am primit-o ca un trăsnet din senin. Il ştiam încă în plină forţă, în plină activitate creatoare. Cu câteva zile înainte la telefon îmi vorbise de planurile, de proiectele lui, de studiile pe care le publicase recent, de cărţile la care lucra. Îmi vorbea cu acelaşi elan nestăvilit al tinereţii pe care i-l cunoscusem cu zeci de ani în urmă, când îşi terminase doctoratul — un strălucit doctorat la Paris.

Cunoscuse nedreptatea şi răutatea oamenilor — a compatrioţilor săi în exil. Şi suferise. Răspunsul lui la toate a fost munca îndârjită, tenace, o muncă de benedictin. Desigur nu este locul să vorbim aici despre opera juristului Leontin Constantinescu, a profesorului de Drept de la Universitatea din Saarbrücken. Rămân de la el un masiv tratat de drept comparat, în mai multe volume, numeroase studii şi articole în revistele de specialitate de limbă franceză sau germană, cursurile sale universitare, conferinţe, în special în unele ţări din America de Sud etc. In dreptul comparat venise cu idei noi, încercase să răstoarne metodele tradiţionale, învechite, prăfuite, de care se foloseau comparatiştii, încercase o înoire, o adaptare a acestei importante ramuri de drept la condiţiile şi prefacerile din lumea contemporană. A avut şi aici de înfruntat invidia şi prejudecăţile unor colegi din Occident. Căci să recunoaştem: nu este uşor să-ţi faci un nume, să te impui aici în lumea liberă, atunci când eşti un străin, atunci mai ales când — cum era cazul cu Leontin Constantinescu — nu vrei să-ţi iei o altă cetăţenie, când vrei cu orice preţ să rămâi Român, cu un document de refugiat în buzunar şi cu o intransigenţă — pe care câte odată nu o aprobam.

De la teza lui de doctorat la Paris despre „Rezoluţia contractelor sinalagmatice în dreptul german“ — teză susţinută în faţa unui juriu prezidat de René Cassin, mai târziu laureat al Premiului Nobel pentru Pace, Leontin Constantinescu a scris, a publicat, a analizat fără încetare fenomenul juridic, fondul legislativ al ţărilor Europei. In acelaşi timp, militase imediat după război, când se afla încă la Paris, în mişcarea federalistă europeană. Credea în unitatea Europei, era convins că numai integrarea Europei poate salva vechiul continent de la un declin inevitabil şi îi poate permite să facă faţă pericolelor de tot felul care-l ameninţă. Şi în mod, pentru mine, firesc, fostul federalist de la Paris, Leontin Constantinescu, s'a îndreptat tot mai mult, cu trecerea anilor, spre studiul dreptului european, al instituţiilor juridice europene. Acest Român, care văzuse

lumina zilei prin părţile Olteniei noastre, va rămâne fără doar şi poate un deschizător de drumuri în Dreptul European. Un merit care nu i s'a recunoscut totdeauna. Un merit care îl aşează în mod definitiv în galeria marilor jurişti — în primul rând — români.

Chiar publicaţiile de specialitate din România de astăzi menţionau numele lui, nu mai puteau să-l ocolească, îi citau cărţile, deşi Leontin Constantinescu nu a acceptat niciodată vreo concesie atunci când era vorba de regimul comunist de la Bucureşti. Regim care — după cum bine ştim — atunci când un Român se impune în Occident, încearcă să şi-l apropie, să-l reintegreze în matca românească — aşa cum o concepe el — să se mândrească cu succesele lui.

Poate visez, dar sper că într'o zi, într'o Românie liberă, o sală de curs universitară, undeva în ţara noastră, va purta numele lui Leontin Constantinescu. Numele unui jurist de reputaţie internaţională şi a unui bun şi mare Român. Intr'o zi...

München, Noembrie 1981.

MIHAI CISMĂRESCU

* *
* * *
* *

ÎN AMINTIREA PREOTULUI ROMÂN UNIT ALOISIE LUDOVIC TĂUTU

23 Decembrie 1895 — 28 Septembrie 1981

La sfârşitul lunii Septembrie 1981 a dispărut de pe scena istoriei preotul catolic de rit oriental Aloisie Ludovic Tăutu. A fost profesor, Canonic de Oradea, Prelat de onoare al Sanctităţii Sale, Papa de la Roma şi om de ştiinţă. Era o personalitate complexă, având o cultură profundă, o experienţă vastă şi o activitate variată. Figura lui luminoasă şi intransigentă oglindea tradiţia românilor din nordul Transilvaniei, care au luptat atâtea veacuri pentru libertate. El a fost martor la mişcările ardelenilor împotriva asupririlor maghiare, la căderea imperiului austro-ungar, la Unirea Transilvaniei cu România, la două războaie, la instaurarea regimului comunist în Europa de răsărit, la suprimarea Bisericii Române Unite şi la drama exilului. A trăit timpul în care s'au format şi au dispărut mişcările politice din Germania şi Italia, al luptelor din Spania, al stalinismului sovietic şi al altor evenimente din epoca modernă, devenind astfel o „mărturie" a istoriei.

Scurtă biografie

Românii din Transilvania trăiau vremuri grele, atunci când la 23 Decembrie 1895, în cătunul Mătăsari (Selymes) din satul Terebeşti, lângă Satu Mare, s'a născut al treilea copil al lui Gaspar Tăutu şi Ana Suta, botezat apoi cu numele de Aloisie (Aloisiu sau Aloisie) Ludovic

La vârsta de doi ani el a rămas orfan de tată. Pentru „mama Ana" viaţa a devenit tot mai grea. Era însă o femeie energică şi credincioasă, care a înfruntat noua situaţie cu mult curaj, crescându-şi copiii în spirit creştinesc şi românesc. Băiatul cel mai mare, George, a plecat în America, fiica s'a măritat curând, iar Aloisie a urmat primele clase primare la şcoala din Terebeşti cu învăţătorul Ioan Muth şi cu preotul unit Ioachim Ghergar, „modele de educatori" ale generaţiei de atunci. Clasa a cincia a urmat-o la şcoala greco-catolică din Craidorolţ, unde l-a întâlnit pe preotul Constantin Lucaci, fratele marelui luptător Vasile Lucaci, care i-a ajutat să obţină o bursă din fondul „Mihail Pavel", pentru a putea urma cursurile liceului unit din Beiuş. Aici, A. Tăutu s'a distins ca unul dintre cei mai buni elevi ai şcolii, fapt apreciat de episcopul de Oradea Dumitru Radu, care-l ocrotea ca pe un fiu. In 1914, tânărul Tăutu a plecat la Roma pentru a se pregăti de preoţie, dar a revenit după un an la Oradea, când Italia a intrat în război. La Beiuş a terminat liceul, iar după ce a luat bacalaureatul a fost trimis la Viena, unde a urmat facultatea de teologie şi a învăţat temeinic limbile germană şi latină. Vara el revenea la Oradea şi

în comuna Valea Vinului, unde era măritată sora lui. Cum în acel timp, românii ardeleni intensificau mişcarea pentru unirea cu România, tânărul teolog organiza tineretul şi pregătea coruri pentru manifestări culturale; corul condus de el a întâmpinat cu entuziasm trupele române, când ele au ajuns la Baia Mare şi Şimleul Silvanei. La marea adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, studentul Tăutu a participat ca delegat al comunei Valea Vinului, scăpând ca prin minune de urmărirea secuilor, care vroiau să-l ucidă; la fel l-a salvat doar norocul la începutul anului 1919, când reîntorcându-se la Viena, comuniştii unguri îl prinseseră şi intenţionau să-l ducă în Uniunea Sovietică.

Din toamna 1919 până în vara 1921 A. Tăutu şi-a completat studiile la Roma, fiind primit în Colegiul oriental Sf. Atanasie al „grecilor". După ce a trecut examenul de doctorat cu o lucrare despre Sf. Niceta Remesianul, el a fost hirotonisit preot de către Arhiereul Isaia Papadopulos, care era atunci Asesor al Congregaţiei pentru bisericile Orientale. Studiile de teologie şi filozofie făcute la Viena şi Roma i-au ajutat părintelui Aloisie Tăutu să-şi formeze o pregătire temeinică pentru a-şi servi Biserica şi neamul.

Activitatea în România

In timpul în care Aloisie Tăutu a studiat la Roma, s'au petrecut mari schimbări. El plecase ca supus al imperiului austro-ungar, epocă în care românii din Transilvania se aflau sub administraţie maghiară; ei fiind supraveghiaţi şi ameninţaţi să-şi piardă individualitatea naţională, activitatea lor era polarizată în jurul preoţilor şi al şcolilor bisericeşti, iar Biserica Română Unită reprezenta forţa cea mai importantă pentru apărarea valorilor culturale româneşti.

In România Mare, pe care Aloisie Tăutu a găsit-o la întoarcerea din Italia, uniţii deveniseră o „minoritate" religioasă, ai cărei preoţi erau chemaţi să apere crezul lor religios, şi să prezinte mesajul evanghelic în forma catolică.

La 1 Septembrie 1921 preotul Aloisie Tăutu a fost numit profesor de latină şi religie la liceul de fete „Mihai Pavel" din Beiuş, activitate pe care a desfăşurat-o cu mare entuziasm. La predarea lecţiilor el a introdus metode noi, iar pentru a da mai mult impuls vieţii spirituale religioase, a iniţiat înfiinţarea Reuniunilor Mariane. Mulţi tineri din Beiuş şi din alte centre din Nordul Transilvaniei au aderat la aceste asociaţii, încât curând numărul Reuniunilor Mariane trecuse de 150. In sprijinul celor care se angajaseră în această acţiune, el a tipărit în 1922 la Beiuş broşura: „Ce sunt şi cum trebuesc organizate Reuniunile Mariane", volum retipărit la 1929. Pentru slujbele religioase şi manifestări culturale, Aloisie Tăutu a organizat, cu sprijinul maestrului de muzică Francisc Hubic, corul de tineri.

După un an, P. Tăutu este transferat de la Beiuş la Oradea, fiind chemat să predea filozofia şi teologia dogmatică la noul Seminar unit, înfiinţat de neuitatul Arhiereu Valeriu Traian Frenţiu. Paralel, el ţinea ore de religie la liceul de fete „Oltea Doamna", la şcoala comercială de fete şi la şcoala diecezană pentru învăţători. La Oradea, profesorul Tăutu a organizat coruri şi serbări, în care erau incluse şi piese de teatru cu caracter religios. Asemenea manifestări cu înalt nivel moral au fost prezentate cu mare succes şi în alte oraşe:

Cluj, Carei, Dej, Bistriţa, constituind o nouă formă de afirmarea principiilor religioase. In 1929, i-a fost încredinţată catedra de Teologie Morală de la seminarul din Oradea. Era un domeniu puţin cercetat în România, existând doar manuale învechite. A. Tăutu a studiat temeinic opera de teologie morală „Summa theologiae moralis" de H. Noldin şi A. Schmitt, binecunoscută în acel timp în Europa, şi a publicat textul, — adaptat împrejurărilor din România — cu titlul: „Principiile moralei creştine" şi „Despre Porunci". Acest manual a fost adoptat ulterior de seminariile teologice din Blaj şi Cluj, iar cu timpul a devenit chiar pentru profesorii de morală de la institutele teologice ortodoxe un material de consultat folositor.

In 1925, părintelui Tăutu i-a fost încredinţată munca redacţională a revistei bilunare „Vestitorul", organ al diecezei unite din Oradea, în care se publicau articole privitoare la probleme de ordin bisericesc, religios şi naţional.

La 4 Ianuarie 1934, el a fost ales canonic al diecezei de Oradea şi curând după aceea Director General al organizaţiei „Asociaţia Generală a Românilor Uniţi" (AGRU). In această calitate, el s'a străduit să introducă în activitatea din cadrul noii organizaţii, principiile Acţiunii Catolice din Apusul Europei. In acest scop, el a înfiinţat un „Buletin", a cărui apariţie a constituit un mijloc eficace de a înlătura influenţele politice din sânul Asociaţiei. Succesele congreselor anuale ale AGRU la Sighet, Oradea, Târgul Mureş şi Satu Mare au confirmat prestigiul deosebit pe care această organizaţie l-a câştigat sub cârma pricepută a părintelui Tăutu.

Când în 1935 Mitropolitul unit Vasile Suciu a închis ochii, părintele Tăutu era considerat ca unul dintre cei mai apreciaţi preoţi grecocatolici, graţie modului cum se afirmase în domenii multilaterale. Datorită acestui fapt, el a fost amestecat, poate fără voia lui, în controversatele discuţii, privitoare la alegerea noului conducător al Bisericii Unite. Ca urmare, după înscăunarea noului Mitropolit, Alexandru Nicolescu, părintele Tăutu a fost trimis în 1937 la Roma, ca delegat în Comisia Pontificală pentru redactarea noului Cod de Drept Canonic al Bisericilor Orientale. El a primit cu smerenie şi supunere noua misiune, care a determinat o schimbare fundamentală în orientarea ulterioară a vieţii sale.

Activitatea la Roma

Plecarea la Roma a părintelui Tăutu a fost mult regretată în ţară, deoarece toată lumea îl aprecia; era admirat pentru puterea sa de muncă, pregătirea temeinică şi viaţa spirituală pe care o însufla candidaţilor la preoţie. Sosit la Roma, el a fost primit ca oaspete la Colegiul Pontifical „Pio Romeno" şi a început o nouă etapă a activităţii sale. In Aprilie 1937, cardinalul Massimi i-a comunicat dorinţa Episcopatului unit român ca dânsul să colaboreze, în cadrul Comisiei Pontificale, la redactarea noului Cod de Drept Oriental. Îi revenea atribuţia de a culege documente privitoare la Dreptul Oriental în decursul veacurilor. Era o muncă anevoioasă, pe care a preluat-o cu gândul că nu va dura mult; dar misiunea s'a prelungit, astfel că 42 ani a adunat material documentar important, cu răbdare şi spirit de sacrificiu. In toamna aceluiaşi an,

Mitropolitul Nicolescu l-a propus pe părintele Tăutu să preia păstorirea românilor din Roma şi să fie numit Consilier Bisericesc al Legaţiei Române pe lângă Sf. Scaun.

Biserica română din Roma — despre care părintele Tăutu a scris şi a vorbit adeseaori — a fost dăruită Episcopilor români de Papa Sf. Piu X la 31 Martie 1914. Primul preot român al locaşului de cult a fost Alexandru Nicolescu, până la numirea lui, în 1922, ca Episcop al Lugojului. Au urmat apoi preoţii Coriolan Sabău (1922—1925) francezul Ciril Korolevskij (1925—1929), Emil Iuga (1929—1937), iar dela 1 Noembrie 1937 până la 30 Iunie 1979, biserica a fost administrată de canonicul Aloisie Tăutu.

In timpul celui de-al doilea război mondial şi după terminarea lui, munca părintelui Tăutu s'a extins la multiple probleme româneşti, el reuşind să aducă preţioase servicii cauzei poporului nostru. Fiind acreditat pe lângă Sf. Scaun el a avut posibilitatea să ajute multor români aflaţi în câmpurile de concentrare sau refugiaţi în Italia. Pe lângă îndatoririle de preot, el a fost numit şi Preşedinte al Comitetului de asistenţă pentru refugiaţii din Italia. Mai târziu numărul refugiaţilor români care treceau prin Italia devenind tot mai mare, P. Tăutu a trebuit să lase altora asistenţa lor, dar în 1955 a fondat Asociaţia culturală „Armonia", care avea drept scop să păstreze viu trecutul românesc prin conferinţe şi manifestări culturale. Pentru copiii românilor el a înfiinţat o Şcoală Săptămânală Românească pe lângă Biserica din Roma, ajutându-i astfel să cunoască istoria neamului şi să-şi reîmprospăteze noţiunile limbii materne. Mai mult de patru decenii părintele Tăutu a activat ca preot al românilor din Roma, reuşind să stabilească o legătură de prietenie şi preţuire între catolici şi ortodocşi. In 1960 el scria:

„Această activitate împăciuitoare şi-a dat şi îşi dă şi azi roadele ei. Nu numai o seamă de români binegânditori au devenit membri ai Bisericii Române Unite cu Roma — nepierzând nimic din integritatea sufletului lor românesc şi creştinesc — dar şi azi, la sărbătorile mari româneşti, aici se adună, ca să-şi scalde sufletul în tradiţionala evlavie românească şi creştinească, toţi românii dornici de autentică înălţare sufletească" (Omagiu Canonicului Aloisie Ludovic Tăutu, vol. II. tom. 2. p. 55).

Documentele păstrate în Arhiva Bisericii din Roma conţin sute de nume ale persoanelor care au primit de la P. Tăutu sprijin moral şi material. In decursul războiului a botezat, a miruit, a celebrat căsătorii, a găzduit mulţi români. Biserica română a fost mereu locaşul Domnului, din care se împărtăşea harul ceresc tuturor celor care îl doreau. In această dăruire a harului ceresc consistă opera preoţească a părintelui Tăutu.

Activitatea publicistică

Din multilaterala activitate desfăşurată de părintele Tăutu, pentru viitor vor rămâne în special lucrările lui ca cercetător, traducător, autor de manuale şi ca jurnalist.

Incă în primii ani de slujbă preoţească, el şi-a dat seama că în România lipsea „literatura religioasă". El a căutat să servească comunitatea oferindu-i

tezaurul gândirii creştine în formă catolică. El era un om de credinţă şi socotea o datorie a sa de a împărtăşi altora adevărul evanghelic. Nu s'a mulţumit doar cu prezentarea obişnuită a mesajului creştin prin „predici" sau iniţiative pastorale, ci şi-a exprimat gândurile în scris. O schiţă biografică din 1971 amintea 73 de publicaţii ale P. Tăutu, iar în volumele dedicate activităţii sale, apărute în 1975, au fost republicate 58 studii şi articole, pe care le-a scris în limbile română, italiană, franceză şi germană.

Multe din articolele lui au un stil polemic, deoarece în ele se străduieşte să apere adevăruri pe care le socotea „eterne" şi necesare pentru „mântuirea sufletului", scopul spre care era îndreptată întreaga sa activitate.

E probabil că dacă părintele Tăutu şi-ar fi concentrat interesul asupra unui singur domeniu al ştiinţei teologice sau istorice, el ar fi reuşit să aducă un aport mai important ştiinţei. Se vede însă că alta i-a fost chemarea. A făcut tot ceea ce i s'a cerut şi de multe ori a fost silit să studieze ceva ce nu-i plăcea, dar era folositor pentru binele comun.

Rezultatul cercetărilor sale a fost publicat în 16 volume, în limba latină, întitulate: „Fontes — Series III — Acta Romanorum Pontificum"; ele cuprind documentele privitoare la dreptul bisericesc oriental de la Papa Clemente I (88—97) până la Papa Martin V (1417—1431).

Fiecărui volum de documente, el i-a consacrat ani de muncă. Pe lângă textele adunate, el a pregătit introducerea şi bogata bibliografie, care este de mare folos nu numai pentru „redactorii" legilor — ce urmează să fie incluse în noul Cod de drept bisericesc oriental — dar şi pentru juriştii care vor studia istoria şi dreptul Bisericii. Pentru cultura română prezintă o importanţă deosebită activitatea P. Tăutu ca scriitor şi gazetar. Chiar curând după ce devenise profesor de teologie morală la seminarul din Oradea, el a tradus — în colaborare cu profesoarele E. Genoi şi E. Georgescu — din limba franceză — cele patru volume ale cărţii „Calea desăvârşirii creştineşti". Impreună cu Dumitru Chiş a tradus cartea „Şcoala iubirii lui Isus Hristos" de Sf. Alfons de Liguori. precum şi opera lui Jean Carrere „Triumful Papalităţii". A mai publicat, în colaborare cu Ioan Ghenţ, cartea de rugăciuni „Mângâierea creştinului" şi a îngrijit tipărirea cărţii de evlavie pentru greco-catolici „Flacăra Credinţei". Pentru a se documenta în activitatea de ziarist, părintele Tăutu a întreprins temeinice cercetări istorice. In volumul „Primatul Papilor în istorie" şi în cartea „Temeliile dogmatice ale unirei", el a publicat seria de articole, în care răspunsese atacurilor anticatolice care apăruseră în revista ortodoxă „Legea Românească".

Pe baza studiilor întreprinse, el şi-a format o concepţie, pe care a expus-o documentat în diferite forme. Dânsul voia să demonstreze, pe temeiul documentelor istorice, că românii au primit religia creştină de la colonişti romani şi au fost organizaţi bisericeşte în ritul latin, modificat de Sf. Niceta de Remesiana.

Plecând de la acest fapt istoric, el socotea că ritul oriental, impus românilor de bulgari şi greci, a înstrăinat naţiunea română de originile sale etnice şi religioase. Din acest motiv, unirea românilor din Transilvania cu Biserica Romei a fost o reîntoarcere la vechea „Lege românească" sau „strămoşească".

Firește că P. Tăutu și-a dat seama că nu este posibil a scoate pe români din ritul oriental, în care au trăit generații întregi. Este necesar ca ritul oriental să fie păstrat, dar tot atât de necesară este acceptarea credinței adevărate, care se păstrează numai în Biserica Romei. Românii deci ar trebui să fie toți catolici de rit oriental, fiindcă în acest fel ar putea afirma în fața istoriei originea lor latină și crezul lor roman.

Românii au devenit, fără voia lor, greco-slavo-bizantini, dar și-au păstrat neatinsă limba și gloria de a fi urmașii romanilor și ai dacilor. Istoria complicată a trecerii românilor din ansamblul popoarelor de limbă latină în situația de a fi dominați de influențe greco-slavo-bizantine, P. Tăutu a descris-o cu multe amănunte, deși nu se cunoaște data acestei treceri și nici nu se poate lămuri, mai ales azi, cum se explică faptul că românii și rușii sunt mari adversari ai religiei catolice. (cfr. Seria de articole întitulate „In ce familie suntem", publicate în revista Bună Vestire, 1973—1975).

Se cuvine a aminti insistența asupra legăturii dintre Biserică și Impărat în concepția religioasă a ortodocșilor. Biserica și Impăratul sunt doi factori care nu se pot despărți unul de altul. Existența acestui fapt P. Tăutu o dovedește cu multiple documente istorice, cum sunt de exemplu scrisoarea Patriarhului de Constantinopol Antonie către Ducele Moscovei, în 1393, și interpretarea unor istorici greci, care credeau că însăși Cetatea Constantinopolului a fost întemeiată pentru a exista în lume un oraș creștin, o Romă nouă, în care să nu mai existe temple păgâne In acest sens vorbește istoricul grec Philostorghios (363—425), Andrei de Cesarea (sec. 7) și Sf. Grigorie Nazianzenul, mai ales în poeziile sale contra Romei de atunci. Despre „entuziasta elogiere din partea grecilor a Constantinopolei-Nouei Rome și a imperiului bizantin", P. Tăutu a scris cu „entuziasm", punând în lumină aspectul aproape ridicol al acelora care socoteau Bizanțul drept „ochii" și „inima" pământului, căci prin el se leagă cele două emisfere (Orientul și Occidentul), de ceea ce este orașul armoniei și al frumuseței. Cu toate acestea, scriitorii vechi considerau totdeauna Constantinopolul „Urbs secunda", fiindcă „Urbs prima" e Roma, amândouă sunt capitale ale lumii. (cfr. In ce familie suntem, Buna Vestire, 1974, No. 1—2, p. 76).

Conflictul cu Ortodoxia a devenit deosebit de mare după suprimarea Bisericii Unite în România. P. Tăutu a criticat atitudinea Inalților Ierarhi ortodocși care au contribuit la prigonirea catolicilor, dar a mărturisit totdeauna că are mare stimă față de Ortodoxia autentică a oamenilor simpli, care cred, se roagă și se mântuiesc în Biserica Ortodoxă. Ceea ce nu putea accepta era atitudinea de „viclenie" pătrunsă în spiritul ortodox prin „greco-slavo-bizantinismul" impus românilor de vitregiile sorții. El considera că din acest motiv s'a stabilit între ortodoxie și catolicism un „abis" atât de mare, încât doar „un val de inspirație divină și adevărat creștinească ar putea să-l niveleze". (Abis, în Bună Vestire, 1968, N. 2—3, p. 9). Cu toată atitudinea lui intransigentă față de „defectele" Ortodoxiei, P. Tăutu a avut mulți prieteni ortodocși. Cei mai mulți dintre credincioșii de care s'a îngrijit la Roma erau ortodocși. Pe toți i-a ajutat și i-a iubit cu dragoste evanghelică. Pentru a le putea

administra sfintele taine, le cerea doar să declare că nu sunt împotriva tradiției Bisericii universale, adică a Bisericii dinaintea despărțirii de la 1054. Când se străduia să stabilească adevărul dogmatic sau istoric nu accepta vreun fel de concesie; când era însă vorba de ajutarea „sufletelor" care-și caută mântuirea, el făcea tot ce îi era cu putință, pentru a împărtăși harul dumnezeesc.

Deși P. Tăutu încuraja bunele relații între persoane, totuși nu credea că în actualele împrejurări este posibilă „unirea Bisericilor". Pentru aceasta este necesar să se studieze Scriptura, Tradiția și istoria. Dânsul le-a studiat și a scris despre piedecele puse de oameni planului lui Dumnezeu, ca toți creștinii să fie una. (cfr. articolele „Este necesară unirea Bisericilor?", în Suflet Românesc 1949, N. 3 p. 11—14 și „Pentru ce nu se poate face unirea Bisericilor?" în aceeași revistă anul 1950, N. 3—4, p. 138—153).

După părerea dânsului, Ortodoxia română nu este destul de „creștinească, pentrucă nu este pe linia integrală a Evangheliei, în care se vorbește clar de întâietatea și autoritatea Sfântului Petru... Prelații Bisericii ortodoxe române resping primatul Sfântului Petru și cu el pe al Episcopului Romei; resping termenul *catolică* din Simbolul credinței, înlocuindu-l pravoslavnicul *sobornicească*... Numai lepădând de tot ereditates greco-fanariotă a răstălmăcirei Evangheliei... Ortodoxia noastră va deveni autentic creștină și autentic română. Asta-i condiția ca ea să primească toată aprobarea și îmbrățișarea noastră". (Noi și Ortodoxia română — Condiția, în Bună Vestire 1966, Nr. 3. p. 17).

P. Tăutu a avut prilejul să cunoască bine pe ortodocși și își dădea seama că între ei și catolici istoria a ridicat bariere care pot fi greu înlăturate. Evlavia ortodocșilor e deosebită de cea a catolicilor, însă este justificată și nu este contrară Sfintelor Scripturi și cu atât mai puțin Tradiției. Învinuirile aduse de ortodocși catolicilor și de catolici ortodocșilor „sunt dăunătoare apropierii sufletești între creștini. De aceea trebue înlăturate în spirit de adevărat ecumenism creștin. Diafragma de rezerve și de despărțire existentă de secole între catolici și ortodocși trebue frântă". („Diafragme psihologice", în Bună Vestire 1967, N. 3. p. 3.).

In 1949 P. Tăutu a scris articolul programatic al revistei „Sufletul Românesc", care a apărut câțiva ani la Roma. El nota atunci: „Sufletul românesc care planează deasupra veacurilor, e *dac*, deci dârz și viteaz; e *roman*, deci mândru și înțelept; e *creștin*, deci credincios, bun și evlavios. Din aceste trei elemente s'a făurit el în vâltoarea evenimentelor istorice ce au trecut ca furtunile peste dânsul... Acest suflet roman și creștin trebue salvat, trebue educat, trebue format, ca el să rămână deapururi în originalitatea lui naturală". (Suflet Românesc", 1949, N. 1. p. 1.).

Se poate spune că întreaga activitate a P. Tăutu este orientată spre slujinea „sufletului românesc" A făcut acest lucru chiar și prin neobosita colectare de documente și îndeosebi prin articolele sale, în care uneori repetă în formă diferită aceleași argumente, pentru a convinge pe cât mai mulți de adevărul pe care-l susține.

Astfel, el a descris în diferite rânduri încercările de unire dintre catolici și ortodocși, a descris viața și opera Sf. Niceta al Remesianei și a comentat documentele

privind corespondența dintre Sf. Scaun și Ioniță Asan. Interesante sunt articolele dedicate lui Basarab cel Mare și Margheritei de Ungaria, Impărăteasa Bizanțului. O documentare justă a prezentat P. Tăutu asupra persoanei lui Inocențiu Micu Klein, care fusese socotit de unii istorici slavi, drept ucrainian. Descoperirea testamentului lui Inocențiu Micu Klein a aruncat o lumină nouă asupra marelui Arhiereu unit, mort la Roma în 1768.

Oriunde considera necesar să fie restabilit adevărul pentru poporul român, P. Tăutu își susținea părerea, întemeiată de obiceiu pe documente istorice.

Numeroase teme pe care le-a tratat în articole de revistă conțin o interpretare personală a credinței catolice și o combatere a greșelii. Textele sunt alcătuite astfel, încât oricine poate să învețe din ele. P. Tăutu a fost respectat chiar și de către aceia, care nu-i acceptau părerile. Se știa că el făcea totul, pentru a servi cât mai bine Biserica și neamul.

In 1971, când a împlinit 50 ani de preoție, P. Tăutu a vorbit pentru întâia oară despre viața sa. Declarația sa conține fapte și mărturisiri care pot folosi tuturora. El spunea printre altele: „Intâiu de toate datorez infinită recunoștință Providenței divine a cărei intervenție în destinul vieții mele am constatat-o de câteva ori în mod evident: în 1918, când m'a salvat din mâinile bandelor secuiești care mă căutau de moarte, pentru participarea mea la adunarea dela Alba Iulia; în 1919, când sbirii guvernului Bela Kun, în drum spre Viena, m'au coborît din tren, voind să mă retrimită la Budapesta; m'a salvat șeful de tren austriac, care avea și el un fiu preot; în 1936—1937, când — după ce am fost utilizat, fără știrea și voia mea , ca mijloc de rezolvare a problemei numirii lui Alexandru Nicolescu de Mitropolit al Blajului — am fost trimis la Roma, în Comisia de codificare, spre indignarea și nemulțumirea altora mai bătrâni și, de sigur, mai meritoși decât mine. In acest fel am scăpat de ceea ce urma să vină: teribila persecuție comunistă împotriva Bisericii greco-catolice române, în care, dată fiind firea mea bătăioasă și intransigentă, cine știe în care închisoare mi-ar fi putrezit oasele; în Decembrie 1965, când, cu protecția Maicii Domnului, am scăpat dintr'un accident de automobil, care putea fi mortal."

„In al doilea rând, datorez recunoștință eternă memoriei celor doi mari episcopi binefăcători ai diecezei de Oradea: Mihail Pavel și Demetriu Radu, cu a căror bursă și sprijin părintesc mi-am făcut studiile secundare și universitare. Nu uit din șirul binefăcătorilor mei pe buna și credincioasa mea mamă și pe fratele meu George, care au contribuit cu sacrificii, la terminarea studiilor mele școlare."

„Datorez recunoștință și diferiților mei invidioși, denunțători și ponegritori — unii acționând în secret — care, poate în bunăcredință, au contribuit la desfășurarea cursului vieții mele, așa cum a fost. Pentru toți și pentru toate fie lăudat și preamărit Celatotputernic... Toate acestea, împreună cu firea mea lipsită de orice ambiții... m'au ajutat să trec cu ușurință peste greutățile vieții, fără a aștepta vreo laudă sau recunoștință lumească, nici măcar din partea celui mai înalt for; m'am mulțumit totdeauna cu conștiința datoriei împlinite și cu autoaprecierea sinceră, obiectivă, fără exagerare, a înfăptuirilor

săvârșite, al căror singur apreciator și cunoscător îl socoteam pe Lui să-i fie laudă, mărire și recunoștință în veci!"

„Dacă am vreun regret și mâhnire după un așa de lung șir de ani tate, este acesta: Am reușit să conving pe prea puțini din fiii Near despre idealul și scopul, căruia mi-am dedicat toată activitatea, ac convinge că locul Neamului nostru este și bisericește — chiar cu păst lui oriental — în sânul Bisericii popoarelor latine, în sânul Bisericii a lui Hristos. Este idealul susținut de toți fiii mari și luminați cii române unite, precum și de unii ai celei ortodoxe române. Aces garanta mai bine poporului nostru păstrarea caracterului lui de near român. Slăbiciunile omenești sunt însă atât de adânc înrădăcinate în preoți și laici, încât vindecarea lor reclamă o putere supraomeneasc zeească, de care, se vede, că nu suntem vrednici. Generațiile viito să preia și să continue propovăduirea idealului. Sunt sigur că ele o căci este un ideal prea frumos, prea mare și prea convingător". (Rom lic Church — Almanac — 1971, p. 130—132).

Nu se poate înfățișa mai bine figura părintelui Tăutu, decât amint lul" pentru care a trăit și a muncit cu smerenie și jertfă, toată via din „cele voite" de dânsul le-a putut vedea împlinite și e sigur că mar al unirii poporului român cu Biserica Romei el nu l-a văzut realizat. A tragedia suprimării Bisericii unite, a persecuției, a umilirii și a mar că „morții care vorbesc" generațiilor viitoare, ca și mucenicii nec adevărului și ai dreptății vor constitui punctul de plecare pentru spirituală a poporului român. Poate acesta este „mesajul" lăsat pe de un om „de omenie", care și-a dedicat viața slujirii lui Hristos și din care a făcut parte. De aceea se cuvine a-i păstra amintirea n a-i continua străduința pentru înfăptuirea „idealului".

PAMFIL C

* *
* * *
* *

GHEORGHE DRĂGHINCESCU

10 Iunie 1910—20 Iunie 1982

S'a stins din viaţă unul din românii stabiliţi în Germania încă din perioada dintre cele două războaie mondiale.

Sosit la Berlin în anul 1929, după bacalaureat, Gheorghe Drăghincescu a trăit în noua lui patrie mai mult de o jumătate de secol; de fapt, în inimă, patria lui rămăsese în depărtare, acolo unde copilărise, unde acumulase cunoştinţele temeinice ale culturii lui alese, câştigate sub supravegherea tatălui său, dascălul Drăghincescu, profesor la şcoala normală din Timişoara. Dragostea de ţară se manifesta la el cu atâta vigoare, încât Drăghincescu a fost unul, dintre cei puţini dealtfel, care niciodată nu a dorit să-şi schimbe cetăţenia.

A avut ambiţia să rămână desţărat, să nu se înstrăineze, să nu devină german, deşi cunoştea bine şi aprecia mult poporul gazdă.

Iar dorul patriei de altă dată se resimţea la el în mod felurit: în amintirile depănate cu vocea domoală, în graiul bănăţean păstrat peste ani, în discuţii înflăcărate şi în fine chiar în melodiile intonate la vioara lui dragă, care-i reaminteau vremea când făcuse parte din orchestra liceului din Timişoara. In povestiri, Drăghincescu era de neîntrecut; iar în discuţii, fie că era vorba de amănunte filologice — domeniu în care se specializase — fie că aborda un subiect de fizică, matematică sau chimie — discipline legate de studiile întreprinse la politehnica din Berlin cu renumiţi savanţi germani — fie, în fine, că se delecta vorbind de muzică sau de arte plastice, el uimea pe ascultători prin vasta sa cultură. Ocupaţia lui de predilecţie era de a transpune texte — oricât de dificile ar fi fost ele — dintr'o limbă în alta. Cu cunoştinţe de poliglot (pe lângă limbile moderne apusene el stăpânea şi maghiara), Drăghincescu traducea cu aleasă pricepere şi exactitate. Deosebit de scrupulos parcurgea el paginile manuscriselor destinate a fi publicate în Revistă. Fie că era vorba de conţinutul textului, de stilul sau de ortografia autorului, Drăghincescu îşi îndeplinea această sarcină dificilă cu minuţiozitate şi competenţă.

Un asemenea prieten, coleg, colaborator poate fi greu înlocuit; dispariţia lui este şi va fi puternic resimţită şi adânc regretată de toţi cei care l-au cunoscut, l-au iubit, au muncit alături de el. Tuturor le va lipsi în viitor bănăţeanul drag, cu liniştea lui proverbială; un suflet ales, care nu ştia să refuze vreo rugăminte. A fost un om bun, un colaborator preţios, un membru activ al Societăţii Academice Române, încă dela înfiinţarea organizaţiei.

CONSTANTIN SPOREA

BRUNO MANZONE

2 Octombrie 1900—2 Ianuarie 1982

Anul 1982 a început cu o grea pierdere pentru Societatea Academică Română: în ziua de 2 Ianuarie a încetat din viaţă la Roma profesorul Bruno Manzone, bun prieten al Românilor, sprijinitor de încredere şi preşedinte al Ramurii Societăţii Academice Române din Italia. In anii trăiţi în România, Bruno Manzone se identificase atât de mult cu poporul gazdă şi cu viaţa lui culturală, încât mulţi îl considerau drept un compatriot de-al lor.

Afirmându-se încă din tinereţe prin activitatea sa culturală, profesorul Manzone a fost numit la vârsta de abia 33 ani ataşat cultural italian la Bucureşti şi secretar al Asociaţiei Dante Aligheri. Acceptând cu entuziasm noua însărcinare, el a organizat, cu ajutorul funcţiei pe care o îndeplinea, întreaga activitate culturală italiană în România şi a contribuit esenţial la dezvoltarea şi adâncirea relaţiilor dintre cele două ţări. In calitate de Director al Institutului Italian din Bucureşti, Bruno Manzone a amenajat o bogată bibliotecă cu circa 30.000 volume, a iniţiat schimburi de delegaţii, de publicaţii culturale italo-române, a mijlocit manifestări culturale (conferinţe, expoziţii, excursii) şi s'a ocupat îndeaproape de răspândirea şi buna funcţionare a învăţământului de limba italiană în România. Această acţiune se desfăşura prin prelegeri, ţinute la universităţi sau şcoli secundare, precum şi prin cursuri speciale la Institutul de Cultură Italian. Datorită stăruinţei lui, numărul membrilor corpului didactic italian care funcţionau în învăţământul din România întrecuse cifra de 70.

In 1950, cum în România se interzisese continuarea activităţii tradiţionale desfăşurată de Institutul Italian, Bruno Manzone a revenit la Roma, iar după doi ani a primit funcţia de director al Bibliotecii Institutului Italian Superior al Sănătăţii.

Incepând din 1957, adică chiar dela înfiinţarea Societăţii Academice Române la Roma, Bruno Manzone s'a afirmat ca un entuziast sprijinitor al noii instituţii; el a fost ales membru de onoare al organizaţiei, iar mai târziu şi preşedinte al Ramurii SAR din Italia. In această calitate, profesorul Manzone a adus un aport nepreţuit la buna propăşire a SAR.

Românii îi vor păstra o amintire scumpă profesorului Bruno Manzone, care şi-a câştigat stima şi dragostea tuturor celor care l-au cunoscut.

CONSTANTIN SPOREA

NEGRU
PE
ALB

MIREA LA 70 DE ANI

Drumul Domnului de rouă

Mirea întreabă pietrele, culorile, argila, cuvintele. Necunoscute aliaje plămădeşte acest vrăjitor. De ce m'aş teme de afirmaţii: bântuie în neliniştea sa o boare renascentistă. Michelangelo înălţa cupola care-l înfrânsese pe Bramante, dăltuia sarcofagurile Medicilor, împodobea Sixtina şi scria sonete. Leonardo făcea discuţii, plănuia helicoptere şi se chinuia decenii să „fixeze" surâsul Monalisei.

Transferându-l în tărâmul nostru îi găsim uşor înainte mergători. Generaţia paşoptistă a privit şi ea circular, spre toate orizonturile, nesocotind puterile preursite. Tutelarul Hasdeu picta (fals pios!) chipul străbunului Tadeu, se plimba regeşte de la numismatică la critica textuală, cu „Sarcasm şi ideal" turna ritmuri noi necunoscute poeziei române, construind cavoul de la Bellu şi castelul de la Câmpina se dovedea a fi arhitect inspirat, iar prin *Sic cogito* trecea la începutul acestui secol hotarele temute, ori ridiculizate de berari ca alde Caragiale — ale marilor taine, azi confirmate ştiinţific (ESP = *Extra Sensorial Perception).*

Aceşti strămoşi şi-i poate revendica Mirea, fără vanitate dar şi fără ezitare. Tăcerea care înconjoară înfrigurata lui căutare e cel mai frumos omagiu. Ce ofensă, ce spurcare i-ar fi laudele inorogilor!

„Calea pietrelor" e o sinteză completă de folclor, de istorie regândită, itinerar sufletesc chinuitor, trasat cu discreţia peste care nu pot păşi decât cei care l-au înţeles pe acest *mag în duh arhaic,* cum l-ar numi prietenul său Blaga.

Iar pentru mine, această tulburătoare călătorie constituie ilustrarea acelei vechi legende oltenești: *Drumul Domnului de rouă.* Cavalerul pur, călărind în zori, seamănă în picuri, pietre miliare, toată fiinţa sa.

Ce-mi rămâne de adăogat? Bucuria de a-l fi întâlnit pe Mirea, aşteptându-l ştiind că va veni, şi de a fi primit risipa scânteietoare a darurilor sale.

EUGEN LOZOVAN

Completare:

La 70 de ani, Mirea continuă să lucreze tot cu prospeţimi, ca la început. Parcă ar vrea să stea şi nu stă. E greu să i se înţeleagă oboseala. Dacă îl întrebi unde se va opri, şi când, nu spune. Poate nici el nu ştie... In superbul său atelier de la Paris, pe pereţi, se pot vedea atârnând împerecheri din toate etapele, adică din ceea ce niciodată nu e la fel. Chiar dacă ar vrea, Mirea nu se poate repeta. S'ar stinge. De la pictura imaginativă (tot una cu poezia) a trecut la volume, la volume cromatice cu doruri (pictură pentru construit o nouă arhitectură), apoi la cutiile cu „recoltele umilinţei" (pentru fiecare obiect găsit o aplecare, ca în rugăciune), care, după un unanim refuz, până la urmă să fie unanim acceptate. Şi chiar mai mult de cât acceptate. In dezbaterile secrete, *novator.* Expus devorării...

Din sculptura, numai în lemn, îi lipsesc din noul atelier doar turnurile Curând, vor fi adunate şi turnurile, ca să completeze ctitoria. Desenele, decupajele, studiile, sunt deocamdată fără rânduială, închise în cutii şi mape. Expoziţii nu pot fi concepute altfel de cât pe trepte ori etape. E o unitate în opera lui nicio etapă care să nu se supună unei *unităţi* prin *diferenţiere.* Când Mirea şi să vrea nu poate să se repete. Turnurile fac parte din peisajele lui de altădată (Sangiminiano, turnuri şi cer, etc.). Lumea culorilor e realcătuită din alchimia florilor („flori de dragoste" pe care, la Cluj, Lucian Blaga a închis ochii, „sărutul florilor"), fără tije şi fără frunze; florile, numai ele, suspendate. Păsările (deşi câteodată „căzând", altădată în „laţuri") nu fac literatură plastică, ci deschid simboluri pentru *libertăţile* umane. Pomii (uneori fără păsări) şi tufele şi călinii, fac parte din nevoia artistului de a şti, de a bate cu curaj spre a i se deschide, — de a cunoaşte... De a cunoaşte fără trufie, supus, încovoiat, cât mai multe din tainele ascuns elaborate numai de gând. Cu răbdare, ca să asculţi ce nu aud nici pietrele? Pietrele în care se ascunde şi tăcerea şi timpul fără măsură şi temelii, — şi temple şi ruine şi simfonii şi vaere...

Poezia învie şi nimiceşte! Nu e os pe care să nu-l putrezească şi nu e capilar pe care să nu-şi urce miedul triumfal!

Un iscoditor, rămâne un iscoditor fără leac. Să iscodeşti în slăvile cerului, în bulgării pământului, în labirinturile lumii nu e o calitate, nici un dar — e o condamnare!... O depăşire? — Încotro?... O viaţă? — Şi după!...

Atelierul de la Chars, e laboratorul în care Mirea se închide. Uşa e la poalele pădurii şi când o deschide dă de mierlele venite să ciugulească firimituri şi de aricii întinşi pe prag la soare. Pădurea cu rădăcinile crăpând stânci, lasă micşunelele să înflorească până în potecă. In România micşunelele sunt albe, violete, albastre, însă nimeni nu a întâlnit micşunele galbene ca la Chars. La Chars şi crinii galbeni sunt mai galbeni de cât în alte părţi. În apropiere, câmpul, ce bogată paletă! Şi cât de sugestivă! Dar şi câte neputinţe pe pictor!

Câte înfrângeri! Şi îndoieli! Şi reluări!... Ştie numai roua din iarbă când se înclină şi picură...

Când nu face nimic, rătăceşte încet pe poteci flancate cu tulpini de pelin, cu frunze mari de lipan şi se lasă urzicat, sau strecoară pietriş, în căutare de cochilii vitrificate cu câteva milioane de ani în urmă. Unele cochilii plate, rotunde ca bănuţii, mari cât unghia de la degetul mic, au urme simetrice de spirale ori cercuri mai ferme şi mai armonioase de cât orice trasare electronică maşinistă de azi. Pipăindu-le cu uimire, oare aceste construcţii care au adăpostit viaţa, ordonate, i-o fi sugerat omului cum ar trebui să afle gândul pe care să-l *mute* în artă?!...

Natura nu a deschis niciun fel de universitate şi nu învaţă pe nimeni. Natura aşteaptă, se arată şi numai câteodată se *oferă*. Artiştii o descompun şi o recompun. Ca şi labirinturile cochiilor de gasteropozi, *refăcute* în cristale şi păstrate peste ere de geologia timpului...

E o greşală să se creadă că prin artă omul restituie ceva naturii. Arta e, orice s'ar spune, oricât se va încerca desacralizarea ei, un miracol trecut în alt miracol. Prin care străbate fiinţa... Şi dacă îl întrebi pe Mirea ce înseamnă 70 de ani străbătuţi, răspunsul abia i se ghiceşte:

— „Să *amâi* ca să mori la bătrâneţe... cu tinereţea intactă!...

MARCELA SIMEDREA

DESPRE OMENIA ROMÂNEASCĂ

Când vorbim despre omenia românească, ne gândim la omenia Românului în general, dar în primul rând la omenia ţăranului român, căci acesta a constituit, până după al doilea război mondial, 80% din populaţia ţării româneşti.

Limba română a moştenit, ca şi celelalte limbi romanice, cuvântul *om* din limba latină: homo. Ea l-a moştenit însă, ca şi italiana (uomo), engadina (um) şi friulana (om), în forma nominativului şi nu în cea a acuzativului, cum e de altfel obiceiul în general la cele mai multe din substantive din limba română şi din celealte limbi romanice. *Franc.* homme, *span.* hombre, *portug.* homem, lat. hominem. În franceza veche avem de asemenea forma din nominativul latin uem, dar şi forma *on*, care a devenit cu timpul, sub influenţă germanică, *on*, primind înţeles de pronume nehotărît (on dit). Forma pluralului în română, ca şi în italiană, nu e formată, ca la cele mai multe cuvinte, dela singular, ci e

direct forma latină: homines, *lat vulg.* homini *rom.* oameni, *ital.* uomini. Acesta e o dovadă că cuvântul a fost întrebuinţat foarte des.

Dacă examinăm familia cuvântului *om* în limba română, putem constata că e foarte numeroasă, mai numeroasă decât în alte limbi romanice. Avem derivaţii ca substantive, adjective, verbe şi adverbe.

Românii au fost la începutul existenţei lor un popor de agricultori şi păstori, născuţi din amestecul Dacilor carpatici cu cuceritorii şi colonizatorii romani. Ei şi-au făcut dela început o idee etică despre om. *Viaţa* nu e le Români cuvântul latin *vita*, ci unul constituit de el = *viaţă*. Vită, lat. *vita* este animalu. *Om* este numai cel cu însuşiri bune, dacă nu are alături alte calificative ca: om rău, neom şi altele. Se spune: acesta e om odată, sau e un om şi jumătate. A face pe cineva om, este a-l creşte bine, a-l pune într'o situaţie ca lumea, a-l pune în rând cu oamenii. A ţinea pe cineva de om este a-l preţui, a avea părere bună despre el. Omul cuiva, omul guvernului, om împărătesc, este un om de încredere. Omul lui Dumnezeu este un om cu însuşiri bune; omul dracului, om al dracului este contrarul. — Cine-i acolo?, întreabă Românul pe cineva care bate noaptea la uşa lui. — Om bun, i se răspunde. Un om rău e comparat în românește cu un câine. A fi băiat sau fecior de oameni înseamnă a fi din familie bună, ca şi spaniolul *hidalgo*, cavaler, fiul cuiva, care înseamnă ceva. Cei răi, hoţii, înşelătorii nu sunt consideraţi oameni. De aici vechea expresie românească: nici răchita pom, nici Ţiganul (mojicul) om. Ţiganii erau consideraţi la Români sclavi şi din cauza acestei situaţii înjositoare îşi însuşeau trăsături de caracter corespunzătoare. Nu erau deci, pentru Români, oameni. Sau o altă expresie: ce folos că tată-tău a fost domn, dacă tu nu eşti om. Sau: haina face pe om. Dacă te îmbraci bine şi frumos, arăţi ca un om. Francezul spune din contra: l'habit ne fait pas le moine. Şi acest proverb îşi are explicaţia lui, dar el se află şi în alte limbi şi provine din latina medievală: non habitus monachum reddit, deci probabil că nu e aşa de vechiu ca cel din limba română. Un om ca toţi oamenii este un om cum se cade. Când cineva ia cuvântul, numai ca să spună şi el ceva, se zice: a vorbit şi nea Ion, că şi el e om. Un *neom* este e persoană fără însuşiri normale fizice, morale şi sociale. A face pe cineva din om neom, înseamnă a-l distruge din punct de vedere fizic şi moral. A ajunge din om neom, înseamnă a deveni urît, de râs, schimonosit.

Cuvântul românesc *om* poate avea şi înţelesul francezului *on* şi al germanului man. Face omul ce poate, *franc.* on fait ce qu'on peut, *germ.* man tut, was man kann. — Ce faci?, — Ce să fac?, ca omul. A se purta ca oamenii, ca lumea, a fi, a mânca, a vorbi ca oamenii, adecă bine, drept, în ordine.

Cuvântul *om* se confundă uneori în românește cu cuvântul Român, sau chiar ţăran român. Am întâlnit doi oameni şi-un Ţigan, şi un Jidan şi un popă. Dacă femeea zice: omul meu, ea înţelege soţul ei.

Derivat dela *om* avem cuvântul omenire, care înseamnă oamenii în general, lumea. Mai avem însă şi cuvântul *omenie*. Acest cuvânt conţine în sine o mulţime de calităţi onorabile. Omenia este însuşirea unui om bine crescut, cu purtare bună, politicos, cinstit, corect, prevenitor, bun, blând, amabil, înţelegător, primitor. Toate aceste însuşiri şi încă altele sunt cuprinse în cuvântul *omenie*.

Cel care are astfel de însuşiri este *om de omenie*. Cuvântul înseamnă şi un renume bun: şi-a pierdut, şi-a mâncat omenia. Un om fără omenie este un om mizerabil, care se poartă rău, neomenos. Lăcomia pierde omenia, spune un vechiu proverb românesc. Iar altul: cine cere nu piere, dar nici omenie n'are. Neomenie este contrarul omeniei. În româna mai veche (la D. Cantemir) avem cuvintele omănaş, omenaş, cu înţelesul de om sărac, fără importanţă, fără autoritate. Dela omenie avem şi un adjectiv omenos, adecă de omenie. Alt adjectiv este omenesc. I-a dat o plată mai omenească, un post mai omenesc, adecă mai bun. Există şi un adverb omeneşte, a se purta omeneşte. Ca verb avem *a omeni*, a trata, a primi pe cineva omeneşte, bine, cu atenţie, prieteneşte, a onora, a lăuda. La mânat caii, la arat, există expresia de cătră om, adecă din partea stângă.

Din cele expuse până aici se vede cât de numeroasă este familia cuvântului *om* în limba română. Ceea ce se înţelege prin cuvântul *om, omenie* şi a *omeni* ar putea fi subiectul unui mic studiu interesant. S'ar putea vedea cum consideră şi cum tratează Românul pe acela care vine la el cu intenţii bune şi cum îl „omeneşte". Expresia: *om de omenie* nu se mai găseşte în altă limbă. La fel *om ca toţi oamenii, om în rând cu lumea*. Amabilitatea Românului şi omenia lui au fost cunoscute şi apreciate mai ales de aceia care au venit la el (nu cu intenţii rele sau războinice), au fost primiţi şi găzduiţi de el. Omenia face din Român un om tolerant şi plin de înţelegere. După al doilea război mondial toţi Germanii care se aflau printre popoare de alt neam (Poloni, Maghiari, Cehi sau Iugoslavi) au fost alungaţi şi în parte şi nimiciţi. Numai Românii îi mai au şi astăzi în mare număr.

Este interesant de constatat că Românul are cele mai multe cuvinte şi expresii care caracterizează omenia lui, moştenite din limba latină sau create de el din vechime. Astfel bunătate, blândeţe, cumineţenie, înţelegere, omenie, purtare bună şi altele. Cuvinte însă care definesc însuşiri ca duşmănie, hoţie, pungăşie, tâlhărie şi altele, sunt luate de el mai târziu din limba popoarelor cu care au venit în contact ca Slavi, Maghiari sau Turci.

Omenia românească datează de mii de ani. Ea există şi astăzi, deşi un regim politic neomenos propagă ură, duşmănie şi grosolănie. El nu va fi în stare însă să schimbe omenia milenară.

Cum îşi manifestă românul această omenie a sa? Răspunsul poate fi dat prin toate definiţiile pe care le-am indicat pentru acest cuvânt. Nu avem decât să luăm câteva anecdote, care sunt la Români numeroase şi vom putea constata, de exemplu, că Românul râde uneori de vecinii săi, la care vede trăsături şi însuşiri care nu aparţin caracterului său şi pe care le găseşte cu drept cuvânt ridicole.

Dacă urmărim cursul istoriei poporului român, dela începutul existenţei sale până astăzi, putem constata că Românul n'a purtat nici odată războaie de cucerire. El a fost atacat şi ocupat de mulţi şi din toate părţile. S'a apărat cu vitejie, însă pământul altora nu l-a dorit nici odată şi nici nu l-a ocupat.

Românul a fost şi este creştin bun. Pe alţii care n'au avut credinţa lui nu i-a prigonit, nu i-a ucis şi nici nu le-a luat bisericile, cum au făcut alţii în

alte ţări. Un regim neomenos a silit nu de mult pe o parte din Români, care erau de religie româno-catolică, uniţi cu Roma, să părăsească biserica strămoşilor lor. Numai Dumnezeu ştie ce au simţit acei Români care au fost puşi să scoată pe proprii lor fraţi din biserica lor.

Românul nu e lăudăros. El nu se laudă singur pe sine şi îşi bate joc de cei ce fac acest lucru. El spune: lauda de sine, nu miroase bine. Românul e blând, amabil şi cu inima deschisă. Ţăranul român nu-şi face în jurul casei lui un gard, aşa ca să se izoleze de vecinii lui, cum fac cei din Apusul Europei. Vecinii pot trece fără greutate în curtea alăturată şi-şi pot împrumuta ceea ce le trebue. Românul e, cum am văzut, primitor. El adăposteşte şi cinsteşte pe orice om cum se cade care vine în casa lui. El îi pune înainte tot ce are mai bun şi pentru toate acestea el nu vrea răsplata. El se bucură mai curând dacă poate da ceva, decât dacă primeşte ceva. Dacă i se spune bună dimineaţa sau bună ziua, el mulţumeşte: — bună ziua, — mulţumesc dumitale. Dacă trece pe lângă cineva care lucrează, îi spune: Doamne ajută, iar dacă i se doreşte la mâncare „poftă bună", el răspunde: poftim la masă. Dacă vine cineva când stă la masă, atunci îl invită şi pe aceste cu: poftim cu noi la masă. Dacă îl vizitează cineva la plecare nu-i spune numai la revedere, ci: mergi sănătos, mergi cu bine, iar cel ce pleacă: rămâi sănătos, rămâi cu bine, rămâi cu Dumnezeu.

Toate acestea şi încă multe altele nu sunt de sigur însuşiri numai ale Românului. Le au şi alte popoare. Românii au poate unele din ele în mai mare măsură decât alţii. Natura în care trăeşte Românul şi în care a trăit multe sute de ani, dela începutul existenţei sale, frumoasele regiuni ale Carpaţilor şi ale Câmpiei dunărene l-au făcut să fie aşa cum este. Românul a avut în totdeauna timp şi spaţiu în de ajuns. El a admirat măreţia naturii, frumuseţea codrilor şi le-a cântat în cântecele sale, dintre care multe încep cu: foaie verde, frunză verde. El s'a aflat totdeauna în faţa măreţiei Creatorului şi aceasta a făcut din el un om mărinimos, înţelegător şi vesel. Românul nu trece cu nepăsare pe lângă alt om, cum se întâmplă totdeauna în învălmăşeala Vestului. El cunoaşte pe toţi care trăiesc în jurul lui şi ei toţi îl cunosc pe el. Când trece pe lângă o biserică el îşi scoate pălăria din cap şi se închină. S'a observat chiar că şi un miliţian în uniformă face acest lucru. Românul e totdeauna gata să ajute pe alţii, fără să ceară ceva dela ei. De aceea e Românul trist şi supărat când vine pentru prima dată în lumea vestică, unde vede oameni egoişti, interesaţi, reci şi nepăsători. El se miră şi adesea îi este dor de ţara lui, cu oamenii ei.

Cuvântul *dor* exprimă ceva ce nu se poate traduce bine în alte limbi. Numai portughezul are în cuvântul lui *saudade* ceva ce exprimă aproape acelaşi lucru. Este un sentiment nedefinit şi de nedefinit, pa care-l are Românul când e departe de ţara lui, singur şi ne-înţeles. Este dorul după totul de ce a fost desprins, ce i-a fost scump şi ce a pierdut pentru totdeauna.

ION POPINCEANU

MIRCEA ELIADE

Dacă mă gândesc la un „portret" al lui Mircea Eliade, aşa cum îl *văd* şi l-am cunoscut eu, este vorba, pentru mine, într'o măsură oarecare şi de o autobiografie. Anii 1933—34, când am început să scriu „activ", colaborând la revistele juvenile dintre Nistru şi Tisa, au fost, în istoria culturii şi a literaturii române aceia ai „generaţiei" de la *Criterion*, cu nume ca Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Mihail Polihroniade, Ionel Jianu, Alexandru Christian Tell, Paul Sterian, Haig Acterian, şi (afară de „mulţi alţii"), în primul rând, Mircea Eliade.

Încă din primele mele lecturi copilăreşti, titluri ca „Isabel şi apele diavolului" sau „Romanul adolescentului miop" (a nu se uita că eu însumi suferisem, în copilărie, mai multe operaţii de cataractă juvenilă) mă intrigau şi mă atrăgeau, iar un roman ca „Huliganii" a fost o lectură pasionantă, adevărată „aventură", din care chiar dacă nu înţelegeam chiar totul, mă simţeam — în egală măsură — atras şi solidar.

Când în 1933 am pus la punct, în nesfârşite preumblări pe Promenada Braşovului, apariţia revistelor „Start" (Braşov") şi „Stilet" (Brăila), cu prietenul Eugen Schiller, zis Adrian Schileru, zis Ninel, una din figurile obligatorii ale tuturor conversaţiilor noastre a fost Mircea Eliade, pentru care amândoi aveam, fiecare în felul său, o la fel de mare admiraţie. Fusese chiar, scurtă vreme, vorba în acele discuţii fără sfârşit, să cerem, pentru revistele noastre, o colaborare lui Mircea Eliade, dar curând am căzut de acord că este mai nimerit să fim prezenţi numai noi, „generaţia de cinşpe ani", cum ne numise cu puţin înainte, în derâdere, „temutul polemist" Mircea Damian, pe noi cei „rebeli", care ceva mai târziu aveam să fim denunţaţi în „Istoria Literaturii Române" de G. Călinescu, drept... comunişti, insinuarea venind de la un profesor de liceu (şi istoric literar), care desigur că ştia că o denunţare de acest fel era din cale-afară de periculoasă. Călinescu însă, fiind un „apucat", n'a fost luat, spre norocul nostru, în serios de nimeni, şi astfel am fost lăsaţi în plata Domnului.

Cam tot în anii aceia, apăruse la Bucureşti un nou cotidian, făcut în bună măsură de scriitori, sub direcţia poetului mistic şi ultra-modernist, Sandu Tudor. Era vorba de „Credinţa", la care scriau, în afară de directorul-poet şi ziarist, scriitori ca Zaharia Stancu, Petru Manoliu, Eugen Jebeleanu, şi fireşte, Mircea Eliade, ale cărui articole şi comentarii le ceteam mai întâi, cu un viu interes.

Lucrurile acestea se petreceau în 1934, şi atunci a fost pentru prima dată că i-am scris o scrisoare lui Mircea Eliade (sunt, aproape, cincizeci de ani de-atunci!), expediind-o la redacţia gazetei, care funcţiona pe undeva pe Calea Victoriei. Locuiam, la Braşov, pe o alee a Tâmpei, care în nemţeşte se numea „Schützenwiese", şi fusese „rebotezată", în româneşte, Şirul Ţintaşilor, sau

Lunca Plăieşului. Aceasta, dealtfel, fusese şi adresa revistei „Start", apărută în 1933, şi unele articole ale lui Eliade care apăreau în „Credinţa", erau iscălite cu pseudonimul Ion Plăieşu!

Răspunsul n'a întârziat să vină, ţin minte că era pe hârtie cu antetul „Credinţei", şi în afară de o serie de lucruri din cale-afară de amabile despre poemele pe care, pare-se, le cetise în reviste, Eliade mă invita să colaborez la ziar, cu articole de „interes regional". Înainte de a-i răspunde, am încercat, câteva zile în şir, să scriu un articol, dar oricum suceam şi învârteam fila de hârtie şi... subiectul, articolul nu vroia să „iasă", şi ce scriam, era tot poezie! Incapacitatea aceasta, totală, de-a scrie măcar un rând de proză (în afară de nesfârşitele scrisori), a durat până în 1937, când — ajuns la Bucureşti, ca student la Drept, am început, cu mari eforturi, să mă „gazetăresc".

I-am răspuns aşadar lui Mircea Eliade, mulţumindu-i, desigur, pentru bunul gând de-a mă invita să scriu la „Credinţa", şi îi explicam, aşa cum am putut, motivele pentru care nu îmi era cu putinţă s'o fac. Cu câteva luni mai târziu, într'o notă de lectură apărută în revista „Vremea", şi semnată „m.e.", se semnala, cu vorbe extrem de elogioase, un poem al meu apărut, ţin minte, în „13", pe care, la Focşani, o scoteau poeţii Pavel Nedelcu, Alex. Călinescu şi George Car, un fel de revistă-soră, dacă pot spune aşa, a „Frize"-lor braşovene, care au apărut tot atunci.

Am istorisit episodul şi în alte părţi, dar cum este legat de Mircea Eliade, nu pot să nu-l menţionez, măcar în fugă: „Frize" avea de gând să facă o editură-cooperativă, tipărind deja primele două cărţi („Întâmplări Omeneşti" de Niculaie Cantonieru, şi „Carte de Dragoste" de Mihail Chirnoagă, cea de-a treia carte plănuită fiind o „plachetă" de poezii, a mea, al cărei cost urmau să-l plătească, pe din două, cei doi prieteni şi Tata. Textul era, practic vorbind, gata de tipar, când a apărut însemnarea din „Vremea", aşa că am decis să-i scriu lui Mircea Eliade, mulţumind şi... cerându-i o prefaţă.

Fireşte că toate „hârtiile" de-atunci, fiind — de ani şi ani — „praf şi pulbere", nu mă pot servi, aici în mijlocul Oceanului Liniştit, de unde scriu aceste pagini, decât de memorie, dar trebuie că era către finele anului 1934, târziu toamna sau la început de iarnă, şi răspunsul a venit, şi de data aceasta, fără întârziere. Mircea Eliade se scuza că este „incapabil de-a scrie despre poezie", aşa că nu putea să-mi facă prefaţa solicitată, însă îmi sugera să-i trimit manuscrisul ca să-l cetească şi să-l predea pentru concursul „Premiului Poeţilor Tineri" la Fundaţiile Regale, „să-şi încerce norocul". Erau — textual — cuvintele lui, pe care nu le uit.

Premiul Fundaţiilor Regale făcuse, în primul an, 1934, mare vâlvă, mai cu seamă prin premierea cărţii „NU" de Eugen Ionescu, dar şi prin premierea unor volume de Emil Cioran, Eugen Jebeleanu, Horia Stamatu, Constantin Noica, şi Dragoş Vrânceanu, şi discuţiile cauzate de aceste selecţii încă nu se termină. Din juriu făceau parte oameni ca Mircea Vulcănescu, Tudor Vianu, Ion I. Cantacuzino, Perpessicius, profesorul Alexandru Rosetti, directorul Fundaţiilor, aşa că, fără să stau pe gânduri, am acceptat sugestia făcută, şi l-am rugat pe Eliade să predea manuscrisul la concurs. Scrisoarea prin care îl rugam

s'o facă, a sosit încă la timp, aşa că în ultima zi prevăzută de regulament, manuscrisul a fost predat.

Cu trei luni mai târziu, era în Martie 1935, cartea era premiată împreună cu volumele lui Virgil Gheorghiu şi Simion Stolnicu: „Poemele Poetului Tânăr" îşi începeau „cariera", şi când am plecat de la Braşov la Bucureşti, invitat de Rosetti să semnez contractul pentru tipărirea cărţii şi să încasez primele drepturi de autor, mă bucuram nu numai de această neaşteptată perspectivă, ci şi de întâlnirea cu Mircea Eliade.

Un amănunt fără mare importanţă, mă face să ţin minte *exact* care a fost acea zi, pentrucă, sosind de vreme la Fundaţii, în bulevardul Lascăr Catargiu, am fost servit de funcţionarele de-acolo cu „mucenici"! Era ziua Mucenicilor, care în Ardeal nu se „serba" în acest chip, şi lucrul acesta mi s'a întipărit în minte. Plecasem de la Braşov în ajun, fusese destul de frig, şi când m'am trezit dimineaţa la Bucureşti, oraşul era acoperit de ninsoare, aşa că tramvaiele circulau destul de greu, şi, încet-încet, am ajuns în bulevardul Dinicu Golescu ceva înaintea orei prânzului.

Vizita fusese aranjată în prealabil, aşa că Mircea Eliade mă aştepta. Era aşezat la o masă încărcată cu hârtii, manuscrise, cărţi, un fel de desordine organizată, care m'a impresionat, eu fiind obicinuit de-acasă cu meticuloasa „organizare" a Tatei, care avea întotdeauna masa de lucru curată şi „lucioasă" ca o oglindă. Ceea ce m'a mirat de la început, a fost extrem de tinereasca atitudine a lui Eliade, vreau să spun o spontaneitate în mişcări, în felul de-a se mişca, pentrucă, prin prisma lecturilor, mi-l închipuisem „altfel", şi — în orice caz — mult mai în vârstă. După socotelile pe care mi le fac, avea pe atunci cam 30 de ani, ceea ce, mie, la cei 16 ai mei, mi se părea o vârstă cu totul „respectabilă". In cameră mirosea a tutun de pipă, plutea un val albastru, dincolo de geamul mare se vedea oraşul îmbrăcat ca într'o manta jerpelită, zăpada începând să se topească.

Dat fiind că tocmai primise cele dintâi exemplare din cartea de esseuri „Oceanografie", a scos un exemplar din teancul de pe raft, şi, cu pipa între dinţi, a luat stiloul şi mi-a scris o lungă dedicaţie care m'a mişcat la fel de mult ca titlul cărţii, *misterios*, în anii aceia, însă devenit familiar de la 1949 încoace, de când îmi trăiesc „oceanografia", întâiu pe malul Atlanticului, la Rio de Janeiro, şi din 1964 în mijlocul Pacificului, pe o insulă. Am început apoi să vorbim despre ce făcea fiecare dintre noi. Eliade m'a întrebat „ce scriu", şi când i-am răspuns că scriu „poezii", ţin minte că s'a uitat din cale-afară de amuzat la mine, poate pentrucă se aşteptase să-i spun că scriu un jurnal, un roman, sau, poate, o nuvelă. Mi-a arătat lucrul pe care îl prepara pentru cursurile de la Universitate, manuscrisele, cărţile, multe din ele în franceză şi m'a impresionat că, în afară de toată munca aceea, mai scria şi articole pentru gazete şi reviste, preparând în acelaşi timp o ediţie a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, pe care mă sfătui să-l cetesc „neapărat".

Eram atât de covârşit de cele ce vedeam şi auzeam, eu care nu eram *decât* un poet, încât mă uitam la el, era în 1935, cu un respect pe care un elev de liceu îl datoreşte unui savant.

Şi savantul din faţa mea, acolo în bulevardul Dinicu Golescu, era un om simplu, de-o prietenie şi o afabilitate cuceritoare.

Mi-am luat rămas-bun după mai bine de un ceas de convorbire, şi a rămas stabilit că ne vom revedea de ziua cărţii (10 Mai) când urma să-mi apară volumul, pe care el îl ajutase „să-şi încerce norocul".

Revenind la Bucureşti pentru solemnităţile de ziua cărţii, am fost, literalmente, înghiţit de un val-vârtej al „marelui oraş" (nu trebuie să se piardă din vedere că trăim fericitele timpuri, când Braşovul nu avea încă o sută de mii de locuitori, din care cea mai mare parte erau... braşoveni!), făcând vizite şi cunoştinţe noi, şi, mai cu seamă, stând câte patru-cinci ore pe zi la *standul* „Fundaţiilor Regale", în sala Dalles, semnând autografe pe exemplarele *calde* încă ale „Poemelor Poetului Tânăr", ale căror primă şi singură ediţie a fost — atunci — aproape epuizată. Am fost, firește, şi în bulevardul Dinicu Golescu, unde l-am aflat pe Mircea Eliade între aceleaşi hârtii, cu masa de lucru încărcată de alte manuscrise, cărţi, corecturi, şi am reluat convorbirea întreruptă cu două sau trei luni în urmă. A fost, aceea, fără nici un fel de exagerare, cea mai frumoasă primăvară bucureşteană pe care mi-a fost dat s'o trăiesc, în bună măsură, firește, datorită imprejurărilor cu totul neobicinuite, dar şi pentrucă acel Mai 1935 a fost, realmente, un anotimp cald şi transparent, cum n'am văzut altul de-atunci la Bucureşti, până în 1946 când am plecat din Ţară.

Până în toamna anului 1937, când am venit la Bucureşti ca un „poet provincial", să mă înscriu la facultăţile de Drept şi Litere şi Filosofie (unde am urmat câtva timp cursurile de estetică ale lui Tudor Vianu), am mai avut contact epistolar cu Mircea Eliade, însă — aşa cum am amintit cu alte ocazii — corespondenţa anilor 1933—1946, a fost pierdută (nu ştiu ce alt cuvânt ar trebui să folosesc) pentru totdeauna, în anii negri când Braşovul fusese transformat (*horribile dictu*) în „Oraşul Stalin".

De curând, cineva din Ţară mi-a reamintit că la o anchetă a revistei *Veac Nou* (pe care oricât de mare efort aş face, nu-mi este cu putinţă s'o identific), despre „eroina preferată de roman", am răspuns că eroina *mea* este *Maitreyi*, şi am justificat alegerea „pentrucă ea a ştiut să aştepte".

Nu mă miră cât de puţin alegerea, dat fiind că pot spune, cred, că *Maitreyi* a avut un impact puternic asupra întregii „generaţii" mai tinere, şi pentrucă eu eram un avid cetitor al tuturor cărţilor lui Eliade, de la „Huliganii" la „Domnişoara Christina" şi de la „Întoarcerea din rai" la „Oceanografie", pe care atunci am cetit-o şi recetit-o de mai multe ori. Il întâlneam câteodată pe culoarele facultăţii, dar cum nu frecventam cursurile lui Nae Ionescu (pe care cred că nu l-am auzit de mai mult de două sau trei ori), şi pentrucă timpul meu, pe atunci era împărţit între „Universul Literar", unde, cum se spune, îmi făceam veacul, facultatea de Drept, mai mult la bufet decât la anumite cursuri, şi — foarte regulat — la cursurile unor profesori ca Istrate Micescu (nocturne), N. I. Finţescu, George Fotino, Gh. N. Leon, şi câţiva alţii, acele întâlniri erau sporadice, şi n'aveam nici el, nici eu mult timp de discutat. Câteodată îl vedeam la „Fundaţiile Regale", atât el cât şi eu fiind autori ai „casei", alteori îl întâlneam la librăria „Cartea Românească", unde el era,

alături de Ionel Teodoreanu, autorul cel mai „popular", atrăgând atenţia tinerilor şi a tinerelor care se adunau, timizi, în jurul lui, „să-l vadă", sau, cei mai îndrăsneţi, cerându-i un autograf, punându-i o întrebare.

Lucru ciudat, care nu ştiu dacă se poate generaliza: *eu* am simţit pentru acest savant, care era, pentru mine, mai întâi de toate ,un scriitor pe care îl admiram, un fel de dragoste colegială, înainte de a-l respecta, cum, de pildă îl „respectam" pe Lucian Blaga sau pe Cezar Petrescu: nu i-aşi fi spus niciodată, nici „maestre", nici „domnule profesor", ci — aşa cum îi spun până astăzi — de aproape 50 de ani, „domnule Eliade".

In anii „Universului Literar", Mircea Eliade a colaborat la revista reînfiinţată de Victor Popescu, şi venea uneori la redacţia din strada Brezoianu 23—25, fiind „confiscat" de colegul nostru Constantin Fântâneru, care îl întâmpina cu zeci de întrebări, care mai de care mai abracadabrante, încât noi *junii*, zâmbeam ironic, fără să ne dăm seama că bietul Fântâneru luase, încă de pe-atunci, calea unei rătăciri mintale care avea să se înrăutăţească în anii următori, făcând din el un fel de „clochard" al bulevardelor bucureştene. Când Eliade izbutea să se „libereze" de Fântâneru, îl luam în primire noi, „generaţia de aur", iar el stătea de vorbă cu noi de la egal la egal, privind amuzat la agitaţia noastră poetică. La un momenat dat, Victor Popescu avusese de gând să-i tipărească un volum de esseuri, însă n'a fost timp ca proiectul să se materializeze.

In anii aceia nu l-am mai vizitat acasă, şi curând au venit diferitele evenimente de ordin politic, care au avut ca rezultat drastice schimbări în organizarea „Universului Literar", între care cea mai importantă a fost plecarea lui Victor Popescu în Elveţia; din clipa aceea, revista avea să ia alt aspect, condusă de un grup sub direcţia lui Traian Chelariu.

Ne-am mai întâlnit de câteva ori, dar din ce în ce mai fugar, putând sta de vorbă mai mult pe apucate, pe la începutul anilor 40, când Eliade venea în Ţară din Londra, la editura „Gorjan", unde făceam un hamalâc general, pompos întitulat „şef de producţie", precum se putea ceti pe cărţile de vizită pe care mi le comandase proprietarul afacerii, inginerul Georgescu-Gorjan. (De altfel, Liviu Rebreanu remarcase, mi se pare că în volumul de impresii de călătorie „Metropole", că România putea fi numită „ţara şefilor", pentrucă, în modul cel mai democratic, toată lumea era „şef", de la şeful guvernului, la hamalul de la gară, pe care îl strigau „şefule"!) Cred că dacă atunci şi acolo, în cămăruţele din strada Poetul Macedonsky, ne-ar fi spus cineva că nu ne vom revedea decât peste un sfert de secol, şi nu la Bucureşti, ci la Paris, nu ne-ar fi fost cu putinţă să credem un lucru ca acela, atât ar fi părut de imposibil.

Şi totuşi, aşa a fost să fie!

Legătura epistolară am reluat-o — totuşi — la începutul anilor '50, când locuiam la Rio de Janeiro, şi Mircea Eliade era încă la Paris. Mă străduiam, împreună cu Mira, Ion Oană Potecaşu, Herbert Detul, I. G. Dimitriu, Faust Brădescu şi Alexandru Petre-Silistreanu, să punem în mişcare un grup cultural românesc, numit „Cercul Cultural Andrei Mureşanu". Apoi am început să

editam revista literară „Inşir'te Mărgărite", în paginile căreia Eliade, firește — a fost prezent, împreună cu scriitori români risipiţi în toate colţurile lumii, între cari Ion Marinescu (Bolivia), Theodor Scorţescu (Buenos Aires), Apunake (Lima), B. I. Gâdea (undeva prin Africa), Eugen Relgis (Uruguay), N. Petra (Mexico), şi multi alţii, locuind la Londra, Paris, München, Viena şi în oraşe din Canada şi Statele Unite. Trebuie să mărturisesc cu părere de rău, că şi acel schimb epistolar a dispărut fără urmă, la mutarea mea din Rio de Janeiro în Honolulu, aşa că s'au pierdut şi epistolele lui Mircea Eliade...

Sosind în Honolulu în vara anului 1964, am avut surpriza să aflu că Eliade fusese în Insula Oahu cu câteva luni înainte, şi că îl vizitase pe pictorul Jean Charlot, al cărui fiu studia pe-atunci istoria religiilor în Pacific. Dar nu a fost să fie să ne întâlnim!

Câţiva ani mai târziu, la Paris, „era târziu şi era toamnă", mi s'a spus că Mircea Eliade sosise de la Chicago şi că urma să rămână vreme mai îndelungată în capitala Franţei. In casa lui Leonida Mămăligă obicinuia să se adune, de câteva ori pe an, un grup de scriitori români, la un cenaclu literar unde se ceteau bucăţi în versuri şi proză, urmate de discuţii. Acolo ne-am reîntâlnit, la peste 30 de ani de la prima vizită pe care i-o făcusem în apartamentul din bulevardul Dinicu Golescu.

Trebuie să recunosc că m'am dus la întâlnire nu fără emoţie, atât pentrucă aveam să-l revăd pe Mircea Eliade, cât şi pentrucă, în reîntâlnirea aceea, urma, nici eu nu ştiu în ce condiţii, să mă re-aflu pe mine însumi. Cel care în 1933 îi scrisese la ziarul „Credinţa", şi primise un răspuns ca de la egal la egal, cerându-i colaborarea la gazeta condusă de Sandu Tudor.

Nimeni nu rămâne „neschimbat" după trei decenii, dar pe Mircea Eliade nu l-am aflat din cale-afară de schimbat: aceiaşi ochelari înrămaţi în negru, aceeaşi lulea, aceeaşi cordială afecţiune, acelaşi interes de-a asculta, de-a se informa, de-a şti, cu o politeţe care era mai mult decât atât: un fel de-a participa, de-a lua parte la ceea ce făcusem şi ceea ce vroiam să fac. N'am putut, firește, să vorbim între patru ochi, şi a rămas să ne revedem „cât mai curând", de la o zi la alta. Apoi am plecat în Italia şi în Spania: la întoarcere Eliade era plecat „undeva în Europa", şi n'a mai fost cu putinţă să ne reîntâlnim.

Din când în când ne scriem: el este unul din cei foarte puţini care, întotdeauna, confirmă cu un comentariu de lectură o carte care i se trimite, şi chiar în zilele în care am pus pe hârtie aceste bucăţi de aducere aminte, am făcut corectura unui text pe care Mircea Eliade a avut timpul să-l scrie pentru *scrisoarea internaţională de poezie* MELE, pe care o editez în Honolulu din 1965, prezentând un caiet special dedicat poetului „MIHAIL", colegul lui de liceu, prietenul şi camaradul său de tinereţe, Haig Acterian, ale cărui sonete inedite (în număr de 12), MELE le-a tipărit, ca omagiu adus poetului căzut pe frontul de răsărit în cel de-al doilea război mondial.

STEFAN BACIU

„ION BARBU", de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Lucrarea consacrată de profesorul Alexandru Ciorănescu poetului Ion Barbu — „poetul geometru", sau „poetul matematician", cum e descris de obicei — a ieşit de sub tipar la începutul anului 1982, în editura Twayne din Statele Unite, care-i publicase autorului, în 1973, o monografie despre Vasile Alecsandri. Traducătorul în limba engleză al cărţii despre Ion Barbu este profesorul Eric Tappe, care până la recenta sa ieşire la pensie a fost titularul catedrei de limba şi literatura română la Universitatea din Londra.

O notă iniţială semnalează bogata activitate literară a autorului: după ce, la vârsta de 28 de ani, şi-a luat doctoratul în litere la Paris, în 1939, cu o teză despre „Ariosto în Franţa", Alexandru Ciorănescu a publicat numeroase lucrări de literatură comparată şi despre literatura franceză şi istoria spaniolă. Din activitatea sa de cercetător literar, după numirea ca profesor de limba şi literatura franceză la Universitatea din Tenerife (insulele Canare), în 1960, amintim editarea în limba franceză a operelor lui Christofor Columb (Paris 1961), un „Dicţionar etimologic român", în spaniolă, terminat în 1966 şi o vastă „Bibliografie a literaturii franceze în secolele 16, 17 şi 18" (în 7 volume), premiată de Academia Franceză. Iar în 1972, prin studiul său consacrat utopiei ca gen literar, cu titlul sugestiv „L'Avenir du Passé", Alexandru Ciorănescu devenea al treilea scriitor român — după Mircea Eliade şi Emil Cioran — publicat în prestigioasa colecţie „Les Essais" a editurii Gallimard din Paris. Specialiştii au apreciat nu numai erudiţia şi claritatea metodică a cercetătorului dar şi eleganţa stilului său. Talentul literar al profesorului Alexandru Ciorănescu este ilustrat mai ales prin versiunea în limba franceză a „Divinei Comedii", publicată la Lausanne, în 1964 şi prin romanul „Le Couteau vert", apărut sub pseudonimul Alexandre Treize, la Paris (Gallimard 1963).

Poziţia sa critică faţă de opera poetică a lui Ion Barbu poate fi rezumată prin importanţa pe care i-o acordă în lirica română din secolul nostru şi prin explicaţia propusă despre „tăcerea finală" a poetului matematician, atribuită „neputinţei de a se înnoi". Importanţa poetului e proclamată în primele rânduri din prefaţa cărţii: „Ion Barbu, unul dintre cei mai mari poeţi români din secolul nostru şi poate cel mai mare, este — pentru cititor ca şi pentru critic — o demonstraţie clară a misterului poetic şi a imposibilităţii de a-l lămuri".

Să ne oprim puţin asupra afirmaţiei că Ion Barbu e „poate cel mai mare poet român din secolul nostru". Atenuarea prin „poate" sugerează o preferinţă — deci apreciere subiectivă mai degrabă decât judecată critică — şi presupun că aceasta a şi fost intenţia exegetului, care ar putea invoca „libertatea de spirit" revendicată cu prilejul unui interviu acordat revistei de studii comparatiste „Micromegas" (Roma, 1980). „Cred că cel mai bun lucru pentru critic,

obligat să răspundă exigenţelor subiectului său — exigenţe cronologice, tematice şi de context general este o libertate de spirit". Poziţia critică a exegetului faţă de opera poetică a lui Barbu e precizată la începutul cap. 2, arătându-se că „îmbinarea impulsului către gândirea matematică cu interesul pentru poezie, într'o singură minte, este deosebit de remarcabilă şi probabil unică". Iar justificarea „tăcerii finale" este explicată la sfârşitul cărţii, prin „neputinţa poetului de a se înnoi", ceea ce înseamnă că renunţarea acestuia la poezie „nu constituie un eşec ci o concluzie naturală".

Primul capitol, consacrat biografiei poetului matematician, se încheie cu un „Profil", din care aflăm că „întreaga lui viaţă a fost o tensiune între extreme şi o dialectică a râsului cu lacrimi; drama sa personală poate fi redusă la însetarea după un confort lăuntric, într'o lume care nu i-l permitea. Ion Barbu tăgăduia realitatea, dar numai pentrucă i se părea că *ea* îl respinge... Celor care-l cunoşteau bine, le făcea impresia unui copil genial, stângaci şi vulnerabil având nevoie de apărare". Iată mărturia unuia dintre aceştia, Tudor Vianu. Când s'au cunoscut, la Giurgiu, unde tatăl viitorului poet era preşedintele tribunalului, Tudor Vianu îşi aminteşte „faima de genial matematician precoce" a elevului, pe atunci, Dan Barbilian, în lumea şcolarilor: „Nu mai întâlnisem niciodată un exemplar omenesc atât de original şi atât de interesant. Rapiditatea minţii lui, felul atât de personal al exprimării, care asocia cuvintele în legături inedite şi neaşteptate, produceau o senzaţie de rară încântare intelectuală; după cum veselia lui, absoluta lui inaptitudine pentru melancolie, marea lui sociabilitate, îl făceau să fie preţuit ca cel mai bun dintre camarazi".

Şi acum, o rapidă privire asupra trăsăturilor caracteristice operei poetului. După ce aminteşte varietatea interpretărilor acesteia şi „confuziile provocate de legăturile poetului cu parnasianismul, cu tradiţionalismul sau cu folklorul balcanic" — ceea ce explică „sfiala" criticilor de a-l înscrie intr'un curent sau într'o şcoală poetică-exegetul conchide că „explicaţia prin apartenenţă şi clasificare nu pare a da rezultate în cazul lui Barbu". Dificultatea situării poetului decurge din faptul că el însuşi se considera un „clasic", format la şcoala lui Pindar, deşi influenţa cea mai puternică exercitată asupra lui a fost aceea a lui Nietzsche. După autorul monografiei, „o bună cunoaştere a conţinutului filozofic din „Naşterea Tragediei" e condiţia necesară şi aproape suficientă a înţelegerii poeziei lui Barbu. Zbuciumul orgiastic şi elanul tragic al primelor poeme — din faza parnasiană — răspund echivalenţelor stabilite de gânditorul german, între beţia dioniziacă şi visul apolinic". Tot astfel, în faza a doua, apariţia relativ târzie a folklorului „se datoreşte poate unei meditaţii mai profunde asupra paginilor lui Nietzsche în care se afirmă că poezia realizează fuziunea apolinicului cu dioniziacul". Cât despre caracterul vădit iniţiatic din a treia şi ultimă fază, el e dovada că poetul ajunsese la concluzii personale, extrase din experienţele anterioare, dar în realitate fiind „continuarea logică a perspectivelor nietzscheene. Nietzsche făcuse din devenire legea eternă: devenirea e deci inocentă, ca orice eternitate. Nu se poate spune acelaşi lucru despre viaţă sau despre moarte, faze coruptibile şi momente dialectice, care se fac şi se desfac între ele. Pe de altă parte, sâmburele, sau ‚oul dogmatic', deţine în misterul lui o

particulă din ‚lucrul în sine', care va muri în același timp în care va germina viața".

Evoluția carierei literare a lui Ion Barbu e probabil cunoscută. Volumul „Joc secund" publicat în 1930, la vârsta de 35 de ani, a însemnat, potrivit mărturiei autorului, „lichidarea trecutului poetic", după 12 ani de activitate literară sporadică. Poemele aparținând „perioadei parnasiene" au fost excluse din acest volum. Potrivit exegetului său, „ele trebuie cunoscute, dar cele ulterioare pot fi uitate", observând că Ion Barbu, chiar după ce încetase să mai scrie, absorbit tot mai mult de gândirea matematică și de obligațiile profesoratului, „a păstrat Muzei sale o afecțiune nostalgică asemănătoare celei pe care unii bărbați o au pentru femeia de care s'au despărțit".

Cele spuse privitor la poeziile ulterioare celor din „Joc secund" se aplică și concepțiilor filozofice ale poetului geometru, așa cum citim în concluzia monografiei: „Pe bazele unor convingeri anterioare poeziei, el a înțeles-o ca o operație care trebuie să demonstreze un adevăr preexistent; dar... poezia nu e decât poezie. Evident, doctrina lui Barbu e indispensabilă pentru înțelegerea operei lui... Nu se poate uita că poezia lui e în primul rând conceptuală; cu alte cuvinte, că materia ei primă nu e Universul, ci Gândirea asupra Universului. Dar în măsura în care poezia nu e o demonstrație, concepțiile filozofice ale autorului pot fi uitate sau ignorate... La urma urmelor, n'avem nicio nevoie să înțelegem. Dacă operația poetică propusă de Barbu e absurdă, cu atât mai bine: fără ea n'ar fi fost posibilă floarea matură a operei, care nu e absurdă... Dacă e produsul unei greșeli, e ca greșala lui Columb numai: grație ei știm de continentul pe care numai el a știut să-l descrie". Ceea ce cred că justifică și importanța deosebită pe care i-o atribuie interpretul său.

Cât despre constatarea că „poezia e poezie", ea înseamnă că neputând spune *ce* este, o putem recunoaște *când* este. Parafrazând butada lui Croce despre artă, putem afirma și despre poezie că „este ceea ce știm cu toți că este"... Afinitatea profesorului Alexandru Ciorănescu cu poezia face din lectura monografiei sale despre Ion Barbu o continuă desfătare intelectuală. Cartea sa un model admirabil de însoțire cu gândirea și expresia verbală a unui poet supremem înzestrat — „o demonstrație clară a misterului poetic și a imposibilității de a-l lămuri".

Londra, Mai 1982

MIHAI NICULESCU

* *
* * *
* *

AȘEZĂMINTE
CULTURALE
ROMÂNEȘTI

IMF

Iuliu Maniu Foundation, Inc.

FUNDAŢIA ROMÂNO-AMERICANĂ "IULIU MANIU"

O instituţie de mare prestigiu a împlinit trei decenii de fructuoasă activitate. La 25 Iulie 1952, la New York a fost semnat actul de întemeiere a Fundaţiei româno-americane "Iuliu Maniu".

Aşa cum s'a aflat ulterior, în anul când a luat fiinţă Fundaţia, într'o închisoare din ţară se stingea din viaţă marele patriot al cărui nume îl poartă organizaţia. Iniţiatorii au întitulat astfel noua instituţie, fără a-i imprima prin aceasta un caracter politic, ci doar "din respect şi admiraţie faţă de acela care a luptat întreaga viaţă pentru afirmarea justiţiei sociale, democraţiei şi independenţei în ţara lui".

La 15 Martie 1954, Fundaţiei Iuliu Maniu i s'a recunoscut caracterul de persoană juridică, având dreptul de a elibera adeverinţe de scutirea impozitului pentru donaţiile primite. Chiar înaintea formalităţii de înregistrare oficială, Fundaţia îşi începuse activitatea de ajutorarea compatrioţilor desţăraţi, aflaţi fără sprijin, ea constând în primul rând în asistenţa socială şi, pe măsura posibilităţii, în ajutorare materială a celor aflaţi în nevoe.

In cadrul asistenţei sociale, Fundaţia ajuta pe refugiaţii români să-şi îndeplinească formalităţile de emigrare, iar după ce ajungeau în ţara de destinaţie, îi sprijinea în acţiunea de integrare în viaţa din noua patrie.

Acţiunea caritativă de sprijin material a avut o importanţă deosebită mai ales în primii ani dela înfiinţarea Fundaţiei, când compatrioţii răspândiţi în diferite ţări întâmpinau mari greutăţi în existenţa lor. Acest mod de asistenţă s'a înfăptuit prin acordarea de burse pentru studii, ajutoare băneşti sau pachete cu îmbrăcăminte şi medicamente. Cifrele semnificative arată că în decurs de 18 ani (1952—1970) Fundaţia a acordat burse la 99 studenţi în sumă totală de 154.961,32 $ şi s'au distribuit pachete în valoare de peste 10.000,— $.

Cu timpul, asistenţa socială — care constituia la început obiectivul principal al Fundaţiei — a rămas pe planul secundar în preocupările organizaţiei. Pe de o parte au scăzut veniturile instituţiei; pe de alta au fost create în diferite ţări, de unde plecau sau unde soseau refugiaţii, instituţii speciale, oficiale, bisericeşti sau susţinute de guvernele respective, cărora li se afectau şi fondurile necesare pentru finanţarea acestei acţiuni. In aceste condiţii, misiunea Fundaţiei s'a restrâns tot mai mult la un ajutor teoretic: recomandări, informaţii, muncă de lămurire.

Adaptându-se noilor împrejurări, pe măsură ce asistența refugiaților s'a încadrat în competența diferitelor servicii și birouri create în acest scop, Fundația și-a concentrat tot mai mult activitatea în domeniul cultural. Fixându-și drept obiectiv imperativul de a cultiva, răspândi și face cunoscută între străini spiritualitatea poporului român, organizația s'a preocupat totodată permanent de a menține legătura între românii-americani, ajutându-i să-și păstreze nealterate tradițiile naționale și specificul cultural propriu. Urmărirea acestor obiective s'a realizat și se înfăptuiește mai departe pe trei căi:

1. Frumusețea artei populare românești a fost evidențiată necontenit prin amenajarea unei expoziții permanente, precum și prin participarea la diferite manifestări colective cu caracter folcloric sau la festivități internaționale organizate de instituții culturale americane.

2. In multiple feluri Fundația a sprijinit scrisul românesc: ocazional a finanțat tipărirea unor lucrări de valoare referitoare la poporul român (Grigore Nandriș, Alexandru Șuga, Silviu Crăciunaș); a ajutat la difuzarea publicațiilor altor institute culturale ale românilor refugiați și a amenajat o bibliotecă cu peste 1.000 de volume, periodice și material documentar pentru cercetătorii care se interesează de problemele românești.

3. Un domeniu de activitate care depășește cercul limitat al membrilor și prietenilor Fundației este cel al manifestărilor publice ocazionate de comemorări ale diferitelor date importante din istoria poporului român. La aceste ocazii sunt invitați conferențiari români sau străini și participă de fiecare dată un public select.

Prin această activitate multilaterală, Fundația Iuliu Maniu a cinstit și continuă să cinstească memoria marelui om de stat și patriot al cărui nume îl poartă munca desfășurată în cadrul organizației contribuind substanțial la strângerea relațiilor culturale atât între românii stabiliți în Statele Unite, cât și între aceștia și reprezentanții poporului american.

CONSTANTIN SPOREA

* *
* * *
* *

BIBLIOTECA ROMÂNĂ = INSTITUTUL ROMÂN DE CERCETĂRI
FREIBURG

Note privind un scurt istoric al Instituției dela Freiburg.

Fază inițială: nu toți din cei 15 refugiați români, aflători la Freiburg i. Br., Germania, pe data de 1 Mai 1949 și chemați să semneze actul — devenit istoric mai apoi — de înființare a Bibliotecii Române din Freiburg, au înțeles rostul și semnificația adâncă a inițiativei profesorului Virgil Mihăilescu. Față de răspunsul pozitiv, chiar de entuziasm a 13 dintre ei, doi au considerat inițiativa inutilă, de prisos pe de o parte, îndrăzneață, nerealistă, irealizabilă, ba chiar

utopică pe de alta. Rezerva acestor doi a fost însă de scurtă durată: a doua zi l-au semnat şi ei.

Aceeaşi reacţie şi pe planul mare al refugiaţilor, doar că rezervei acestora i-a trebuit mai mult timp ca să se topească.

Biblioteca porneşte cu puţine cărţi (36 de volume, 2 teze de doctorat, nişte broşuri, ziare, reviste şi câteva obiecte de artă populară), dar cu multe, s'ar putea spune chiar cu toate greutăţile materiale şi financiare. „Bugetul" ei iniţial de 40 DM nu deschidea perspective prea mari şi nici nu încuraja prea mult. Marei dărnicii de cărţi pentru bibliotecă, de obiecte de artă populară pentru muzeu — de unde şi necesitatea crescândă de a muta totul din locuinţa iniţiatorului într'un local special — nu-i corespundea o situaţie financiară necesară unei organizări sistematice imediate şi care să ţină pas cu creşterea colecţiilor. Remedierea acestei lipse a urmat treptat, încet dar sigur.

Faza de consolidare: datorită grijei permanente a iniţiatorului Bibliotecii pentru viitorul ei şi mulţumită facultăţii sale de prevedere, a urmat lansarea pe data de 1 Mai 1956 a unui apel pentru achiziţionarea unei „Case Culturale".

Biblioteca se impune, autoritatea ei în materie creşte prin:

1. mărirea şi lărgirea rapidă a colecţiilor (peste 20 de secţii: cărţi, broşuri, extrase, reviste, ziare, texte documentare, manuscrise, numismatică, filatelie, muzică, artă, arhitectură, fotografii, hărţi, stampe, diapozitive etc.);

2. punerea la dispoziţia cercetătorilor a unui serviciu bibliografic în 1968 privind; chestiunea dunăreană, minoritatea germană din România, chestiunea evreiască din România, folclorul, problema Macedo-Românilor, relaţiile externe ale României, refugiul românesc în toate manifestările lui;

3. activitatea editorială începută în 1949 cu un volum de poezii de Eminescu în 1950 „Fără Ţară — Poezii poporane române, adunate din colecţiuni şi reviste" de I. Grigoriu, în 1951 „Culegere de legende şi basme româneşti", V. Alecsandri, Doine (1952); I. L. Caragiale, Opere alese (1952) şi continuată cu lucrări ştiinţifice: Ioan Guţia, Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu (1952); Noul Album Macedo-Român, vol. I, 1959; Hans Diplich, Rumänisch-Deutsche Kulturbeziehungen im Banat und Rumänische Volkslieder, 1960; Lucian Blaga, Die Gezeiten der Seele, 1963; Noul Album Macedo-Român, vol. II, 1965; Buletinul Bibliotecii Române, vol. I—IV, 1953—1958; vol. I (V) — Serie Nouă, 1967/68; vol. II (VI) 1969/70;

4. organizarea de manifestări culturale şi ştiinţifice: Săptămâna Românească din 5—10 Mai 1956; jubileul de 10 ani, 1949—1959, de 20 de ani, 1949—1969;

5 exinderea activităţii prin înfiinţarea Institutului Român de Cercetări în 1959.

Biblioteca devine un bun general al refugiului românesc; Ţara gazdă o recunoaşte drept instituţie demnă de sprijin. La aceasta a mai contribuit în mod hotărîtor şi patronajul acordat Bibliotecii de profesorii universitari germani, dintre care: E. Gamillscheg, J. Wilhelm (Tübingen), Fr. Schürr, A. Hartmann şi H. Friedrich (Freiburg), H. Stimm (München), Günter Reichenkron (Berlin), Th. Elwert (Mainz), W. Giese (Hamburg), Klaus Heitmann (Heidelberg), după cum şi adeziunea totală a profesorilor universitari români din străinătate, dintre care: D. Găzdaru, Sever Pop, C. Marinescu, Mircea Eliade, M. Prodan, Alex. v. Randa, Emil Turdeanu, Basil Munteanu, George Uscătescu, Petre Sergescu, Gr. Nandriş, N. I. Herescu şi alte personalităţi din lumea culturală şi ştiinţifică românească şi străină.

Ca semn de apreciere a Instituţiei şi de încredere în ea, cărturari români şi străini, precum: dr. N. A. Florescu, Prof. Leontin Constantinescu, Prof. Gino Lupi, dr. Constantin Sporea, ş. a., au hotărît să se treacă biblioteca lor personală în patrimoniul Bibliotecii Române din Freiburg, sub formă de „Fond Special".

Faza de realizări: activitate fecundă pe toate laturile de manifestare ale unei instituţii care întruchipează gândirea şi simţirea românească liberă şi nestingherită în creaţie:

1. fondurile bibliotecii cresc constant = peste 55.000 de volume; peste 2.000 de titluri de periodice cu cca 110.000 de exemplare; aproximativ 3000 de texte documentare; 500 de manuscrise şi aproximativ 300 de hărţi şi atlase;

2. Bibliografia Macedo-Română cu peste 3.200 de fişe; Bibliografia Basarabiei şi Bucovinei cu peste 5.000 de fişe; Bibliografia generală a refugiului românesc, după cum şi Bibliografia analitică a periodicelor în plin lucru;

3. activitatea editorială continuă cu: D. Găzdaru, Studii istorico-filologice; Buletinul Bibliotecii Române, vol. III (VII) — Serie Nouă, 1971/72; vol. IV (VIII), 1973/74; vol. V (IX), partea I şi II, 1975/76; vol. VI (X), 1977/1978; vol. VII (XI), 1979; vol. VIII (XII), 1980/81;

4. ciclul regulat de conferinţe organizate cu ocazia Adunării Generale anuale a Instituţiei;

5. cu aceeaşi ocazie, se continuă concertele, începute cu renumitul tenor de la opera din Milano, Petre Munteanu, cunoscuta pianistă din Genua, Paola Caffarella, prin cunoscutele cântăreţe Olga Sandu şi Anni Petri, ilustrul violoncelist

Radu Aldulescu din Roma, marea pianistă Liana Şerbescu-Gavrilă din Amsterdam şi alţi virtuoşi ai muzicii.

De remarcat comemorarea Centenarului Independenţei României (1877—1977) la Sigmaringen — 7 Mai şi Freiburg — 8 Mai. Impresionantă manifestare naţională într'un cadru festiv, sub patronajul Casei de Hohenzollern-Sigmaringen.

Biblioteca Română din Freiburg i. Br., Germania, pe de o parte, a devenit nu numai un depozit bogat al literii scrise româneşti, al scrierilor străine despre ţara, poporul şi cultura românească, a devenit nu numai un centru unic de documentare românească, după cum şi Institutul Român de Cercetări, pe de alta, este nu numai o instituţie de pătrundere mintală a trecutului românesc, de cercetare a refugiului românesc, viu şi activ, dar, împreună, au devenit şi un loc de trăire românească, „un loc de reculegere, de studiu şi de regăsire, un centru de continuare şi iradiere a tot ce constituie bun spiritual românesc", după cum se exprimă însuşi iniţiatorul şi realizatorul ei, directorul Institutului Virgil Mihăilescu.

Peste promovarea în străinătate a culturii româneşti neştirbite, punându-se în valoare tradiţia şi năzuinţele româneşti de totdeauna, peste realizarea celui mai bogat centru de documentare, cu un larg serviciu bibliografic oferindu-se cercetătorilor români şi străini materialul necesar investigaţiilor lor în toate domeniile de manifestare spirituală românească, Instituţia dela Freiburg a avut meniera să mai devină — şi a devenit — un „centru de ancorare a sufletului românesc" în refugiu.

Virgil Mihăilescu care a iniţiat-o şi care a realizat-o, cu sprijinul moral şi material susţinut al refugiului românesc, cu înţelegerea şi sprijinul generos al Ţării gazdă, cu sprijinul nemijlocit al Adunării Generale anuale a Instituţiei şi al unor colaboratori permanenţi, angajaţi sincer şi fără precupeţiri, după cum — nu în cele din urmă — şi cu asistenţa pe cât de preţioasă, pe atât de impresionantă a familiei sale, dar mai ales cu propria-i tenacitate şi pricepere, Virgil Mihăilescu a fost garantul unei dezvoltări normale, al unei evoluţii organice a Instituţiei ferind-o de orice deviere de la linia şi ţelul propus iniţial, de la orice angajamente care s'ar fi putut arăta a-i fi dăunătoare.

CONSTANTIN NAGACEVSCHI

PARIS

FUNDATIA REGALĂ UNIVERSITARĂ CAROL I

O DUBLĂ COMEMORARE:

90 de ani de la înfiinţarea şi 30 de ani de la reînfiinţarea Fundaţiei Carol I

Spre sfârşitul domniei sale, după ce dase ţării instituţiile fundamentale, regele Carol I întemeia la 3 mai 1891 o ctitorie la care ţinea în chip deosebit, şi care îi purta chiar numele: Fundaţia Carol I. Timp de peste o jumătate de veac aşezământul cultural al acestui cumpătat suveran a constituit un centru de radiaţie intelectuală, mai ales prin ciclurile sale de conferinţe, care împărtăşeau unei opinii avide de cunoaştere teme şi probleme de o mare varietate. Fundaţia Carol I mai avea pe deasupra o bogată bibliotecă, bine organizată, unde cititorii se puteau cufunda în linişte în lectura studiilor preferate; ea îngrijea deasemenea de publicarea unor lucrări riguros selectate şi ajuta la formarea unei elite autohtone, sprijinind prin burse pe studenţii mai meritoşi. Ceea ce caracteriza activitatea acestui aşezământ universitar era calitatea conferinţelor şi publicaţiilor sale, ce se situau la nivelul de atunci al cercetărilor occidentale, precum şi atmosfera de seninătate ştiinţifică pe care izbutise să o impună.

Nu este deci de mirare că atunci când exilul românesc a încercat să-şi dea o organizare mai stabilă şi cât mai larg cuprinzătoare, modelul Fundaţiei Carol I să se ofere ca una dintre formulele cu cele mai bune şanse de reuşită. Această încercare temerară de instituţionalizare a exilului a avut loc acum 30 de ani, când Fundaţia Carol I a primit la 9 august 1951 autorizaţia franceză de funcţionare. Pentru a se realiza o conducere activă şi rodnică între Fundaţie şi exil, trebuia ca această instituţie să se plaseze deasupra politicii de grup ori de partid, militând pentru un ideal naţional comun tuturor românilor. Dealtfel Fundaţia se născuse şi şi-a desfăşurat activitatea sub egida ultimului rege al României, Mihai I. Încă din primul moment majoritatea celor 24 de membri ai Comitetului de direcţie şi ai Consiliului Fundaţiei, recrutaţi dintre cadrele universitare şi diplomatice din exil, nu aparţinuseră vreunui partid politic, iar cei ce aparţinuseră diferitelor formaţii politice, fuseseră selectaţi exclusiv

pentru meritele lor culturale. Printre membrii de primă oră ai Fundației figurau profesori ce avuseseră funcții de răspundere în țară, ca cea de rector al Academiei de Arte Frumoase sau al Școalei Politehnice din București. Nu puțini erau cei care reușiseră să-și refacă cariera la unele Universități din Occident, la Dublin, Genova, Lisabona, Louvain, Madrid și Sorbona, sau ca secretari perpetui ori generali ai unor societăți savante ca Academia Internațională de Istoria Științelor și Arhivele Internaționale de Muzică din Geneva. Astăzi nu mai sunt în viață decât șase dintre cei 24 de intelectuali care și-au pus la dispoziția Fundației numele și reputația lor, spre a fi de folos culturii românești. La polarizarea intelectualilor dispersați în lumea întreagă a contribuit într'o mare măsură profesorul Petre Sergescu ,suflet cald, plin de intenții mărinimoase, care a dat exemplul unui eroice dăruiri pentru promovarea culturii românești în exil, secundat de profesorii C. Marinescu, B. Munteanu și V. Veniamin.

După închegarea structurii sale organizatorice, problema majoră ce se punea conducerii noului organism era în ce măsură un exil poate într'adevăr să creeze o cultură originală, și cum ar fi trebuit Fundația să ajute la promovarea acesteia. Incă de la început două feluri de activități s'au impus în chip imperativ: ajutorarea materială și morală a intelectualilor exilați — studenți, cercetători, literați, artiști —, acțiune ce prezenta un caracter de urgență, și, în al doilea rând, încurajarea producției artistice, literare și științifice. In primii doi ani de activitate ai Fundației s'au acordat deci studenților români exilați în Franța, Germania Federală, Italia și Elveția, 61 de burse în valoare totală de 5.560.000 franci francezi vechi, și 64 de ajutoare de intelectuali, pentru publicări de lucrări, organizări de expoziții și concerte, etc. în valoare de 1.131.151 franci. Poate că cea mai frumoasă pagină din activitatea Fundației au fost aceste investiții în oameni, spre a-i ajuta să-și perfecționeze formația, sau să-și afirme personalitatea, în momentele dramatice ale luptei lor cu destinul.

Intr'o perioadă în care dogmatismul înăbușea în România libertatea de creație, exilul reprezenta rezerva și speranța continuității unei culturi românești autentice. Postulatul că adevărata creație artistică este produsul libertății spirituale a creatorului a fost cu prisosință adeverit de pleiada de scriitori români exilați, care au irupt mai ales în literatura franceză. In această conjunctură Fundației i-a revenit sarcina de a da la iveală câteva opere pe care istoria literară românească va trebui să le consemneze.

Cu tipăritura *Insemnările unui țăran deportat din Bucovina,* ne găsim în prezența unei mostre rare de literatură populară contemporană al cărui autor nu este poporul anonim, ci un țăran cu identitate certă: Dimitrie Nimigeanu. Este vorba de un mișcător document, scris într'un limbaj frust, de către un aborigen din Carpați, transplantat punitiv de către sovietici în Kazakstan. In exilul lui, Nimigeanu descoperă cu o uimire proaspătă orizontul infinit al Asiei, și descrie în pagini antologice întâlnirea cu kirghizii semi sălbateci ce-și striveau între dinți păduchii, ca să nu le risipească sângele sacru, chiar dacă e de păduche. Este meritul Fundației de a fi descoperit un scriitor autentic într'un țăran autentic, și de-a fi tipărit în românește și apoi de a fi ajutat la

tipărirea în englezește a unei cărți de adevăr, de artă și propagandă anticomunistă.

Alte opere marcate de sigiliul inefabil al exilului sunt *Povestea vorbelor,* a criticului Mihai Niculescu, virtuos al stilului, care scrie ca să-și uite condiția de refugiat trăind la periferia vieții, și *Jurnal de copilărie* prin care Vintilă Horia, laureatul premiului Goncourt, se refugia în paradisul pierdut al copilăriei, unde miracolele mai sunt cu putință.

In piesa de teatru cu subiectul fortuit împrumutat din istoria Spaniei, comparatistul Alexandru Ciorănescu redă drama unui prinț exilat în propria țară. *Don Carlos de Viana,* frate geamăn cu Hamlet, suferind de inadaptabilitatea exilatului, nereușind să ia nici o decizie — nici în politică și nici în dragoste — cade victima intrigilor de curte și a propriilor stări sufletești, abandonând în cele din urmă lupta și dispărând în chip misterios.

Alexandru Busuioceanu, care este socotit de critica spaniolă și latinoamericană drept un mare poet castilian, a întocmit înainte de a ne părăsi o ediție definitivă a versurilor sale, scrise direct în românește ori traduse din spaniolă. In această culegere de versuri publicată de Fundație sub titlul sugestiv de *Fructul de a trăi,* exilul apare ca un drum fără întoarcere, și o singurătate fără margini, unde poetul e pândit de o moarte spaniolă, o Carmen purtând o floare roșie în buclele-i negre. Moartea eliberează pe poet și-i oferă, la înviere, aurora dreptății.

Un francez cu suflet de român, profesorul Marcel Fontaine, fost ofițer în misiunea Berthelot, în timpul primului război mondial, a arătat în lucrarea *La République Populaire Roumaine contre la culture française,* eforturile făcute de regimul comunist din România, între anii 1948—1962, de a prezenta românilor o imagine dezolantă a unei Franțe decadente și a unei culturi franceze obscurantiste și antiumane.

Sintezele sunt nedrepte, căci uită adeseori elementele de la care au pornit. In această prezentare sintetică non-exhaustivă, nu trebue uitată una dintre cele mai frumoase și întinse publicații ale Fundației, antologia în proză și versuri *Omul și pământul românesc,* întocmită după un plan redactat de profesorul Basil Munteanu, și tipărită în condiții excepționale la imprimeria Brill, din Leyden. *Omul și pământul românesc,* operă monumentală, adevărată geografie pitorească și istorie poetică a României, a fost dăruită exilaților spre a le ogoi dorul de țara pierdută, evocându-le peisagiul și atmosfera de acasă prin pana celor mai bune scriitori români.

Unul din periodicele Fundației, *Ființa românească,* din care au apărut șapte numere (1963—1968) era inspirat din aceeași ideologie a dorului și exilului. Revista își propunea să descifreze aspirațiile supreme ale românilor ascultând două milenii de istorie românească, și să distileze experiența amară a exilului, trăgând din ea învățăminte folositoare reconstrucției spirituale a României de mâine.

Un alt periodic de prestigiu al Fundației, condus de E. Turdeanu și V. Buescu, în care au apărut articole de istorie, istorie literară, filologie, filosofie, științe sociale și juridice, muzicologie, etc. privitoare la România și scrise într'o limbă de circulație universală a fost *Revue des Études roumaines* (1953—1975). Au fost publicate din acest periodic 15 numere cuprinzând 2.423 pagini de studii

originale şi note bibliografice, semnate de cercetători români şi străini, care au adus o contribuţie reală la cunoaşterea problemelor şi la progresul studiilor româneşti. Cercetătorii români au rămas neconsolaţi de încetarea apariţiei acestei reviste, şi intenţionează să o reînvie,finanţându-i tipărirea prin contribuţiile lor voluntare.

Societatea medicilor români din străinătate, care activa din 1949, a devenit o secţie a Fundaţiei şi a contribuit în chip substanţial la publicarea unui *Bulletin scientifique roumain*, din care au apărut 5 numere (1952—1958) cuprinzând 634 de pagini, 40 de studii şi numeroase dări de seamă. Încă din primul său număr acest buletin a ştiut să-şi asigure colaborarea unor savanţi de renume ca Bouligand, profesor de geometrie la Sorbona, E. Donzelot, profesor de cardiologie la Facultatea de medicină din Paris, virologul C. Levaditi, directorul ştiinţific al Institutului Alfred Fournier, fizicianul C. Proca, etc.... Remarcabilele studii publicate de cercetătorii români în buletin, au făcut ca această publicaţie să fie cerută de numeroase instituţii şi reviste de specialitate din lumea întreagă, dovedind astfel că tânăra ştiinţă românească se dezvolta viguros chiar transplantată pe un sol străin.

Concentrarea forţelor intelectualilor români exilaţi dădea rezultate ce întreceau speranţele iniţiale. Fundaţia era cunoscută acum în cercurile savante; adeverinţele sale privind studiile din ţară ale exilaţilor lipsiţi de dovezi de şcolaritate făceau credinţă la Sorbona şi la alte Universităţi; delegaţii ei o reprezentau cu cinste la congrese şi conferinţe internaţionale şi chiar unele instituţii culturale de dincolo de Cortina de fier, care nu se lăsa uşor străpunsă pe atunci, îi solicitau publicaţiile, cum era cazul Academiei din Cracovia. Muzeul de etnografie al oraşului Geneva s'a asociat la publicarea unui studiu de etno-muzicologie tipărit de Fundaţie, — *La vie musicale d'un village* — în speţă viaţa muzicală din Drăguş, analizată de unul din întemeietorii muzicologiei moderne, C. Brăiloiu, în timp ce, la o mare dezbatere asupra desovietizării Europei de est, organizată de Fundaţie, participau, alături de reprezentanţi ai Europei de de răsărit, şi profesori francezi ca L. Baudin, membru al Institutului Franţei, René Courtin, Gaël Fain şi Louis Allais.

O altă manifestare impresionantă a fost cea de la 24 aprilie 1953, când Fundaţia a prezentat profesorului Mario Roques, la *École Pratique des Hautes Études,* volumul pe care îl tipărise în onoarea lui, intitulat *Mario Roques et les études roumaines,* înfăţişând contribuţia acestui savant romanist în domeniul literaturii române. Cu acel prilej au luat cuvântul din partea Fundaţiei preşedintele ei, Petre Sergescu, şi iniţiatorul comemorării, Sever Pop, iar din partea franceză Edmont Faral, membru al Institutului şi administrator la Collége de France, şi Félix Lecoy, profesor la Collége de France.

In sfârşit, la zilele de studiu organizate de Fundaţie între 24—26 ianuarie 1959 cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la Unirea Moldovei cu Muntenia au luat parte efectiv şi au făcut comunicări patru membri ai Academiei franceze şi doi ai Institutului Franţei, şi anume: Jérôme Carcopino, Jacques Chastenet. Georges Duhamel şi André François Poncet, precum Henri Grégoire şi Gabriel Marcel membrii ai Institutului. François Mauriac, membru al Academiei şi

Daniel Halévy, membru al Institutului, s'au asociat comemorării, trimiţând câte un mesagiu. Au mai participat şi s'au asociat la acea prăznuire istorică încă 30 de profesori universitari români şi străini, de la Universităţile din Bari, Bruxelles, Chicago, Gand, Geneva, Genova, La Laguna, La Plata, Lisabona, Londra, Lund, Mayence, Milano, Niagara, Ohio, Paris, Rennes, Roma şi Salzburg.

Fundaţia *rediviva* dovedise cu prisosinţă că era o demnă continuatoare a celei întemeiate în 1891 de către regele Carol I, deşi trebuise să lucreze în condiţii mult mai grele decât înaintaşa sa. In afară de înfăptuirile sale culturale Fundaţia izbutise să realizeze unitatea unui exil hipersensibil, unitate pe care încearcă d atunci, fără succes, să şi-o regăsească.

Cu toate aceste nedezmintite izbânzi, a sosit totuşi un moment în care Fundaţia a fost lipsită de sprijinul material minimal care îi îngăduise să ducă prestigioasa sa activitate. Solicitările de ajutor adresate Fundaţiei Ford, Fundaţiei Gulbenkian şi mai multor compatrioţi înstăriţi din Lumea liberă nu au găsit ecoul sperat. In aceste condiţii, biblioteca Fundaţiei încropită cu caznă, prin generoase donaţii de cărţi rare şi achiziţii de la anticari, precum şi o bogată arhivă, cuprinzând corespondenţa purtată timp de peste un sfert de veac, cu mulţi intelectuali români exilaţi, au fost mai întâi adăpostite la Biserica ortodoxă română din Paris. Atunci când situaţia bisericii a devenit precară, mica agoniseală a Fundaţiei a fost provizoriu primită în beciul unor compatrioţi binevoitori, în aştepatarea unor zile mai bune. Căci din punct de vedere legal, Fundaţia nu a fost desfiinţată, ci numai pusă în adormire, aşteptând miracolul unei a doua învieri.

Exilaţii români din 1848 ne-au lăsat ca moştenire centrul spiritual din Paris, biserica ortodoxă din cartierul latin. Este o mândră datorie a actualului exil să lase la rândul lui moştenire generaţiilor viitoare un aşezământ cultural de prestigiu ştiinţific reînviind, printr'un efort colectiv, Fundaţia Carol I.

GEORGE CIORĂNESCU

* *
* * *
* *

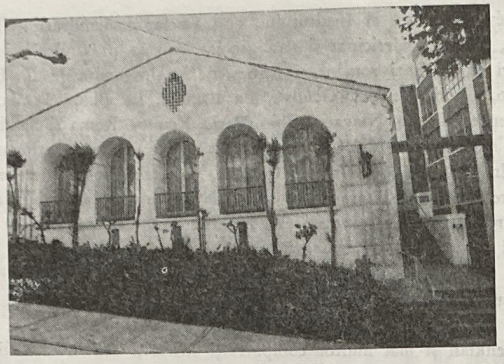

CASA ROMÂNĂ ŞI CAPELA

Din sânul comunităţii româneşti din California de Nord a luat fiinţă în vecinătatea oraşului San Francisco instituţia culturală "Casa Română şi Capela" (CRC). Ea a fost creată de către un grup de români, refugiaţi din ţara cotropită, unde Armata Roşi sovietică a impus un sistem de guvernare marxist-leninist.

Primii paşi spre organizare au început în urmă cu un sfert de secol (1958), fixându-se drept scop a păstra, apăra şi afirma în mediul de libertate al poporului american tradiţiile poporului nostru şi cultura românească. Acestei iniţiative s'au alăturat mai târziu şi români americani stabiliţi mai de mult în USA, care aparţinuseră în trecut altor organizaţii (Asociaţia Principesa Ileana, Sentinela de la Vest). Impreună cu aceştia, s'a pus bază unei noi organizaţii "Unirea de la Vest", iar în 1961 ne-am afiliat instituţiei centrale "Uniunea şi Liga Societăţilor Române Americane", stabilind astfel legătura cu alte organizaţii româneşti din USA.

Prima formă de activitate publică a constat în manifestări organizate cu prilejul aniversării diferitelor evenimente importante ale poporului nostru: Unirea Principatelor (24 Ianuarie 1859), înfăptuirea Independenţei şi a României Mari (10 Mai), realipirea provinciilor româneşti Basarabia (27 Martie 1918) şi Transilvania (1 Decembrie 1918). Serbările aveau loc în case particulare, sau în săli închiriate, aparţinând altor grupuri etnice — mai ales norvegieni sau sârbi — unde după desfăşurarea programului, urma masa românească şi dans.

In 1964, un grup de membri ai organizaţiei "Unirea de la Vest" am înfiinţat o comunitate religioasă ortodoxă "Înălţarea Domnului", afiliată la început parohiei Sf. Treime din Los Angeles, unde păstorea fie ertat preotul Victor Bărbulescu, vrednic sprijinitor al parohiei noastre. Aveam astfel două organizaţii: una culturală, alta bisericească. De ce mai aveam nevoe de a treia? Răspunsul este simplu. Mai întâi, nu toţi românii sunt de acord să cumpere asigurări tip "Uniunea şi Liga", condiţie obligatorie, pentru a deveni membru al acestei organizaţii; apoi parohia înglobează doar pe românii creştini ortodocşi, ceilalţi rămânând în afara ei. In fine, ne lipsea un loc al nostru, unde să putem amenaja un *centru cultural românesc*. Pentru acest scop noi aveam nevoe de o organizaţie care să ne cuprindă pe toţi şi să mărească baza de cooperare, pentru a înfăptui un proect, pe care încă acum douăzeci de ani, ni l-am propus drept ţel îndepărtat.

Iată cum s'a constituit CRC: după o serie de întruniri publice prin 1977—1978, la care am invitat pe toţi românii din regiune pe care-i cunoşteam, am căzut de acord asupra numelui organizaţiei "Casa Română şi Capela" şi a statutelor acesteia. Prin ele se precizează:

a) Adresa sediului principal este Montecito 124, Oakland, CA 94610.

b) Scopul organizaţiei este să contribuie la „păstrarea valorilor culturale româneşti tradiţionale, promovarea şi difuzarea lor în concordanţă cu valorile sociale şi culturale americane".

c) Organizaţia se compune din membri fondatori, membri activi (cu drept de vot) şi membri asociaţi. (Lista fondatorilor rămâne deschisă pentru noi adeziuni doar până la 25 Martie 1983).

d) Casa Română şi Capela funcţionează sub conducerea unui Consiliu de Administraţie compus din şapte membri, aleşi pe timp de trei ani, de către Adunarea generală anuală, prin vot direct şi secret. Consilierii aleg dintre ei pe funcţionarii conducători ai organizaţiei.

Tăria grupării CRC nu constă în numărul membrilor, ci în coeziunea şi voinţa lor permanentă de sacrificiu. Suntem angajaţi într'o acţiune de afirmare a valorilor tradiţionale pe care regimul comunist din România încearcă să le abată de la linia lor firească. Persecuţiile religioase, cenzura literară şi artistică, denaturarea ortografiei limbii, tăcerea adoptată faţă de chestiunea Basarabiei şi Bucovinei de Nord sunt doar câteva din acţiunile ce contravin idealurilor şi aspiraţiunilor istorice ale naţiunii române.

Aşezământul CRC este situat în inima oraşului Oakland şi ne face cinste. Sala cea mare a clădirii, cu o capacitate de peste 400 locuri, serveşte în mod *temporar* şi pentru slujbe religioase; acestea se ţin regulat, după un program stabilit anticipat. In sala de conferinţe este adăpostită Biblioteca CRC, a cărei

colecţii de cărţi şi materiale documentare este în continuă creştere şi stă la îndemâna celor doritori să citească literatură clasică, să înveţe limba engleză, sau să cerceteze anumite probleme.

Clădirea a fost achiziţionată în 1978 cu suma de 73.000 $.

Principalele manifestări care se desfăşoară la sediul CRC sunt comemorările momentelor cruciale din viaţa naţiunii române, în cadrul cărora conferenţiază membri ai organizaţiei sau oaspeţi invitaţi în acest scop, vorbind despre importanţa evenimentului sărbătorit.

Pe lângă aniversări istorice, CRC organizează în fiecare an simpozioane cu teme despre România. Referenţii pregătesc din vreme comunicări documentate, acestea fiind urmate de discuţii, cu participarea publicului prezent. Pentru reuniunea din toamna 1982 a fost fixată tema generală: "Relaţiile româno-ungare".

Activitatea CRC se extinde şi în alte domenii: al artei şi al asistenţei sociale. Astfel, CRC a amenajat o parte din expoziţia programată pentru August 1982, sub auspiciile celei de--a XII-a Conferinţe Internaţionale de Sculptură, organizată la Oakland (California) de PRO ARTS. S'a iniţiat de asemenea înfiinţarea unei orchestre de amatori a CRC şi a unei echipe de jocuri populare româneşti.

In ultimii ani, micul apartament din spatele clădirii a servit drept cămin temporar pentru diferite familii de refugiaţi, în perioada, de multe ori dificilă pentru unii, de adaptare şi încadrare în viaţa noii ţări adoptive.

Contactul permanent între membrii CRC, ca şi legătura organizaţiei cu alte cercuri româneşti, se menţine prin "BULETINUL CRC", înfiinţat la 10 Mai 1978, cu apariţie trimestrială. In afară de material referitor la activitatea CRC, Buletinul urmăreşte două ţeluri: el se adresează Românilor stabiliţi în America sau în alte ţări din lumea liberă, căutând să păstreze contactul şi să-i informeze continu asupra aspectelor culturale şi a problemelor social-politico-economice din România de azi. Pe de altă parte, el tinde să înfăţişeze americanilor, doritori a cunoaşte problemele româneşti, realitatea obiectivă, ferită de influenţa propagandistică a regimului comunist.

Structura organizaţiei CRC cât şi devotamentul membrilor ei garantează continuitatea activităţii viitoare. Credem că dacă românii de peste tot ar începe ofensiva unei bătălii de unificare, pornind de jos, nu cu directive de sus, exilul românesc ar deveni în acţiunile lui mult mai puternic şi mai efectiv. Buna rânduială pe care ne străduim să o dăm organizaţiei noastre constitue o mărturie de modul în care se poate asigura cunoaşterea României şi a dreptului ei la libertate de către popoarele în mijlocul cărora noi trăim.

ILIE I. SMULTEA

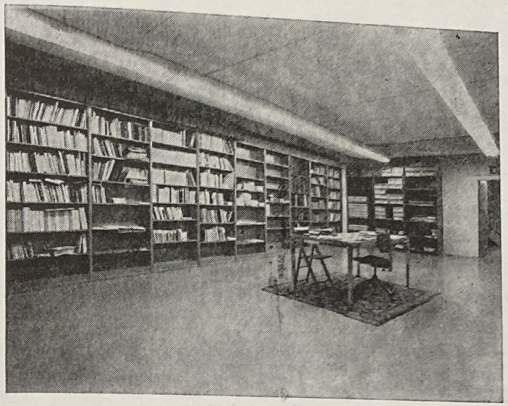

CENTRUL CULTURAL ROMÂNO-AMERICAN
(THE ROMANIAN-AMERICAN HERITAGE CENTER)

Un aşezământ de creaţie recentă, încă puţin cunoscut în lume, dar care va avea în viitor, fără îndoială, o valoare excepţională pentru afirmarea spiritualităţii româneşti în cercurile străine, a fost întemeiat în imediata apropiere de Episcopia Ortodoxă Română din Statele Unite, primind denumirea de „The Romanian-American Heritage Center".

Planul iniţiat de a se înfiinţa un asemenea aşezământ cultural, s'a realizat uimitor de repede. Totul a pornit dela propunerea făcută în cadrul congresului Episcopiei din 7 Aprilie 1973 ţinut la Toledo, de a se crea un centru de studii, cercetări şi documentări privitor la grupul etnic român din USA şi Canada. In anul următor, congresul anual al parohiilor a adoptat în unanimitate acest proect; Episcopia a donat imediat noii instituţii suma de 25.000 $, iar în decurs de o jumătate de an s'a strâns prin contribuţii benevole un fond de 100.000 $.

La 30 Decembrie 1976 instituţia a fost înscrisă ca persoană juridică, iar la 5 Ianuarie 1977 a fost ales primul Consiliu de administraţie al organizaţiei. Construirea clădirii a început la 11 Noembrie 1976, şi — cu o cheltuială de 174.962,00 $ — a fost terminată după doi ani. Numeroasele încăperi ale aşezământului sunt destinate să adăpostească: muzeul, biblioteca, sala de conferinţe şi întruniri. Subsolul a fost astfel amenajat, încât aici vor putea fi depozitate: cărţi, filme, fotografii, arhiva documentară.

Dat fiind entuziasmul cu care românii-americani au sprijinit din primul moment acest proect, se poate privi cu încredere viitorul acestei instituţii, cu speranţa că Centrul Cultural Româno-american se va dezvolta tot mai mult şi va polariza viaţa spirituală românească a compatrioţilor din întreaga lume.

CONSTANTIN SPOREA

SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ · ROMA ·

UN SFERT DE VEAC DE ACTIVITATE

1957–1982

25

CUVÂNTUL ROMÂNESC

APRILIE 1982

VIVAT ACADEMIA!

"Societatea Academică Română" din Germania a împlinit un sfert de veac. Cei 25 de ani de activitate cu adevărat academică ne oferă un fericit prilej ca să felicităm din toată inima pe ctitori și colaboratori, în special pe Dr. Constantin Sporea.

La acest sfert de veac urarea noastră e spre rotundul de veac; ridicăm paharul slovei cu vinul tinereței noastre studențești și toastând cântăm: "Vivat Academia. . ."

CONGRESE INTERNATIONALE

INTERNATIONALE WISSENSCHAFTLICHE TAGUNGEN

I. 28 Septembrie - 4 Octombrie 1957: *Roma*
COMEMORAREA LUI OVIDIU

II. 15 - 22 Octombrie 1958: *Mainz*
KULTUR UND FREIHEIT

III. 26 Septembrie - 3 Octombrie 1959: *Strasbourg*
UNITÉ NATIONALE ET COMMUNAUTÉ EUROPÉENNE

IV. 5 - 8 Octombrie 1960: *München/Ettal*
RUMÄNIEN ZWISCHEN WEST UND OST

V. 6 - 12 Septembrie 1961: *Venezia*
CRISI DI UMANITÀ

VI. 7 - 14 Septembrie 1962: *London*
ENGAGEMENT AND RESPONSIBILITY

VII. 6 - 12 Septembrie 1963: *Nijmegen (Olanda)*
CULTURE UNIVERSELLE ET ORIGINALITÉ NATIONALE

VIII. 8 - 14 Octombrie 1964: *Regensburg/Kloster Rohr*
DIE DONAU GESTERN UND HEUTE

IX. 4 - 10 Septembrie 1965: *Fribourg (Elveția)*
UNITÉ DANS LA DIVERSITÉ

X. 1 - 7 Octombrie 1966: *Salamanca (Spania)*
ROMANIDAD — HISPANIDAD — RUMANIDAD

XI. 23 - 29 Septembrie 1967: *Roma*
STORIA E VALORI PERENNI

XII. 5 - 11 Septembrie 1968: *Salzburg*
KULTUR UND ZIVILISATION IM EUROPÄISCHEN SÜDOSTEN

XIII. 15 - 24 August 1969: *Washington - Cleveland - Jackson - Detroit*
THE ROMANIAN AND WORLD CULTURE

XIV. 4 - 14 Septembrie 1970: *Paris*
L'INDÉPENDANCE ROUMAINE ET L'OCCIDENT

DATE DESPRE ISTORICUL SOCIETĂŢII ACADEMICE ROMÂNE

După prealabile consultări, luări de contact prin conversaţii şi corespondenţă, şi în urma iniţiativei energice a Monseniorului Octavian Bârlea, 25 intelectuali români, reprezentanţi de seamă ai refugiului românesc: filologi (10), teologi (8), creatori de artă şi alţi oameni de cultură, întruniţi la Roma în zilele de 28 Septembrie—4 Octombrie 1957, au pus bazele *Societăţii Academice Române.* Numeroasele mesagii de adeziune sosite cu acest prilej au mărit entuziasmul celor prezenţi la întemeierea noii organizaţii. S'au ţinut comunicări, au fost discutate scopurile şi modul de organizare a Societăţii, au fost elaborate statutele instituţiei, iar în ziua de 4 Octombrie 1957 s'a adoptat rezoluţia congresului, considerată drept act fondator:

„Intelectualii români din exil, întruniţi la Roma cu ocazia primului congres al Societăţii Academice Române, aduc omagiul lor de adâncă recunoştinţă faţă de toţi acei învăţaţi şi artişti români, din ţară sau străinătate, care au înţeles să apere cu ultima lor energie drepturile şi demnitatea poporului român, în lupta şi gândurile sale de libertate şi independenţă; reverenţios se închină în faţa memoriei tuturor celor dispăruţi pentru apărarea drepturilor de viaţă românească; consideră idealurile Romei eterne drept idealurile de la care vor căuta să se ilumineze în toate timpurile şi dincolo de toate concepţiile".

In cadrul primului congres al SAR dedicat comemorării lui OVIDIU au fost aleşi în Comitetul de conducere: preşedinte Monseniorul Octavian Bârlea, Secretar General Alexandru Gregorian, secretar Mircea Popescu, casier Teodor Onciulescu, cenzori: Ion Popinceanu, N. A. Gheorghiu şi Gheorghe Caragaţă. După câteva luni, în vara anului 1958 a fost redactat de Comitetul de Conducere al Societăţii primul Buletin Informativ, care timp de 3 ani, prin cele 12 numere apărute, a constituit puntea de legătură cu membrii Organizaţiei şi totodată mijlocul de informare despre activitatea SAR şi principiile ei călăuzitoare.

In „Cuvânt înainte" din No. 1 al Buletinului Informativ se explică în ce constă rolul acestei publicaţii: „a transmite sugestiile care s'ar prezenta, a împărtăşi ştirile pe care le-ar avea, a primi îndemnurile care i s'ar adresa, a fi un punct de întâlnire al ideilor ce tind să se întrupeze". Se precizează că

Buletinul nu va fi o publicaţie periodică pentru oricine, ci este destinat doar membrilor SAR, după dorinţa pe care ei înşişi şi-au exprimat-o; el nu va apare regulat, ci doar când va fi posibil şi va fi nevoe.

Ca un îndemn pentru o activitate viitoare intensă, se aminteşte în Buletin recomandarea făcută de o „înaltă personalitate religioasă din Roma":

„Savanţii români să pătrundă în viaţa culturală a Occidentului şi să se impună, să facă prezente problemele României; să publice în diferite organe de specialitate, dar să se prezinte în faţa lumii şi ca un corp naţional închegat. Ei se vor impune astfel nu numai ca oameni dotaţi cu înaltă cultură, ci şi ca reprezentanţi ai unei naţiuni demne de o soartă mai bună".

Privitor la calitatea de membru al SAR, s'a stabilit dela început că principiul fundamental al organizaţiei este de a constitui o *echipă de muncă,* ea având caracterul unei *grupări active* şi *nu reprezentative.* Ca un corolar al acestui principiu, — şi pentru a se asigura un spirit de dinamism creator — s'a exclus chiar dela început categoria membrilor de onoare dintre compatrioţi, oricât de valoroase se ar fi fost meritele culturale ale vreunei persoane. Textual s'a precizat în Buletin: „Fără îndoială suntem totdeauna fericiţi şi onoraţi când personalităţi cu bogat trecut cultural românesc acceptă să facă parte din această grupare. Dar se menţine gândul iniţial, de a rămâne o grupare activă, nu una reprezentativă". In conformitate cu dorinţa exprimată de membrii, s'a decis ca materialul aparţinând diferitelor discipline să fie publicat în volume separate, textele tipărite fiind repartizate după domeniul lor ştiinţific: ACTA HISTORICA, ACTA PHILOSOPHICA ET THEOLOGICA, ACTA PHILOLOGICA şi ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM.

În numărul 2 al Buletinului se fac unele precizări privitoare la membrii organizaţiei şi la contribuţiile lor ştiinţifice. Dată fiind varietatea orientărilor, mai ales politice, ale diferiţilor membri, se accentuiază că SAR oferă un câmp neutru de activitate culturală, în cadrul căreia toţi cărturarii români, indiferent de părerea lor politică, „să se simtă perfect egali în drepturi şi datorii". Se consideră totodată binevenită adeziunea de a activa în cadrul SAR şi străini aparţinători ai diferitelor naţiuni ale Occidentului, care prin preocupările lor închinate culturii româneşti şi-au însuşit năzuinţele poporului român; căci activitatea acestor „Români de inimă" „va oferi activităţii SAR o nouă dimensiune şi va ajuta promovarea culturii româneşti în armonie cu cultura occidentală". Relativ la lucrările care urmau să fie tipărite în volumele SAR, Buletinul recomandă membrilor a prezenta „doar texte absolut inedite; deci nici rezumate,

nici traduceri sau reproduceri". Iar la congrese autorii comunicărilor să se concentreze la un timp limitat de 15—20 minute.

După cum se relatează în numărul 3 al Buletinului, la deschiderea celui de-al doilea congres al SAR, ţinut la Mainz, Germania apuseană, între 15—22 Octombrie 1958 cu tema generală: „Cultură şi Libertate", preşedintele Organizaţiei, Mons. Octavian Bârlea, a caracterizat misiunea de bază a instituţiei prin cuvintele: „a menţine şi consolida legăturile tradiţionale ale culturii româneşti cu cultura occidentală, într'un moment când regimul comunist caută să orienteze spre Răsărit toţi factorii esenţiali ai neamului: gândirea, limba, religia, spiritul, şi în locul unei filosofii originale autohtone tinde să impună Marxismul". Din darea de seamă despre congresul din Mainz, Buletinul redă unele idei expuse de profesorul Georg Stadtmüller de la universitatea din München în conferinţa lui întitulată: „Ideia de libertate la popoarele Europei sudestice". Menţionând că la români nu se obsearvă antinomie între slavism şi latinism, ci o osmoză — o osmoză care priveşte şi raportul ortodoxie-catolicism —, cărturarul german a subliniat rolul poporului român de mijlocitor între Orient şi Occident, între lumea greacă şi lumea latină. Descriind, în fine, lupta Românilor pentru statul naţional, el şi-a încheiat expunerea cu observaţia că ideea libertăţii este esenţială pentru însăşi existenţa poporului român.

Lucrările congresului au prilejuit discuţii interesante pe marginea referatelor; au fost făcute propuneri folositoare, sugerându-se teme de studiat în viitor, precum: neologismele în limba română, literatura refugiaţilor români, folclorul românesc în raport cu folclorul altor popoare în mijlocul cărora se află cărturari români stabiliţi în afara graniţelor ţării (N. A. Gheorghiu), sau problema neologismelor în raport cu tendinţele de deformare a limbii române de astăzi din ţară (O. Bârlea). In Moţiunea adoptată la sfârşitul congresului, s'au evidenţiat punctele principale din comunicările susţinute.

După primele două congrese ale SAR (1957 la Roma, 1958 la Mainz), numărul membrilor noi admişi a crescut vertiginos; se făceau numeroase propuneri de persoane care ar merita să colaboreze în cadrul SAR şi multe dintre acestea fuseseră acceptate în principiu; dar nu fiecare dintre membrii admişi (provizoriu) îşi aduseseră contribuţia efectiv, aşa cum prevedea statutul şi regulamentul. In faţa acestei situaţii, conducerea SAR a precizat în Buletinul No. 4 criteriile de cooptare, confirmare şi păstrare a titlului de membru al organizaţiei. S'a subliniat că titlul academic şi activitatea desfăşurată de un cărturar român sunt condiţii necesare, pentru ca cineva să fie propus a deveni membru; calitatea aceasta i se confirmă însă — şi şi-o poate menţine — numai dacă îndeplineşte şi cealaltă condiţie obligatorie: de a contribui, în decurs de cel mult doi ani, la publicaţiile SAR sau la manifestaţiile de artă şi literatură ale organizaţiei.

Congresul al III-lea al SAR, desfăşurat la Strasbourg între 26 Septembrie—30 Octombrie 1959, având ca temă generală: „Unitatea naţională şi comunitatea europeană", a arătat că pe teritoriul Franţei, organizaţia se poate bucura de aceleaşi condiţii favorabile pentru a se afirma ca şi în Italia sau Germania.

Puternică impresie a produs predica episcopului local, monseniorul Jean-Julian Weber — ţinută în cadrul serviciului divin tradiţional — prin evocarea „suferinţelor Bisericii Române de ambele rituri, asuprite de puterile temporale": cu entuziasm a fost primită sugestia profesorului Allain Guillermou, făcută în cadrul lucrărilor congresului, de a se crea la Paris un Oficiu al Vocabularului Român.

Pentru o mai bună desfăşurare a lucrărilor la viitoarele congrese, s'a sugerat a se introduce obligativitatea pentru toţi referenţii de a-şi trimite anticipat un rezumat al comunicării pe care urmează să o facă.

După ce s'a discutat în plenum ideea înfiinţării unei reviste, s'a căzut de acord într'o şedinţă restrânsă, prezidată de Nicolae Herescu, ca publicaţia periodică să fie întitulată „Revista Scriitorilor Români", iar munca redacţională să fie îndeplinită de un comitet compus din Vintilă Horia, Virgil Ierunca şi Mircea Popescu.

Cu bucurie a fost adoptată propunerea făcută de profesorul Georg Stadtmüller, de a se ţine următorul congres la München, oraş cu poziţie geografică favorabilă şi cu un cerc larg de cărturari.

In cadrul adunării generale a membrilor SAR, Monseniorul Octavian Bârlea a fost reales preşedinte iar Mircea Popescu Secretar General, având ca secretar pe părintele Pamfil Cârnaţiu.

După experienţa câştigată în primii trei ani, se poate afirma că în evoluţia SAR, decada următoare (1960—1970) a marcat o epocă de mare succes în viaţa organizaţiei.

Congresul al IV-lea s'a ţinut în zilele de 5—12 Octombrie 1960 mai întâi la München (5—8 Octombrie), apoi în mănăstirea Ettal, de lângă Garmisch şi a avut tema generală „România între Apus şi Răsărit". Datorită sprijinului larg acordat de profesorul Georg Stadtmüller, lucrările reuniunii s'au desfăşurat chiar în localul Universităţii, iar între conferenţiari au figurat 12 profesori universitari germani şi 2 români din cadrul învăţământului superior german.

In adunarea generală a membrilor, Monseniorul Octavian Bârlea a rugat să fie ales altcineva ca preşedinte, deoarece dânsului i s'au încredinţat alte atribuţii. Demisia i-a fost respinsă cu unanimitate de voturi şi s'a constituit o delegaţie care să se prezinte personal la instituţia Sacra Congregatia Orientali şi să ceară insistent a se da aprobarea necesară, pentru ca Mons. Bârlea să-şi poată continua activitatea la conducerea SAR.

Pentru o mai bună coordonare a muncii editoriale, adunarea a ales preşedinţii şi secretarii pentru cele patru secţii de publicaţii.

Ultimul număr al Buletinului (No. 12) poartă data de 5 Octombrie 1961; apoi, el şi-a încetat apariţia, iar relatările privitoare la activitatea organizaţiei au fost redate, în continuare, în Revista Scriitorilor Români, publicaţie periodică anuală, menită să se adreseze nu numai membrilor SAR, dar şi unui cerc larg de cititori.

*

Vineri 2 Aprilie 1982, în sala societăţii „Leonardo da Vinci", din Florenţa, a fost decernat Premiul *Dante Alighieri* lui Vintilă Horia. Scriitorul român a fost prezentat de profesorul Vittorio Vettori, care i-a înmânat medalia respectivă, operă a sculptorului Bino Bini, prezentând publicului opera celui premiat. Apoi Vintilă Horia a vorbit despre Giovanni Papini. Au fost de faţă la această ceremonie poetul Mario Luzzi, pictorul Dilvo Lotti, scriitorul Bino Sanminiatelli, preşedintele Academiei Casentinese şi un numeros public.

DATF SI CIFRE DESPRE CONGRESELE SAR

Decada anilor 1960—1970 a însemnat pentru SAR o perioadă de mari succese nu numai în ceea ce priveşte afirmarea organizaţiei prin congrese (10 din cele 14 s'au desfăşurat în această epocă), dar şi în privinţa scrierilor publicate: 27 din cele 50 volume tipărite de SAR au apărut în intervalul de timp amintit.

Prin nivelul lor înalt şi numărul mare de participanţi, congresele SAR au constituit evenimente unice în viaţa spirituală românească de peste hotare. Manifestări impresionante au avut loc în special cu ocazia reuniunilor din München (1960), Regensburg (1964), Roma (1967) şi Paris (1970). Amintiri de neuitat au luat cu ei participan'ii şi dela congresul din Statele Unite (1969) impunător mai ales datorită manifestărilor frăţeşti de amploare, desfăşurate în patru centre româneşti, aflate la distanţe considerabile: New York, Washington, Cleveland şi Detroit. Şi tocmai deplasările dintre aceste patru oraşe — cu parcurgerea a sute de kilometri — au prilejuit o notă aparte, imprimată de apariţia unui obstacol,

pe care gazdele de peste Ocean l-au înlăturat în stil „american": energic şi repede: la jumătatea drumului dintre Cleveland şi Detroit, autobuzul Episcopiei ortodoxe române din USA, cu care călătoreau congresiştii, a suferit o pană, care nu putea fi reparată la faţa locului; problema a fost însă soluţionată repede: o scurtă convorbire telefonică a pus în mişcare o coloană de automobile din Detroit, sosite cu viteza maximă permisă. Astfel, congresiştii şi-au putut continua drumul şi au sosit la destinaţie doar cu o mică întârziere.

Din cele 14 congrese internaţionale ţinute de SAR, 3 s'au desfăşurat în Italia (2 la Roma unul la Veneţia), 3 în Germania (Mainz, München, Regensburg), 2 în Franţa (Strasbourg, Paris), 2 în ţări anglo-americane (Londra şi Washington), iar restul de patru în alte ţări: Austria (Salzburg), Elveţia (Fribourg), Spania (Salamanca) şi Olanda (Nijmegen).

La 6 congrese (Fribourg, Mainz, München, Nijmegen, Regensburg, Salzburg) majoritatea referenţilor aveau domiciliul în ţări germanice; la alte 5 congrese (Roma, Veneţia, Salamanca, Roma, Paris), se aflau în majoritate conferenţiarii veniţi din Italia. La congresul din Paris, cei mai mulţi vorbitori sosiseră din Franţa, iar la congresele din Londra şi USA, au făcut comunicări mai ales participanţi veniţi din ţările anglo-saxone.

Din totalul celor 800 comunicări incluse în programele congreselor, din ţări germanice au participat 259 referenţi (adică 32,38 %), din Italia 224 (adică 28 %) din ţări anglo-saxone 113 (14,13 %) din Franţa 112 (14 %), din Spania 69 (8,62 %) din alte ţări 23 (2,87) %.

Toate aceste manifestări s'au caracterizat printr'un înalt nivel spiritual, reunind compatrioţi din ţări diferite şi cărturari de seamă străini, prieteni ai poporului nostru. De fiecare dată, reuniunea a fost organizată de preşedintele SAR, Monseniorul Octavian Bârlea, care — orientându-se după ţara unde se desfăşura congresul — a avut atât ajutorul membrilor din comitetul SAR, cât şi al românilor stabiliţi în ţara respectivă.

Programul fiecărui congres a fost astfel alcătuit, încât s'a dat participanţilor prilejul nu numai să-şi aducă aportul la lucrările reuniunii, dar şi să cultive contacte personale, să ia cunoştinţă de afirmări creatoare sau interpretative ale compatrioţilor dotaţi artistic. In acest scop, după împrejurările oferite de fiecare congres, au fost amenajate expoziţii artistice (München 1960, Nijmegen 1963, Regensburg 1964, Paris 1970), au fost organizate concerte (Nijmegen 1963, Regensburg 1964, Paris 1970), sau excursii colective în împrejurimile localităţii unde se desfăşurau lucrările reuniunii. Deosebit de impresionante au fost pentru compatrioţii europeni, afirmările de cultivarea tradiţiei spirituale româ-

neşti de către confraţii din America, în special prin aşezămintele culturale şi religioase: centrul religios al Episcopiei ortodoxe române VATRA şi mănăstirea de maici. De altfel, în cadrul fiecărui congres, momentul solemn l-a constituit slujba religioasă duminicală, desfăşurată în spirit de înfrăţire creştinească a credincioşilor aparţinând celor două biserici româneşti: ortodoxă şi greco-catolică.

Ar fi greu să se evidenţieze într'o scurtă relatare toate detaliile congreselor. În orice caz ele au prilejuit celor mai de seamă reprezentanţi ai spiritualităţii româneşti — aflaţi peste graniţe, în libertate — să se întâlnească, să se cunoască, să se aprecieze, să poată face schimburi de cunoştinţe şi experienţă fructuoasă. Pe de altă parte, aceste afirmări ale culturii româneşti au atras în fiecare ţară cărturari băştinaşi de prestigiu, prieteni ai poporului român, dându-le în acest fel ocazia să aprecieze şi mai mult creaţia spirituală românească şi totodată să stabilească legături directe cu purtătorii acesteia.

CONSTANTIN SPOREA

* *
* * *
* *

GRAFICA REVISTEI SCRIITORILOR ROMÂNI

Ar trebui odată refăcut traseul omului în neliniştea lui cea mai nobilă şi cea mai constantă; adică acea voinţă necunoscută care îl situiază pe treptele c u l t u r i i.

Mereu cu setea cunoaşterii, umanitatea va fi dotată până la urmă cu toate datele bioexistenţii sale, dar, spre binele aceleiaşi umanităţi, aproape sigur nu se va ajunge niciodată să se dea de fundul adâncurilor în care se elaborează bogăţii inedite de fermenţi, răsaduri şi cultură pentru CULTURI.

Oamenii, şi numai ei, oriunde se duc, duc cu ei *lumea;* — o lume încărcată de spaime şi lumini, o lume vizibilă, concretă, dublată şi până la urmă contopindu-se în vasta paralelă a spiritului. Şi ca lumea să fie adevărată — prin a d e v ă r înţelegându-se ca lumea să-şi *semene* — ea, lumea mai poartă în ea datele *neştiute,* încărcate de energii în stare să urnească ceva care, ca şi câmpurile semănate, s'a numit cultură; — incola: agricola. Cei care ştiu multe, şi cercetează urmele vechi ale omului, au găsit printre altele şi explicaţii credibile pentru ciclurile de civilizaţie, dar numai după ce s'a încheiat ciclu după ciclu şi nu şi ce s'a *petrecut* înainte ca mintea şi sufletul omului să transmită mâinilor sale spre realizare. Ce s'a petrecut înainte ca omul să fasoneze silexul şi ce s'a petrecut până ce el a *asociat* gândul său de pulberea albă cu care a trasat semne spre a marca o *cale* sau spaţiul său vital?! Dârele acestea, *cunoscute,* sunt martorele primilor *linii,* demarcate, cu semnificaţie de desen; — ca ceva care *indică* şi *rămâne.* Cum ar fi LOCUL ocolit de bornele respectului *cuprinderii.* Arie în care se situiază şi câmpurile semănate (cu conţinut), spre a se *continua* aşa cum se continuă bobul de grâu.

Ştiinţa ne învaţă, ne trimite să ştim; arta să cunoaştem — să ne cunoaştem (şi niciodată îndeajuns)!

Cei care şi-au *părăsit* de nevoie locul, după ezitări şi dificultăţile izolării, simt şi ei nevoia să se C U N O A S C Ă. Şi să se CULTIVE. Cam ca stejarii, sau ca grâul sub arătură... Unii vor să înveţe să practice *ştiinţele politice* şi numai câte unul a adus cu el alte fertilităţi ale solului de care s'au desprins, invitând pe ceilalţi *desrădăcinaţi* la un fel de festin — la ospăţul culturii — spre a-şi *reafla r ă d ă c i n i l e.*

Georges BRAQUE. pictorul magiilor contemporane, a găsit, poate, imaginea cea mai corectă a artei: „arta e o rană care s'a transformat în *lumină*"!... Ce altceva poate să fie arta exilului de cât o rană deschisă în căutare a *toate*? Numai ca să nu uite *trecerea* lui prin lume...!

Când privim, sau ne privim, dăm totdeauna peste un prilej de reflexii. În toate domeniile. Pe toate feţele. Şi cu siguranţă şi scotocirea prin cele mai ascunse unghere, acolo unde zace şi binele şi răul...

Cum locul e *ţara*, pentru câţiva e fărâma de sacru pe care o poartă constant, iar pentru o seamă *desprinderea* de ţară şi vatră se trasează prin aventurile după bunuri confortabile. Neliniştiţii, întemeiază grupuri sau comitete politice, când spectaculare când dezunite sau chiar rivale. Pentrucă şi rivale au meritul lor... O altă parte, alcătuită din părţi bine separate dar pe care le unesc acelaşi ideal şi acelaşi destin, şi-a propus să *mute* aducând cu ei o cultură ruptă din trupul *primordial* al unei culturi seculare care după ultragieri şi desfigurări, s'a vrut să fie impusă după un cod represiv. Aceştia, cei mai săraci, cu sudori adunate din vise şi pulbere, au statornicit nopţi albe înflorite cu speranţe. Au cules din te miri ce gânduri şi cu ele au alcătuit reviste, o academie, cenacluri, edituri şi multiple roiuri de alte publicaţii; pe toate continentele.

Ca orice întemeiere de preţ şi onoare, toate s'au realizat entuziast, harnic şi pe gratis. Adică ce putea să semene cu ceea ce au refuzat acolo de unde au plecat, unde s'a decis o cultură cu contabili şi state de plată. In schimb, dacă exilul are un rol major de împlinit, nu poate fi altul de cât de *unitate* pe traseul suturant al spiritului. În publicaţiile pribegilor se întâlnesc mai toţi aceia care culeg în libertate podoabele gândirii originale. In ultimă consecinţă tot cultura e sutura cea mai trainică şi poate cea mai salvatoare pentru un exil lung, încâlcit şi în continuă rostogolire... Exilul — sutura cu ţara...

Pentru ca să *întemeezi* şi să integrezi cu *temeliile* se impune disponibilitate, jertfe, tenacitate... Astfel, inventarul culturii româneşti mutată peste hotare se distinge prin variaţie, bogăţie şi durabilitate. Cultura exilului e o *etapă* încărcată cu valorile unei culturi care, atunci, la vreme favorabilă, se va reîntoarce şi se va contopi cu matricea ei seculară. Diverse, originale, publicaţiile exilului au umplut toate sectoarele unei adevărate manifestări creative. Au fost concepute publicaţii care reamintesc idei vechi sau continuarea publicaţiilor interzise. La 20 de ani de constantă apariţie, REVISTA SCRIITORILOR ROMÂNI, reaminteşte de substanţa publicaţiilor noastre din epoca plină, cea mai fertilă, cu izbucnirile cele mai înălţătoare din cultura şi realizările dintre cele două războaie, când unitatea naţională reconstituise locul *ancestral*.

E altceva, din alte trepte, Revista Scriitorilor Români şi totuşi prin ea se continuă grupate Revista Fundaţiilor Regale, Familia, Ramuri, etc., iar prin împodobirea grafică, se apropie parcă mai mult de Gândirea, ilustrată e drept în cadru ortodox aproape permanent de Demian şi rareori de Ştefan Popescu. Scris cu migală, presărat cu unde de ilustraţie, numai Ştefan Munteanu a suportat în America ani de zile truda şi deficitul, însă şi meteorii de-o clipă scăpăraţi de Micron. Pe de altă parte, Ethos şi Discursul Contemporan îşi propusese doar capitole grafice şi nu zidirile trainice ale artiştilor care au revărsat, fiecare, benevol şi variat, din concepţiile lor, în paginile Revistei S. R. La texte alese s'a adăogat o grafică aleasă. Vom face însemnări numai pe traseul ilustraţiei conţinut în fiecare număr al revistei sărbătorită bidecenar, în 1982.

Primul fericit număr apărut în 1962, „împodobit cu motive din iconografia noastră bisericească", se datoreşte unuia dintre cei mai fluizi desenatori contemporani, neodihnitului, neliniştitului Eugen Drăguţescu. Efigiile lui E. Drăguţescu stau cu cutezanţă alături de cele două desene ale lui Constantin Brâncuşi, magicianul de la răscrucea timpurilor de unde încep alte, noi, aventuri viitoare. Aventură de care blânda ţară a temerarului cu oficieri de sfânt a fost deposedată de zestrea pe care o lăsa un regim al negaţiilor şi de „bursierii" dotaţi cu carnete de ideologii internaţionale...

Pentru ornarea celui de-al doilea număr — 1963 — s'a aplecat pios regretatul George Racoveanu asupra motivelor covorului românesc din care George Petraşcu izolează negrul (covorului basarabean) conturând smalţuri, rubine şi străluciri. Variata ceramică a doamnei Eugenia — Frates Caragaţă însoţeşte în 1964 portretele lui Cotruş şi Barbu, desprinse din tomurile de chipuri realizate de Drăguţescu în decurs de ani şi ani. In 1965, doamna Nina Batalii deschide şi lasă să urmeze grafica doamnei Maria Droc. Numărul 6 al R. S. R., tipărit în 1967 înfăţişează contribuţia decorativă cu totul aleasă a domnului Nicolae Petra. *Cineva*, abia ajuns în rândurile de care niciodată, pe timp de interzicere şi de suferinţe, nu le-a abandonat, a încercat în 1968, prin distribuire naivă de simboale să marcheze o generaţie cu destin tragic, dar şi salvator. L-au înşelat, oare, cutezanţa unor nevinovate semne?... In numărul 8, doamna Marielise Cottescu strecoară o feminină sensibilitate, pentruca în viitorul tom (numărul 9) Dinu Grigorescu, pictorul abstract, mânuitor de tonuri proprii să reverse forme negre, dense, repezi, bizare. Lui George Stănescu i s'a rezervat în 1971 numărul primului deceniu de viaţă a Revistei Scriitorilor Români, spre a-l îmbogăţi cu desenul său de sculptor legat de tradiţiile româneşti, temă care va reveni mai târziu şi în ilustraţiile domnului Eugen Ciucă, sculptor şi el. Stabilit în Ger-

mania Federală, domnul Radu Anton Maier, n'a uitat meleagurile pe care le-a părăsit şi din ce a purtat cu el descarcă fierbinte un conţinut plin de nostalgii şi blânde aduceri aminte. Domnul Elyssei Russo, mereu în contradicţie cu el însuşi, stabilit în Elveţia, ilustrează volumul 12 al revistei, ca, după el, regretatul Dimitrie Berea, stins acum câţiva ani după o fidelă prelungire a picturii sale în curentul centenar impresionist, să ilustreze R. S. R. din 1975. În continuare, doamna Livia Piso se mărturiseşte în linii moi, sensibile, deasupra textelor numărului 15; doamna Antoaneta Căpşuneanu reflectă, printr'un desen elegant, stări umane resemnate, sau, poate, cu nevăzute tulburări.

Penultimul număr al Revistei S. R., numărul 17, e ilustrat de doamna dr. Nina Theodoru cu vignete de o autentică, deosebită măestrie, ca, apoi numărul din 1981 să fie rezervat desenelor excepţionale ale puţin înţelesei Maria Pană Buescu, de curând dispărută. Fiecare desen al doamnei Buescu cuprinde o lume de dincolo, un mister rupt din mistere, stări profane în regiunile de sus ale cerului . . .

În încheiere acestei rapide enumerări grafice, găsesc potrivit să reamintesc, spre a nu se acoperi cu tăcerea, meritele adevărate, străduinţa constantă de un deceniu a domnului Constantin Sporea, ca Revista Scriitorilor Români să nu înceteze SĂ FIE. Şi, de aici, mai departe . . .

IOAN I. MIREA
1982 Chars

* *
* * *
* *

PUBLICAŢIILE JURIDICO-ECONOMICE ALE SOCIETĂŢII ACADEMICE ROMÂNE (ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM I—V)

In problemele juridico-economice în general şi în special în cele sociale, există astăzi, mai mult decât în trecut, o deosebire fundamentală între modul de a gândi şi acţiona în ţări cu sisteme politice diferite. In Răsărit — adică în ţările blocului socialist — se constată în prezent o concepţie aparte nu numai în conducerea statală, dar şi în interpretarea noţiunilor. De aceea cercetările privind asemenea teme au câştigat în epoca de după al doilea război mondial o importanţă crescândă: căci se resimte nevoia imperioasă, de a se cunoaşte aspectele obiective din ţările aflate sub dominaţia sovietică, atât în ceea ce priveşte transformarea fundamentală intervenită după 1945, cât şi m o d u l cum trebuesc privite şi înţelese diferitele teorii, fapte, afirmaţii. In cele cinci volume tipărite de Societatea Academică Română în seria ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM, au fost analizate asemenea probleme uneori în ansamblul lor, alteori fragmentar, după cum era delimitată sfera subiectului respectiv. Articolele apărute în aceste volume pot fi grupate în trei categorii:

I. Studii cu un conţinut axat pe o temă generală, fără ca el să se refere la o epocă sau la o ţară anumită.

II. Studii de drept în legătură cu poporul român.

III. Studii economice în legătură cu poporul român.

După domeniul abordat, materialul j u r i d i c apărut în cele cinci tomuri se referă la trei feluri de probleme:

1. Cercetări privind anumite domenii din ştiinţa generală a dreptului: punctele de vedere ale diferitelor şcoli sau curente, referitor la jurisprudenţă (Constantin Butuceanu, t. I), dreptul la existenţă al micilor naţiuni (N. Petrescu — Comnène, t. I.), drepturile omului şi problema minorităţilor (G. A. Pordea, t. I.).

2. Studii juridice cu teme în legătură cu trecutul poporului român, adică cercetări referitoare la vechiul drept românesc (Mircea Moschuna-Sion, t. I, Ioan D. Dan, t. I şi II).

3. Studii de drept în care sunt analizate aspecte generale sau speciale ale regimului juridic existent actualmente în România, ori evoluţia acestuia după 1944; este vorba deci de material de informare obiectivă asupra situaţiei de fapt din România contemporană şi modului cum trebuie interpretate principiile de drept în vigoare (Mihai Cismărescu, t. III şi V.).

Studiile economice publicate de SAR se grupează şi ele în trei categorii:

1. Unele articole au un caracter pur teoretic, fără a se referi la probleme contemporane sau la aspecte specifice româneşti; astfel C. Michael-Titus redă rezultatul cercetărilor sale privind originea clasei burgheze (t. II), Anghel Rugină expune noi interpretări privind liberalismul social (t. III), iar Oreste Popescu prezintă o schemă sintetică a istoriei gândirii româneşti (t. I).

2. Două lucrări sistematice analizează principalele caracteristici ale economiei româneşti într'o anumită perioadă de timp: este studiul întreprins de Nicolae Crişan la universitatea germană din Kiel privitor la apariţia şi modul de utilizare a producţiei sociale (t. I), şi teza de doctorat a lui Dumitru Leontieş, susţinută la universitatea din München, despre evoluţia industrială din România, în epoca dintre cele două războaie mondiale (t. IV.).

3. Alte trei studii cuprind material delimitat la probleme speciale ale economiei româneşti: Dumitru Leontieş se ocupă de începuturile economiei socialiste în România, prezentând rezultatele real-obiective ale primului plan cincinal (t. II), Constantin Sporea scoate în evidenţă greutăţile pe care le întâmpină agricultura din România în regimul socialist şi redă o judicioasă comparaţie între situaţia existentă înainte şi după anul 1944 (t. III). Udo Acker face un istoric al evoluţiei cooperaţiei agricole din provinciile româneşti şi prezintă în mod critic evoluţia ei în decurs de un secol, adică începând cu înfiinţarea la Sibiu în 1872 a Institutului de Credit Funciar şi până la stadiul de cooperativizare „socialistă" (t. V).

Nu s'a putut analiza sistematic în câteva articole cu proporţii limitate toate aspectele importante ale problemelor juridico-economice contemporane din România. Materialul inclus în cele 5 volume din seria „Acta Scientiarum Socialium" aduce totuşi un aport preţios la cunoaşterea şi justa apreciere a situaţiei reale existentă în aceste domenii.

CONSTANTIN SPOREA

VERZEICHNIS DER VERÖFFENTLICHUNGEN

1. ACTA HISTORICA

I.	Roma 1959	368 S.	30,— DM
II.	München 1962	341 S.	32,— DM
III.	München 1964	438 S.	30,— DM
IV.	München 1965	208 S.	27,— DM
V.	München 1966	210 S.	24,— DM
VI.	München 1966	219 S.	27,— DM
VII.	München 1967	280 S.	36,— DM
VIII.	Roma 1968	460 S.	39,— DM
IX.	München 1968	360 S.	36,— DM
X.	München 1972	206 S.	28,— DM
XI.	München 1974	270 S.	42,— DM

2. ACTA PHILOSOPHICA ET THEOLOGICA

I.	Roma 1958	149 S.	15,— DM
II.	Roma 1964	565 S.	39,— DM
III.	München 1968	362 S.	36,— DM

3. ACTA PHILOLOGICA

I	Roma 1958	277 S.	20,— DM
II.	Roma 1959	280 S.	20,— DM
III.	Roma 1964	442 S.	32,— DM
IV.	Gembloux 1966	720 S.	45,— DM
V.	Roma 1966	333 S.	32,— DM
VI.	Roma 1976	191 S.	39,— DM

4. ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM

I.	Roma 1959	230 S.	16,— DM
II.	München 1965	242 S.	24,— DM
III.	München 1971	171 S.	18,— DM
IV.	München 1971	360 S.	36,— DM
V.	München 1972	152 S.	18,— DM

5. WERKE UND VERFASSER (Gesamtverzeichnis 1957–1968)

	München 1969	56 S.	8,— DM

VERZEICHNIS DER VERÖFFENTLICHUNGEN

6. REVISTA SCRIITORILOR ROMÂNI

1.	München 1962	157 S.	16,-- DM
2.	München 1963	191 S.	16,— DM
3.	München 1964	251 S.	16,— DM
4.	München 1965	214 S.	16,— DM
5.	München 1966	198 S.	16,— DM
6.	München 1967	206 S.	16,— DM
7.	München 1968	274 S.	16,— DM
8.	München 1969	228 S.	16,— DM
9.	München 1970	172 S.	16,— DM
10.	München 1971	168 S.	16,— DM
11.	München 1972	172 S.	16,— DM
12.	München 1973	206 S.	20,— DM
13.	München 1975	196 S.	20,— DM
14.	München 1977	152 S.	20,— DM
15.	München 1978	192 S.	20,— DM
16.	München 1979	192 S.	20,— DM
17.	München 1980	240 S.	25,— DM
18.	München 1981	228 S.	25,— DM

7. COLLANDA DI STUDI E SAGGI

I.	Roma 1959	125 S.	10,— DM
II.	Roma 1962	151 S.	15,— DM
III.	Roma 1965	145 S.	15,— DM
IV.	Roma 1969	166 S.	10,— DM
V.	Roma 1971	94 S.	5,— DM
VI.	Roma 1973	355 S.	36,— DM

8. VERSCHIEDENES

I.	*Roman Horia:* Cenuşa visărilor noastre. Roma 1969	68 S.	10,— DM
II.	*Enescu Radu:* Leagănul gândirii. Roma 1971	150 S.	12,— DM

RUMÄNISCHE AKADEMISCHE GESELLSCHAFT
Zweigstelle Deutschland
Fritz-Meyer-Weg 47/1, 8000 München 81
Telefon 089/95 57 57

RUMÄNISCH-ABENDLÄNDISCHE KULTURBEZIEHUNGEN

vom 24. - 26. 9. 1981 in München

* * *

Românii şi cultura occidentală
— Sesiune germano-română la München —

* *

CUVÂNTUL ROMÂNESC

O REUŞITĂ MANIFESTARE ŞTIINŢIFICĂ LA MÜNCHEN

DIE RUMÄNISCHE AKADEMISCHE GESELLSCHAFT
ZWEIGSTELLE DEUTSCHLAND

BEEHRT SICH, SIE ZU EINEM VORTRAG DES SCHRIFTSTELLERS

VINTILĂ HORIA

PRIX GONCOURT 1960

MIT DEM THEMA

WESENHAFTE BEGEGNUNGEN: MAX MELL UND ERNST JUNGER

EINZULADEN.

EINFÜHRENDE WORTE SPRICHT **KARL JERING.**

DER VORTRAG FINDET AM SAMSTAG, DEN 27. NOVEMBER 1982
UM 17.00 UHR IM KÜNSTLERHAUS (AM LEMBACHPLATZ) STATT.

* *
* * *
* *

VINTILĂ HORIA

Als Marschall Antonescu erkannte, daß Rumänien in den Strudel des zweiten Weltkrieges hineingerissen und darin als freies Land werde untergehen müssen, sorgte er dafür, daß 30 der Hochbegabten unter den Nachwuchs in westlichen Vertretungen des Landes untergebracht wurden, um die beste Substanz des Volkes der drohenden Vernichtung zu entziehen. So kam auch Vintila Horia, damals ein 25jähriger, nachdem er seine Studien in Bukarest und Perugia abgeschlossen hatte, zunächst als Presse-Attaché an die Botschaft nach Rom und später an das Rumänische Generalkonsulat nach Wien. Als im Waffenstillstandsvertrag im August 1944 die Rumänen gezwungen wurden, die Fronten zu wechseln, wurde Horia mit seiner Familie interniert, zunächst im Riesengebirge, dann in Kärnten, von wo ihn die vorrückenden Briten in ein Lager nach Bologna brachten. Nach mehreren journalistischen Jahren im kriegszerstörten Italien wanderte er nach Argen-

tinien aus. Dort eröffnete sich ihm die hispanische Welt und er lernte spanisch gewissermaßen als vierte Muttersprache neben Französisch und Italienisch. Da seiner Frau das feuchte Klima in Buenos Aires nicht bekam, übersiedelte er 1953 nach Madrid, das den Horias zur Heimat wurde.

Das literarische Werk des 67jährigen, vielfältig und von gewaltiger geistiger Spannweite, läßt sich in drei große Gruppen gliedern. Die erste umfaßt seine Romane, die er in französischer Sprache zu schreiben pflegt. Gleich der erste „Gott ist im Exil geboren", ein Ovid-Roman zum 2000. Geburtstag des Dichters, trug ihm den Prix Goncourt ein und wurde ein Welterfolg. Inzwischen liegen neun weitere vor; immer handelt es sich um weitgespannte Panoramen, zu verschiedenen Zeiten spielend, aber nicht eigentlich Geschichtsromane, denn durch das bezwingend und höher lebendig dargestellte Erzählmuster schimmern die großen Probleme der Menschheit in Wendezeiten hindurch, die den Autor bewegen.

Die zweite Gruppe umfaßt seine literargeschichtlichen, zeitkritischen und philosophischen Werke. So hat Horia eine auf mehrere Bände angelegte „Einführung in die Literatur des 20. Jahrhunderts" in Angriff genommen, deren erster Band 1976 erschien; seit 1966 lehrt er als Professor der allgemeinen Gegenwartsliteratur an der Universidad Complutense in Madrid. Dem großen italienischen Schriftsteller Giovanni Papini, der ihm in den harten Nachkriegsjahren in Italien half, hat er eine Monographie gewidmet. Unter den weiteren Werken ragt sein Interview-Band „Wanderungen zu den Zentren der heutigen geistigen Welt" heraus, in dem er im Gespräch mit drei Dutzend Wissenschaftlern, Theologen, Historikern, Technikern, Erfindern, Ärzten die Grenzen unseres heutigen Wissens abzustecken versucht, ein zugendes, die Künste, die Natur- und Geisteswissenschaften, die Technik, die Grundlagenforschung befragendes Buch, das noch nach 12 Jahren, anders als die schnell veraltende futurologische Literatur, voll faszinierender Einsichten steckt und leider immer noch nicht ins Deutsche übersetzt ist. All diese kritischen Schriften wurden in spanischer Sprache geschrieben; einzelne davon sind ins Italienische und Französische übersetzt.

Ein Schaffensfeld für sich, das zu ordnen und zu sichten er seinen Biographen überläßt, ist schließlich seine publizistische Tätigkeit. Er schreibt Leitartikel für zwei große spanische Zeitungen mit Ablegern nach Südamerika, er ist Mitarbeiter von je einem halben Dutzend spanischer, französischer und italienischer Zeitungen und er hat sich auch als Zeitschriften- und Bücherübersetzer betätigt. Es wäre an der Zeit, von seinem Werk Notiz zu nehmen.

KARL JERING

CUPRINSUL

ALEXANDRU GREGORIAN: A înflorit iar cerul — Poseidon — Pastel — Geneză 5
VINTILĂ HORIA: Spania şi România — O posibilitate pentru viitor — 8
GRIGORI STURDZA: Rhodonia — Athikte — Dryade 19
FLORICA BAŢU: Ruga 23
ŞTEFAN BACIU: 7 poeme din volumul inedit „Pinguini din toate ţările uniţi-vă“ 29
DUMITRU ICHIM: Meşterul Manole 35
NICOLAE NOVAC: Ora poetului 41
DUMITRU ICHIM: Pasărea de ceară 43
SERGIU GROSSU: Cuiul 44
S. G. THEODORU: Urare — Astăzi — Crâmpei de primăvară — A patra dimensiune — Mărţişor 1980 — Stăpânii — Plutire — Prietenii — S'au pierdut grădinile 50
EUGEN POPESCU: Pateul de iepure 57
IOAN I. MIREA: Zbor de lăcuste 62
NICOLAE NOVAC: O noapte de dans, cânt şi dragoste 67
ZAHU PANĂ: Evadare — La roabe — Dobrogea — Pe front! 1944 Plecarea — Floarea — Vesperală — Inelul 73
S. G. THEODORU: Păcatele lui A. Z. şi logica 79
FLORICA BAŢU: Nu! 100
IOAN I. MIREA: Vulcanul 102
VINTILĂ HORIA: Trei cântece pe aceeaşi temă 111
OCTAVIAN VUIA: Dimensiunile cugetării româneşti 113

IN MEMORIAM

GEORGE CIORĂNESCU: Alexandru Busuioceanu, istoric şi poet al luminii (143), MIHAI CISMĂRESCU: La moartea lui Leontin Constantinescu (147), PAMFIL CARNATIU: In amintirea preotului român unit Aloisie Ludovic Tăutu (149), CONSTANTIN SPOREA: Gheorghe Drăghincescu (158), CONSTANTIN SPOREA: Bruno Manzone (159).

NEGRU PE ALB

EUGEN LOZOVAN: Mirea la 70 de ani (162), MARCELA SIMEDREA: Completare (162), ION POPINCEANU: Despre omenia românească (164), ŞTEFAN BACIU: Mircea Eliade (168), MIHAI NICULESCU: „Ion Barbu" de Alexandru Ciorănescu (174).

AŞEZĂMINTE CULTURALE ROMÂNEŞTI

CONSTANTIN SPOREA: Fundaţia româno-americană „Iuliu Maniu" (179), CONSTANTIN NAGACEVSCHI: Biblioteca Română — Institutul Român de Cercetări, Freiburg (181), GEORGE CIORĂNESCU: Fundaţia Carol I (185), ILIE I. SMULTEA: Casa Română şi Capela (190), CONSTANTIN SPOREA: Centrul Cultural Româno-american (193), S.A.R. (194), CONSTANTIN SPOREA: Date despre istoricul Societăţii Academice Române (196), IOAN I. MIREA: Grafica Revistei Scriitorilor Români (203), CONSTANTIN SPOREA: Publicaţiile juridico-economice ale Societăţii Academice Române (207), Lista publicaţiilor SAR (209), Din activitatea SAR (211), Cuprinsul Revistei (215).

Partea redacţională a fost îngrijită de MIHAI CISMĂRESCU, GHEORGHE DRAGHINCESCU (†), CONSTANTIN NAGACEVSCHI şi CONSTANTIN SPOREA

La ilustrarea revistei au fost folosite reproduceri după lucrările inedite ale sculptorului OVIDIU LEONTIES

Bayerische Vereinsbank München Konto Nr. 326 436

25,— DM